

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “บทบาทของโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา

ในการสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการในสังคมไทย”

คณะผู้วิจัย

อาจารย์ ดร.ภาสกร

อินทุมาร

อาจารย์ภัทรธา

ไต้ะบุรินทร์

นายปวิธ

มินา

คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

บทคัดย่อ

“โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา” เป็นโครงการที่ประกอบด้วยโครงการย่อยด้านการวิจัย นโยบายสาธารณะและโครงการศิลปะรวม 12 โครงการ โดยที่โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเราโดยภาพรวมมีเป้าหมายในการสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจใหม่ หรือ “จินตนาการใหม่” ในเรื่องคนพิการและความพิการ โครงการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาว่าโครงการย่อยต่างๆที่ประกอบรวมเป็นโครงการใหญ่สามารถสร้างการเรียนรู้ในเชิงปรับเปลี่ยน (transformation) หรือจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการให้เกิดขึ้นได้หรือไม่ รวมทั้งมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยในการแสวงหาคำตอบนั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าโครงการย่อยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนโยบายสาธารณะโดยภาพรวมยังไม่สามารถสร้างการเรียนรู้หรือความเข้าใจชุดใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการได้ และเมื่อพิจารณาว่าจินตนาการใหม่ที่น่าจะเป็นผลมาจากการวิจัยนโยบายสาธารณะคือการผลักดันผลการวิจัยไปสู่นโยบายในทางปฏิบัติ ก็จะพบว่าโครงการวิจัยยังไม่สามารถสร้างจินตนาการใหม่นี้ได้ โดยปัจจัยที่ทำให้เป็นเช่นนั้นก็คือการที่โครงการไม่สร้างความเกี่ยวพัน (involvement) กับผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายในกระบวนการวิจัย ส่วนโครงการศิลปะสามารถสร้างการเรียนรู้ได้ในระดับการรับรู้ (reception) แต่ยังไม่ถึงระดับการปรับเปลี่ยนที่ผู้เรียนรู้เกิดการสะท้อนกลับตนเองเชิงวิพากษ์ (critical self-reflection) ว่าเพราะเหตุใดจึงมีความคิดและความเชื่อต่อคนพิการอย่างที่เป็นมา และความคิดเช่นนั้นส่งผลอะไรบ้าง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะที่มีต่อโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเราก็คือการนำเอากรอบคิดในเรื่องการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้ในเชิงปรับเปลี่ยน (transformative learning design) มาเป็นแนวทางในการออกแบบโครงการย่อยแต่ละโครงการ

คำนำ

รายงานการวิจัยเรื่อง “บทบาทของโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเราในการสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการในสังคมไทย” เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาบทบาทในการสร้างการเรียนรู้ของโครงการฯ ในประเด็นคนพิการและความพิการ รวมทั้งเพื่อสร้างข้อเสนอแนะในเรื่องแนวทางการสร้างการเรียนรู้ในเชิงปรับเปลี่ยน (transformative learning) ต่อโครงการฯ

ในขั้นตอนของการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ดี คณะผู้วิจัยมิได้สัมภาษณ์ “ทุกคน” ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องความคืบหน้าของบางโครงการย่อยและความเป็นไปได้ในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ก็อยู่ในสถานะ “นิ่ง” ซึ่งหมายถึงการได้รับคำตอบที่ซ้ำกันจากผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย การที่ข้อมูลอยู่ในสถานะนิ่งนี้ในทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ถือว่าเพียงพอต่อการตอบคำถามของการวิจัย

คณะผู้วิจัยเชื่อว่า ในทุกๆ การวิจัยหรือการสร้างความรู้ใดๆ ย่อมไม่มีจุดสิ้นสุด เพราะคำตอบของการวิจัยหนึ่งสามารถสร้างคำถามของการวิจัยต่อไปได้อีกมากมาย การวิจัยนี้ก็เช่นกันที่ยังคงมีคำถามที่ไม่สามารถตอบได้ทั้งหมด อย่างไรก็ดี คณะผู้วิจัยเชื่อว่าข้อเสนอที่ได้จากการวิจัยนี้จะมีประโยชน์ต่อกระบวนการทำงานของโครงการฯ ตามสมควร

คณะผู้วิจัย

กุมภาพันธ์ 2555

สารบัญ

บทคัดย่อ

คำนำ

บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	3
นิยามศัพท์	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
กลุ่มประชากรที่ศึกษา	4
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	5
กระบวนการเรียนรู้	5
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้	6
กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี	11
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	13
แนวทางการวิจัย	13
กรอบแนวคิดของการวิจัย	14
วิธีการเก็บข้อมูล	15
การวิเคราะห์ข้อมูล	17

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4 ผลการวิจัย	18
จินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการ	18
จินตนาการใหม่ในโครงการวิจัย	18
จินตนาการใหม่ในโครงการศิลปะ	27
ปัจจัยในการก่อเกิดจินตนาการใหม่ฯ	36
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	40
สรุปผลการวิจัย	40
อภิปรายผลการวิจัย	41
ข้อเสนอแนะ	45
ข้อจำกัดของการวิจัย	47
บรรณานุกรม	48
ภาคผนวก	54

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

“โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา” เป็นโครงการที่มีเป้าหมายในการ “สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจใหม่เรื่อง “ความพิการ” และ “คนพิการ”... อันจะนำไปสู่สังคมที่ทุกคนจะอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค หรือ “สังคมเพื่อคนทั้งมวล” (Inclusive Society)” (เอกสารโครงการ; 07/10/53) โดยโครงการย่อยภายใต้โครงการฯ ประกอบด้วยโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะและโครงการศิลปะ ในส่วนของโครงการวิจัยสาธารณะประกอบด้วย “ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งตนเองของผู้พิการทางการได้ยิน: กรณีศึกษาเมืองพัทยา” โดย ปริญญ์ สิริอรรถกุล มหาวิทยาลัยบูรพา, “โครงการการจัดการเครือข่ายและกลไกการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ” โดย ดร.พจนา พิชิตปัจจา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, “โครงการการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรุณา แดงสุวรรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, “โครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อฟื้นฟูคนพิการ เรื่องการกระจายทางพื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ; การวิเคราะห์ตามขอบเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” โดย นรินทร์ทิพย์ ฟองมูล มหาวิทยาลัยนเรศวร และ “โครงการต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” โดย ณัฐชนน อดุลสม มหาวิทยาลัยนเรศวร ส่วนโครงการศิลปะประกอบด้วย “โครงการบทละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการ” โดย กลุ่มดัมข่า ปัตตานี “โครงการบทเพลงอนาชีดเพื่อคนพิการ” โดย ชมรมส่งเสริมและพัฒนาอนาชีด ปัตตานี “โครงการหนังเงียบ: Si(gn)lent Film: ภาพยนตร์สั้นของผู้พิการทางหู” โดย กลุ่มธรรมดีทำดี กรุงเทพฯ “โครงการสุนทรีภาพทางศิลปะเพื่อคนพิการ” โดย อนันต์ แซ่โจ้ว กรุงเทพฯ “โครงการการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่คำนึงถึงการใช้งานของคนพิการเพื่อการอยู่ร่วมกันและเฉพาะกลุ่ม: กรณีที่ 1 การออกแบบของเล่นสำหรับเด็กตาบอดในระดับปฐมวัย” โดย กลุ่มนวัตกรรมการออกแบบ มศว. กรุงเทพฯ “โครงการ กอด HUG...MO LIMIT” และ “โครงการ ครอบครัวเดียวกัน We are a FAMILY” โดย บ้านตุ๊กตุน หุ่นกระบอกไทย กรุงเทพฯ โดยโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรามีระยะเวลาดำเนินโครงการระหว่าง 1 พฤศจิกายน 2553-31 ตุลาคม 2554

เมื่อพิจารณาเป้าหมายดังกล่าวข้างต้นก็อาจทำให้กล่าวได้ว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่มีลักษณะเป็น “นวัตกรรม” (innovation) และเป็น “โครงการเชิงรุก” (proactive programme) ที่ต้องการ

สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ นวัตกรรมของการเปลี่ยนแปลงใดๆย่อมต้องอาศัยยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการสร้างการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ดังนั้นแล้ว การวิจัยนี้จึงใช้กรอบคิดของการพัฒนาโครงการเชิงยุทธศาสตร์มาเป็นกรอบคิดของการวิจัย โดยกรอบคิดดังกล่าวมีองค์ประกอบดังที่ สุกวิทย์ พลายน้อย (2551: 16-17) ระบุไว้คือ

1. แนวคิดโครงการ (programme concept) ที่หมายถึงฐานคิด ความเชื่อ ที่อยู่เบื้องหลังโครงการนั้นๆ
2. ทฤษฎีโครงการ (programme theory) ที่หมายถึงแนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้ยืนยันความเป็น “เหตุ” และ “ผล” ของโครงการ
3. การออกแบบโครงการ (programme design) ที่หมายถึงการกำหนดกระบวนการดำเนินการกิจกรรมและการบริหารจัดการโครงการที่จะสามารถตอบแนวคิดของโครงการ

จากการพิจารณาเอกสารโครงการในเบื้องต้น พบว่าโครงการฯมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างจินตนาการใหม่เรื่องความพิการและคนพิการ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า “กระบวนการเรียนรู้” ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางความคิดของสมาชิกในสังคมคือแนวคิดสำคัญที่อยู่เบื้องหลังโครงการฯ (programme concept) ดังนั้นแล้ว ทฤษฎีที่จะนำมาใช้เป็นกรอบคิดของการวิจัย (programme theory) ก็คือทฤษฎีที่ว่าด้วยกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ อุทัย คลยเกษม (2545: 199) ระบุว่ากระบวนการเรียนรู้นั้นมิได้มีความหมายเพียงแก่การรับรู้ (reception) เท่านั้น การรับรู้เป็นเพียงจุดเริ่มของกระบวนการทั้งหมดที่จะต้องนำไปสู่การเข้าใจในสิ่งที่รับรู้ (comprehension) และการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ระบบคิด และพฤติกรรม (transformation) และเมื่อพิจารณาความหมายของกระบวนการเรียนรู้ในฐานะที่เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนระบบคิดและพฤติกรรมแล้วนั้น จะพบว่าการสะท้อนกลับตนเองเชิงวิพากษ์ (critical self-reflection) ต่อระบบคิดและพฤติกรรมเดิมของผู้เรียนรู้ (learner) เป็นเงื่อนไขสำคัญ (necessary condition) ของการเรียนรู้ และการสะท้อนกลับเชิงวิพากษ์นี้ปรากฏอยู่ใน “ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงปรับเปลี่ยน” (Transformative Learning Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ Jack Mezirow เสนอขึ้นในปี ค.ศ. 1978 ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการเรียนรู้ในมิติของการปรับเปลี่ยน (transformative learning) ที่หมายถึงกระบวนการสร้าง “มุมมองในเชิงการให้ความหมาย” ขึ้นใหม่ (reformulation of meaning perspectives) โดยที่มุมมองในเชิงการให้ความหมายก็คือฐานคิดที่บุคคลใช้ในการตีความประสบการณ์ต่างๆ (the assumption that a person uses to interpret experiences) และการสร้างมุมมองในเชิงการให้ความหมายขึ้นใหม่จะนำไปสู่การสร้างความเชื่อและความเห็นที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าถูกต้องและเหมาะสมกว่าที่เคยเป็นมา อันจะเป็นแนวทางสำหรับการสร้างปฏิบัติการชุดใหม่ต่อไป อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ในมิติของการปรับเปลี่ยนก็คือ

การที่ผู้เรียนรู้ตั้งคำถามสะท้อนกลับเชิงวิพากษ์ต่อความคิด ความเชื่อ อันเนื่องมาจากประสบการณ์ของตน เพื่อที่จะนำไปสู่การประเมินว่าความคิดและความเชื่อเหล่านั้นเหมาะสมแล้วหรือไม่ หรือทำให้ตนเป็นอิสระหรือไม่ หากไม่เป็นเช่นนั้น ผู้เรียนรู้ก็ต้องปรับเปลี่ยนกรอบอ้างอิงทางความคิด หรือสร้างกรอบอ้างอิงทางความคิดขึ้นใหม่ เพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการชุดใหม่ (Mezirow, 2000: 3-33) โดยการออกแบบกระบวนการสะท้อนกลับเชิงวิพากษ์ตนเองเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนนั้นต้องทำให้ผู้เรียนรู้ตรวจสอบที่มา (sources) ของความคิดและความเชื่อดั้งเดิมของตนด้วยการตั้งคำถามที่ว่า “เพราะเหตุใดเราจึงคิดเช่นนั้น”, “ความคิดเช่นนั้นมาจากไหนและเกิดขึ้นกับเราได้อย่างไร”, “ความคิดเช่นนั้นเป็นระบบคุณค่าของสังคมที่กำหนดให้เราคิดหรือไม่” ฯลฯ จากนั้นจึงตรวจสอบผลที่ตามมา (consequences) ของการมีความคิดและความเชื่อเช่นนั้นด้วยคำถามที่ว่า “จะเกิดอะไรขึ้นหากเรายังมีความคิดและความเชื่อเช่นนั้น”, “เราจะสามารถจัดการกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ต้องเผชิญด้วยความคิดและความเชื่อเช่นนั้นได้หรือไม่” ฯลฯ เป็นต้น (Cranton, 1992: 149)

นอกจากนี้ Merriam and Cafferella (1999: 387-404) กล่าวว่า องค์ประกอบ 3 ประการของการเรียนรู้ก็คือตัวผู้เรียนรู้ (the learner), บริบท (the context) และกระบวนการ (process) ดังนี้แล้ว โครงการวิจัยนี้ จะใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงปรับเปลี่ยน และแนวคิดในเรื่ององค์ประกอบของการเรียนรู้ มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยมุ่งตอบคำถามสำคัญที่ว่า การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในโครงการฯ เป็นไปเพื่อการปรับเปลี่ยนความคิดชุดเดิมของกลุ่มเป้าหมายมาสู่จินตนาการใหม่ในเรื่องคนพิการและความพิการหรือไม่, การเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายของโครงการเป็นอย่างไร และมีปัจจัยและเงื่อนไขใดบ้างที่ส่งผลต่อการเรียนรู้/ไม่เรียนรู้ และหากต้องการสร้างการเรียนรู้ในมิติของการปรับเปลี่ยนให้เกิดขึ้นนั้น จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบ/ปัจจัยและเงื่อนไขใดบ้างในการออกแบบโครงการ โดยโครงการวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัจจัยในส่วนของการออกแบบการเรียนรู้/กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งก็คือการออกแบบโครงการย่อยต่างๆ ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้หรือไม่อย่างไร

และด้วยการที่โครงการฯ ประกอบไปด้วยโครงการย่อยต่างๆ ดังนี้แล้ว โครงการย่อยต่างๆ จะถูกศึกษาด้วยกรอบคิดของการวิจัยดังที่กล่าวข้างต้น จากนั้นจึงเป็นการประมวลภาพรวมของผลการวิจัยของโครงการย่อยต่างๆ เพื่อแสดงผลในภาพรวม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการ (stakeholders) และกลุ่มเป้าหมายของโครงการ เกิดการเรียนรู้/เกิดจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการ หรือไม่ อย่างไร
2. เพื่อศึกษาการออกแบบโครงการว่านำไปสู่การเรียนรู้/การสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการ หรือไม่ อย่างไร

3. เพื่อระบุ (identify) ปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆที่ประกอบรวมอยู่ในการออกแบบโครงการ ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้/การสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการ
4. เพื่อสร้างข้อเสนอเบื้องต้นในเรื่องการออกแบบโครงการเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้/การสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการ

นิยามศัพท์

จินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการ/ความพิการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของการนิยามหรือการให้ความหมายว่าด้วยคนพิการ/ความพิการ ในฐานะที่เป็นผู้เป็นภาระ/การเป็นภาระ, ผู้ที่ไม่มีศักยภาพ/สถานะที่ไม่มีศักยภาพ, ผู้ที่รอรับการช่วยเหลือ/สถานะที่รอรับการช่วยเหลือ, ผู้ที่น่าสงสาร/สถานะที่น่าสงสาร ฯลฯ อันเป็นการให้ความหมายที่เคยมีมา มาสู่การให้ความหมายคนพิการ/ความพิการ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพและมีความเท่าเทียมกับมนุษย์คนอื่นๆ เพียงแต่คนพิการมีความแตกต่างทางกายภาพบางประการไปจากคนอื่นๆ และเมื่อคำนึงถึงความเท่าเทียม สังคมจำเป็นอย่างที่จะต้องถูกออกแบบทั้งทางกายภาพและทางความคิดเพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเท่าเทียมกับคนอื่นๆด้วยเช่นกัน

ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยในส่วนของการออกแบบการเรียนรู้/กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งก็คือการออกแบบโครงการย่อยต่างๆ ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร

กลุ่มประชากรที่ศึกษา

กลุ่มเป้าหมายปฐมภูมิ (ผู้ดำเนินโครงการ) และทุติยภูมิ (กลุ่มเป้าหมาย) ของแต่ละโครงการย่อย ภายใต้ “โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา” ของ สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.)¹

¹ ดู “โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา”

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)

กระบวนการเรียนรู้มิได้มีความหมายเพียงแค่การรับรู้ (reception) ที่บุคคลรับเอาข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้จากแหล่งต่างๆ รวมทั้งมิได้หมายถึงเพียงความเข้าใจ (comprehension) ที่บุคคลมองเห็นความหมายและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่ได้รับรู้มาจากแหล่งความรู้ต่างๆ ในระดับที่อธิบายในเชิงเหตุผลเท่านั้น แต่การเรียนรู้หมายถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ระบบคิด และพฤติกรรม (transformation) (อุทัย ดุลยเกษม, 2545: 199) และเมื่อพิจารณาความหมายของกระบวนการเรียนรู้ในฐานะที่เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนระบบคิดและพฤติกรรมแล้วนั้น จะพบว่าการสะท้อนกลับตนเองเชิงวิพากษ์ (critical self-reflection) ต่อระบบคิดและพฤติกรรมเดิมของผู้เรียนรู้ (learner) เป็นเงื่อนไขสำคัญ (necessary condition) ของการเรียนรู้ และการสะท้อนกลับเชิงวิพากษ์นี้ปรากฏอยู่ใน “ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงปรับเปลี่ยน” (Transformative Learning Theory) ซึ่งเป็นเป็นทฤษฎีที่ Jack Mezirow เสนอขึ้นในปี ค.ศ. 1978 ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการเรียนรู้ในมิติของการปรับเปลี่ยน (transformative learning) ที่หมายถึงกระบวนการสร้าง “มุมมองในเชิงการให้ความหมาย” ขึ้นใหม่ (reformulation of meaning perspectives) โดยที่มุมมองในเชิงการให้ความหมายก็คือฐานคิดที่บุคคลใช้ในการตีความประสบการณ์ต่างๆ (the assumption that a person uses to interpret experiences) และการสร้างมุมมองในเชิงการให้ความหมายขึ้นใหม่จะนำไปสู่การสร้างความเชื่อและความเห็นที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าถูกต้องและเหมาะสมกว่าที่เคยเป็นมา อันจะเป็นแนวทางสำหรับการสร้างปฏิบัติการชุดใหม่ต่อไป กล่าวในรายละเอียดก็คือ ทฤษฎีการปรับเปลี่ยนมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อที่จะต่อรองหรือถ่วงน้ำหนักทางความคิด (negotiate), และสร้างปฏิบัติการบนเป้าหมาย, ระบบคุณค่า, ความรู้สึก, และการให้ความหมายของตัวผู้เรียนรู้อย่างเต็มที่ เพื่อให้ผู้เรียนรู้อาจจะควบคุมชีวิตได้อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจได้ด้วยการคิดที่ชัดเจน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การเรียนรู้เช่นนี้มีเป้าหมายในการ “ตื่นรู้” ที่จะสามารถเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการตระลึกถึงในลักษณะวิพากษ์ (critically aware) ถึงสิ่งที่ทั้งตนเองและผู้อื่นคิดเชื่อและคาดหวังอยู่ก่อนหน้านี้ (assumptions and expectations) แล้วจึงพิจารณาในเชิงประเมินถึงความสอดคล้องเหมาะสม (relevance) เพื่อที่จะนำไปสู่การตีความใหม่ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนก็คือการที่ผู้เรียนรู้อย่างตั้งคำถามสะท้อนกลับเชิงวิพากษ์ต่อความคิด ความเชื่อ อันเนื่องมาจากประสบการณ์ของตน เพื่อที่จะนำไปสู่การประเมินว่าความคิดและความเชื่อเหล่านั้นเหมาะสมแล้ว

หรือไม่ หรือทำให้ตนเป็นอิสระหรือไม่ หากไม่เป็นเช่นนั้น ผู้เรียนรู้ก็ต้องปรับเปลี่ยนกรอบอ้างอิงทางความคิด หรือสร้างกรอบอ้างอิงทางความคิดขึ้นใหม่ เพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการชุดใหม่ (Mezirow, 2000: 3-33) โดยการออกแบบกระบวนการสะท้อนกลับเชิงวิพากษ์ตนเองเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนนั้น ต้องทำให้ผู้เรียนรู้ตรวจสอบที่มา (sources) ของความคิดและความเชื่อดั้งเดิมของตนด้วยการตั้งคำถามที่ว่า “เพราะเหตุใดเราจึงคิดเช่นนั้น”, “ความคิดเช่นนี้มาจากไหนและเกิดขึ้นกับเราได้อย่างไร”, “ความคิดเช่นนี้เป็นระบบคุณค่าของสังคมที่กำหนดให้เราคิดหรือไม่” ฯลฯ จากนั้นจึงตรวจสอบผลที่ตามมา (consequences) ของการมีความคิดและความเชื่อเช่นนั้นด้วยคำถามที่ว่า “จะเกิดอะไรขึ้นหากเรายังมีความคิดและความเชื่อเช่นนี้”, “เราจะสามารถจัดการกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ต้องเผชิญด้วยความคิดและความเชื่อเช่นนี้ได้หรือไม่” ฯลฯ เป็นต้น (Cranton, 1992: 149) โดยที่การเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนยังให้ความสำคัญต่อการใช้ประสบการณ์ของผู้อื่นมาร่วมแลกเปลี่ยน (dialogue) เพื่อสะท้อนและประเมินความเหมาะสมของความคิดและความเชื่อของผู้เรียนรู้ อันนำไปสู่การชั่งน้ำหนักและสร้างข้อสรุป (judgment) ทางความคิดชุดใหม่ที่แจ่มชัด (insights) และสร้างปฏิบัติการชุดใหม่ และผู้ที่ทำหน้าที่สร้างการเรียนรู้ ก็ต้องสามารถทำให้ผู้เรียนรู้เกิดการสะท้อนกลับตนเองเชิงวิพากษ์ อันจะนำไปสู่การตื่นรู้และการปรับเปลี่ยนในลักษณะดังที่กล่าวมานี้ (Mezirow, 1990: 360)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ (Factors Influencing Learning)

ในส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้นั้น นอกจากนี้ Merriam and Cafferella (1999: 387-404) กล่าวว่า องค์ประกอบ 3 ประการของการเรียนรู้ก็คือตัวผู้เรียนรู้ (the learner), บริบท (the context) และกระบวนการ (process) ส่วน Cranton (1992: 56-62) กล่าวว่า ประสบการณ์ (experience), ปรัชญา (philosophy), ระบบคุณค่า (values) และการกำหนดได้ด้วยตนเอง (autonomy) ของบุคคลส่งผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลนั้นๆ กล่าวคือ การที่ประสบการณ์ของบุคคลส่งผลต่อการเรียนรู้นั้น เป็นเพราะประสบการณ์คือเหตุการณ์ ปฏิสัมพันธ์ และความคิดต่างๆ ที่รวบรวมอยู่ในตัวบุคคล ที่ส่งผลต่อการรับรู้และเข้าใจโลกรอบๆ ตัว รวมทั้งส่งผลให้บุคคลเกิดความเชื่อที่ยึดถือ ฐานคิดต่อการตีความปรากฏการณ์ต่างๆ และลักษณะของความรู้ที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้นๆ ดังนั้นแล้ว ประสบการณ์จึงเป็นฐาน (foundation) ในกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ บุคคลใช้ประสบการณ์ในการปรับ, เปลี่ยน และสร้างความหมายและระบบคุณค่าขึ้นใหม่ โดยในแง่หนึ่งนั้น การที่บุคคลมีประสบการณ์หรือมีการเรียนรู้ในเรื่องหนึ่งๆ มาก่อน (previous learning) ก็จะส่งผลให้การเรียนรู้ในครั้งใหม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ยาก เพราะบุคคลมีความรู้ดั้งเดิม (existing knowledge) มาก่อนแล้ว และในแง่ของการเรียนรู้เชิงปรับเปลี่ยนที่ตั้งอยู่บนการวิเคราะห์และตั้งคำถามต่อความคิดความเชื่อของบุคคลนั้น ในทางหนึ่งก็คือการตั้งคำถามต่อประสบการณ์ดั้งเดิมของบุคคลนั่นเอง ดังนั้นแล้ว ความ

แตกต่างของประสบการณ์ของบุคคลจึงส่งผลต่อความแตกต่างของผลลัพธ์ของการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามก็ดี ประสบการณ์ก็สามารถเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ได้ (Merriam and Caffarella, 1999: 390) ในแง่ที่ว่า บุคคลได้สร้างความหมายและให้คุณค่าต่อเรื่องราวบางอย่างผ่านประสบการณ์ที่ผ่านมาจนเกิดเป็น ความรู้และความเชื่อที่ตายตัวสำหรับบุคคลนั้นๆ จนการเรียนรู้รอบใหม่เกิดขึ้นได้ยาก หรืออาจไม่ เกิดขึ้น

ในส่วนของปรัชญานั้น Cranton (1992: 56-62) ระบุว่าหมายถึงชุดของหลักการที่บุคคลใช้ กำหนดแนวทางของชีวิต และการที่บุคคลมีหลักการของชีวิตที่แตกต่างกัน ย่อมมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งในการพิจารณาหลักการดังกล่าวนี้สามารถพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ภายใต้อกรอบคิดเชิง ปรัชญาของผู้เรียนรู้” (learners’ philosophical framework) ที่ประกอบไปด้วยปัจจัยที่ส่งอิทธิพล (influences) ต่อปรัชญาของบุคคล อันได้แก่ 1) Epistemic influences ที่หมายถึงการให้ความหมาย หรือมุมมองที่มีต่อความรู้ของผู้เรียนรู้ อาทิ การให้ความหมายต่อความรู้ในแบบขาว-ดำ และ ถูก-ผิด หรือให้ความหมายต่อความรู้ในเชิงสัมพัทธ์และในฐานะที่เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ (relative and changeable) เป็นต้น การให้ความหมายหรือการมีมุมมองที่แตกต่างกันเช่นนี้ ส่งผลต่อความแตกต่าง ของหลักการที่บุคคลใช้กำหนดแนวทางชีวิตและในการทำความเข้าใจโลก 2) Sociocultural influences หมายถึง อำนาจและความสัมพันธ์ทางสังคม รวมไปถึงความแตกต่างของบุคคลอัน เนื่องมาจากความแตกต่างของเชื้อชาติ เพศสถานะ และวัฒนธรรม (race, gender and culture) ความ ต่างเหล่านี้ส่งผลให้บุคคลสร้างอัตลักษณ์และกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นในลักษณะที่แตกต่าง กัน 3) Psychic influences หมายถึงเหตุการณ์ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ที่เจ็บปวด ที่ ส่งผลต่อการกำหนดชีวิตและพฤติกรรมของบุคคลในปัจจุบัน และปฏิสัมพันธ์ของอิทธิพลทั้งสาม ประการนี้ส่งผลให้บุคคลกำหนดหลักการของชีวิต และหลักการของชีวิตหรือปรัชญาของบุคคลก็ส่งผล ต่อการเรียนรู้ของบุคคลนั้นๆ (Cranton, 1992: 56-62)

ระบบคุณค่าเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้ ระบบคุณค่าหมายถึง หลักการ เป้าหมาย หรือบรรทัดฐานที่ปัจเจกบุคคลหรือสังคมยึดถือและยอมรับ ตลอดจนการมองว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาสำหรับตน ระบบคุณค่านี้มีความใกล้เคียงกับปรัชญา หรืออาจเป็นส่วน หนึ่งของปรัชญาของปัจเจกบุคคล ในมิติของการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงในเรื่องการให้คุณค่าของ ปัจเจกบุคคลอาจถือได้ว่าเป็นผลลัพธ์ประการหนึ่งของการเรียนรู้ และการที่บุคคลมีระบบคุณค่าที่ ยึดถือมาก่อนหน้า (existing values) แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อความแตกต่างในเรื่องผลลัพธ์ของการ เรียนรู้ ดังเช่น บุคคลที่ให้คุณค่ากับการเป็นผู้ตามที่ดีและไม่มีการตั้งคำถามต่อผู้ที่มีอำนาจนำ ย่อมเกิด การเรียนรู้แตกต่างจากผู้ที่ไม่เชื่อในระบบอำนาจ เป็นต้น

ในส่วนของการกำหนดได้ด้วยตนเองนั้นหมายถึงเจตจำนงหรือความรู้สึกต้องการที่จะเรียนรู้ ในกรณีที่ปัจเจกบุคคลมีเจตจำนงและเห็นความจำเป็นในการเรียนรู้ ย่อมมีการเรียนรู้ที่แตกต่างจากผู้ที่ไม่มีเจตจำนงและไม่เห็นถึงความจำเป็นในการเรียนรู้เรื่องนั้นๆ นอกจากนี้ Merriam and Coffarella (1999: 394) กล่าวว่า เหตุผลหรือแรงจูงใจที่จะทำให้คนเรียนรู้นั้นอาจไม่ได้มาจากความต้องการภายในของบุคคล แต่มาจากความตึงเครียด (tension) ระหว่างบุคคลกับบริบททางสังคม เช่น บุคลากรทางการแพทย์จำเป็นต้องเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อจะได้เท่าทันกับความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น, ระบบการจัดการชุมชนแบบใหม่ทำให้สมาชิกในชุมชนต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับระบบใหม่ เป็นต้น

ในมิติการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านช่องทางการเรียนรู้ต่างๆ (learning mediums) ดังเช่น การสร้างการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์นั้น Falk and Dierking (2000: 10-141) พบว่ามีปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆ ส่งผลต่อการเรียนรู้ ทั้ง 2 เห็นว่าการเรียนรู้ใดๆ เกิดขึ้นในบริบทที่เคลื่อนไปอย่างต่อเนื่อง (series of contexts) ซึ่งหมายถึงว่าการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นแบบแยกส่วนในหลอดทดลองทางวิทยาศาสตร์ แต่การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการหลอมรวม (integrate) ของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตัวเอง (organic experience) ในโลกที่เป็นจริง รวมทั้งเกิดขึ้นจากบทสนทนาที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง (ongoing dialogue) ระหว่างปัจเจกบุคคลกับโลกทางกายภาพและโลกทางสังคมวัฒนธรรม (physical and sociocultural world) ที่ปัจเจกบุคคลอาศัยอยู่ และด้วยฐานคิดชุดนี้ผนวกกับประสบการณ์ในการสร้างการเรียนรู้ผ่านพิพิธภัณฑ์ซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้แบบเปิด (free-choice learning) Falk และ Dierking จึงได้สร้าง “ตัวแบบการเรียนรู้ในเชิงบริบท” (Contextual Model of Learning) ขึ้น โดยตัวแบบดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานคิดว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์และการหลอมรวมระหว่างบริบทของบุคคล (personal context), บริบททางกายภาพ (physical context) และบริบททางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural context) ที่เคลื่อนผ่านเวลา (over time) โดยนัยของการเคลื่อนผ่านเวลาก็คือ บริบทต่างๆ ทั้ง 3 นั้น ไม่คงที่ (constant) ดังนั้น เมื่อเวลาผ่านไป บริบททั้ง 3 ก็จะเปลี่ยนไปเช่นกัน

ในเรื่องของบริบทของบุคคลนั้น Falk และ Dierking อธิบายว่า มนุษย์จะนำตัวเองไปสู่การเรียนรู้ได้ดีเมื่อมนุษย์อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย, ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มีความหมาย, ปลอดภัยจากความกังวลและความกลัว, มีทางเลือกในการเรียนรู้และสามารถควบคุมการเรียนรู้ได้โดยไม่ถูกบังคับ (choices and control), และเมื่อความท้าทายของการเรียนรู้ไปด้วยกันได้กับทักษะที่มี นอกจากนี้ การเรียนรู้นั้นไม่ใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและแนวคิดต่างๆ เท่านั้น แต่การเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ที่มีแรงผลักดันมาจากภายในของมนุษย์นั้นเป็นการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ทางอารมณ์และสภาวะต่างๆ ของมนุษย์ การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ก็ยังเกี่ยวข้องกับประสบการณ์หรือการเรียนรู้ที่ผ่านมา เพราะมนุษย์ประกอบสร้างความรู้ใหม่ขึ้นจากความรู้ที่มีมาก่อน

หน้า (prior knowledge) ทั้งนี้ ความรู้ที่มีมาก่อนหน้ามิได้หมายถึงเพียงบทเรียนของความสำเร็จหรือความล้มเหลว แต่หมายรวมถึงวัตถุดิบต่างๆที่เป็นเชื้อ (fuel) สำหรับการเรียนรู้สิ่งใหม่

นอกเหนือจากองค์ประกอบดังกล่าว การเรียนรู้ของมนุษย์ยังสามารถเป็นได้ทั้งในเชิงปัจเจกบุคคลและในลักษณะชุมชน เพราะปัจเจกบุคคลเป็นสมาชิกของชุมชนและสังคม ดังนั้นแล้วการเรียนรู้ของมนุษย์จึงผูกโยงอยู่กับบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่การเรียนรู้นั้นๆเกิดขึ้น นอกจากนี้ สื่อต่างๆที่แวดล้อมผู้เรียนรู้อยู่ อาทิ โทรทัศน์, ภาพยนตร์, หนังสือพิมพ์, หนังสือ, พิพธิภัณฑ์, อินเทอร์เน็ต ฯลฯ ก็คือองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ เพราะสื่อเหล่านี้ก็คือตัวกลางที่สร้างบทสนทนาทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างผู้ผลิตสื่อกับผู้ใช้สื่อ และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบต่างๆที่กล่าวมา ก็อาจทำให้กล่าวได้ว่าความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นมีลักษณะร่วมแบ่งปัน (shared) เพราะกระบวนการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นในเชิงเส้น (non-linear) ที่มนุษย์เรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยตรงจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง และไม่ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศที่ปราศจากบริบทแวดล้อม ดังนั้นแล้ว ทำให้กล่าวได้ว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ผ่านรูปแบบที่เป็นเรื่องเล่า (story or narrative form) ที่ดำรงอยู่ในบริบททางสังคมวัฒนธรรม และทั้งหมดนี้ก็คือบริบททางสังคมวัฒนธรรมของการเรียนรู้

ในส่วนของบริบททางกายภาพนั้น Falk และ Dierking กล่าวว่า มนุษย์อาศัยอยู่ในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพต่างๆ ทั้งในส่วนที่เป็นธรรมชาติ อาทิ ดันไม้, ดิน, อากาศ ฯลฯ และในส่วนที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้น (built environment) อาทิ บ้าน, ที่ทำงาน, ห้างสรรพสินค้า ฯลฯ ดังนั้นแล้ว สิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นนี้จึงส่งผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังเช่น หากการสร้างการเรียนรู้เกิดขึ้นในอาคาร หรือห้องที่ผู้เรียนรู้สึกไม่คุ้นเคย, ไม่ปลอดภัย หรือรู้สึกแปลกแยก การเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้นได้ยาก เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปก็คือ การเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลนั้นมีปัจจัยต่างๆกำกับอยู่ ทั้งปัจจัยอันเกี่ยวเนื่องกับปัจเจกบุคคลและปัจจัยในเชิงบริบทหรือโครงสร้างทางสังคม (social context / structure) โดยที่ปัจจัยหรือเงื่อนไขของการเรียนรู้ที่เป็นบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับปัจจัยในระดับปัจเจกบุคคล เพราะปัจเจกบุคคลถูกหล่อหลอม (socialised) มาภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่กำกับการให้ความหมายต่อสรรพสิ่งของปัจเจกบุคคล ตลอดจนกำกับระบบคุณค่าที่บุคคลยึดถือ เช่น ถ้าสังคมให้คุณค่ากับระบบอำนาจ ปัจเจกบุคคลก็น่าจะมีแนวโน้มในการชื่นชอบในการมีอำนาจ เป็นต้น นอกจากนี้ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมยังเป็นตัวกำหนดชนชั้นทางสังคมและให้ความหมายต่อความเป็นชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งความเป็นชาติพันธุ์ก็สัมพันธ์กับความเป็นชนชั้นด้วยเช่นกัน ดังเช่น การที่สังคมไทยมองเห็นกลุ่มชาติพันธุ์บนที่ราบสูงเป็นบุคคลที่มีสถานะต่ำกว่าชนชั้นกลางในเมือง ก็ได้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต้องถูกกดทับในทางอัตลักษณ์และเข้าถึงความรู้ได้แตกต่างจากชนชั้นกลางในสังคมเมือง เป็นต้น หรือแม้แต่ความ

เป็นเพศต่างๆก็ยังคงทำให้กลายเป็นเรื่องซับซ้อนด้วยกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ดังเช่น การที่ผู้หญิงอยู่ในสถานะที่เป็นรองผู้ชาย และการที่ผู้หญิงมีสถานะทางสังคมแตกต่างจากผู้ชาย ก็ได้ทำให้ผู้หญิงเกิดประสบการณ์ในชีวิตที่แตกต่างจากผู้ชาย เป็นต้น นอกจากนี้ เจตจำนงในการเรียนรู้ก็ยังสัมพันธ์อยู่กับบริบทของผู้เรียนรู้อย่างยิ่งยวดแล้วอีกด้วย ดังนี้แล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่าในกระบวนการเรียนรู้นั้น ปัจจัยของการเรียนรู้ในระดับปัจเจกบุคคลและระดับบริบทและทางสังคมและวัฒนธรรม มิได้แยกขาดจากกัน หากแต่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (interaction)

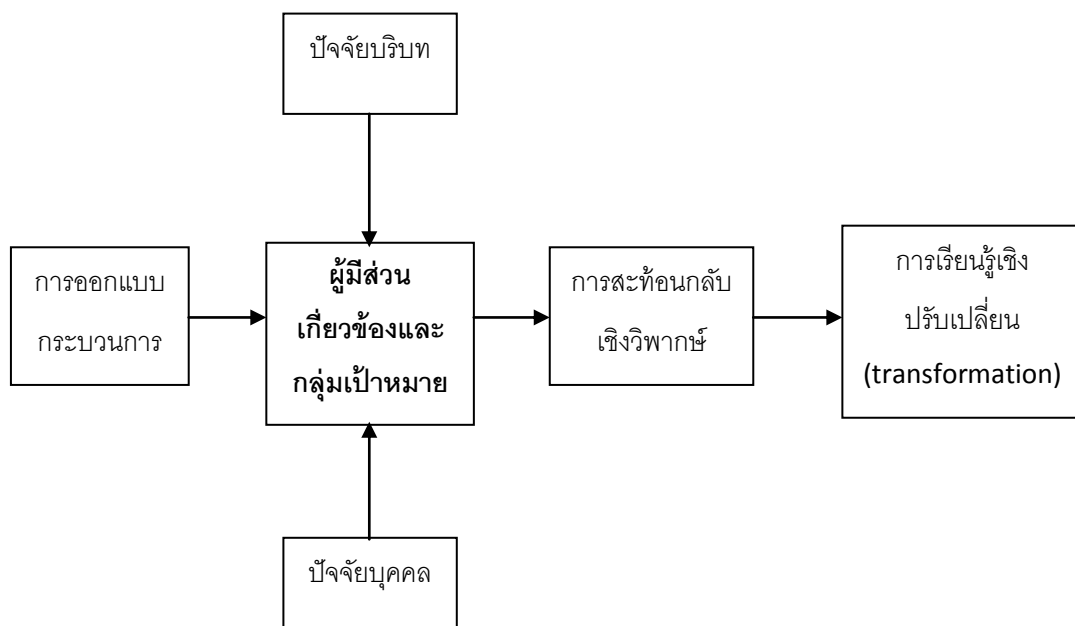
นอกจากนี้ Merriam and Cafferella (1999: 387-404) กล่าวว่า นอกจากตัวผู้เรียนรู้ (the learner) และบริบท (the context) แล้ว กระบวนการ (process) ในการสร้างการเรียนรู้ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวก็เกี่ยวข้องอยู่กับการออกแบบการเรียนรู้ (learning design) ดังกรณีการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ที่การออกแบบอาคารและการจัดแสดงล้วนส่งผลต่อการเรียนรู้ ในบริบทของการเรียนรู้เชิงปรับเปลี่ยน (transformative learning) นั้น ตัวอย่างหนึ่งของการออกแบบก็คือกระบวนการ “วิเคราะห์อิทธิพลของสื่อต่อมุมมองของผู้เรียนรู้” (Analysing the Influence of Media on Learners' Perspectives) โดย Stephen Brookfield ที่เริ่มจากการให้ผู้เรียนรู้วิเคราะห์อัตชีวประวัติของตน (autobiography analysis) โดยที่การวิเคราะห์นี้เป็นการให้ผู้เรียนรู้พิจารณาตนเองย้อนกลับไปว่า ความคิดและมุมมองของตนนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งแน่นอนว่าสื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์ ก็คือองค์ประกอบหนึ่งในการสร้างความคิดและมุมมอง จากนั้นผู้จัดกระบวนการให้ผู้เรียนรู้ถอดรหัส (decoding) ความหมายของข่าวหรือเรื่องราวที่ปรากฏในสื่อ โดยให้ผู้เรียนรู้พิจารณาว่าภาพ สัญลักษณ์ หรือถ้อยคำที่ปรากฏนั้นมีความหมายว่าอย่างไร หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ที่ปรากฏในสื่อ โดยอาจทำการพิจารณาโครงสร้างของเรื่องราวที่ปรากฏแล้วนำมาเปรียบเทียบกันระหว่างกลุ่ม ซึ่งกระบวนการถอดรหัสและวิเคราะห์เนื้อหานี้จะทำให้ผู้เรียนรู้เห็นว่าสื่อได้ผลิตความหมายอย่างไร ขั้นตอนสุดท้ายคือการให้ผู้เรียนรู้สร้างรายการโทรทัศน์ (program construction) ของตนร่วมกัน ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนรู้จะพบว่า ในการจัดการเพื่อให้เกิดรายการนั้น ข้อมูลบางอย่างถูกเลือกมาใช้ ขณะที่ข้อมูลบางอย่างที่ต้องตัดออก ซึ่งผู้เรียนรู้ก็จะสามารถเข้าใจได้ว่า สิ่งที่ปรากฏในสื่อเหล่านั้นคือความจริงที่ถูกเลือก มิใช่ความจริงทั้งหมด และความจริงที่ถูกเลือกมานำเสนอในสื่อเหล่านั้น ส่งอิทธิพลต่อมุมมองและโลกทัศน์ของผู้เรียนรู้ ณ จุดนี้ ผู้เรียนรู้ก็จะเกิดการสะท้อนกลับตนเองในเชิงวิพากษ์ (critical self-reflection) ว่าสื่อเหล่านั้นผลิตความจริงเพียงบางส่วน ซึ่งส่งผลต่อการตั้งคำถามต่อความคิดและมุมมองของตนที่เกิดขึ้นจากสื่อ (Brookfield, 1990: 235-250) และการตั้งคำถามเช่นนี้ ก็สามารถนำไปสู่ปฏิบัติการใหม่ ซึ่งก็คือการไม่เชื่อต่อสิ่งที่ปรากฏในสื่อโดยไม่ตั้งคำถามใดๆ กล่าวโดยสรุปก็คือ ในการออกแบบการเรียนรู้ นั้น จะต้องคำนึงถึงกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้เกิดการวิพากษ์สิ่งที่ตนเองเคยมีความคิด ความเชื่อ และปฏิบัติการ อันนำไปสู่การสร้างกรอบความคิดและปฏิบัติการชุดใหม่ โดยที่การวิพากษ์ความคิดเดิมของผู้เรียนรู้จะ

สามารถเกิดขึ้นได้ผ่านการสนทนาทางความคิด (dialogue) เพราะการสนทนาทางความคิดนั้นจะทำให้ผู้เรียนรู้เกิดการตรวจสอบความคิดและความเชื่อของตน ซึ่งก็คือการสะท้อนกลับตนเองเชิงวิพากษ์ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความคิด และพฤติกรรม ในที่สุด

กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework)

เมื่อพิจารณาข้อค้นพบจากการทบทวนวรรณกรรม ก็อาจทำให้กล่าวได้ว่า ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ “เปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา” นั้น ปัจจัยและเงื่อนไขที่ต้องพิจารณาก็คือ

1. ปัจจัยด้านกระบวนการหรือการออกแบบโครงการ ซึ่งในที่นี้ก็คือการออกแบบที่ต้องนำไปสู่การเกิดบทสนทนาภายใน (inner dialogue) อันนำไปสู่การสะท้อนกลับตนเองเชิงวิพากษ์ (critical self-reflection) ต่อความคิดความเชื่อในเรื่องคนพิการและความพิการของกลุ่มเป้าหมาย
2. ปัจจัยบุคคลหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายของโครงการ อาทิ กลุ่มเป้าหมายเชื่อว่าความรู้และความจริงสามารถเปลี่ยนแปลงได้หรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งในที่นี้ก็คือการให้ความหมายต่อเรื่องคนพิการและความพิการว่าเป็นความหมายที่สามารถปรับเปลี่ยนได้หรือปรับเปลี่ยนไม่ได้, ระบบคุณค่าที่บุคคลยึดถือ ซึ่งในที่นี้ก็คือระบบคุณค่าเรื่องความพิการที่ยึดถือ, ประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ที่มีมาก่อนหน้า ซึ่งในที่นี้ก็คือการเรียนรู้เรื่องความพิการที่ผ่านมา, เจตจำนง/ความคาดหวังในการเรียนรู้ เป็นต้น
3. ปัจจัยด้านบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคนพิการและความพิการ อาทิ ระบบคุณค่า/อุดมการณ์ทางสังคมในเรื่องคนพิการและความพิการ, การกล่อมเกลாத่างสังคม (socialisation) เรื่องคนพิการและความพิการโดยกลไกกระแสหลักผ่านสื่อต่างๆและระบบการศึกษา เป็นต้น

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

แนวทางการวิจัย

กระบวนการทัศน์ของการแสวงหาความรู้สามารถแบ่งโดยภาพรวมได้ 2 กลุ่มหลัก คือ 1) “กลุ่มปฏิฐานนิยม” (positivism) ที่เชื่อว่าความรู้และความจริงต้องสามารถตรวจสอบและชี้วัดได้ด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ (empirical evidence) ที่มีลักษณะวัตถุวิสัย (objectivity) 2) “กลุ่มปฏิเสธปฏิฐานนิยม” (anti-positivism) ที่เชื่อความรู้และความจริงเกิดจากการตีความ (interpretation) อันเกี่ยวข้องกับอัตวิสัยของผู้สร้างความรู้ (subjectivity) และกระบวนการทัศน์หลักสองกลุ่มนี้ได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของลักษณะการวิจัย 2 ลักษณะหลัก คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative approach) ที่มีรากฐานมาจากกระบวนการทัศน์ปฏิฐานนิยม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) ที่มีรากฐานมาจากกระบวนการทัศน์ปฏิเสธปฏิฐานนิยม (Davidson and Tolich, 1999: 26)

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยที่อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านการแสดงออกทางตัวเลข (numerical expression) ทั้งนี้การวิจัยในลักษณะนี้เชื่อว่า การแสดงออกด้วยตัวเลขสามารถนำเสนอความแน่นอน (precision) เป็นการวิจัยที่กระทำผ่านข้อมูลที่แข็งตัว² (hard data) เพราะข้อมูลลักษณะนี้สามารถนับและวัดได้ ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมุ่งเน้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านอธิบายและตีความ (Davidson and Tolich, 1999: 28-29) หรืออาจกล่าวได้ว่า การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีความต่างกัน 2 มิติหลัก คือ แนวคิดเชิงปรัชญาเกี่ยวกับสรรพสิ่งในโลก (philosophical foundation for how the world works) และ วิธีการวิเคราะห์และตีความข้อมูล (mode of data analysis and interpretation) (อุทัย ดุลยเกษม, 2545: 59) กล่าวคือ

ในส่วนที่เกี่ยวกับโลกทัศน์ การวิจัยเชิงปริมาณยึดแนวคิดของปรัชญาปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งหมายความว่า สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้มี Pattern ของมันอยู่แล้ว ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพยึดถือแนวคิดของปรัชญาแบบปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ซึ่งไม่เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมี Pattern ตายตัว แต่มีลักษณะเป็นพลวัต (dynamic)... การวิจัยเชิงปริมาณไม่ก่อให้เกิดความสนใจกับมิติความเป็นมนุษย์ เพราะใช้แนวคิดแบบ “วิทยาศาสตร์กายภาพ” ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพให้ความสำคัญกับมิติความเป็นมนุษย์มากกว่า เพราะ

² ในที่นี้หมายถึงข้อมูลที่สามารถสร้างรหัส (code) ในรูปตัวเลขได้

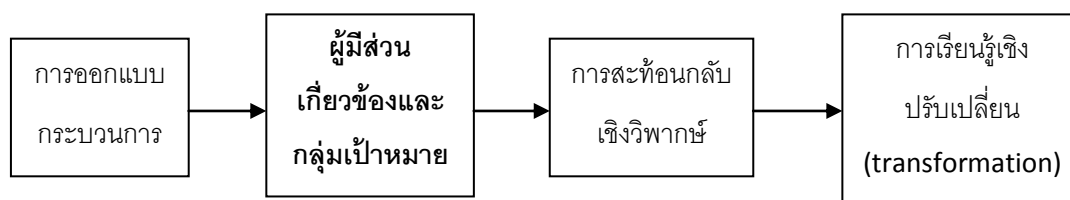
เห็นว่าการวิจัยที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Phenomena) นั้นมีตัวมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะผู้กระทำ (Actor)... ในแง่ของกรอบแนวคิด การวิจัยเชิงปริมาณมักจะไม่ใช่ความสนใจกับมิติทางประวัติศาสตร์มากนัก แต่การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะให้ความสำคัญกับมิติทางประวัติศาสตร์มาก... การวิจัยเชิงปริมาณให้ความสำคัญกับการนำผลวิจัยไปอ้างอิงในวงกว้าง (Generalisation) แต่การวิจัยเชิงคุณภาพให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจในสิ่งที่ศึกษาวิจัยอย่างลึกซึ้ง แต่ไม่สนใจที่จะนำไปอ้างอิงในวงกว้าง... การวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ แต่การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ที่เรียกกันว่า Interpretive Understanding... การวิจัยเชิงปริมาณให้ความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตัวเลขที่คำนวณออกมา แต่การวิจัยเชิงคุณภาพให้ความหมายกับผลการวิเคราะห์ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแหล่งข้อมูลที่ทำวิจัย

(อุทัย คลยเกษม, 2545: 59-60)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่แสวงหาคำตอบว่าด้วยการสร้างการเรียนรู้/การสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการซึ่งเป็นการศึกษาเชิงลึกของปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีมนุษย์และบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงใช้ปรัชญาและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางของการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัย (Conceptual Framework)

ดังที่กล่าวไว้ในการทบทวนวรรณกรรมว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ การออกแบบการเรียนรู้, ผู้เรียนรู้ และบริบทที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้มีระยะเวลาดำเนินการเพียง 4 เดือน (กันยายน-ธันวาคม) ทำให้เป็นการยากในการวิเคราะห์มิติเชิงบริบทที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อันเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน รวมทั้งเป็นการยากที่จะศึกษารายละเอียดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและกลุ่มเป้าหมายของโครงการ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งพิจารณาปัจจัยในด้านการออกแบบการเรียนรู้เป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งตอบคำถามว่าการออกแบบโครงการย่อยแต่ละโครงการที่สานกันขึ้นเป็นโครงการ “เปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา” สามารถนำไปสู่การเรียนรู้/การสร้างจินตนาการใหม่ได้หรือไม่ อย่างไร กรอบความคิดของการวิจัยนี้จึงลดรูปจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีลงมา ดังนี้

วิธีการเก็บข้อมูล

1. การศึกษาการออกแบบของโครงการย่อยแต่ละ โครงการที่สานกันขึ้นมาเป็น โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา
2. การสังเกตการณ์กิจกรรมของโครงการ (อาทิ การแสดงงานต่อกลุ่มเป้าหมายในกรณีโครงการศิลปะ, การประชุม/เวทีระดมความคิดในกรณีงานวิจัยนโยบายสาธารณะ) ในกรณีที่ยังมีกิจกรรมของโครงการ
3. การสัมภาษณ์ผู้ดำเนินโครงการ
4. การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ (อาทิ ผู้ร่วมกิจกรรมการสร้างผลงานในกรณีโครงการศิลปะ, ผู้ให้ข้อมูลและผู้ร่วมวิจัยในกรณีโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะ)
5. การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายของโครงการ (อาทิ ผู้ชม/ผู้ฟังของโครงการศิลปะ, ผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะของโครงการวิจัยเชิงนโยบาย)

ทั้งนี้ ในการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์อันนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยนั้น แหล่งข้อมูลและคำถามที่จะนำมาซึ่งข้อมูลเป็นดังนี้

วัตถุประสงค์	แหล่งข้อมูล	คำถาม
1. เพื่อศึกษาว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการ	-ผู้ดำเนินโครงการ	-เมื่อพูดถึงคนพิการ/ความพิการ นึกถึงอะไร

(stakeholders) และ กลุ่มเป้าหมายของโครงการ เกิดการเรียนรู้/เกิด จินตนาการใหม่ว่าด้วยคน พิการและความพิการ หรือไม่ อย่างไร	-ผู้ร่วมดำเนิน โครงการ -กลุ่มเป้าหมาย ของโครงการ	-อะไรคือความเหมือนและความต่างของคน พิการกับคนไม่พิการ -ก่อนที่จะทำโครงการ/เข้าร่วมโครงการ มี ภาพหรือนิยามของคนพิการ/ความพิการ อย่างไร
2.เพื่อศึกษาการออกแบบ โครงการว่านำไปสู่การ เรียนรู้/การสร้างจินตนาการ ใหม่ว่าด้วยคนพิการและ ความพิการ หรือไม่ อย่างไร 3.เพื่อระบุ (identify) ปัจจัย และเงื่อนไขต่างๆที่ประกอบ ร่วมอยู่ในการออกแบบ โครงการ ที่ส่งผลต่อการ เรียนรู้/การสร้างจินตนาการ ใหม่ว่าด้วยคนพิการและ ความพิการ	-ผู้ดำเนินโครงการ -ผู้ร่วมดำเนิน โครงการ -กลุ่มเป้าหมาย ของโครงการ -เอกสารโครงการ -กิจกรรมของ โครงการ	-(เฉพาะผู้ดำเนินโครงการ) อะไรคือฐานคิด ในการออกแบบโครงการ และฐานคิดนั้นถูก แปล (translate) มาเป็นกิจกรรมและ กระบวนการของโครงการอย่างไร -(ทุกกลุ่มบุคคล) หากการเข้าร่วมกิจกรรม ของโครงการทำให้เกิดมุมมองใหม่ว่าด้วยคน พิการ/คนพิการ เปลี่ยนแปลงไป องค์ประกอบหรือกระบวนการใดของ โครงการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะ เหตุใด -(เฉพาะการศึกษาเอกสารโครงการ) เมื่อใช้ กรอบคิดเรื่องการเรียนรู้เชิงปรับเปลี่ยน (transformative learning) มาพิจารณาการ ออกแบบโครงการ โครงการนั้นๆมีการ ออกแบบเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมอง ต่อเรื่องคนพิการ/ความพิการ หรือไม่ อย่างไร -(เฉพาะการสังเกตการณ์กิจกรรมของ โครงการ) ปฏิกริยาตอบสนอง (response) ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการเป็นเช่น ไร (การสังเกตการณ์จะเกิดขึ้นได้กับ โครงการที่ยังมีกิจกรรมอยู่ อย่างไรก็ดี สำหรับโครงการที่มีผลผลิตที่นำมาจัด กิจกรรมซ้ำได้ อาทิ ภาพยนตร์สั้น คณะวิจัย

		จะนำมาจัดกิจกรรมซ้ำเพื่อสังเกตการณ์ รวมถึงสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม)
4.เพื่อสร้างข้อเสนอเบื้องต้น ในเรื่องการออกแบบ โครงการเพื่อนำไปสู่การ เรียนรู้/การสร้างจินตนาการ ใหม่ด้วยคนพิการและ ความพิการ	คำตอบของ วัตถุประสงค์ 1-3	แบบโครงการที่นำไปสู่การสร้างการเรียนรู้ เชิงปรับเปลี่ยนควรมีลักษณะเช่นใด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะกระทำโดยแยกกลุ่มโครงการวิจัยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มโครงการ
ศิลปะ (6 โครงการ) กลุ่มโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะ (5 โครงการ) และกลุ่มโครงการสานเสวนา
จินตนาการใหม่ (1 โครงการ) โดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์การออกแบบกระบวนการของแต่ละโครงการย่อย
2. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของแต่ละโครงการย่อย
3. วิเคราะห์ข้ามโครงการ (cross-case analysis) ภายในแต่ละกลุ่ม
4. สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อสรุปโดยภาพรวม

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการ

เอกสารโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเราระบุว่าภาพที่ปรากฏของ “คนพิการ” และ “ความพิการ” ในสังคมไทยนั้นเป็น “ภาพเหมารวมที่เป็นตราประทับติดตัวคนพิการว่าเป็นคนอ่อนแอ ไม่สมบูรณ์ เป็นภาระของครอบครัวและคนรอบข้าง” (เอกสารโครงการ, น. 2) ด้วยเหตุนี้โครงการฯ จึงต้องการสร้างจินตนาการใหม่ให้เกิดขึ้น โดยที่จินตนาการใหม่นี้หมายถึงการที่ผู้คนในสังคม “ตระหนักถึง “ความเป็นมนุษย์” ของคนพิการ ซึ่งต้องการโอกาสและความเคารพ ไม่ใช่ความสงสารเวทนาสงเคราะห์ อันจะนำไปสู่สังคมที่ทุกคนจะอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค หรือ “สังคมเพื่อคนทั้งมวล” (Inclusive Society)” (เอกสารโครงการ, น. 2) โดยในการสร้างจินตนาการใหม่นี้ โครงการฯ กระทำผ่านการสนับสนุนโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะ และโครงการศิลปะที่สร้างการเรียนรู้เรื่องคนพิการและความพิการ โดยมีเป้าหมายว่าโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะจะสามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายที่ก่อให้เกิดความเสมอภาคระหว่างคนพิการและคนทั่วไปในสังคม ส่วนโครงการศิลปะนั้นก็นำไปสู่การสร้างความรู้และความเข้าใจชุดใหม่ว่าด้วยคนพิการในสังคม ซึ่งผลลัพธ์ทั้งสองส่วนนี้คือองค์ประกอบของ “จินตนาการใหม่” ที่โครงการฯ ต้องการบรรลุ

จินตนาการใหม่ในโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนโยบายสาธารณะภายใต้โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเราประกอบด้วย 5 โครงการวิจัย คือ “ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งตนเองของผู้พิการทางการได้ยิน: กรณีศึกษาเมืองพัทยา” โดย ปริญญ์ สิริอิตตะกุล มหาวิทยาลัยบูรพา, “โครงการการจัดการเครือข่ายและกลไกการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ” โดย ดร.พจนา พิชิตปัจจา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, “โครงการการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรุณา แดงสุวรรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, “โครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อฟื้นฟูคนพิการ เรื่อง การกระจายทางพื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ; การวิเคราะห์ตามขอบเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” โดย นรินทร์ทิพย์ ฟองมูล มหาวิทยาลัยนเรศวร และ “โครงการต้นทุนทางสังคม

กับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” โดย ญัฐชานนท์ อุตสม มหาวิทยาลัยนเรศวร

ดังที่กล่าวแล้วว่าส่วนหนึ่งของจินตนาการใหม่คือการเกิดนโยบายสาธารณะที่นำไปสู่การสร้างความเท่าเทียมระหว่างคนพิการและคนทั่วไป ผลการวิจัยจากโครงการวิจัยทั้ง 5 จึงควรจะนำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ อย่างน้อยที่สุดก็คือนโยบายสาธารณะในท้องถิ่น (local public policy) ที่งานวิจัยนั้นๆใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษา อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้ดูจะยังไม่เกิดขึ้นชัดเจนนัก ด้วยว่า โครงการวิจัยบางโครงการยังมิได้ดำเนินการไปมากนักดังเช่นโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขณะที่โครงการวิจัยบางโครงการไม่มีเจตจำนงในการขับเคลื่อนนโยบาย ดังคำพูดของนักวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพา ที่ว่า “ผลสรุปของโครงการนี้จะไปเป็นนโยบายหรือเปล่าก็ไม่รู้ เพราะ สสพ. ก็มีอายุแค่ 5 ปี นี่ก็ครบแล้ว” คำพูดนี้สะท้อนให้เห็นว่านักวิจัยคาดหวังว่าสถาบันส่งเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.) จะเป็นผู้นำผลการวิจัยไปขับเคลื่อนนโยบาย โดยที่โครงการวิจัยจะไม่ทำหน้าที่นี้

อย่างไรก็ดี โครงการวิจัยบางโครงการมีเจตจำนงที่จะขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะรวมทั้งต้องการขยายผลออกไปในวงกว้าง ดังเช่นคำพูดของนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่ว่า “ต้องมีการสร้างนโยบายอย่างน้อย 1 นโยบาย แล้วมีการต่อยอดสู่มหาวิทยาลัยอื่นๆ ในเวทีสาธารณะต่างๆ” ซึ่งนั่นก็ยังคงต้องติดตามกระบวนการผลักดันนโยบายของโครงการวิจัยนี้ต่อไป เพราะ ณ ขณะนี้โครงการวิจัยยังไม่สิ้นสุด ถึงกระนั้นก็ดี มีความเป็นไปได้ว่าโครงการนี้จะสามารถผลักดันนโยบายในระดับมหาวิทยาลัยได้ ด้วยว่าโครงการวิจัยได้สร้างความเกี่ยวพัน (involve) กับผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้น

โครงการวิจัยที่สามารถนำผลการวิจัยเข้าสู่ระดับนโยบายท้องถิ่นได้คือโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรทั้ง 2 โครงการ กล่าวคือ เมื่อสิ้นสุดการวิจัย โครงการวิจัยทั้ง 2 ได้จัดเวทีนำเสนอผลการวิจัยให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็น อาทิ พัฒนาสังคมและความมั่นคงจังหวัดพิษณุโลก, จัดหางานจังหวัดพิษณุโลก, เทศบาลอำเภอที่เป็นพื้นที่ของการวิจัย, สมาคมคนพิการจังหวัดพิษณุโลก, หลักสูตรการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ฯลฯ โดยเวทีดังกล่าวมีเป้าหมายในการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงนโยบาย ในเวทีนี้ พัฒนาสังคมและความมั่นคงจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นเลขานุการคณะกรรมการจังหวัดเรื่องการพัฒนาคคนพิการ ได้มองเห็นประโยชน์ของผลการวิจัย และจะนำไปใช้ในการสร้างนโยบาย ดังคำกล่าวที่ว่า

“งานวิจัยมีประโยชน์ เอาไปใช้ในการวางแผนได้ จะนำผลการวิจัยนี้ไปเสนอใน คณะอนุกรรมการจังหวัดเรื่องการพัฒนาคณพิการ หลายคนในเวทีนี้ก็อยู่ใน คณะอนุกรรมการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงจังหวัดเป็นเลขานุการของอนุกรรมการชุดนี้ อยู่แล้ว สามารถนำผลการวิจัยเข้าไปเป็นวาระหนึ่ง เพื่อที่จะนำมาใช้ในการวางแผนวางแผน พัฒนาคณภาพคณพิการจังหวัดพิษณุโลก”

นอกจากนี้ รองนายกเทศมนตรีอำเภอวังทอง ซึ่งเป็นพื้นที่ของการวิจัย ก็ได้แสดงความเห็น ต่อผลการวิจัยว่า “ปัจจุบันทำเรื่องคณพิการอยู่แล้ว ทำเท่าที่มีความรู้และงบประมาณ เวทีนี้ทำให้เห็น เครือข่ายของการทำงาน และเห็นความรู้ที่กว้างขวางมากขึ้น ผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนางานให้ดีขึ้น” และแม้ว่าจะยังไม่สามารถกล่าวได้ว่าโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรทั้ง 2 โครงการ จะสามารถขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะท้องถิ่นได้ แต่อย่างน้อยที่สุดก็สามารถกล่าวได้ว่า มีความเป็นไปได้เป็นอย่างมากที่ผลการวิจัยจะส่งผลต่อการวางแผนการพัฒนาคณพิการของจังหวัดพิษณุโลก ดังที่ พัฒนาสังคมและความมั่นคงจังหวัด รวมทั้งรองนายกเทศมนตรีอำเภอวังทอง ได้กล่าวไว้

เมื่อพิจารณาภาพรวมของโครงการวิจัยทั้ง 5 โครงการ ในแง่ของการสร้างการเปลี่ยนแปลง หรือการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายเพื่อสร้างความเท่าเทียมระหว่างคณพิการกับคนทั่วไปอันเป็นส่วน หนึ่งของ “จินตนาการใหม่” นั้น ก็อาจทำให้กล่าวได้ว่า จินตนาการใหม่ที่ว่านี้ยังไม่เกิดขึ้น แม้ว่าจะมี บางโครงการที่มีแนวโน้มจะทำได้ก็ตาม การที่โครงการวิจัยยังไม่สามารถนำไปสู่จินตนาการใหม่ ว่าด้วยคณพิการและความพิการในสังคมไทยได้นั้น มีปัจจัยบางประการเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้ กล่าวถึงต่อไปในส่วนของปัจจัยและเงื่อนไข

อย่างไรก็ดี แม้โครงการวิจัยจะยังไม่สามารถสร้างจินตนาการใหม่ได้ แต่การวิจัยในเรื่องคณ พิการกลับสามารถทำให้นักวิจัยเกิดจินตนาการใหม่เกี่ยวกับคณพิการได้อยู่พอสมควร กล่าวคือ ก่อน หน้าที่จะเริ่มโครงการวิจัย นักวิจัยจำนวนไม่น้อยไม่ได้ให้ความสนใจต่อเรื่องคณพิการหรือความ พิการ นักวิจัยบางคนสนใจเรื่องสวัสดิการสังคม บางคนสนใจเรื่องกระบวนการสร้างนโยบาย สาธารณะ โดยที่ระบบสวัสดิการหรือนโยบายสาธารณะสามารถเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนใดก็ได้ การ เสนอโครงการวิจัยต่อ สสพ. ภายใต้อโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเราจึงไม่ได้มุ่งเน้นที่ประเด็นคณ พิการ แต่มุ่งเน้นไปที่กระบวนการวิจัยในเรื่องสวัสดิการและเรื่องนโยบายสาธารณะ ประเด็นคณพิการ เป็นเพียงกรณีศึกษา หรือเป็นตัวเปิด (entry point) ของความสนใจดังกล่าว แต่เมื่อนักวิจัยเหล่านั้นได้ เข้าสู่กระบวนการของโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา พวกเขาก็ได้เริ่มเรียนรู้ประเด็นคณพิการและ

ความพิการ ที่นำไปสู่จินตนาการใหม่ของพวกเขา โดยเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่กิจกรรมสุนทรียสนทนาที่ สสพ. จัดให้กับผู้ที่เสนอโครงการ ดังเช่นที่นักวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร กล่าวว่

“ตอนแรกก็เรียนวิชานโยบายกับอาจารย์ แล้วอาจารย์ก็ถามว่าสนใจทำโครงการวิจัยเกี่ยวกับ คนพิการไหม พอได้ยินก็คิดในใจว่าทำกับคนปกติยังเอาตัวไม่ค่อยรอดเลยไปทำกับคนพิการ จะไหวไหม พอส่งโครงการ ไปก็ผ่าน ก็ลองทำดู เพื่อจะได้มุมมองอะไรใหม่ๆ... ได้มีโอกาส เข้าประชุมสุนทรียสนทนากับทาง สสพ. ที่นนทบุรี แล้วก็มีโอกาสได้ไปศึกษาคนพิการ ได้ ลองนั่งวีลแชร์ไปที่ตลาดเกาะเกร็ด ก็มีความรู้สึกว่ายานะ คนเขาก็มองๆเรา เข้ามาร้าน แยกๆ ร้านกัวยเดียว ทุกคนมอง มองมาหมดเลย แล้วทุกคนจะถามว่าเป็นอะไร เราก็เงียบไม่ ตอบว่าเป็นอะไร ระหว่างเดินทางไปจะข้ามเรือก็คิดว่าแล้วจะลงเรืออย่างไร... นั่งอยู่สักพักก็ มีคนเข้ามาถามว่าจะให้ช่วยยกไหม ก็ช่วยกันยกลงไปยังอย่างทุกทีทุกทีหน่อย... สมมติว่าเรา เป็นคนพิการ เราอยากเที่ยว โอ้โฮ ถ้ามาคนเดียวเราไม่ได้เที่ยวหรอกนะ เราข้ามถนนไม่ได้ เลย หรือแม้ว่ามาครบครันเราก็คงทำให้เขาลำบาก ดังนั้น เราก็เลยคิดว่า ถ้าสถานที่พวกนี้ มันรองรับ อีกหน่อยเขาก็จะไปไหนมาไหนเองได้โดยลำบายน้อยกว่านี้”

และนักวิจัยคนเดียวกันนี้ก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับคนพิการและประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ คนพิการและความพิการมากขึ้นเมื่อได้เริ่มทำโครงการวิจัย

“เริ่มตอนแรกจะเป็นผู้พิการทางกาย จะเห็นได้ว่าเขาไม่บอกเราเลยว่าเขาต้องการความ ช่วยเหลืออะไร อย่างเราถามเขาว่าเขายังชีพพอไหม เขาก็บอกว่า “พอนะ ก็ยังดี ดีกว่าเขาไม่ ช่วยอะไร” เขาก็พูดอย่างนี้นะ ไม่เห็นมีใครบอกเลยว่าขอเงินได้ไหม ขอโน่นขอนี่ได้ไหม เขา ไม่ได้พูดเลยสักคน ก็เริ่มสงสัยว่าทำไมไม่เป็นเหมือนที่เราคิดเลย เปลี่ยนมุมมองเราเลย... เรา ถามเกี่ยวกับเรื่องอาชีพว่าอยากทำอะไร เขาก็บอกว่าอาชีพนะไม่ใช่พวกที่ทำไม่ได้ ทำได้นะ แต่ว่าไม่มีแหล่งรองรับ ทำได้หมดแหละ เวลาหน่วยงานใครรับไปฝึกอาชีพก็ฝึกได้ ทำได้ แต่ พอจะขายไม่มี พวกพี่ก็กลับไปขายหอยเหมือนเดิม ถ้าส่งเสริมให้พวกพี่มีอาชีพ พวกพี่ก็ไม่ต้องพึ่งใคร เขาก็พูดอย่างนี้ เขาดูแลตัวเองได้ แต่ทำให้เราอึ้งก็คือคนหูหนวก ตอนแรกเรา ไม่รู้จักหรอก ถ้าเขาไม่มาประกาศเราก็ไม่รู้ ตอนแรกติดต่อยากมาก คนตาบอดเราไปหาเขาก็ ยังคุยรู้เรื่อง คุยโทรศัพท์ก็รู้เรื่อง แต่คนหูหนวกเราส่งข้อความไป 2 รอบเพื่อจะไปหา เอ๊ะ ทำไมเขาไม่ตอบเราสักทีนะ เราก็เลยไปหาลุงที่เป็นนายกสมาคมคนพิการพิษณุโลก ลุงก็บอก

ว่าไปหาเขาที่บ้านเลย ก็เลยไปตามหาเขาที่บ้าน แล้วบ้านเขาก็ทำเป็นชมรมด้วย เป็นชมรมคน หูหนวกของพิษณุโลก เขาจะค่อนข้างเข้มแข็ง เพราะกิจกรรมเขาจะค่อนข้างเยอะ แต่เขาบอกว่าที่เขาไม่ค่อยมีคนรู้จักเพราะว่าคนหูหนวกจะมีปัญหาในเรื่องของการสื่อสารมากกว่าคนทั่วไป เวลาเขาเขียนโครงการเขียนอะไรส่งไปก็มักจะช้า หรือแม้แต่ไม่ได้ตอบรับเพราะว่า อย่างเช่น เราก็เพิ่งรู้เหมือนกันว่าทำไม อย่างเวลาที่เขาเขียนประโยค สมมติว่า “ฉันรักเธอ” ก็จะเป็นแบบ “ฉันเธอรัก” โครงสร้างเปลี่ยน บางทีเราเขียนแล้วเขาเขียนตอบมา เอ๊ะ ใช่มั้ยหรือเปล่า... กลุ่มคนหูหนวกเขาเป็นคนเข้มแข็งมากเลย จะต่างกับคนอื่นๆ อย่างเวลาไปสัมภาษณ์ พวกเราจะเตรียมของไปให้เพราะคิดว่าเราไปรบกวนสัมภาษณ์เขา ก็จะพกอะไรไปให้เขาบ้าง จะมีนม มีขนมไปให้เขา แต่เขาไม่ได้เรียกร้องนะ แต่เราเตรียมไป แต่ว่าอย่างคนหูหนวก พอไปถึง เขาจะจัดให้เลย เขาจัดน้ำให้เรา พอจะกินข้าวกลางวัน เราก็ดูจะบริการเขา พี่ที่เป็นล่ามก็บอกให้เรานั่ง เพราะวัฒนธรรมของคนหูหนวกเขาไม่ชอบให้ใครทำให้ เขาจะทำเอง เพราะเขาทำได้ แต่สิ่งที่มีปัญหาของเขาก็คือการสื่อสารเท่านั้นเอง... เขาเก่งมาก เขาทำได้ทุกอย่าง มีครอบครัวอะไรได้ปกติ แต่ว่าถ้าทุกคนเข้าใจและสื่อสารกับเขาได้ เขาก็เป็นคนปกติ หรือว่าเก่งกว่าคนปกติด้วยซ้ำ นั่นแหละคนพิการ ”

“งานนี้เป็นงานแรกที่ทำเกี่ยวกับคนพิการ ก็จะต้องมาศึกษาใหม่หมดเลย ที่แรกเราก็มองเขาแบบเห็นแล้วก็สงสาร แต่ที่จริงแล้วเขาไม่ได้เป็นอย่างนั้น ก็คือพอได้ไปสัมผัสแล้วก็เข้าใจว่าเขาเป็นอย่างไร เหมือนต้องปรับความคิดตัวเองใหม่”

ไม่ต่างกับความคิดของนักวิจัยข้างต้นนัก นักวิจัยอีกคนหนึ่งของมหาวิทยาลัยนเรศวรก็เกิดการเรียนรู้ใหม่เกี่ยวกับคนพิการเช่นกัน ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

“เริ่มแรกจากมุมมองของผมก็เหมือนกับคนทั่วไปที่มองคนพิการอย่างแรกเลยก็คือว่า คนพิการเป็นเวรเป็นกรรมของเขาที่เขาเกิดมาเป็นแบบนี้ หรือว่าเกิดมาเป็นคนปกติก็ตามแล้ว เกิดความพิการก็เป็นเวรเป็นกรรมของเขาเอง หรือเป็นเพราะเขาประมาท แต่หลังจากที่ได้ไปสัมผัสพูดคุยกับเขา มีความรู้สึกถึงความจริงๆ แล้ว มันไม่ใช่เวรไม่ใช่กรรมของเขา มันอาจจะเกิดจากกระบวนการการดำเนินชีวิตของคนปัจจุบันมากกว่าที่มันมีผลทำให้เกิดความพิการขึ้น เพราะฉะนั้น คนพิการเองก็ยังคิดว่าเขาเป็นคนปกติทั่วไป เพียงแต่ว่าสภาพร่างกายอาจจะผิด

แพกแตกต่างไปบ้าง ความสามารถของเขาบางอย่างคนปกติก็ไม่มี คือเขาเหมือนกับมีการชดเชย มีการทดแทนที่สามารถดำเนินชีวิตได้”

“ผมว่าถ้าได้สัมผัสกับผู้พิการจริงๆ มันจะได้ข้อมูลในอีกรูปแบบหนึ่ง ถ้าไปเก็บข้อมูลกับคนปกติจะได้มุมมองแบบคนปกติ ผู้พิการที่สัมภาษณ์อยู่คนหนึ่งเป็นเด็ก เป็นผู้พิการทางด้านจิตใจ แต่เป็นผู้พิการที่ช่วยเหลือตัวเองได้ อยู่กับแม่สองคน แม่ก็เป็นผู้พิการด้วยช่วยเหลือตัวเองไม่ค่อยได้ แต่เป็นผู้พิการที่รับเบียร์ยังชีพกับเทศบาล แต่อาศัยอยู่นอกเขต เด็กคนนี้ก็ คือเขาไม่ยากได้อะไรมาก อาจจะเป็นด้วยเพราะว่าเขาเป็นเด็กด้วยก็ได้ คือยังไม่ยากคิดอะไรมาก ใหนๆก็ดำเนินชีวิตด้วยเบียร์ยังชีพพอได้บ้าง ก็ทำงานอยู่กับวัดด้วย ก็ได้รับการช่วยเหลือจากคนที่อยู่ในวัด สามารถที่จะมีรายได้จุนเจือครอบครัวได้บ้าง เลยมีความสุขกับสภาพที่อยู่ตรงนั้น สบายๆไม่เดือดร้อนอะไร”

ในส่วนของนักวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพา แม้ว่าเขาจะไม่มีเจตจำนงที่จะขับเคลื่อนนโยบายเรื่องคนพิการด้วยตัวเอง แต่การวิจัยก็ได้ทำให้เขาก็เกิดความเข้าใจและมุมมองชุดใหม่ว่าด้วยคนพิการด้วยเช่นกัน

“มันทำให้ทัศนคติผมเปลี่ยนไปจากเดิมที่คิดว่าคนหูหนวกเขาอ่านหนังสือได้ทั้งหมด เพราะก่อนหน้านี้ผมเคยบอกคุณหมอบอกว่าคุณจะให้คนหูหนวกทำแบบสอบถามสัก 20 คน คุณหมอบอกว่าทำไม่ได้หรอก ผมก็สงสัยว่าทำไมจะทำไม่ได้ คุณหมอบอกไม่ได้เพราะเขาไม่เข้าใจ แต่พอผมเจอด้วยตัวเอง ผมรู้เลยว่ามันจริง เขาไม่เข้าใจคำถาม”

“เปลี่ยนไปครับ ผมเข้าใจเขามากขึ้น รู้วิธีการปฏิบัติกับเขามากขึ้น อย่างผมคุยกับคนปกติ ผมก็มองที่อื่น แต่เรารู้ว่าเราคุยกัน แต่พอเราคุยกับเขา เขาก็จะมองตามที่ผมมอง มันทำให้ผมรู้ว่าเวลาสื่อสารกับเขาเราต้องระวังให้มากขึ้น เราต้องสื่อสารเรื่องสายตา มันทำให้เราเข้าใจมากขึ้นว่าต้องปฏิบัติกับเขาอย่างไร แต่เดิมตอนที่ยังไม่ทำ ผมก็ไม่คิดอะไรมาก... ก่อนที่จะทำโครงการนี้ผมเคยคุยกับคนพิการ ไม่รู้สึกอะไร เขาก็เหมือนคนทั่วไป ไม่ได้รู้สึกว่าจะต้องชอบต้องเห็นใจ หรือจะต้องไม่ชอบ ผมเฉยๆมาก ผมไม่ค่อยใส่ใจด้วย อย่างเวลาเจอคนหูหนวกมาขายของ ผมยังพูดกับเพื่อนเลยว่าลองค่าเขาสิ จะได้รู้ว่าหูหนวกจริงไหม อย่างเวลามาขายของ

ผมก็มองว่านี่คืองานของเขา เพราะไม่รู้จะไปทำอะไร ก็แค่นั้น อย่างสมัยตอนที่ผมเรียน ผมมีความรู้สึกถ้าถ้าเรามากินเหล้าที่หน้าโรงเรียน โสตศึกษาคงจะดีมากเลย เพราะมันเจิบ เราสามารถตะโกนโวยวายได้ เพราะถึงอย่างไรก็ไม่มีใครได้ยิน อันนี้คือตอนแรก แต่พอหลังจากเข้าอบรมและทำโครงการ ผมรู้เลยว่าความรู้สึกผมเปลี่ยนไป”

สำหรับโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นั้น แม้โครงการจะยังไม่สามารถดำเนินไปได้มากนัก แต่ทั้งนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยก็ได้เรียนรู้และเกิดมุมมองและความเข้าใจชุดใหม่ในเรื่องคนพิการและประเด็นที่เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน ดังคำพูดของนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยตามลำดับด้านล่าง

“เดิมไม่ได้เข้าใจคนพิการ เพราะไม่เคยมีวิถีชีวิตแบบคนพิการ ลองหลับตาดูหนัง แต่ก็ไม่ได้เข้าใจจินตนาการของคนพิการ นั่นอาจเป็นเหตุให้เราไม่สื่อสารกับเขา เมื่อเอาความคิดชุดนี้มามองเรื่องการจัดสวัสดิการให้คนพิการ ก็ทำให้เห็นว่า บางทีคนรับไม่ได้ต้องการ ดังนั้นในการจัดสวัสดิการต้องดู need ของคนพิการ คนพิการบางคนยังอยู่กับบ้าน ไม่ได้ออกมาข้างนอก บางคนเป็นนักกิจกรรม ต้อง balance สองกลุ่มนี้ ระบบสวัสดิการต้องสนใจความต่าง แม้ว่าตาบอดเหมือนกัน แต่ก็ไม่ได้เหมือนกัน”

“เมื่อก่อนคิดว่าคนพิการต้องเครียด ต้องเศร้า ช่วยตัวเองไม่ได้ แต่ตอนนี้เห็นว่าเขาก็อยู่ปกติดี สิ่งที่เราเห็นเพิ่มเติมก็คือ คนพิการในเมืองกับคนพิการในชนบทแตกต่างกัน คนพิการในเมืองจะมีความเป็นปัจเจก มีระยะห่างกับคนอื่น ๆ ขณะที่คนพิการในชุมชนชนบทยังมีการสนับสนุนช่วยเหลือจากเครือญาติ เพื่อนบ้าน ทั้งเมืองและชนบทมีบริบทเฉพาะ ก็เลยทำให้เห็นว่าคนพิการไม่ได้มีนิยามเดียว และที่เห็นได้อย่างนี้ก็เพราะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับพวกเขา แล้วก็เลยมองต่อไปว่าระบบสวัสดิการก็ต้องไม่เป็นแบบเดียวกันไปหมด การเข้าไปทำวิจัยทำให้เห็นว่า ชุมชน 2 แห่งที่เข้าไปทำ คนพิการมีความแตกต่างกัน แม้แต่ในชุมชนเดียวกันก็ยิ่งแตกต่างกัน”

และผู้ช่วยนักวิจัยของ โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งยังเป็นนักศึกษาชั้นปริญญาตรีที่มีเพื่อนนักศึกษาเป็นคนพิการ ก็เกิดการเรียนรู้และมองเห็นสิ่งต่างๆเปลี่ยนไปจากเดิม เนื่องเพราะการร่วมทำวิจัยในโครงการนี้ ดังคำพูดที่ว่า

“ในห้องเรียน ขณะที่เราเรียน ขณะที่เราเห็นภาพ แต่อีกคนไม่เห็นอะไรเลย เราหัวเราะอะไรกัน เราดูภาพแล้วหัวเราะอะไรกัน แต่อีกคนไม่สามารถรับรู้ได้... ทั้งๆที่มีเพื่อนเป็นคนพิการ แต่ก็ไม่เคยคิดเรื่องนี้มาก่อน ความรู้สึกคือเราสนุกจนลืมไปว่ามีเพื่อนที่มองไม่เห็นอะไรเลย เขาได้ยินแต่หู แต่เขาไม่รู้ภาพนั้นเราหัวเราะอะไร หรืออย่างเรื่องทางลาด เรื่องลิฟท์ เรื่องทางเข้าห้องสมุด เราก็ไม่เคยมองเห็นประเด็นเหล่านี้มาก่อน”

คำพูดทั้งหมดข้างต้นของทั้งนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยเป็นเครื่องยืนยันว่า แม้โครงการวิจัยนโยบายสาธารณะจะยังไม่นำไปสู่การขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย แต่ผู้ที่ทำวิจัยได้เกิดการเรียนรู้ชุดใหม่ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความคิดที่เปลี่ยนไปจากเมื่อก่อนที่มีความรู้สึกสงสารคนพิการ การมองว่าเป็นเรื่องของเวอร์กรรม ฯลฯ มาสู่การมองเห็นว่าคนพิการก็คือมนุษย์คนหนึ่งที่ไม่แตกต่างไปจากมนุษย์คนอื่นๆ ความต่างเพียงเล็กน้อยที่มีคือข้อจำกัดทางกายภาพในบางด้านเท่านั้น นอกจากนี้ นักวิจัยยังได้มองย้อนกลับเข้ามาในตนเองว่าที่ผ่านมานั้น ความเข้าใจชุดเดิมว่าด้วยคนพิการได้เข้ามาปิดกั้นพวกเขาจากการสื่อสารกับคนพิการ ซึ่งนั่นก็ทำให้ความเข้าใจชุดเก่ายังคงดำรงอยู่ ตลอดถึงการมองเห็นว่าสังคมยังมีได้สร้างสภาพแวดล้อมที่จะอำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่แตกต่างจากคนอื่นๆ ในสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการที่เกิดขึ้นกับนักวิจัยนโยบายสาธารณะ แม้ว่าโดยภาพรวมแล้วนั้นนโยบายสาธารณะที่จะเอื้อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกับผู้อื่นจะยังไม่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยเหล่านี้ก็ตาม

อย่างไรก็ดี แม้นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยจะเกิดจินตนาการใหม่ในเรื่องคนพิการ แต่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยในพื้นที่ยังจำนวนหนึ่งยังไม่เกิดจินตนาการใหม่ ดังเช่นคำพูดของนักวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรที่กล่าวถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ว่า

“ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนได้หมดครับ เฉพาะบางคนก็ยังติดอยู่ว่าคนพิการก็ต้องให้ทุกอย่างในมุมมองของทางเทศบาล ทางผู้บริหารเอง ผมก็ได้ไปสัมภาษณ์ท่านนายกมา ทางเทศบาลก็ทำตามหน้าที่ที่กำหนด ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เบี้ยยังชีพอะไรพวกนี้... คนที่เกี่ยวข้องในโครงการนี้ ทั้งเทศบาล ชุมชน แล้วก็กลุ่มผู้พิการในพื้นที่ คนส่วนใหญ่คิดว่าจะทำอย่างไรให้ส่งเสริมคนพิการ ก็คือว่าส่วนใหญ่มองเรื่องเดียวก็คือเบี้ยยังชีพ คนพิการต้องให้เบี้ยยังชีพอย่างเดียว ต้องคอยช่วยเหลือตลอด เป็นผู้รับ แต่ก็อาจจะเป็นเพราะว่าคนพิการส่วนใหญ่ฐานะไม่ค่อยดี เป็นคนด้อยโอกาส ยากจน มีส่วนน้อยที่เป็นคนที่มีฐานะดี”

คำพูดดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนแห่งหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก อันเป็นพื้นที่ของการวิจัยเรื่อง “ต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ” ที่ผลพวงจากการวิจัยก่อให้เกิดโครงการฝึกอาชีพที่พยายามจะแก้ปัญหาเรื่องรายได้ของคนพิการ โดยประธานชุมชนจะเป็นผู้ฝึกอบรมให้ ซึ่งปรากฏการณ์นี้ก็ได้อธิบายให้เห็นมุมมองที่ว่าชุมชนจะทำหน้าที่โอบอุ้มช่วยเหลือคนพิการ ซึ่งยังคงเป็นมุมมองชุดเดิมที่มีต่อคนพิการ ดังเช่นที่ประธานชุมชนได้กล่าวว่า

“อยากช่วยเหลือ มีอะไรขาดแคลนก็บอก จะได้เข้าช่วย... มีการเปิดโอกาสให้กับคนพิการในการเข้าร่วมประชุม ทำกิจกรรม เข้ามาเลือกตั้ง แต่ก็มีข้อเสนอที่อยากให้เพิ่มเบี้ยยังชีพ... สรุปได้ว่ามีการช่วยเหลือคนพิการโดยให้เขาช่วยเหลือตัวเอง ไม่มีการเข้าไปช่วยเหลือแบบให้คนพิการแบมือรับของ แต่ให้เขาร้องขอมา ถึงจะจัดให้ หรือมีการจัดโครงการอาชีพให้สามารถดูแลตัวเองได้ มีงานให้ทำ มีรายได้ จะได้ไม่เป็นส่วนเกินของสังคม ต้องการให้คนพิการมีความเข้มแข็งเพื่อเอาตัวรอดอยู่ในสังคมได้”

นอกจากนี้ ประธานชมรมคนพิการอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นคนไม่พิการที่มีบทบาทอย่างมากในการทำงานเรื่องคนพิการ ในอำเภอบางระกำอันเป็นพื้นที่วิจัยของโครงการ “การกระจายทางพื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการฯ” กล่าวว่า

“คนพิการไม่ชอบให้คนทั่วไปมอง เพราะทำให้เขาคิดว่าตนเองผิดปกติ ผู้ป่วยทางกายดูแลง่าย แต่ทางจิตดูแลยากเพราะถูกดูถูกทางสังคม ถูกมอง ทำให้ปิดกั้นตัวเอง พยายามดึงออกมาในสังคมให้ได้ จะได้ปรับตัว ถ้าคนพิการไม่ออกมาแล้วใครจะออกมาช่วยเหลือ เปิดโอกาสในการทำงาน เปิดรับ แต่ไม่ใช่มาเวทนาคนพิการ ผู้ป่วยบางคนทำงานดีกว่าคนปกติอีก คนพิการบางคนพยายามผลักดันให้จบปริญญาเพื่อจะได้ให้สังคมยอมรับในการทำงาน”

“ชมรมเสมือนไฟดวงเล็กๆที่นำทางคนพิการให้เดินทางต่อไปได้ มาเติมเต็มช่วยเหลืองานภาครัฐ ให้คนพิการสามารถช่วยเหลือคนพิการเองได้ คนพิการจะไม่ถูกทอดทิ้ง ให้คนพิการสามารถดูแลตัวเองได้ สามารถช่วยสังคมด้วย... ถ้าเราไม่ช่วยคนพิการ เขาจะอยู่ไม่ได้ นอกจากหน่วยงานภาครัฐต้องมีภาคเอกชนเข้ามาร่วมมือด้วย”

คำพูดดังกล่าวแม้จะสะท้อนให้เห็นว่าผู้พูดเข้าใจความรู้สึกของคนพิการ แต่ก็ยังเห็นว่าคนพิการยังจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือในการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนพิการ ซึ่งนั่นก็อาจจะยังเป็นมุมมองชุดเดิมที่มีต่อคนพิการ ดังนี้แล้ว เมื่อพิจารณาว่ากลุ่มคนเหล่านี้ซึ่งรวมทั้งประธานชุมชนที่กล่าวถึงข้างต้นคือคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยภายใต้โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา ก็อาจทำให้กล่าวได้ว่า โครงการวิจัยยังไม่สามารถทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการในสังคมไทย

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าโครงการวิจัยจะสามารถทำให้กลุ่มคนต่างๆเกิดจินตนาการใหม่หรือไม่ก็ตาม ล้วนมีปัจจัยต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งประเด็นปัจจัยที่ทำให้เกิดหรือไม่เกิดจินตนาการใหม่จะเป็นประเด็นที่กล่าวถึงต่อไป โดยมุ่งเน้นปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการออกแบบโครงการโดยจำเพาะ

จินตนาการใหม่ในโครงการศิลปะ

โครงการศิลปะภายใต้โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเราประกอบด้วย “โครงการบทละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการ” โดย กลุ่มดัมย่ำ ปัตตานี “โครงการบทเพลงอนาซิดเพื่อคนพิการ” โดย ชมรมส่งเสริมและพัฒนาอนาซิด ปัตตานี “โครงการหนังเงียบ: Si(gn)lent Film: ภาพยนตร์สั้นของผู้พิการทางหู” โดย กลุ่มธรรมดีทำดี กรุงเทพ “โครงการสุนทรีภาพทางศิลปะเพื่อคนพิการ” โดย อนันต์ แซ่ไฉ่ กรุงเทพ “โครงการการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่คำนึงถึงการใช้งานของคนพิการเพื่อการอยู่ร่วมกันและเฉพาะกลุ่ม: กรณีที่ 1 การออกแบบของเล่นสำหรับเด็กตาบอดในระดับปฐมวัย” โดย กลุ่มนวัตกรรมการออกแบบ มศว. กรุงเทพ “โครงการ กอด HUG...MO LIMIT” และ “โครงการครอบครัวเดียวกัน We are a FAMILY” โดย บ้านตุ๊กตุน หุ่นกระบอกไทย กรุงเทพ

อย่างไรก็ดี ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้จากโครงการบทละครเร่ โครงการบทเพลงอนาซิด และโครงการหนังเงียบ เท่านั้น ส่วนโครงการสุนทรีภาพทางศิลปะนั้นเป็นการใช้ข้อมูลจากเอกสาร โดยโครงการที่เหลือนั้นไม่มีข้อมูลสำหรับการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ ด้วยว่าโครงการต่างๆดังกล่าวยังไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใด

เอกสารโครงการบทละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการระบุว่าวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งของโครงการก็คือ “เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องความพิการและผู้พิการต่อประชาชนคนทั่วไป” ซึ่งนั่นย่อมหมายถึงความพยายามในการสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการที่สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา ดังนี้แล้ว การพิจารณาว่าโครงการนี้สามารถสร้างจินตนาการใหม่ได้หรือไม่ นั่นก็คือการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นกับผู้ชมของละครของโครงการ ซึ่งรายงานผลการ

ดำเนินโครงการระบุว่า “การลงพื้นที่แสดงละครเร่ และการแสดงละครเร่ในรูปแบบละครเวที ทำให้ผู้ชมได้เข้าใจถึงความพิการมากขึ้น จากบทละครเร่ จากการแสดงของนักแสดง ทำให้เกิดความเข้าใจได้เรียนรู้ และเมื่อจบการแสดงยังมีการเปิดเวทีให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยิ่งทำให้ผู้ชมเกิดการเรียนรู้อย่างยิ่งขึ้นไปอีก” รวมทั้งผู้รับผิดชอบโครงการก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของผลที่เกิดขึ้นจากละครว่า

“หากผมก็มีชื่อ ผมไม่ได้เป็นนักร้อง ผมก็มีชื่อเหมือนคุณ แล้วคุณละชื่ออะไร ส่งผลมาก เพราะเราชอบเรียกคนพิการว่าไอ้ด้วน ไอ้ง่อย ไอ้ใบ้ ไอ้บอด เราจะเรียกคำพวกนี้ แต่ไม่เรียกชื่อเขา พอเราเอาไปใช้ในละคร คนดูบางคนก็จะร้องไห้ หากที่กลุ่มเด็กมาบอกเพื่อนว่าไม่ต้องไปเล่นกับคนพิการ คนพิการน่ารังเกียจ ใช้คำแรง คนดูก็จะสงสารเลยร้องไห้ แล้วก็พอจบคนดูก็เข้าใจมากขึ้น แล้วก็เห็นอีกภาพหนึ่งของคนพิการ เช่นการที่มองว่าคนพิการนั้นช่วยตัวเองไม่ได้ แต่พอมาดูละคร อย่างน้อยที่สุดก็เห็นว่าคนพิการคนหนึ่งเรียนหนังสือ ทำงาน ปฏิบัติภารกิจในชีวิตประจำวัน ได้ ผมว่าน้องๆ ที่ดูละครก็จะรู้สึกอะไรมากขึ้น ”

ข้อความดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับการสังเกตการณ์การแสดงละครดังกล่าวของคณะผู้วิจัยในโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดปัตตานี ที่แม้ว่าละครจะยังไม่ราบรื่นเรียบร้อยเพราะเป็นการแสดงรอบแรก แต่ก็ได้สร้างความรับรู้ชุดใหม่เกี่ยวกับคนพิการให้กับผู้ชมที่เป็นนักเรียน กล่าวคือ ความรับรู้ทั่วไปของนักเรียนก็คือคนพิการจะไม่ออกมาสู่สังคมนอกบ้าน ไม่ได้เรียนหนังสือ และต้องคอยรับการดูแลจากผู้อื่น แต่ละครเรื่องนี้มีนักแสดงที่เป็นคนพิการ และเนื้อหาส่วนหนึ่งของละครคือเรื่องราวชีวิตของคนพิการคนหนึ่งที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและทำงานอยู่ที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงจังหวัดปัตตานี การปรากฏตัวและการนำเสนอเรื่องราวของคนพิการคนนี้ในละครส่งผลให้ผู้ชมที่เป็นนักเรียนสนใจและตั้งคำถามถึงความเป็นไปได้ที่คนพิการจะสามารถออกมามีชีวิตด้วยตัวเองในสังคมของคนไม่พิการ ซึ่งนั่นก็ได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ชมกำลังตั้งคำถามต่อความรับรู้ชุดเดิมของตน และมองเห็นความเป็นไปได้ของคำอธิบายชุดใหม่ เป็นต้น

นอกจากผู้ชมแล้ว นักแสดงก็เกิดความรับรู้ชุดใหม่ที่น่าไปสู่การมุมมองชุดใหม่ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ นักแสดงในโครงการนี้ส่วนใหญ่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่ทั้งหมดได้รับการชักชวนจากผู้รับผิดชอบโครงการให้มาเรียนรู้เรื่องละครและผลิตละครในประเด็นคนพิการ นักแสดงคนหนึ่งที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กล่าวว่า

“ในส่วนที่เป็น อสม. ก็คือรับหน้าที่ดูแลผู้พิการอยู่แล้ว แต่ดูแลในฐานะที่เป็น อสม. ก็คือไปประชุม กลับมาก็มาชี้แจงบอกเขาแค่นั้น พอมาร่วมโครงการนี้ เราได้มาเรียนรู้จริงๆ ก็คือมารู้จักพบกับเยาะซึ่งเป็นคนพิการ... จากที่ตอนแรกเราก็แค่ทำงานเพื่อรับเงิน แต่ว่าตอนนี้เราเข้าใจมากขึ้น เราได้เรียนรู้ความรู้สึกของเขา เขาก็ยังใช้ชีวิตเหมือนเราได้ปกติ เราก็ไปคุยกับผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวของผู้พิการว่าแท้จริงความรู้สึกของผู้พิการเป็นอย่างไร”

อย่างไรก็ดี การเกิดมุมมองใหม่อาจมีความผันแปรไปตามปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ดังเช่นที่นักแสดงในโครงการอีกคนหนึ่งกล่าว

“ได้เปลี่ยนทัศนคติ เมื่อก่อนคิดว่าผู้พิการน่าสงสารจัง ทำไมเขาต้องเกิดมาพิการด้วย ไม่เหมือนกับเรา พอได้เข้าอบรม ก็เปลี่ยนทัศนคติของเราเหมือนกัน เราจะสงสารเขาทำไม เขาก็เหมือนกับเรา ทำอะไรก็เหมือนกับเรา แต่พอหลังจากอบรมนี้ แล้วกลับไปบ้าน ก็เกิดความสงสารอีก เพราะคนพิการแถวบ้านเขาไม่มีโอกาส... ที่มาอบรมช่วงหนึ่งนั้น ก็เข้าใจว่าเขาไม่ได้น่าสงสาร แต่มันเกิดแค่เพียงชั่วขณะเดียว ความรู้สึกดีๆ แล้วคือเขาน่าสงสาร”

คำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยนมุมมองหรือความคิดของบุคคลสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้ แต่ก็มีปัจจัยอื่นๆ ที่แวดล้อมบุคคลที่สามารถทำให้สิ่งที่เรารู้นั้นยังคงดำรงอยู่หรือแปรเปลี่ยนไป ซึ่งประเด็นปัจจัยของการเรียนรู้นั้นจะได้กล่าวถึงต่อไป

สำหรับโครงการบทเพลงอนาซิดนั้น มีวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกันกับโครงการบทละครเร่ นั่นคือ “เพื่อใช้อนาซิดเป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวให้เกิดความเข้าใจความพิการ” ซึ่งนักแต่งเพลงอนาซิดได้สะท้อนความคิดหลังจากการเข้าร่วมอบรมการแต่งเพลงอนาซิดในประเด็นคนพิการว่า

“คิดว่าเขาเป็นคนที่น่าสงสาร ก่อนหน้าที่เราจะแต่งเพลง เราต้องมารับรู้ข้อมูลก่อนว่าคนเหล่านี้จะความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง การใช้ชีวิต การดำเนินชีวิตเขาเป็นอย่างไรบ้าง การศึกษาเขาเป็นอย่างไร พอได้วิทยากรที่ดีเก่งมากเลยเขามาอธิบายมาพูดถึงเกี่ยวกับคนพิการ คนพิเศษ ทำให้เรารู้ว่าคนพิการก็ไม่ได้ต่างอะไรกับเรามาก ต่างแค่ภายนอก แต่ว่าสภาพจิตใจไม่ต่าง ก็เลยคิดว่าหลายๆ ในใจของเขาก็เหมือนคนๆ หนึ่ง ก็อยากจะบอกว่า ตั้งแต่วันนั้น พอได้อบรมก็ทำให้รู้ว่าคนพิการไม่ได้มาเรียกร้องเพื่อความสงสาร ไม่ได้เรียกร้องอะไร เขาต้องการใช้ชีวิต

เหมือนคนทั่วไป แต่ว่าประเด็นหนึ่งที่ผมได้ก็คือ เอ้อ ทำไมนะ ทำไมคนปกติเวลาเจอคน พิเศษนี้มักจะถามว่าทำได้ไหม มีความสุขไหม หรือว่าอย่างไร เขาไม่เคยถามว่ามาจากไหน ชี้อะไร จะไม่เคยถามคำถามพวกนี้เป็นคำถามแรก จะถามความทุกข์สุขก่อน ก็เลยทำให้เรา เข้าใจมากขึ้นว่าคนพิการก็ไม่ใช่คนที่จะน่าสงสารเสมอไปนะ เขาก็เหมือนเรานั่นแหละ”

อย่างไรก็ดี การเกิดมุมมองใหม่หรือจินตนาการใหม่ของนักแต่งเพลงอนาชีดอาจจะยังดูไม่ ชัดเจน เนื่องจากเนื้อหาของเพลงอนาชีดไม่ได้นำไปสู่การสร้างความเข้าใจชุดใหม่ว่าด้วยคนพิการ แต่เป็นการให้กำลังใจคนพิการ ดังเช่นที่นักแต่งเพลงคนเดียวกับข้างต้นกล่าวว่าเนื้อเพลงที่เขาแต่ง นั้น “อยากจะบอกว่าถึงแม้ว่าคุณอาจจะผิดปกติ แต่ว่าความรู้สึกของคุณนั้นเหมือนคนทั่วไป ขอให้จง ต่อสู้ ให้ดูแลตัวเอง ให้เขามีความอดทน อย่าท้อแท้” ซึ่งเมื่อบทเพลงได้ถูกขับร้องออกไป ผู้ฟังทั่วไปก็ คงไม่เกิดจินตนาการใหม่เกี่ยวกับคนพิการ ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่ายังมีความไม่ลงรอยระหว่างสิ่งที่ได้ เรียนรู้ใหม่กับความคิดในทางศาสนา ดังที่เขากล่าวว่า

“ก่อนหน้านี้เราไม่ได้สนใจเรื่องคนพิการ เพราะว่าอาจจะเป็นนัยของอิสลามหรือเปล่า คือเรา ให้ความเท่าเทียมกัน... ถ้าทางศาสนาอิสลามนะครับ คนพิการก็เป็นกำหนดของพระเจ้าอยู่ แล้ว เราก็ไม่ได้คิดมากนะ เรานับถือศาสนาอะไร เราก็เชื่อตรงนั้น ก็ไม่อยากจะคิดมากอะไร”

สำหรับโครงการหนังเจียบนั้ กลุ่มธรรมดีทำดิระบวุฒูประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง จินตนาการใหม่ไว้ในเอกสารโครงการว่า “เพื่อให้ผู้พิการทางหูได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิต ภาพยนตร์สั้นในมุมมองตามแนวคิดตนเอง” และ “เพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เรื่องความพิการ และคนพิการผ่านรูปแบบการทำภาพยนตร์สั้นและเผยแพร่เรื่องราวสู่คนทั่วไปในสังคม” ซึ่งนั่น หมายถึงการนำภาพยนตร์สั้นที่ผลิตขึ้นโดยคนหูหนวกมาสร้างมุมมองใหม่หรือจินตนาการใหม่ใน เรื่องคนหูหนวกในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งรายงานผลการดำเนินโครงการสรุปไว้ว่ามีการผลิตภาพยนตร์ สั้น 5 เรื่อง ที่ “เป็นมุมมองที่สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่น่าสนใจๆ ได้รับและถูกกระทำจากสังคม รวมถึงการ สอดแทรกให้คนทั่วไปได้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนหูหนวกด้วยเช่นกัน” และในการจัดฉายภาพยนตร์ และมีการเสวนาหลังการฉายนั้น ผู้รับผิดชอบโครงการระบุไว้ในรายงานว่า

นำไปสู่ประเด็นที่ต้องการนำเสนอ... สังเกตได้จากผู้ชมที่มีอารมณ์ร่วมและติดตามการเสวนา จนจบ และพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไปในประเด็นที่เราต้องการนำเสนอ... สิ่งหนึ่ง ที่โครงการรู้สึกมีความสุขกับคำพูดของผู้ชมคนหนึ่งก็คือว่า “ก็แกล่ไม่ได้ยิน ไม่ได้ หมายความว่าเขาไม่เหมือนเรา” ยังมีผู้ชมอีกหลายคนที่เข้าใจเนื้อหาและประเด็นของหนังสั้น

ทั้ง 5 เรื่องนี้ และอยากเห็นน้องๆสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้นอย่างต่อเนื่อง “ก็แปลกดีนะ เพราะปกติเราดูหนังที่มีเสียงเต็มไปหมด ทั้งซาวด์เอฟเฟกต์และเพลงประกอบ บางทีเราก็กังไม่เข้าใจเลย แต่หนังของน้องๆ ที่ไม่มีเสียงกลับทำให้เราสามารถเข้าใจโดยไม่ต้องอธิบายเพิ่ม” (จากหนังสือพิมพ์มติชน)

นอกจากข้อค้นพบของผู้รับผิดชอบโครงการดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยได้ทดลองฉายภาพยนตร์จากโครงการให้นักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวนหนึ่งได้ชม 2 เรื่อง คือเรื่อง “ไว้ย” ที่คนหูหนวกคนหนึ่งมีอาการปวดท้องต้องการไปห้องพยาบาล แต่ไม่สามารถสื่อสารความต้องการกับคนอื่น ๆ ได้ และเรื่อง “รอรัก” ที่เป็นเรื่องของนักศึกษาหนุ่มหูหนวกคนหนึ่งติดกับแฟนสาวไว้ แต่จำเป็นต้องทำรายงานกับเพื่อนขณะที่แฟนสาวกำลังรออยู่ ผลจากการฉายภาพยนตร์ดังกล่าวพบว่า นักศึกษาบางส่วนเกิดมุมมองใหม่ว่าด้วยคนหูหนวก ดังเช่น

“เรื่องที่ 1 แสดงถึงอุปสรรคของการสื่อสารของผู้พิการทางการได้ยิน ที่พวกเขาไม่สามารถจะสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจในจุดประสงค์ที่แท้จริงของเขาได้ พวกเขาต้องพยายามกว่าพวกเราคนปกติมากๆ จนกระทั่งต้องเอาหัวโขกกับตู้โทรศัพท์ให้เลือดไหลเพื่อจะได้ให้คนพาไปโรงพยาบาล แต่จริงๆ แล้วเขาแค่ปวดท้องเพราะอาหารเป็นพิษหรืออะไรสักอย่าง เรื่องที่ 2 ก็มีจุดประสงค์เหมือนกับเรื่องที่ 1 ที่แสดงอุปสรรคทางการสื่อสารของผู้พิการทางหูเช่นเดียวกัน เขาต้องส่งข้อความไปหาแฟนซึ่งเป็นวิธีการที่ยุ่งยากกว่าการโทรศัพท์ (ส่งเสียง) ใช้เวลานานกว่า และอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ สะท้อนว่าสิ่งที่เราใช้ชีวิตอย่างปกตินั้น เราไม่มีทางรับรู้และเข้าใจหรือกว่าพวกเขาใช้ชีวิตประจำวันยากลำบากกว่าเราขนาดไหน แต่พวกเขาก็สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ”

“ความคิดและความเข้าใจไม่ได้เปลี่ยนไปจากเดิมมากนักเพราะคิดว่าคนหูหนวกคือคนปกติธรรมดาทั่วไป แต่ใช้การสื่อสารคนละแบบเช่นเดียวกับคนพูดคนละภาษา แต่ได้ความรู้ใหม่คือคนหูหนวกเขียนหนังสือไม่เก่ง”

“เคยมีความเข้าใจว่าคนหูหนวกเป็นใบ้ สามารถเขียนหนังสือได้อย่างคนปกติ หนังสือแรกทำให้ตั้งคำถามว่าเหตุใดพวกเขาจึงเขียนหนังสือไม่ได้ และได้ความรู้ใหม่ว่า โทรศัพท์ก็เป็น

อุปกรณ์ที่คนหูหนวกใช้ได้เช่นกัน ไม่ได้ใช้เพื่อคุยโทรศัพท์ แต่ด้วยการพิมพ์ทำให้พวกเขาสื่อสารกันได้”

“เราควรจะให้ระบบสื่อสารให้มีหลักสูตรที่คนทั่วไปและคนหูหนวกสามารถเข้าใจหรือสื่อสารกันได้ง่ายขึ้นและทำให้อยู่ร่วมสังคมกันได้ง่ายขึ้น”

“ตอนแรกคิดว่าพวกคนหูหนวกนั้นต้องมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากแน่ๆ แต่หลังจากดูเรื่องสั้นแล้ว พวกเขาก็เลยมีชีวิตปกตินะ เรียน ทำงานส่ง มีแฟนและไปเที่ยวกันได้ปกติ”

“หนังสือเรื่องนี้ทำให้มีความคิดต่อคนหูหนวกเปลี่ยนไป คือคนหูหนวกก็สามารถดำเนินชีวิตเหมือนคนปกติอย่างเรา ทั้งการใช้คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือแม้แต่การออกไปเที่ยวข้างนอกกับแฟน เป็นต้น”

คำพูดทั้งหมดข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้ชมที่เป็นนักศึกษาเกิดความเข้าใจชุดใหม่ในเรื่องคนหูหนวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงทางความคิดจากที่เข้าใจว่าคนหูหนวกมีการดำรงชีวิตที่ยากลำบากมาสู่ความเข้าใจที่ว่าคนหูหนวกก็มีการดำรงชีวิตไม่แตกต่างจากคนอื่นๆ แต่เมื่อคนหูหนวกต้องปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ที่หูไม่หนวก พวกเขาก็ต้องพบกับอุปสรรคในการสื่อสาร แม้ว่าพวกเขาจะเขียนหนังสือได้ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องภาษาเขียนที่ทำให้ไม่สามารถสื่อสารกับคนอื่นๆ ได้อย่างราบรื่น รวมทั้งผู้ชมบางคนยังมองไปถึงการปรับโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้คนหูหนวกและคนหูไม่หนวกสามารถสื่อสารกันได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ซึ่งทั้งหมดนี้ก็อาจทำให้กล่าวได้ว่า ภาพยนตร์สั้นที่ผลิตขึ้นจากจุดยืนและประสบการณ์ของคนหูหนวกสามารถสร้างการเรียนรู้หรือสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนหูหนวกให้กับผู้ชมได้

นอกจากภาพยนตร์สั้นจะสามารถสร้างจินตนาการใหม่ให้กับผู้ชมได้แล้วนั้น กระบวนการผลิตภาพยนตร์ยังรวมทั้งการนำภาพยนตร์ออกฉายในพื้นที่สาธารณะในรูปแบบเทศกาลภาพยนตร์ที่มีคน “หูดี” มาร่วมชม ก็ได้สร้างจินตนาการใหม่ในเรื่องมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (self concept) ให้กับกลุ่มนักศึกษาหูหนวกที่เข้าร่วมในกระบวนการอีกด้วย ดังเช่นคำพูดของนักศึกษาหูหนวกกลุ่มหนึ่งที่ว่า

“ครั้งแรกเราไปที่เทศกาลภาพยนตร์และหนังสือที่เราจะไปฉาย ตอนแรกก็คิดเหมือนกันว่า คนจะมาดูของเราไหม เราจะทำได้ไหม เขาจะคิดว่าเราทำจริงหรือเปล่า ทุกคนจะรู้ไหมว่า ภาษามือสำคัญขนาดไหน แต่พอไปจริงๆ คนดูเยอะมากครับและทุกคนให้ความสนใจมาก หลังดูหนังเสร็จ ทุกคนให้ความสนใจชมพวกเราว่าเราทำได้ เพราะทุกคนเห็นความสำคัญของการใช้ภาษามือ และในหนังพยายามใช้สีหน้าท่าทางให้เป็นธรรมชาติ ให้คนดูหนังสามารถเข้าใจเราได้ ผมภูมิใจ ขนลุกเลยครับ”

“มีทั้งหมด 5 เรื่องที่พวกเราทำกัน หลายแนว มีหนังที่คนหูหนวกสะท้อนบางอย่างเกี่ยวกับคนหูหนวก เป็นโลกของพวกเราเลยครับ อยากให้คนทั่วไปรู้ว่าเราเป็นอย่างไรเพราะอะไร หรือว่าทำไมอยากจะให้ทุกคนเข้าใจว่ามันเป็นอย่างนี้นะ จะได้เข้าใจเรามากขึ้นและเป็นสื่อหนึ่งให้คนได้เรียนรู้ว่าคนหูหนวกเป็นอย่างนี้ คนหูดีเป็นอย่างนี้ และเราทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ และหลังจากที่หนังฉายทุกคนให้ความสนใจ เราก็ภูมิใจ นี่คือนวัตกรรมที่เกิดขึ้นกับพวกเรา”

“เห็นว่ามีคนหูดีมาดูหลายคน แล้วเหมือนกับก่อนหน้านี้มีคนคิดว่าคนหูหนวก คนพิการจะทำได้หรือ ติดต่อได้หรือ เขียนบทได้หรือ แต่นี่ครับผลงาน ที่เห็นออกมามันสื่อถึงความสามารถของเรา ทำให้ทุกคนเห็นว่า ไม่ต้องมานั่งอธิบายหรือกว่าเราทำได้หรือทำไม่ได้ แต่เห็นเลยว่าเราทำจริงๆทั้งหมดเลย นี่แหละครับคือสิ่งที่ทำให้ทุกคนยอมรับมากขึ้น หูดีทำได้ เราก็ทำได้เหมือนกัน ทุกคนมีความสามารถเท่าเทียมกัน หูหนวกก็ทำได้เหมือนกัน”

สิ่งหนึ่งที่น่าจะยืนยันได้ว่านักศึกษาเหล่านี้เกิดจินตนาการใหม่เกี่ยวกับความเป็นคนหูหนวกของตน ก็คือมุมมองของอาจารย์ของพวกเขาที่ว่า

“การเปลี่ยนแปลงเบื้องต้นเลยก็คือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและความรู้สึกภาคภูมิใจที่มีโอกาสได้ทำเหมือนกับที่คนปกติเขาทำ ตอนที่เข้าร่วมโครงการนี้ อาจจะด้วยข้อจำกัดหลายอย่าง ทำให้มีคนมาเข้าร่วมโครงการไม่เยอะมาก เรื่องสถานที่ เรื่องอะไรต่าง ๆ นานา วันหนึ่งผมก็ประชาสัมพันธ์ว่าเดี๋ยวจะมีโครงการทำหนังสือนะ ใครจะไปบ้าง ทุกคนไปหมดเลย เขาบอกว่าเป็นโอกาสครั้งแรกและอาจจะไม่มีอีกเพราะฉะนั้นเราต้องไป เพราะมันเป็นโอกาสครั้งแรกที่จะได้ทำหน้าที่ด้วยตัวเอง ผมเลยมีความรู้สึกว่าคุณค่าความรู้สึกแรกที่เขาได้

คือความภาคภูมิใจในความเท่าเทียมกัน เขารู้สึกภาคภูมิใจที่เขาได้นำเสนอวัฒนธรรมของคน
หูหนวกให้คนหูดีได้รับรู้”

“ในเรื่องการนิยามตัวเอง ผมคิดว่าเขาน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยๆเป็นค่อยๆไป
มากกว่า แต่ว่าอะไร อย่างไรผมยังไม่สามารถจะจับเป็นรูปธรรมได้ แต่ถ้าจะมีการ
เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ก็น่าจะเป็นเรื่องของทัศนคติของตนเองที่มีต่อการใช้ชีวิตในสังคม ใน
การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ผมรู้สึกว่าพอสังคมยอมรับ คนหูดีมาดูแล เขาก็รู้สึกว่าตัวเองเป็น
ส่วนหนึ่งของสังคมของคนหูดีมากขึ้น แล้วก็มีโอกาสเปิดเผยตัวเองกับสังคมมากยิ่งขึ้น”

ซึ่งทั้งหมดนี้ก็น่าจะทำให้กล่าวได้ว่า โครงการหนังสือ หรือโครงการผลิตภาพยนตร์สั้นของ
ผู้พิการทางหู สามารถสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนหูหนวกให้กับทุกคนทั่วไปและคนหูหนวกเอง

สำหรับโครงการศูนย์ทรัพยากรทางศิลปะเพื่อคนพิการนั้นเป็นโครงการที่ใช้กระบวนการ
ฝึกอบรมทัศนศิลป์ให้กับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาซึ่งเป็นคนพิการทางการได้ยิน โดยมีนักศึกษา
ศิลปะมาเป็นพี่เลี้ยง โดยโครงการมุ่งหวังว่านักศึกษาพี่เลี้ยงและนักเรียนหูหนวกจะเกิดการเรียนรู้
ระหว่าง และผลงานศิลปะที่สร้างขึ้นก็จะถูกนำไปจัดแสดงเพื่อสื่อสารกับสังคมอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้ เมื่อ
พิจารณาเรื่องจินตนาการใหม่อันเป็นเป้าหมายของโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา ก็อาจทำให้กล่าว
ได้ว่า โครงการนี้น่าจะนำไปสู่จินตนาการใหม่ของคนในสังคมจากการชมผลงานศิลปะ และ
จินตนาการใหม่ที่จะเกิดขึ้นกับนักศึกษาพี่เลี้ยงที่ร่วมสร้างงานกับคนพิการ

ขณะผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับจินตนาการใหม่ของคนในสังคมอัน
เนื่องมาจากการดูงานศิลปะ ด้วยว่าโครงการนี้ได้สิ้นสุดลงก่อนหน้าที่จะเริ่มโครงการวิจัย อย่างไรก็ตาม
จากการศึกษาเอกสารรายงานการดำเนินโครงการ ทำให้พบว่านักศึกษาที่ร่วมเป็นพี่เลี้ยงใน
กระบวนการศิลปะให้กับคนพิการเริ่มที่จะเกิดจินตนาการใหม่ขึ้น ดังจะเห็นได้จากข้อความที่พวกเขา
เขียนสะท้อนความคิดที่เปลี่ยนแปลงไป

“ความรู้สึกแรกต่อผู้พิการทางประสาทการรับฟังโดยส่วนตัวผมเองแล้ว ไม่เคยทำกิจกรรม
ใกล้ชิดกับคนพิการเท่านี้มาก่อนเลย โดยตอนแรกตัวผมคิดว่า แล้วจะทำความเข้าใจกับน้อง
อย่างไร แต่พอหลังจากได้ทำกิจกรรมร่วมกับน้องๆ ความรู้สึกที่เป็นปัญหาในตอนแรกกลับ
ไม่มีเลย ทำกิจกรรมร่วมกันได้ด้วยดี”

“ตอนแรกก็รู้สึกอึดอัดเพราะว่าน้องพูดไม่ได้ ผมก็ใช้ภาษาน้องไม่ได้ แต่พอได้ทำงานศิลปะร่วมกันก็รู้สึกดีมาก วันต่อมาตอนร่วมงานกันน้องเริ่มยิ้มให้ แล้วก็หัวเราะมันเป็นความรู้สึกที่ดีมาก”

“ความรู้สึกแรกที่พี่มาเสนอที่เพาะช่างผมก็จินตนาการว่าเขาพิการอย่างนั้น อย่างนี้ แล้วถ้าเขาพิการอย่างนั้นแล้วเราจะสอนอย่างไร พอได้มาพบน้องๆ ที่นี้ก็น่าตื่นเต้นเพราะคนปกติกับคนพิการการดำรงชีวิตก็แตกต่างกันแล้ว พอได้พบน้องได้รู้ว่าเขาพูดไม่ได้ หูหนวก เขาใช้ภาษามือกัน มันทำให้ผมรู้สึกสนใจสิ่งที่คุณอย่างๆเราไม่เคยได้รู้ การสื่อสารโดยใช้ภาษามือ ตั้งชื่อแบบภาษามือ งานศิลปะที่น้องทำขึ้นแรก การแนะนำค่อนข้างยากสำหรับมือใหม่อย่างผม... จากการที่สื่อสารกันรู้สึกว่าน้องเขาเป็นคนที่รักธรรมชาติมาก งานเลยออกมาแต่ธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้ ลำธารทุ่งหญ้า จากวันแรกถึงวันที่สองมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นในวันที่สอง ผมเริ่มสื่อสารกับน้องเขาอย่างเข้าใจมากขึ้น การทำงานเลยไม่มีปัญหาอะไร ผมจะคอยต่อยอดความคิดเขาอยู่เสมอๆ เพื่อให้รูปแบบศิลปะมีลูกเล่นที่น่าสนใจกว่าที่เขาคิดไว้ จากการมาที่นี่ผมก็รู้สึกดีมากที่ได้มาสอนและแนะนำน้องๆ มันเป็นความรู้และประสบการณ์ของผมที่ได้มาอยู่ร่วมกับคนพิการ”

“โครงการนี้ช่วยให้ผมเรียนรู้คนพิการด้วยศิลปะซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายในการสื่อสารระหว่างผมกับน้อง แต่เราก็ค่อยเรียนรู้กันไปเรื่อยๆ โครงการจึงทำให้ผมเข้าใจและรับรู้ถึงความรู้สึกของน้องๆ อาจเป็นการช่วยส่งเสริมให้คนพิการกับเราอยู่โลกเดียวกันได้”

คำพูดดังกล่าวข้างต้นอาจทำให้กล่าวได้ว่า นักศึกษาศิลปะที่มาเป็นพี่เลี้ยงให้กับนักเรียนหูหนวกเหล่านี้ ได้ก้าวข้ามเส้นแบ่งระหว่างคนพิการและไม่พิการ จากเริ่มแรกที่ปัญหาเรื่องการสื่อสารอันเป็นเส้นแบ่งระหว่างคนหูหนวกกับคนหูไม่หนวก มาสู่การสามารถสื่อสารกันได้ รวมทั้งเกิดความเข้าใจสถานะของคนหูหนวก แม้จะไม่ทั้งหมด แต่นี่ก็น่าจะเป็นจุดเริ่มของจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการที่เกิดขึ้นกับนักศึกษากลุ่มนี้

ปัจจัยในการก่อเกิดจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการในสังคม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดอาจทำให้เห็นได้ว่า โครงการต่างๆภายใต้โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเราสามารถสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการในสังคมได้แตกต่างกัน หรือในบางกรณีไม่สามารถสร้างได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วจะพบว่าปัจจัยต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้องในการที่โครงการต่างๆจะสามารถหรือไม่สามารถสร้างจินตนาการใหม่

ในกรณีโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะ จากที่กล่าวในช่วงต้นทำให้เห็นได้ว่าโครงการวิจัยที่มีแนวโน้มในการสร้างจินตนาการใหม่ในแง่การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะท้องถิ่นได้ก็คือโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่จัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัยและเพื่อผลักดันให้องค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามารับรู้ แสดงความเห็น และนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางนโยบาย ซึ่งในเวทีนั้น พัฒนาสังคมและความมั่นคงจังหวัดพิษณุโลกก็ได้กล่าวว่าจะนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคคนพิการของจังหวัด และถึงแม้ว่าผลการวิจัยโดยตัวเองจะยังไม่ก่อให้เกิดนโยบายใหม่ แต่อย่างน้อยที่สุดผลการวิจัยก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของจังหวัด ซึ่งเมื่อพิจารณาปัจจัยที่ทำให้เป็นเช่นนั้น ก็สามารถกล่าวได้ว่าปัจจัยสำคัญก็คือการสร้างความเกี่ยวพัน (involve) กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนโยบาย ดังเช่นเวทีที่มหาวิทยาลัยนเรศวรจัดขึ้น นอกจากนี้ การสร้างความเกี่ยวพันกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเชิงนโยบายยังเห็นได้จากกรณีงานวิจัยของสถาบันราชภัฏสงขลา ที่เกี่ยวพันผู้บริหารมหาวิทยาลัยเข้ามาตั้งแต่ช่วงต้นและจนตลอดกระบวนการวิจัย ด้วยว่าโครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งการเกี่ยวพันดังกล่าวก็น่าจะมีความเป็นไปได้ที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยจะรับผลการวิจัยไปพิจารณา

อย่างไรก็ดี การนำผลงานวิจัยไปสร้างเป็นนโยบายนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ อาทิ แผนยุทธศาสตร์ระยะยาวของจังหวัดหรือมหาวิทยาลัย, งบประมาณ, การขับเคลื่อนของกลุ่มสนใจต่างๆ (interest groups) ฯลฯ ดังนั้น การเกี่ยวพันผู้บริหารหรือผู้กำหนดนโยบายแต่เพียงอย่างเดียวก็ไม่อาจเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าผลการวิจัยจะถูกนำไปใช้ในทางปฏิบัติ สิ่งที่น่าจะเกิดขึ้นก็คือการวางแผนการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย (planning for policy advocacy) ในภาพใหญ่ ซึ่งนั่นก็อาจจะอยู่นอกเหนือขอบเขตของการวิจัยนโยบายสาธารณะภายใต้โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา

ในส่วนของจินตนาการใหม่หรือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยหรือโครงการศิลปะ พบว่าปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเกิดจินตนาการใหม่ก็คือ “ปฏิสัมพันธ์โดยตรง” (direct interaction) ที่เกิดขึ้นระหว่างคนเหล่านั้นกับคนพิการที่พวกเขาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังคำพูดของนักวิจัยหลังจากที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับคนพิการ ที่ว่า

“ก่อนที่จะทำโครงการนี้ผมเคยคุยกับคนพิการ ไม่รู้สักอะไร เขาก็เหมือนคนทั่วไป ไม่ได้รู้สึก ว่าต้องชอบ ต้องเห็นใจ หรือจะต้องไม่ชอบ ผมเคยๆมาก ผมไม่ค่อยใส่ใจด้วย... แต่พอ หลังจากเข้าอบรมและทำโครงการ ผมรู้เลยว่าความรู้สึกผมเปลี่ยนไป”

“ผมว่าถ้าได้สัมผัสกับผู้พิการจริงๆ มันจะได้ข้อมูลในอีกรูปแบบหนึ่ง ถ้าไปเก็บข้อมูลกับคน ปกติจะได้มุมมองแบบคนปกติ”

“งานนี้เป็นงานแรกที่ทำเกี่ยวกับคนพิการ ก็จะต้องมาศึกษาใหม่หมดเลย ที่แรกเราก็มองเขา แบบเห็นแล้วก็สงสาร แต่ที่จริงแล้วเขาไม่ได้เป็นอย่างนั้น ก็คือพอได้ไปสัมผัสแล้วก็เข้าใจว่า เขาเป็นอย่างไร เหมือนต้องปรับความคิดตัวเองใหม่”

สำหรับคนที่เกี่ยวข้องกับโครงการศิลปะก็จะไม่แตกต่างกัน ดังเช่นนักแสดงของโครงการ บทละครเร่ และนักศึกษาศิลปะที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษา ที่กล่าวว่า

“ในส่วนที่เป็น อสม. ก็คือรับหน้าที่ดูแลผู้พิการอยู่แล้ว แต่ดูแลในฐานะที่เป็น อสม. ก็คือไป ประชุม กลับมาก็มาชี้แจงบอกเขาแค่นั้น พอมาร่วมโครงการนี้ เราได้มาเรียนรู้จริงๆ ก็คือมา รู้จักพักรุกกับเยาะซึ่งเป็นคนพิการ... จากที่ตอนแรกเราก็แค่ทำงานเพื่อรับเงิน แต่ว่าตอนนี้เรา เข้าใจมากขึ้น เราได้เรียนรู้ความรู้สึกของเขา เขาก็ยังใช้ชีวิตเหมือนเราได้ปกติ เราก็ไปคุยกับ ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวของผู้พิการว่าแท้จริงความรู้สึกของผู้พิการเป็นอย่างไร”

“ความรู้สึกแรกต่อผู้พิการทางประสาทการรับฟังโดยส่วนตัวผมเองแล้ว ไม่เคยทำกิจกรรม ใกล้ชิดกับคนพิการเท่านี้มาก่อนเลย โดยตอนแรกตัวผมคิดว่า แล้วจะทำความเข้าใจกับน้อง อย่างไร แต่พอหลังจากได้ทำกิจกรรมร่วมกับน้องๆ ความรู้สึกที่เป็นปัญหาในตอนแรกกลับ ไม่มีเลย ทำกิจกรรมร่วมกันได้ดีด้วยดี”

เช่นเดียวกับผู้ชมละครเร่ในประเด็นคนพิการที่ได้มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับนักแสดงที่เป็นคนพิการ ก็เกิดความรู้ชุดใหม่ว่าด้วยคนพิการเช่นกัน ความรู้ที่ว่านั่นก็คือการได้เห็นว่าคุณพิการสามารถเรียนหนังสือและประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้ ในกรณีนี้ ปฏิสัมพันธ์นี้ได้ก่อให้เกิดความประหลาดใจและเกิดการตั้งคำถามถึงความเป็นไปได้ต่อการที่คนพิการจะสามารถดำรงชีวิตในพื้นที่สาธารณะ เพราะความรู้ดั้งเดิมของผู้ชมก็คือคนพิการไม่สามารถดูแลตัวเองได้ ต้องถูกเก็บไว้ที่บ้านและรอคอยการช่วยเหลือดูแล ความรู้ชุดใหม่นี้จึงเป็นความรู้ที่เกิดจากการเห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็น (to see the unseen) และการเห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็นหรือไม่คิดว่าจะมีอยู่จริงได้เข้ามาท้าทาย (challenge) ความรู้ชุดเดิมของพวกเขา ส่งผลให้ความรู้ชุดเดิมไม่มีความชอบธรรม (legitimate) อีกต่อไป ความรู้ชุดใหม่จึงเข้ามาแทนที่ เกิดเป็นจินตนาการใหม่เกี่ยวกับคนพิการขึ้น ซึ่งสิ่งนี้ก็เกิดขึ้นกับผู้ชมภาพยนตร์สั้นของนักศึกษาอนุหนวกด้วยเช่นกัน

ในกรณีของนักศึกษาอนุหนวกที่ผลิตภาพยนตร์สั้นนั้น พวกเขาได้รับการเสริมพลัง (to be empowered) จากการค้นพบว่าตนเอง “สามารถทำได้” ไม่ต่างจากคนหูดี รวมทั้งสิ่งที่พวกเขาได้รับการตอบรับและชื่นชม พวกเขาจึงเกิดมโนทัศน์ชุดใหม่เกี่ยวกับตนเอง ซึ่งการรู้สึกถึงพลังของตนเองนั้นก็มาจากการที่เขาได้ทำในสิ่งที่ไม่เคยคิดว่าจะทำได้ (to do the undoable) หรือสามารถคิดในสิ่งที่ไม่เคยคิดว่าจะคิดได้ (to think the unthinkable) มาก่อน ซึ่งนั่นก็ไม่ต่างกับกรณีการได้เห็นสิ่งที่ไม่เคยเห็นหรือคาดว่ามีจริง (to see the unseen) ที่กล่าวถึงข้างต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือการท้าทาย (challenge) หรือตั้งคำถามต่อความรู้ชุดเดิมหรือจินตนาการเดิมๆว่าด้วยเรื่องคนพิการหรือความพิการของกลุ่มคนต่างๆในสังคม ท้าทายและตั้งคำถามต่อทั้งคนพิการและไม่พิการ

เมื่อพิจารณาโครงการบทละครเร่และโครงการหนังเงียบที่มีความเฉพาะเจาะจงในฐานะที่ทั้งละครและภาพยนตร์คือเครื่องมือของการเรียนรู้ (learning tool) ที่มุ่งไปสู่การเปลี่ยนความคิดและความเข้าใจของผู้ชม (audience) ที่มีต่อคนพิการและความพิการ ก็อาจทำให้มองเห็นได้ว่า ทั้งสองโครงการได้ใช้ “เรื่องเล่า” (narrative) ของคนพิการมาเป็นเนื้อหา (content) ของทั้งละครและภาพยนตร์ ซึ่งการใช้เรื่องเล่าของคนพิการโดยคนพิการเป็นผู้เล่าด้วยตัวเองนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ผู้ชมได้เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็นดังที่กล่าวแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณากระบวนการสร้างเครื่องมือของการเรียนรู้ของทั้งสองโครงการ พบว่าโครงการหนังเงียบนั้นมีนักผลิตภาพยนตร์เพื่อการเรียนรู้เข้ามาจัดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะการอบรมให้กับนักศึกษาอนุหนวกก่อนที่นักศึกษาอนุหนวกจะทำการผลิตภาพยนตร์ การอบรมดังกล่าวทำให้นักศึกษาอนุหนวกทำความรู้จักเครื่องมือและสามารถนำเรื่องเล่าของตนไปบรรจุไว้ในเครื่องมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนโครงการบทละครเร่ นั้นก็ได้มีนักการละครมาช่วยสร้างการเรียนรู้เรื่องการใช้ละครในฐานะเครื่องมือของการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ทั้งสองโครงการยังมีความต่างในรายละเอียดบางประการ คือโครงการหนังเงียบ

นั้นมีเจตจำนงในเบื้องต้นว่าจะนำเรื่องเล่าของคนหูหนวกมาเป็นเนื้อหาของภาพยนตร์ ขณะที่โครงการบทละครเร้นั้น ในเบื้องต้นไม่ได้มีการนำเรื่องเล่าของคนพิการมาเป็นเนื้อหาของละคร แต่คิดเรื่องที่จะนำเสนอจากมุมมองของคนไม่พิการ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่มีพลังในการเล่า เมื่อนักการละครเข้ามาช่วยให้ความเห็นและนำเสนอความเป็นไปได้ในการนำเรื่องเล่าของคนพิการมาเล่าโดยให้คนพิการเป็นคนเล่าเองในละคร ละครก็สามารถส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้ชม ซึ่งทั้งหมดนี้ก็อาจทำให้กล่าวได้ว่าการมีผู้มีประสบการณ์และมีความเข้าใจในการใช้ละครและภาพยนตร์เพื่อสร้างการเรียนรู้มาช่วยในการออกแบบเครื่องมือของการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เครื่องมือ ซึ่งในที่นี้คือภาพยนตร์และละคร มีพลัง (powerful) ในการสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยเรื่องคนพิการให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้ชม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามที่ระบุไว้ในบทที่ 4 สามารถสรุปได้ว่ามีความแตกต่างในการสร้างจินตนาการใหม่ของโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะและโครงการศิลปะภายใต้โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรากล่าวคือ หากพิจารณาว่าการสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการและความพิการในสังคมของโครงการวิจัยสาธารณะคือการสามารถนำผลการวิจัยไปขับเคลื่อนให้เป็นนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โครงการวิจัยโดยภาพรวมยังไม่สามารถสร้างจินตนาการใหม่ดังกล่าวได้ โดยปัจจัยที่ทำให้เป็นเช่นนั้นก็เพราะ โครงการวิจัยไม่ได้สร้างความเกี่ยวพัน (involve) กับผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายในกระบวนการวิจัย อย่างไรก็ตาม โครงการวิจัยบางโครงการที่มีความพยายามสร้างความเกี่ยวพันกับผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบาย ก็มีแนวโน้มที่จะขับเคลื่อนนโยบายได้ แม้ว่าจะมีใช้นโยบายที่เป็นผลโดยตรงจากการวิจัย

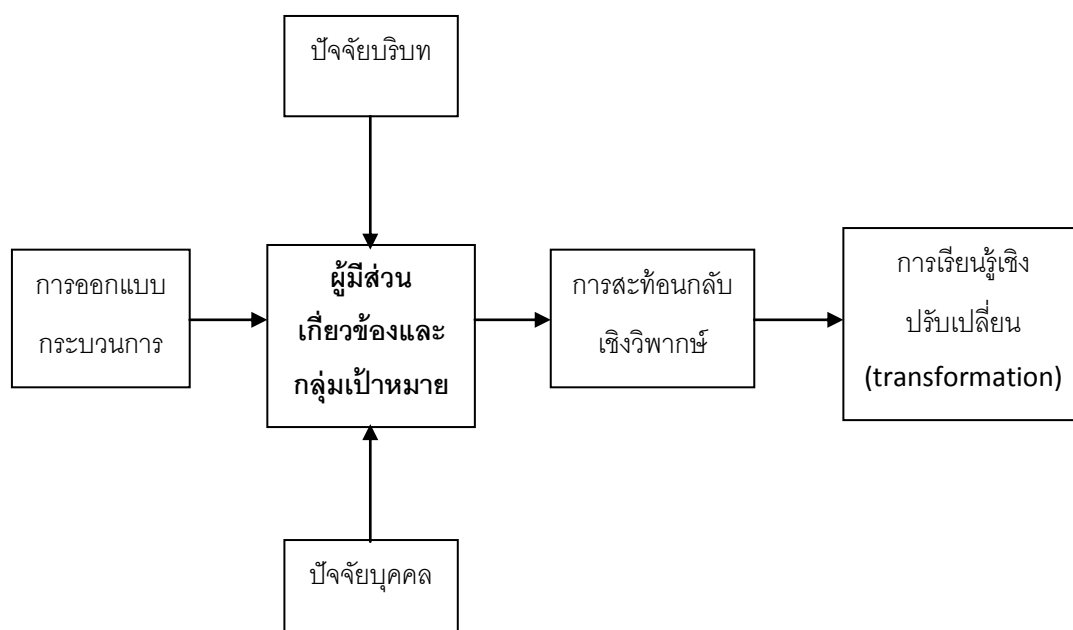
นอกจากนี้ ยังมีผลพวงประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในโครงการวิจัย นั่นคือนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยเกิดความรับรู้ชุดใหม่เกี่ยวกับคนพิการอันเนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับคนพิการในกระบวนการวิจัย ความรับรู้ชุดใหม่หรือจินตนาการใหม่ที่ว่านั่นก็คือการรับรู้ว่าคุณพิการไม่ได้แตกต่างไปจากคนทั่วไป รวมทั้งภายใต้คำว่าคนพิการก็มีความแตกต่างหลากหลายออกไปอีก ขณะที่ความรับรู้ชุดเดิมที่มีอยู่ชุดเดียวก็คือคนพิการเป็นคนที่น่าสงสารและต้องการความช่วยเหลือ

ในส่วน of โครงการศิลปะนั้น โครงการที่สามารถสร้างจินตนาการใหม่เกี่ยวกับคนพิการได้คือโครงการบทละครเร่และโครงการหนังเจิบซึ่งทั้งภาพยนตร์และละครมีลักษณะร่วมกันคือทั้งสองเป็นศิลปะการเล่าเรื่องที่มีผู้ชม โดยปัจจัยที่ทำให้ทั้งสองโครงการสร้างจินตนาการใหม่ได้ก็คือการใช้เรื่องเล่า (narrative) ของคนพิการมาเป็นเล่าโดยคนพิการเอง ซึ่งเรื่องเล่าของคนพิการโดยคนพิการได้เข้ามาแทนที่ความรับรู้ชุดเดิมของผู้ชมจนเกิดเป็นจินตนาการใหม่ว่าด้วยคนพิการ นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือการมีผู้ที่มีประสบการณ์และความเข้าใจในเรื่องภาพยนตร์และละครกับการเรียนรู้การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้ผลิตภาพยนตร์และละคร ก็จะทำให้ละครและภาพยนตร์ส่งผลต่อการเกิดจินตนาการใหม่ได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ

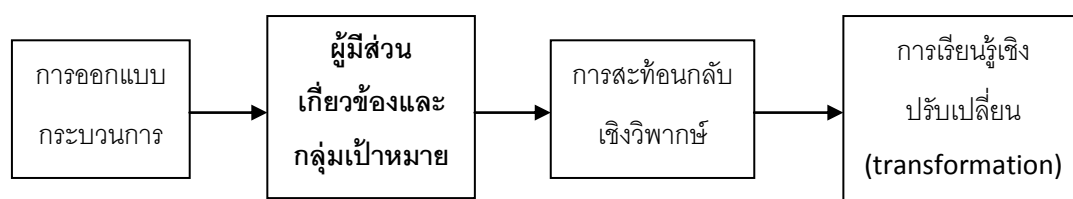
ในส่วนของการสนทนาทางศิลปะนั้น ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะตอบว่าผลงานศิลปะที่คนพิจารณาสร้างขึ้นนั้นสามารถนำไปสู่จินตนาการใหม่เกี่ยวกับความพิการหรือไม่ อย่างไรก็ดี สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือจินตนาการใหม่ของนักศึกษาศิลปะที่เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงในกระบวนการสร้างงานศิลปะให้กับคนพิการอื่นเนื่องมาจากการเรียนรู้ระหว่างกันผ่านปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการสร้างงานศิลปะ เช่นเดียวกับโครงการบทเพลงอนาซิดที่นักแต่งเพลงได้เกิดความรู้ชุดใหม่เกี่ยวกับคนพิการผ่านปฏิสัมพันธ์กับคนพิการที่เป็นวิทยากรในการฝึกอบรม แต่บทเพลงที่แต่งขึ้นอาจจะยังไม่สามารถสร้างจินตนาการใหม่เกี่ยวกับคนพิการให้เกิดขึ้นกับผู้ฟังได้ ด้วยว่าเนื้อหาของบทเพลงมุ่งเน้นให้กำลังใจคนพิการ ซึ่งประเด็นนี้ก็เป็นความย้อนแย้ง (paradox) ด้วยว่านักแต่งเพลงกล่าวว่าเกิดความเข้าใจคนพิการในลักษณะใหม่ที่ไม่ใช่เป็นเพียงความสงสาร แต่บทเพลงที่แต่งขึ้นกลับเป็นการให้กำลังใจ ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นว่านักแต่งเพลงยังเห็นว่าคนพิการยังอยู่ในสถานะที่ต้องการกำลังใจ

อภิปรายผลการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 ได้แสดงให้เห็นว่าในการสร้างการเรียนรู้ใดๆนั้นมิปัจจัยต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย โดยปัจจัยที่ต้องพิจารณาก็คือ ปัจจัยด้านกระบวนการหรือการออกแบบโครงการ ซึ่งในที่นี้ก็คือการออกแบบที่ต้องนำไปสู่การเกิดบทสนทนาภายใน (inner dialogue) อันนำไปสู่การสะท้อนกลับตนเองเชิงวิพากษ์ (critical self-reflection) ต่อความคิดความเชื่อในเรื่องคนพิการและความพิการของกลุ่มเป้าหมาย, ปัจจัยบุคคลหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายของโครงการ และปัจจัยด้านบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคนพิการและความพิการ อาทิ ระบบคุณค่า/อุดมการณ์ทางสังคมในเรื่องคนพิการและความพิการ เป็นต้น ซึ่งองค์ประกอบของปัจจัยด้านต่างๆสามารถสร้างเป็นกรอบคิดในเชิงทฤษฎี (theoretical framework) ได้ดังนี้

อย่างไรก็ดี งานวิจัยนี้มุ่งพิจารณาปัจจัยในด้านการออกแบบการเรียนรู้เป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งตอบคำถามว่าการออกแบบโครงการย่อยแต่ละโครงการที่สานกันขึ้นเป็นโครงการ “เปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา” สามารถนำไปสู่การเรียนรู้/การสร้างจินตนาการใหม่ได้หรือไม่ อย่างไร กรอบความคิดของการวิจัยนี้จึงลดรูปจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีลงมาเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย (research framework) ดังนี้

กรอบแนวคิดของการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า การออกแบบกระบวนการซึ่งในที่นี้คือการออกแบบโครงการและการดำเนินโครงการที่กระทำต่อกลุ่มเป้าหมายซึ่งในที่นี้คือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ จะต้องนำไปสู่การเกิดบทสนทนาภายในตน (inner dialogue) อันเป็นจุดเริ่ม

ของการสะท้อนกลับตนเองเชิงวิพากษ์ (critical self-reflection) ต่อความรู้ดั้งเดิมในเรื่องคนพิการ จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ในเชิงปรับเปลี่ยน (transformation)

อุทัย คลยเกษม (2545: 199) ระบุว่ากระบวนการเรียนรู้มิได้มีความหมายเพียงแค่การรับรู้ (reception) ที่บุคคลรับเอาข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้จากแหล่งต่างๆ รวมทั้งมิได้หมายถึงเพียงความเข้าใจ (comprehension) ที่บุคคลมองเห็นความหมายและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่ได้รับรู้มาจากแหล่งความรู้ต่างๆ ในระดับที่อธิบายในเชิงเหตุผลเท่านั้น แต่การเรียนรู้หมายถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม ระบบคิด และพฤติกรรม (transformation) ดังนั้นแล้ว จึงเกิดคำถามที่ว่า “จินตนาการใหม่” ที่เกิดขึ้นจากโครงการฯ ดังที่กล่าวไว้ในส่วนผลการวิจัยนั้นคือการเรียนรู้ตามความหมายของการปรับเปลี่ยน (transformation) หรือไม่ เพราะการเรียนรู้ในความหมายนี้มีเป้าหมายในการ “ตื่นรู้” ที่จะสามารถเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการระลึกรู้ในลักษณะวิพากษ์ (critically aware) ถึงสิ่งที่ทั้งตนเองและผู้อื่นคิดเชื่อและคาดหวังอยู่ก่อนหน้านี้ (assumptions and expectations) แล้วจึงพิจารณาในเชิงประเมินถึงความสอดคล้องเหมาะสม (relevance) เพื่อที่จะนำไปสู่การตีความใหม่ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนก็คือการที่ผู้เรียนรู้ตั้งคำถามสะท้อนกลับเชิงวิพากษ์ต่อความคิด ความเชื่อ อันเนื่องมาจากประสบการณ์ของตน เพื่อที่จะนำไปสู่การประเมินว่าความคิดและความเชื่อเหล่านั้นเหมาะสมแล้วหรือไม่ หากไม่เป็นเช่นนั้น ผู้เรียนรู้ก็ต้องปรับเปลี่ยนกรอบอ้างอิงทางความคิด หรือสร้างกรอบอ้างอิงทางความคิดขึ้นใหม่ เพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการชุดใหม่ (Mezirow, 2000: 3-33)

มีความเป็นไปได้ว่าจินตนาการใหม่ที่เกิดขึ้นดังที่ระบุไว้ในผลของการวิจัยคือการรับรู้ (reception) ครั้งใหม่โดยอาจจะยังไม่มีการวิพากษ์และตั้งคำถามถึงที่มาของความคิดดั้งเดิมของตน เป็นการรับรู้ใหม่จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนพิการและการได้เห็นสิ่งที่ไม่เคยเห็นมาก่อน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงยังอยู่ในระดับของการรับรู้ ณ ขณะนั้น (immediate) ซึ่งการรับรู้โดยที่ยังไม่เกิดการเรียนรู้ในระดับของการปรับเปลี่ยนก็ไม่สามารถเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าการรับรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นจะสามารถพัฒนาไปสู่การปรับเปลี่ยนโดยไม่กลับไปสู่ความรู้ชุดเดิมที่มีมาก่อนหน้า ดังจะเห็นได้จากคำพูดของนักแสดงในโครงการบดละครเร่คนหนึ่งที่เกิดการเรียนรู้ชุดใหม่ในกระบวนการฝึกอบรมละครประเด็นคนพิการ แต่ในที่สุดความรู้ชุดเดิมก็ยังคงกลับมา

“ได้เปลี่ยนทัศนคติ เมื่อก่อนคิดว่าผู้พิการน่าสงสารจัง ทำไมเขาต้องเกิดมาพิการด้วย ไม่เหมือนกับเรา พอได้เข้าอบรม ก็เปลี่ยนทัศนคติของเราเหมือนกัน เราจะสงสารเขาทำไม เขาก็เหมือนกับเรา ทำอะไรก็เหมือนกับเรา แต่พอหลังจากอบรมนี้แล้วกลับไปบ้าน ก็เกิดความ

สงสารอีก เพราะคนพิการแถวบ้านเขาไม่มีโอกาส... ที่มาอบรมช่วงหนึ่งนั้น ก็เข้าใจว่าเขา
“ไม่ได้น่าสงสาร แต่มันเกิดแค่เพียงชั่วขณะเดียว ความรู้สึกดีๆ แล้วคือเขาน่าสงสาร”

การออกแบบกระบวนการสะท้อนกลับเชิงวิพากษ์ตนเองเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนนั้นต้อง
ทำให้ผู้เรียนรู้ตรวจสอบที่มา (sources) ของความคิดและความเชื่อดั้งเดิมของตนด้วยการตั้งคำถามที่ว่า
“เพราะเหตุใดเราจึงคิดเช่นนั้น”, “ความคิดเช่นนั้นมาจากไหนและเกิดขึ้นกับเราได้อย่างไร”, “ความคิด
เช่นนี้เป็นระบบคุณค่าของสังคมที่กำหนดให้เราคิดหรือไม่” ฯลฯ จากนั้นจึงตรวจสอบผลที่ตามมา
(consequences) ของการมีความคิดและความเชื่อเช่นนั้นด้วยคำถามที่ว่า “จะเกิดอะไรขึ้นหากเรายังมี
ความคิดและความเชื่อเช่นนี้”, “เราจะสามารถจัดการกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ต้องเผชิญด้วยความคิด
และความเชื่อเช่นนี้ได้หรือไม่” ฯลฯ เป็นต้น (Cranton, 1992: 149) โดยที่การเรียนรู้เพื่อการ
ปรับเปลี่ยนยังให้ความสำคัญต่อการใช้ประสบการณ์ของผู้อื่นมาร่วมแลกเปลี่ยน (dialogue) เพื่อ
สะท้อนและประเมินความเหมาะสมของความคิดและความเชื่อของผู้เรียนรู้ อันนำไปสู่การชั่งน้ำหนัก
และสร้างข้อสรุป (judgment) ทางความคิดชุดใหม่ที่แจ่มชัด (insights) และสร้างปฏิบัติการชุดใหม่
และผู้ที่ทำหน้าที่สร้างการเรียนรู้ ก็ต้องสามารถทำให้ผู้เรียนรู้เกิดการสะท้อนกลับตนเองเชิงวิพากษ์
อันจะนำไปสู่การตื่นรู้และการปรับเปลี่ยนในลักษณะดังที่กล่าวมานี้ (Mezirow, 1990: 360)

เมื่อนำกรอบคิดดังกล่าวข้างต้นมาพิจารณาการออกแบบโครงการย่อยแต่ละโครงการ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการศิลปะที่มีเป้าหมายในการใช้ศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นละคร ภาพยนตร์ เพลง
และผลงานทัศนศิลป์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ (learning tool) ก็จะทำให้เห็นได้ว่าแต่ละ
โครงการยังไม่ได้ออกแบบเพื่อให้ผู้ชม/ผู้ฟัง (audience) ของตนเกิดการตั้งคำถามในเชิงวิพากษ์ถึง
ที่มาของความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับคนพิการและความพิการ เพื่อที่จะนำไปสู่การประเมินผลที่
เกิดขึ้นจากความคิดและความเชื่อนั้นๆ แต่ละโครงการออกแบบมาในลักษณะเดียวกันคือ อบรม ผลิต
งาน แสดงงาน โดยที่เนื้อหา (content) ของผลงานยังไม่ดำเนินไปสู่การสะท้อนกลับตนเองเชิงวิพากษ์
(critical self-reflection) ของผู้ชม/ผู้ฟัง เนื้อหาของงานที่ปรากฏจึงเป็นเพียงการบอกเล่าเรื่องราวของ
คนพิการ ซึ่งในที่สุดแล้วก็อาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่มาชมงานทัศนศิลป์ก็จะชื่นชมว่าคนพิการสามารถสร้าง
งานศิลปะได้ไม่แตกต่างจากคนทั่วไป แต่ก็ไม่ได้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับคนพิการมากขึ้น ผู้ที่
ดูภาพยนตร์และละครเกิดความรับรู้ชุดใหม่เกี่ยวกับคนพิการ แต่ก็ยังไม่ได้ตั้งคำถามในเชิงวิพากษ์ต่อ
ความรับรู้ชุดเดิมที่มีมา ส่วนผู้ที่ฟังเพลงอนาซีดอาจจะยังคงอยู่กับความรับรู้ชุดเดิมด้วยว่าบทเพลง
ยังคงมุ่งเน้นการให้กำลังใจคนพิการ เป็นต้น

ในส่วน of โครงการวิจัยนโยบายสาธารณะนั้น เมื่อใช้กรอบคิดเรื่องการเรียนรู้เชิง
ปรับเปลี่ยนเข้ามาพิจารณา ก็อาจทำให้เห็นได้ว่า โครงการวิจัยส่วนใหญ่ยังไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างการ

เรียนรู้ในกระบวนการวิจัย การวิจัยยังมีลักษณะแนวขนบ (conventional) ที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆอาจมีสถานะเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูล ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงยังไม่เกิดการเรียนรู้หรือเกิดการปรับเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับคนพิการ ดังที่แสดงให้เห็นในผลการวิจัย รวมทั้งในการจัดเวทีเพื่อนำเสนอผลการวิจัยและผลักดันเชิงนโยบาย ก็ยังมีลักษณะที่ผู้วิจัยนำเสนอ หากผู้ฟังที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายสนใจก็จะรับไปพิจารณาหรือรับไปปรับใช้ในงานของตน โดยที่เวทีการนำเสนอเช่นนี้ยังไม่มีกรอบแบบเพื่อให้ผู้ฟังตั้งคำถามในเชิงวิพากษ์ต่อความคิดความเชื่อของตนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายเรื่องคนพิการ

จากการอภิปรายโครงการย่อยต่างๆโดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ ก็อาจทำให้สามารถมองเห็นภาพรวมของโครงการ “เปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา” ได้ว่า โครงการฯ ยังไม่สามารถเปลี่ยนโลกให้เข้ากับคนพิการได้ ซึ่งนั่นก็คือโครงการฯ ยังไม่สามารถสร้างจินตนาการใหม่ว่าด้วยความพิการ และคนพิการในสังคมได้อย่างชัดเจนนัก สิ่งที่จะเป็นจินตนาการใหม่ที่เกิดขึ้นยังมิใช่สถานะเป็นการรับรู้ใหม่ (reception) ว่าด้วยเรื่องคนพิการ แต่ยังไม่ใช่จินตนาการใหม่ในความหมายของการปรับเปลี่ยนระบบคิด ทักษะ และพฤติกรรม (transformation) ของคนในสังคม

ข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่แสดงไว้ข้างต้น ก็จะให้เห็นได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้มิได้มีเพียงปัจจัยด้านเครื่องมือการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังมีปัจจัยบุคคลซึ่งในที่นี้ก็คือผู้ชม/ผู้ฟัง ซึ่งมีภูมิหลัง (background) ที่แตกต่างหลากหลาย รวมทั้งปัจจัยในเชิงบริบทอีกด้วย ทั้งนี้ปัจจัยในเชิงบริบทมีความสัมพันธ์กับปัจจัยในระดับบุคคล ด้วยว่าบุคคลถูกหล่อหลอมกล่อมเกลา (to be socialised) ด้วยระบบคิด ระบบคุณค่า วัฒนธรรม อุดมการณ์ ฯลฯ ทางสังคม ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยในเชิงบริบท ดังนี้แล้ว ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ (learning design) จึงจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยเหล่านี้ กล่าวคือ ในการสร้างการเรียนรู้เชิงปรับเปลี่ยน หรือการสร้าง “จินตนาการใหม่” นั้น ผู้ออกแบบการเรียนรู้จำเป็นต้องวิเคราะห์ว่ากลุ่มเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ถูกหล่อหลอมให้มีความคิดความเชื่อในเรื่องคนพิการและความพิการมาในลักษณะใด สถานะทางสังคมของผู้เรียนรู้เป็นเช่นใด การศึกษาของผู้เรียนรู้เป็นอย่างไร ฯลฯ ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการเรียนรู้ ดังนี้แล้ว ในการออกแบบการเรียนรู้ ผู้ออกแบบควรระบุ (identify) กลุ่มเป้าหมายที่มีความใกล้เคียงหรือเป็นกลุ่มคนที่มีคุณลักษณะเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน (homogenous group) เพื่อจะได้สามารถวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายได้อย่างไม่คลาดเคลื่อน และการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายก็ถือองค์ประกอบสำคัญในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ การเข้าใจว่ากลุ่มเป้าหมายมีความคิดในเรื่องคนพิการอย่างไร

รวมทั้งมีภูมิหลังอย่างไร จะช่วยให้สามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำไปสู่การเรียนรู้ในเชิงปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น โครงการย่อยแต่ละโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่ใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ ควรระบุกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และทำการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย (audience analysis) ก่อนที่จะออกแบบกระบวนการเรียนรู้ โดยในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้นั้นควรชี้แนะทางการเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยน (transformative learning design) ที่มุ่งให้ผู้ชม/ผู้ฟังเกิดการสะท้อนกลับตนเองในเชิงวิพากษ์ (critical self-reflection) ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น นอกจากนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้/เรียนรู้ในเรื่องคนพิการที่วิเคราะห์จากโครงการย่อยต่างๆ อาทิ การใช้เรื่องเล่าของคนพิการ (narrative) ที่ทำให้ผู้ชม/ผู้ฟังเห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็น (to see the unseen) และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนพิการและคนไม่พิการ ก็ควรถูกนำมาใช้ร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ด้วย

สำหรับโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะนั้น กระบวนการวิจัยก็ควรทำหน้าที่เครื่องมือของการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัย คนพิการ และคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลาย (stakeholders) ไม่ใช่เป็นการวิจัยที่ตอบความสนใจเฉพาะของนักวิจัย โดยคนอื่น ๆ มีสถานะเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น ดังนี้แล้ว การวิจัยจึงควรออกแบบในลักษณะการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) ทั้งนี้ อุทัย ดุลยเกษม (2545:131) กล่าวว่า

ในการทำวิจัยแบบอื่นๆที่ไม่ใช่ PAR ผู้ที่มีโอกาสเรียนรู้ก็คือนักวิจัย ชาวบ้านเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูล หรืออย่างดีที่สุดก็เป็นผู้ช่วยของผู้วิจัย... แต่การทำวิจัยแบบ PAR ผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตั้งคำถามการวิจัย จนจบกระบวนการหาคำตอบทั้งหมด ในกระบวนการนี้ ชาวบ้านจะเรียนรู้... การทำวิจัยแบบ PAR ก็คือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับคนธรรมดาทั่วไป มันเป็นเรื่องของวิธีการที่เราเรียกว่า empowerment อย่างหนึ่ง ที่ทำให้ชาวบ้านแข็งแกร่ง และเรียนรู้มากขึ้น เพื่อที่เขาจะได้มีพลังต่อรองกับบุคคลอื่นมากขึ้น

ดังนั้นแล้ว การวิจัยในลักษณะนี้ ในทางหนึ่งสามารถเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับคนพิการ นอกจากนี้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ สมาชิกในชุมชน, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย รวมทั้งคนพิการเอง จะเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันผ่านปฏิสัมพันธ์ (interaction) ที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัย ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนพิการและคนไม่พิการคือปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่น่าไปสู่การเกิดการรับรู้ชุดใหม่ว่าด้วยคนพิการ นอกจากนี้ นโยบายที่เป็นผลจากการวิจัยก็จะสามารถตอบสนองคนพิการได้อย่างแท้จริง ด้วยว่าคนพิการคือผู้ที่ร่วมอยู่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย และก็จะสามารถเกิดเป็นนโยบายในทางปฏิบัติโดยง่ายเนื่องจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนด

นโยบายก็เป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยด้วยเช่นกัน ซึ่งผลการวิจัยก็ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายเช่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผลการวิจัยสามารถนำไปสู่นโยบายในทางปฏิบัติได้จริง

ข้อเสนอดังกล่าวข้างต้น เป็นข้อเสนอที่โครงการ “เปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา” สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโครงการย่อย ทั้งโครงการศิลปะและโครงการนโยบายสาธารณะ เพื่อที่ว่า โครงการฯ จะสามารถสร้าง “จินตนาการใหม่” ว่าด้วยคนพิการและความพิการในสังคมไทยให้เป็นจริงได้มากขึ้น

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. สิ่งที่ปรากฏในรายงานการวิจัยอาจไม่สะท้อนความคิดหลักของโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเราได้ทั้งหมด ด้วยว่าองค์ประกอบของกลุ่มคนที่จะเข้าร่วมทำโครงการย่อยที่โครงการฯ ได้ออกแบบไว้มี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคนทำงานด้านการศึกษาของคนพิการ, กลุ่มศิลปิน/นักสร้างสรรค์ และกลุ่มนักศึกษานโยบายสาธารณะ แต่โครงการฯ ยังไม่มีโครงการย่อยจากกลุ่มการศึกษา ทำให้ไม่มีข้อมูลของกลุ่มนี้ในการวิจัย
2. คณะผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลบางส่วน อาทิ โครงการศิลปะบางโครงการที่ยังไม่ได้เริ่มดำเนินโครงการ หรือยุติการดำเนินโครงการ รวมทั้งโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะบางโครงการที่ยังมีความคืบหน้าน้อย ดังนั้น ผลการวิจัยจึงอาจไม่สะท้อนความเป็นจริงของโครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเราได้ทั้งหมด
3. โครงการย่อยบางโครงการได้สิ้นสุดไปแล้วเมื่อโครงการวิจัยนี้เริ่มต้น ดังนั้นข้อมูลบางส่วนที่ได้จึงเป็นข้อมูลจากความทรงจำของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าจะมีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้น

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

ศุภวัตร พลายน้อย (2551). การประเมินผลโครงการเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กรไม่แสวงกำไร:

แนวคิด หลักการ และกรณีตัวอย่างสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). กรุงเทพฯ: พี. เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด.

อุทัย ดุลยเกษม. (2545). การปฏิรูปการศึกษากับวิกฤตพลังงานและสิ่งแวดล้อม. ใน สุเทพ บุญซ้อน (บรรณาธิการ), สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและการพัฒนา (หน้า 197-203). บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตกรรณ.

_____. (2545). การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณเหมือนและต่างกันอย่างไร. ใน สุเทพ บุญซ้อน (บรรณาธิการ), สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและการพัฒนา (หน้า 55-61). บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตกรรณ.

_____. (2545). การวิจัยแบบมีส่วนร่วม. ใน สุเทพ บุญซ้อน (บรรณาธิการ), สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและการพัฒนา (หน้า 114-137). บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตกรรณ.

หนังสือภาษาอังกฤษ

Cranton, P. (1992). Working with Adult Learners. Wall & Emerson: Toronto.

Davidson, C. and Martin T. (1999). Social Science Research in New Zealand Many Paths to Understanding. Auckland: Longman.

Falk, J. H. and Dierking, L. D. (2000). Learning from Museums Visitor Experiences and the Making of Meaning. California: AltaMira Press.

Merriam, S. B., & Caffarella, R. S. (1999). Learning in Adulthood A Comprehensive Guide. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Mezirow, J. (1990). How Critical Reflection Triggers Transformative Learning. In J. Mezirow (Ed.), Fostering Critical Reflection in Adulthood A Guide to Transformative Learning. San Francisco: Jossey-Bass.

_____. (2000). Learning to Think Like an Adult: Core Concepts of Transformation Theory. In J. Mezirow (Ed.), Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress. San Francisco: Jossey-Bass, 3-34.

สัมภาษณ์

กรุณา แดงสุวรรณ. ผู้รับผิดชอบโครงการการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2554.

ณัฐชนน อดุลสม. ผู้รับผิดชอบโครงการต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. สัมภาษณ์, 3 ตุลาคม 2554.

_____. ผู้รับผิดชอบโครงการต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2554.

_____. ผู้รับผิดชอบโครงการต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2554.

นุริดา โต๊ะ. ผู้เข้าร่วมโครงการบดละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการและโครงการบทเพลงอนาชีดเพื่อคนพิการ. สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554.

เด่น. ผู้เข้าร่วมโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้พิการทางการได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2554.

ตุ๊ก. ผู้เข้าร่วมโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้พิการ ทาง
การได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา. **สัมภาษณ์**, 18 ธันวาคม 2554.

นรินทิพย์ ฟองมูล. ผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อฟื้นฟูคนพิการ เรื่องการ
กระจายทางพื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : การวิเคราะห์ตาม
ขอบเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก. **สัมภาษณ์**, 3 ตุลาคม 2554.

_____. ผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อฟื้นฟูคนพิการ เรื่องการกระจายทาง
พื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : การวิเคราะห์ตามขอบเขต
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก. **สัมภาษณ์**, 4 ตุลาคม 2554.

_____. ผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อฟื้นฟูคนพิการ เรื่องการกระจายทาง
พื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : การวิเคราะห์ตามขอบเขตองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก. **สัมภาษณ์**, 10 พฤศจิกายน 2554.

นุชจริย์ แสงสุวรรณ. ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อฟื้นฟูคนพิการ เรื่องการกระจาย
ทางพื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : การวิเคราะห์ตามขอบเขต
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก. **สัมภาษณ์**, 4 ตุลาคม 2554.

บุญเรือน. ผู้เข้าร่วมโครงการต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. **สัมภาษณ์**, 4 ตุลาคม 2554.

นุ่น. ผู้เข้าร่วมโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้พิการ
ทางการได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา. **สัมภาษณ์**, 18 ธันวาคม 2554.

ปรเมศวร์ บุญยืน. ผู้รับผิดชอบโครงการ Si(gn)lent Film : ภาพยนตร์สั้นของผู้พิการทางหู.
สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2554.

ประธานชมรมคนหูหนวกอำเภอวังทอง. ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อฟื้นฟูคนพิการ
เรื่องการกระจายทางพื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : การ
วิเคราะห์ตามขอบเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก. **สัมภาษณ์**, 5
ตุลาคม 2554.

ปริญญ์ สิริอิตตะกุล. ผู้รับผิดชอบโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้พิการทางการได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2554.

ปริญทร์ คาร์วี. ผู้เข้าร่วมโครงการการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2554.

พจนา พิชิตปัจจา. ผู้รับผิดชอบโครงการการจัดการเครือข่ายและกลไกการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ. สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2554.

_____. ผู้รับผิดชอบโครงการการจัดการเครือข่ายและกลไกการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ. สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2555.

กฤษกรรุธ ภูโน. ผู้เข้าร่วมโครงการบดละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการและโครงการบทเพลงอนาชีดเพื่อคนพิการ. สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554.

อับดุลเลาะห์ สนิโซ. ผู้เข้าร่วมโครงการบดละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการและโครงการบทเพลงอนาชีดเพื่อคนพิการ. สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2554.

มนศักดิ์ ชัยวีระเดช. ผู้รับผิดชอบโครงการ Si(gn)lent Film : ภาพยนตร์สั้นของผู้พิการทางหู. สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2554.

มัสตะห์ มะกุล. ผู้เข้าร่วมโครงการบดละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการและโครงการบทเพลงอนาชีดเพื่อคนพิการ. สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554.

มาตุรีดี มะสาแล. ผู้รับผิดชอบโครงการบดละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการและโครงการบทเพลงอนาชีดเพื่อคนพิการ. สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2554.

_____. ผู้รับผิดชอบโครงการบดละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการและโครงการบทเพลงอนาชีดเพื่อคนพิการ. สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554.

มานะ. ผู้เข้าร่วมโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้พิการทางการได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2554.

มอริเยะ ปือโต. ผู้เข้าร่วมโครงการบดละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการและโครงการบทเพลงอนาชีด
เพื่อคนพิการ. **สัมภาษณ์**, 13 ตุลาคม 2554.

ยุวดี วณิชากิชาติ. ผู้เข้าร่วมโครงการต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนคร
พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. **สัมภาษณ์**, 4 ตุลาคม 2554.

รุ่งทิwa ฉิมภูล. ผู้เข้าร่วมโครงการการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา :
กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. **สัมภาษณ์**, 14 ตุลาคม 2554.

วาสนา ศิริพรทุม. ผู้รับผิดชอบโครงการต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนคร
พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. **สัมภาษณ์**, 3 ตุลาคม 2554.

_____. ผู้รับผิดชอบโครงการต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนคร
พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. **สัมภาษณ์**, 4 ตุลาคม 2554.

_____. ผู้รับผิดชอบโครงการต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนคร
พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. **สัมภาษณ์**, 10 พฤศจิกายน 2554.

วิว. ผู้เข้าร่วมโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้พิการ
ทางการได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา. **สัมภาษณ์**, 18 ธันวาคม 2554.

สีฟ้า. ผู้เข้าร่วมโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้พิการ
ทางการได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา. **สัมภาษณ์**, 18 ธันวาคม 2554.

สุนันทา หมีหล. ผู้เข้าร่วมโครงการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. **สัมภาษณ์**, 14 ตุลาคม 2554.

สุรเดช สุริยานิช. ผู้เข้าร่วมโครงการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. **สัมภาษณ์**, 14 ตุลาคม 2554.

อ้อม. ผู้เข้าร่วมโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้พิการ
ทางการได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา. **สัมภาษณ์**, 18 ธันวาคม 2554.

อ้อย. ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อฟื้นฟูคนพิการ เรื่องการกระจายทางพื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : การวิเคราะห์ตามขอบเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก. สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2554.

ภาคผนวก 1

ภาพประกอบการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์โครงการต่าง ๆ

ภาพที่ 1

สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการและผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ
พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อ
ฟื้นฟูคนพิการ เรื่องการกระจายทางพื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : การ
วิเคราะห์ตามขอบเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก (สัมภาษณ์วันที่ 4 ตุลาคม
2554)

ภาพที่ 2

สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการและผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ
พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และโครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อ
ฟื้นฟูคนพิการ เรื่องการกระจายทางพื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : การ
วิเคราะห์ตามขอบเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก (สัมภาษณ์วันที่ 4 ตุลาคม
2554)

ภาพที่ 3

สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการและผู้รับผิดชอบโครงการบทเพลงอนาชีดเพื่อคนพิการ (สัมภาษณ์วันที่ 12 ตุลาคม 2554)

ภาพที่ 4

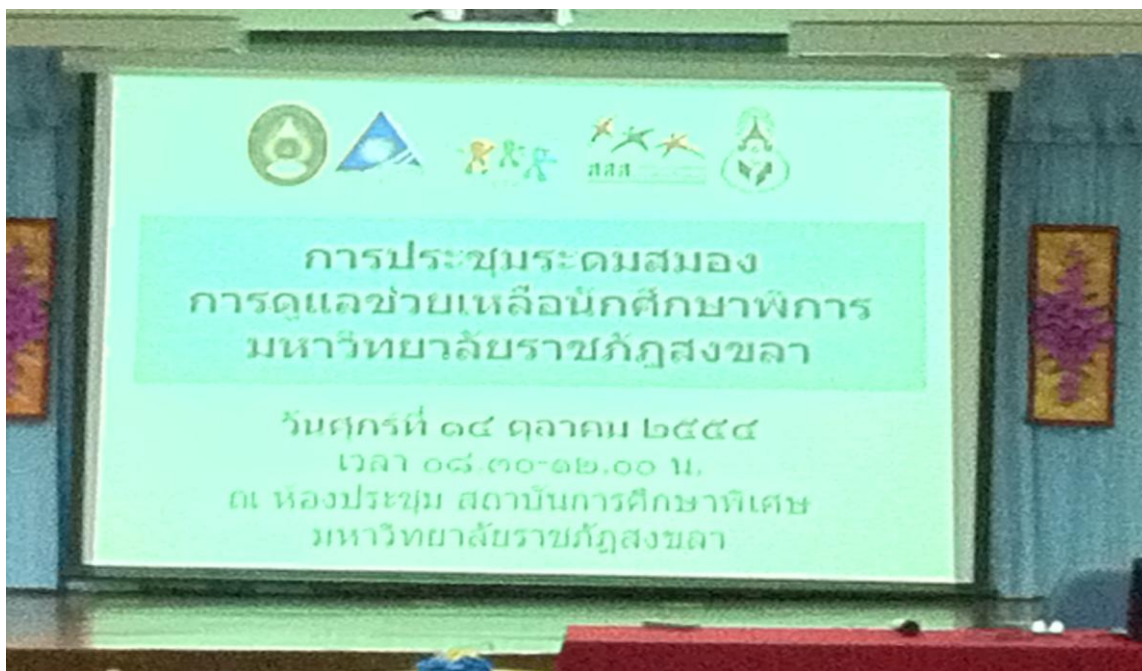
สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการบทละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการ (สัมภาษณ์วันที่ 13 ตุลาคม 2554)

ภาพที่ 5

สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการบดละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการ (สัมภาษณ์วันที่ 13 ตุลาคม 2554)

ภาพที่ 6

คณะผู้วิจัยเข้าร่วมการประชุมระดมสมองการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในโครงการการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา (เข้าร่วมวันที่ 14 ตุลาคม 2554)

ภาพที่ 7

สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมประชุมระดมสมองการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในโครงการการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา (เข้าร่วมวันที่ 14 ตุลาคม 2554)

ภาพที่ 8

สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการและผู้รับผิดชอบโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อ
การพึ่งพาตนเองของผู้พิการทางการได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา (สัมภาษณ์วันที่ 18 ธันวาคม 2554)

ภาพที่ 9

สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการและผู้รับผิดชอบโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้พิการทางการได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา (สัมภาษณ์วันที่ 18 ธันวาคม 2554)

ภาพที่ 10

สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการและผู้รับผิดชอบโครงการความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้พิการทางการได้ยิน : กรณีศึกษาเมืองพัทยา (สัมภาษณ์วันที่ 18 ธันวาคม 2554)

ภาคผนวก 2

โครงการย่อยภายใต้

โครงการเปลี่ยนโลกให้เข้ากับเรา

แบบเสนอโครงการ

ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งตนเองของผู้พิการทางการได้ยิน

: กรณีศึกษาเมืองพัทยา

Information Accessibility for Self Reliance of Persons with Deaf

: Case Study in Pattaya City

หัวหน้าโครงการวิจัย

นายปริญญา สิริอิตตะกุล

นักวิจัย

นายบุญประสิทธิ์ มานะทน

บัณฑิตสาขาการบริหารงานทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา

นายณัฐพร กันภัย

นิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา

ภูมิหลัง

คนพิการเป็นทรัพยากรบุคคลส่วนหนึ่งของประเทศ มีรายงานจำนวนผู้พิการทั้งประเทศ และทำการเทียบสัดส่วน พบว่า ผู้พิการคิดเป็นร้อยละ 0.97 ของคนทั่วไป (ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, 2551)

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับผู้พิการโดยการสนับสนุน และส่งเสริมให้คนพิการได้มีโอกาสในการดำรงชีวิต ประกอบอาชีพ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมเท่าเทียมกับคนทั่วไป จึง

ได้มีพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ พ.ศ. 2550 ขึ้น ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะสำหรับคนพิการเพื่อให้คนพิการได้รับการคุ้มครอง การสงเคราะห์ การพัฒนา และการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีการแพทย์ ทางการศึกษา ทางสังคม และการฝึกอาชีพ ตลอดจนแก้ปัญหาและจัดอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมให้แก่คนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

แต่ถึงอย่างไรก็ตามความไม่เสมอภาคก็ยังคงเกิดขึ้นระหว่างผู้พิการ และคนทั่วไป การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และความเสมอภาค (Full participation and equality) จึงเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการรณรงค์ของคนพิการทั่วโลก แต่พวกเขาจะมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างไร ถ้าสังคมไม่เปิดโอกาสให้เขาได้มีที่ในสังคมบ้าง ดังนั้น หลักการเบื้องต้นในการเคลื่อนไหว เรียกร้องสิทธิของคนพิการจึงเป็นเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวก (Accessibility) แนวความคิดเรื่องนี้เป็นของใหม่ในสังคมไทย (กชนันท์ อินสมพันธ์, 2550) ซึ่งการที่คนพิการจะสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าในสังคมได้นั้น จำเป็นจะต้องได้รับความช่วยเหลือ เอื้ออำนวยความสะดวกจากสังคมบ้าง สังคมควรตระหนักว่า “คนพิการมีความต้องการพิเศษบางประการที่ควรจะได้รับ การตอบสนอง” เพื่อที่คนพิการจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเต็มที่

และเมื่อพิจารณาผู้พิการทางการได้ยินจะพบว่า โอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสำหรับพวกเขาน้อยมาก ประเด็นหลักที่สำคัญก็คือ การติดต่อสื่อสาร ซึ่งเป็นปัญหา และอุปสรรคหลักในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากผู้พิการทางการได้ยินไม่สามารถได้ยินเสียง และไม่สามารถที่จะพูดได้ จึงทำให้การส่งสาร หรือรับสารนั้นไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์

ดังนั้นการที่ผู้พิการทางการได้ยินไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเช่นเดียวกับคนทั่วไปนั้น ส่งผลเสียนานัปการยิ่งต่อสังคม เพราะจะทำให้ผู้พิการทางการได้ยินไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ต้องพึ่งพาผู้อื่น และควรให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้จะทำให้ผู้พิการทางการได้ยินสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างอิสระในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ลดการพึ่งพาคนอื่น ๆ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า และมีศักดิ์ศรีด้วยความภาคภูมิใจ

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงต้องการที่จะศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และวิธีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อเป็นแนวทางในการลดความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของผู้พิการทางการได้ยิน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการ โทรคมนาคม ข้อมูล และความรู้ได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป เพื่อนำไปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป

กลุ่มเป้าหมาย

เป้าหมายหลัก คือ ผู้พิการทางการได้ยินที่เป็นวัยทำงาน ประกอบอาชีพอยู่ในเมืองพัทยา เป็นเพศชาย 10 คน และเพศหญิง 10 คน ซึ่งสามารถใช้ภาษามือในการสื่อสาร หรืออ่านหนังสือได้

เป้าหมายรอง คือ คนทั่วไปที่อาศัยอยู่กับผู้พิการทางการได้ยิน จำนวน 10 คน

เป้าหมายระยะยาว

เพื่อให้เข้าใจผู้พิการทางการได้ยิน และเป็นแนวทางในการจัดทำนโยบายสาธารณะเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน อันจะช่วยให้ผู้พิการทางการได้ยินสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และสามารถพึ่งตนเองได้ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า ศักดิ์ศรี และความเสมอภาค

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยินเป็นอย่างไร
2. ปัญหา และอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยินเป็นอย่างไร
3. ความต้องการ และวิธีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยินเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยิน
2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยิน
3. เพื่อศึกษาความต้องการ และวิธีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยิน
4. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และแนวทางในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยิน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความสำคัญของการเข้าถึง

ในทางความหมายของงานสวัสดิการสังคมทั่ว ๆ ไป ตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า การเข้าถึงบริการ (Access Services) นั้น จะเป็นการจัดบริการในรูปแบบหนึ่งในหลาย ๆ รูปแบบโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นบริการด้านการป้องกัน และพัฒนากลุ่มเป้าหมายของงานสวัสดิการสังคมทั้งนี้ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของงานสวัสดิการสังคมเชิงรุก ที่เน้นการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้าถึงด้านข้อมูลข่าวสารนั้นนับว่ามีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นสิ่งที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไปได้รับทราบถึงแหล่งทรัพยากร บริการต่าง ๆ และหน่วยงานที่ให้บริการ ทั้งนี้จะ

ทำให้ประชาชนได้ใช้บริการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของเขา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้ในที่สุด

ศรียุทธ พานิชพันธ์ (2541) กล่าวว่า สำหรับบริการของการเข้าถึงมีการงาน (Tasks) หลายด้าน คือ

1. การให้ข่าวสารแบบง่าย ๆ เช่น บริการนั้นอยู่ที่ใด จะไปถึงบริการนั้นได้อย่างไร
2. การให้ข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องที่สลับซับซ้อน อาทิ ผลประโยชน์ทดแทนประกันสังคม การให้บริการทางด้านกฎหมาย โปรแกรมต่าง ๆ ของสถานสงเคราะห์
3. การชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ หรือโปรแกรม หรือการให้บริการแก่บุคคลหรือครอบครัว (คุณสมบัติของผู้รับบริการ)
4. บอกทิศทางให้บุคคลไปรับบริการยังองค์การที่จะสามารถช่วยเหลือเขาได้
5. การส่งเรื่องต่อเพื่อรับบริการที่อื่น (ทางโทรศัพท์หรือจดหมายหรือส่งแบบฟอร์มการแนะนำหรือนัดหมายให้ การส่งเรื่องตอบแบบย่อ ๆ)
6. การนำผู้มีปัญหาไปยังหน่วยงานที่ถูกต้อง การจัดพาหนะให้ไปรับบริการ
7. ให้การสนับสนุน หรือการมีสัมพันธภาพที่ดี พุดคุยสนทนาให้คำแนะนำข่าวสาร
8. การติดต่อให้แก่ผู้มาสอบถาม
9. การช่วยวินิจฉัยปัญหาพื้นฐานให้แก่คนที่มาขอทราบข่าวสารสนเทศและคำแนะนำ
10. การทำการศึกษาเชิงวินิจฉัย (ด้านสังคม จิตใจ ด้านจิตเวชหรือด้านกายภาพ) บางศูนย์มีบริการวินิจฉัยจึงทำการวินิจฉัยให้ด้วย
11. การดำเนินการให้คำปรึกษาและบำบัดอย่างต่อเนื่อง (งานนี้มีใช้ access ที่แท้จริงแต่อาจมีบริการ access อยู่ด้วย)
12. การดำเนินกิจกรรมพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ (Advocacy) การช่วยเหลือด้านกฎหมายหรือด้านต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้มีปัญหาแต่ละราย

13. การให้การศึกษาชุมชน เกี่ยวกับบริการและปัญหาต่าง ๆ
14. การคัดเลือกผู้มีปัญหาเข้ารับบริการ เมื่อมีโปรแกรมใหม่ ๆ หรือมีกฎหมายและปัญหาใหม่ ๆ เกิดขึ้น
15. การดำเนินการผสมผสานบริการ (เชิงบูรณาการ) คือ กิจกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่องแก่ผู้มีปัญหาแต่ละราย

หลักการในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

คณะกรรมการส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศของคนพิการ (2546) ได้เสนอหลักการในการส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับคนพิการ ดังนี้

1. เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications Technology หรือ ICT) เป็นกลไกสำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และกระบวนการโลกาภิวัตน์ ซึ่งผลประโยชน์ของการพัฒนา ICT ยังคงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้มีและไม่มี (the haves and the have-not) หรือระหว่างประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา

2. ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่มีต่อคนพิการ ปรากฏทั้งในเชิงบวก และเชิงลบ กล่าวคือ ในเชิงบวก คนพิการจำนวนมากได้รับประโยชน์จากการพัฒนา ICT โดยคนพิการได้รับการสร้างโอกาสในด้านการจ้างงานในทุกระดับฝีมือ และได้รับโอกาสการดำรงชีวิตอิสระในชุมชน หรือคนหูหนวกตาบอด (Deaf blind Braille) และโปรแกรมอ่านจอภาพ (Screen Reader) และคนพิการทางสมอง (Cerebral Palsy : CP) สามารถมีโอกาสดูสื่อสารกับบุคคลอื่นทางอินเทอร์เน็ต ส่วนในเชิงลบผลประโยชน์ของการพัฒนา ICT ก็ยังคงเป็นปัญหาต่อคนพิการในประเทศพัฒนาแล้ว การพัฒนา ICT ที่รวดเร็วก่อปัญหาที่คาดไม่ถึงให้แก่คนพิการ เช่น ในด้านการลงทะเบียนออนไลน์ การฝาก – ถอนเงิน และการสั่งซื้อสินค้าผ่านระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งคนพิการยัง无法เข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

3. คนพิการส่วนใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ยังคงอยู่ในภาวะยากจนและถูกกีดกันออกจากการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จาก ICT ถึงแม้ว่า ICT จะมีศักยภาพที่อำนวยความสะดวกอย่างมากในเขตชนบทของประเทศกำลังพัฒนาในเอเชียและแปซิฟิก

4. ปฏิญญาโตเกียวว่าด้วยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (The Tokyo Declaration on Asia – Pacific Renaissance through ICT in the Twenty – first Century) ซึ่งได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสุดยอดระดับเอเชียแปซิฟิก ว่าด้วยสังคมข่าวสาร (The Asia – Pacific Summit on Information Society) เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) ได้ประกาศให้ประชาชนในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกต้องสามารถเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตได้ในปี พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005) ปฏิญญาดังกล่าวยังได้ยอมรับว่าคนพิการและความแตกต่างของรายได้ อายุ และเพศ เป็นสาเหตุของความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

5. ในสังคมข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้นถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานโดยที่

5.1 เป็นความรับผิดชอบของเจ้าของสิทธิที่ต้องสร้างความมั่นใจ และหลักประกันว่าคนพิการสามารถเข้าถึงเนื้อหาของข้อมูลข่าวสาร

5.2 มาตรการ/เทคโนโลยีที่ใช้ป้องกันการละเมิดสิทธิ (Anti – piracy or Digital Rights Management Technology) ต้องไม่กีดกันคนพิการในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการสื่อสาร

5.3 คนพิการไม่ควรรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นกว่าบุคคลทั่วไป ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร

5.4 สิทธิของคนพิการในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร ควรหมายรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการเข้าถึงดังต่อไปนี้

5.4.1 อุปกรณ์ เครื่องใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมต่าง ๆ และอุปกรณ์เสริมที่จัดซื้อโดยหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานเอกชนที่ให้บริการสาธารณะ

5.4.2 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการสื่อสารสาธารณะ

5.4.3 ระบบการส่งกระจายเสียง หมายถึงวิทยุชุมชน เนื้อหาในวิทยุทัศน์ และระบบแพร่ภาพโทรทัศน์แบบดิจิทัล (Digital)

5.4.4 ระบบโทรคมนาคมรวมถึงบริการโทรศัพท์

5.4.5 อินเทอร์เน็ต หมายถึงเว็บไซต์ เนื้อหาสื่อประสม (Multimedia Content) การใช้โทรศัพท์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และโปรแกรมการสร้างเว็บไซต์ (Web Site)

5.4.6 อุปกรณ์การสื่อสาร อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงอุปกรณ์การสื่อสารเคลื่อนที่

5.4.7 เครื่องบริการทำรายการอัตโนมัติ (Interactive Transaction Machines : ITM) เช่น เครื่องฝาก - ถอนเงินอัตโนมัติ

5.4.8 การให้บริการทั้งหลายที่ผ่านระบบข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์

5.4.9 สื่อการเรียนการสอน หมายถึงตำราเรียน/คู่มือครู และการเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning)

5.4.10 การใช้ล่ามภาษามือ

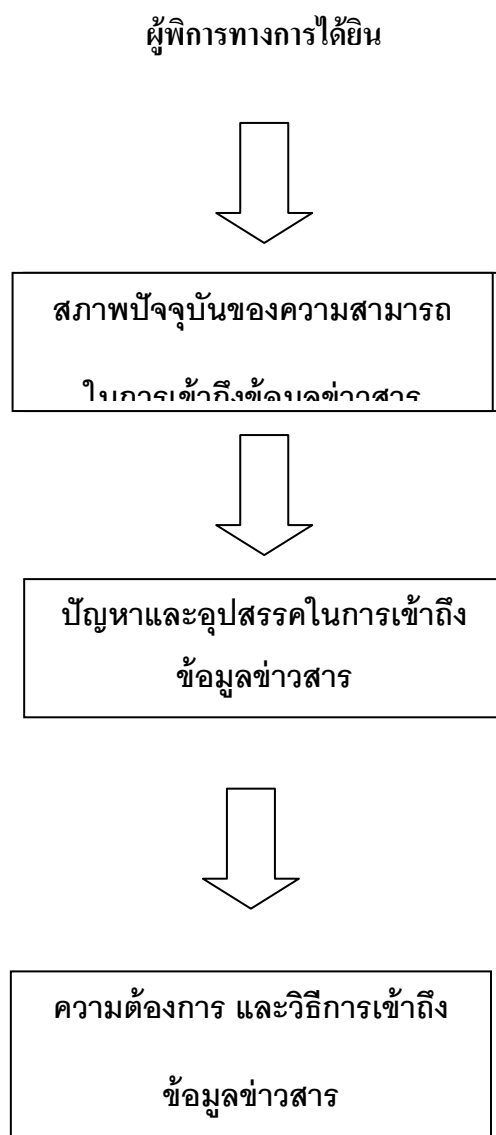
5.4.11 ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารด้วยภาษาแม่ของแต่ละบุคคล เช่น ภาษาไทยทั้งนี้หมายถึงภาษาของชนเผ่าที่ไม่มีภาษาเขียน

5.4.12 สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหมดโดยอาศัยวิธีการทั้งหมดที่มีอยู่ เช่น โปรแกรมการอ่านจอภาพ (Screen Reader) สื่ออักษรเบรลล์/วิธีการเสริม และทางเลือกอื่น ๆ (Augmentative and Alternative methods)

5.4.13 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารใด ๆ ในอนาคตเพื่อประโยชน์สาธารณะไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม หากคนพิการไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้โดยตรงตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้พัฒนา ICT ต้องให้หลักประกันว่าผลิตภัณฑ์และบริการนั้น ๆ สามารถใช้งานร่วมกับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Technology) สำหรับคนพิการได้

6. เนื่องจากในหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ภาษามือ อักษรเบรลล์ และการพิมพ์อักษรเบรลล์ด้วยนิ้วมือ (Finger Braille) และภาษามือสัมผัส (Tactile Sign Language) ยังไม่มีมาตรฐาน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและเผยแพร่เพื่อให้คนพิการทางการมองเห็น คนพิการทางการได้ยิน และคนพิการซ้ำซ้อน ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาด้าน ICT ตามสิทธิมนุษยชน ขั้นพื้นฐาน มิฉะนั้นคนพิการจะถูกกีดกันจากภาษา และการสื่อสาร ซึ่งมีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนำมาประมวล และสร้างกรอบแนวคิด เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยทำการศึกษาสภาพปัจจุบันของความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร ปัญหา และอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และศึกษาความต้องการ และวิธีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยิน ผู้วิจัยนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1) แบบแผนการวิจัย (Research Design)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

2) ระเบียบวิธีวิจัย

2.1 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

เป้าหมายหลักในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้พิการทางการได้ยินที่สามารถใช้ภาษา
มือในการสื่อสาร หรืออ่านหนังสือได้ จำนวน 20 คน เป็นชาย 10 คน และเป็นหญิง 10 คน
ที่
ประกอบอาชีพอยู่ในเมืองพัทยา

เป้าหมายรองในการวิจัยครั้งนี้ คือ คนทั่วไปที่อาศัยอยู่กับผู้พิการทางการได้
ยินดูแลผู้พิการทางการได้ยิน จำนวน 10 คน

2.2 เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยิน
ซึ่งประเด็นจะครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ สภาพปัจจุบันของความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล
ข่าวสาร ปัญหา อุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความต้องการ และวิธีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
ของผู้พิการทางการได้ยิน

2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (indept-interview) ผู้พิการทาง การ
ได้ยิน จำนวน 10 คน

ระยะที่ 2 เป็นการสนทนากลุ่ม (focus group) 2 กลุ่ม ได้แก่

1) ผู้พิการทางการได้ยิน จำนวน 10 คน

2) คนทั่วไปที่อาศัยอยู่กับผู้พิการทางการได้ยิน จำนวน 10 คน

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวอย่างมาประกอบกับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เป็นกรอบ เพื่อช่วยให้การวิเคราะห์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม โดยจะถอดข้อความจากการสัมภาษณ์ แล้วบันทึกเป็นตัวหนังสือ โดยสรุปในลักษณะของการสรุปสาระสำคัญ จากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตีความในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงบรรยาย โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1

ถอดข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้พิการทางการได้ยิน จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาจากการลงภาคสนามเก็บข้อมูล จากล่ามภาษามือ และผู้วิจัยทำการบันทึกลงเทปบันทึกเสียง

ขั้นตอนที่ 2

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดการสนทนากลุ่ม จากตัวแทน 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คือ ผู้พิการทางการได้ยิน จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 2 คือ คนทั่วไปที่อาศัยอยู่กับผู้พิการทางการได้ยิน จำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 3

ร่างบทสังเคราะห์องค์ความรู้จากขั้นตอนที่ 1 – 2 แล้วจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการเพื่อวิพากษ์องค์ความรู้ที่ได้

ขั้นตอนที่ 4

4.1 จัดพิมพ์รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

4.2 จัดทำบทสรุปพร้อมข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรมสำหรับผู้บริหาร
อย่างน้อยนำเสนอให้คณะกรรมการกำกับทิศทางสสพ. คณะกรรมการสวรส. ส่วน
การบริหารราชการเมืองพัทยา และผู้บริหารเมืองพัทยา

4.3 นำข้อมูลสรุปในรูปแบบ Fact Sheet เพื่อเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ เช่น
เว็บไซต์สสพ. เว็บไซต์สวรส. เป็นต้น

4.4 จัดทำ manuscript สำหรับการตีพิมพ์บทความในวารสารภายในประเทศ

ผลลัพธ์หลักของการวิจัย

1. บทสรุปองค์ความรู้ ตารางสรุปพร้อมคำอธิบายความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
ของผู้พิการทางการได้ยิน โดยพิจารณาออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านสภาพปัจจุบันของความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

1.2 ด้านปัญหา และอุปสรรคของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

1.3 ด้านความต้องการ และวิธีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

2. ข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะสำหรับคณะกรรมการกำกับทิศทางสสพ. คณะกรรมการ
สวรส. ส่วนการบริหารราชการเมืองพัทยา และผู้บริหารเมืองพัทยาในการที่จะทำให้ผู้พิการทางการ
ได้ยินสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งตนเองได้

3. การใช้ประโยชน์/เผยแพร่ผลงานวิชาการในรูปแบบต่างๆ เช่น Fact sheet, Manuscripts,
policy documents เสนอผู้บริหาร และเพื่อเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์สสพ. เว็บไซต์
สวรส. เป็นต้น

4. การเผยแพร่ผ่านบทความในวารสารภายในประเทศ

ตัวชี้วัดผลสำเร็จ

1. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ 1 ฉบับ
2. รายงานการประชุมเสนอผลวิจัยต่อคณะกรรมการกำกับทิศทางสสพ. คณะกรรมการสวรส. ส่วนการบริหารราชการเมืองพัทยา และผู้บริหารเมืองพัทยา เพื่อผลักดันเป็นนโยบายสาธารณะ
3. สรุปบทสังเคราะห์องค์ความรู้ (Fact sheet) เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายพร้อมนำเสนอเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ หรือสื่อมวลชน
4. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร 1 ฉบับ (policy document or executive summary)
5. Manuscripts ที่จะส่งตีพิมพ์ในวารสารภายในประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบสภาพปัจจุบันของความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยิน
2. เพื่อทราบปัญหา และอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยิน
3. เพื่อทราบถึงความต้องการ และวิธีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้พิการทางการได้ยิน
4. เพื่อให้ได้องค์ความรู้ และข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางการได้ยิน เพื่อนำไปผลักดันเป็นนโยบายสาธารณะในการที่จะทำให้ผู้พิการทางการได้ยินสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อการพึ่งตนเองได้

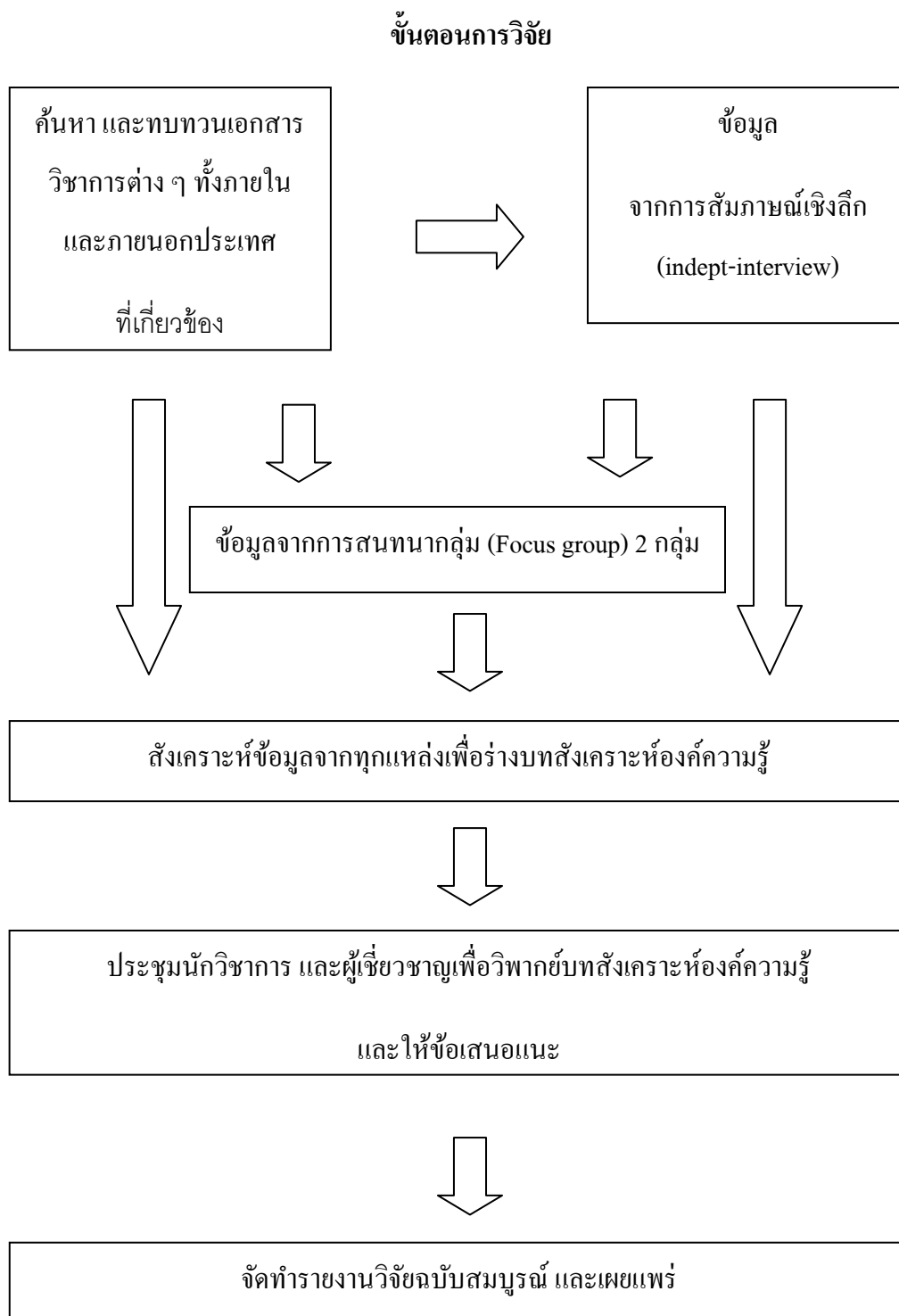
ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลสำเร็จ ผลการวิจัยเป็นผลสำเร็จเบื้องต้น โดยผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนการบริหารราชการเมืองพัทยา และผู้บริหารเมืองพัทยาเพื่อที่จะเข้าใจผู้พิการทางการได้ยินให้มากขึ้น ในการที่จะช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมให้ผู้พิการทางการได้ยิน

สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อลดช่องว่างในการพึ่งพาผู้อื่น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้พิการทางการได้ยินสามารถพึ่งตนเองได้

2. ความคุ้มค่า ผลการวิจัยจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายสาธารณะ และเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับการสร้าง และพัฒนาวิธีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อความเข้าใจระหว่างผู้พิการทางการได้ยิน และคนทั่วไปให้มีความเสมอภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองพัทยา

ผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอนการวิจัยโดยแสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย

ระยะเวลาของโครงการ

ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2554 – ตุลาคม 2554 รวมระยะเวลาของโครงการ 8 เดือน

รายละเอียดของกิจกรรม	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.
1. ค้นหาและทบทวนเอกสารวิชาการ	↔							
2. การวางแผนเตรียมการ วางแผน เตรียมการ และประสานงานก่อน ลงภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อม จัดทำแบบสัมภาษณ์		↔						
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (indept-interview) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก และสังเคราะห์ องค์ความรู้เพื่อนำไปจัดการสนทนากลุ่ม			↔					
4. การจัดสนทนากลุ่ม (focus group) 2 ครั้ง ประสานงานกลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม และจัด สนทนากลุ่ม			↔					
5. รวบรวมสังเคราะห์องค์ความรู้ รวบรวมสังเคราะห์องค์ความรู้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเพื่อ นำไปวิพากษ์					↔			

6. ประชุมนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ นำร่างบทสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้ ทั้งหมด เพื่อวิพากษ์โดยนักวิชาการ และ ผู้เชี่ยวชาญ								
7. จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สรุปสาระสำคัญ วิเคราะห์เชิงบรรยาย และจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์								
8. เผยแพร่ผลงานวิจัย เผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อ ผลักดันสู่การจัดทำนโยบายสาธารณะ								

เอกสารอ้างอิง

กชนันท์ อินสมพันธ์. (2550). *การศึกษาความต้องการรูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร*

เพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนพิการทางการมองเห็น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร

มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2546. *รอบรู้เรื่องคนพิการ*. กรุงเทพฯ:

ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพเพ็ญวานิชย์.

_____. (2547). *รายงานสถานการณ์ทางสังคม เรื่อง ความก้าวหน้าการพัฒนา “คนพิการ” 2547*.

ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-กันยายน 2547.

คณะกรรมการส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศของคปท. (2546).

แนวทางการส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศ

และการสื่อสารตลอดจนเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ.

กรุงเทพฯ: นานาสังพิมพ์.

ศรีทัตติม พานิชพันธ์. (2541). **วิธีการที่ใช้ในงานสังคมสงเคราะห์มหภาค: การบริหารงาน**

สวัสดิการสังคมเชิงรุก. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกิจการ

โทรคมนาคมแห่งชาติ. (2551). **รายงานการศึกษาแนวทางการให้บริการโทรคมนาคม**

สำหรับคนพิการและผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันคุ้มครองผู้บริโภค

ในกิจการโทรคมนาคม.

———. (2544). **กรอบแนวคิดและความเป็นมาของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศ**

และความรู้. กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา จำกัด.

ชุดโครงการการจัดการเครือข่ายและกลไกการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม สำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ

1. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นทุกปีซึ่งในจำนวนที่เพิ่มขึ้นอัตราส่วนของผู้พิการและผู้สูงอายุก็มีจำนวนมากขึ้นตามไปด้วย (วิทยาลัยประชากรศาสตร์: ออนไลน์) จำนวนที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ (สำนักงานส่งเสริมและคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ: ออนไลน์) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้พิการของประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 1 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2537 ถึงวันที่ 30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2553

ที่	ภาค	จำนวน (ราย)		
		ชาย	หญิง	รวม
1	กรุงเทพมหานคร	20,694	15,328	36,022
2	ภูมิภาค	536,476	433,213	969,689
	รวมทั้งสิ้น	557,170	448,541	1,005,711
	ภูมิภาคประกอบด้วย			
2.1	ภาคกลางและภาคตะวันออก	121,155	95,534	216,689
2.2	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	201,688	168,715	370,403
2.3	ภาคใต้	63,113	47,575	110,688
2.4	ภาคเหนือ	125,151	103,057	228,208
2.5	ไม่ระบุ	25,369	18,332	43,701
	รวม	536,476	433,213	969,689

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมและคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนผู้พิการมากที่สุด รองลงมา คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกรวมกัน โดยมีจำนวนผู้พิการที่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง และเมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของผู้พิการในภาคเหนือแล้วพบว่า จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีผู้พิการมากที่สุดในภาคเหนือ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนผู้พิการในแต่ละจังหวัดของภาคเหนือ

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวน (ราย)
1	กำแพงเพชร	16,276
2	เชียงราย	16,133
3	เชียงใหม่	20,939
4	ตาก	6,667
5	นครสวรรค์	20,012
6	น่าน	9,859
7	พะเยา	15,882
8	พิจิตร	9,539
9	พิษณุโลก	15,629
10	เพชรบูรณ์	17,080
11	แพร่	16,501
12	แม่ฮ่องสอน	3,830
13	ลำปาง	15,346
14	ลำพูน	10,887
15	สุโขทัย	13,101
16	อุตรดิตถ์	13,418
17	อุทัยธานี	7,109
	รวม	228,208

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมและคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ

จากจำนวนผู้พิการที่เพิ่มขึ้นรัฐบาลได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี สร้างสวัสดิการสังคมไทย ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2550 – พ.ศ. 2554) เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำสวัสดิการสังคมมากขึ้น ดังปรากฏในส่วน ยุทธศาสตร์การเสริมพลังและกระจายอำนาจให้แก่พันธมิตรในการจัดสวัสดิการสังคม การใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาสังคมและการสร้างเครือข่ายเพื่อรวมพลังในการจัดสวัสดิการในท้องถิ่น

นอกจากนี้รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการให้ความดูแลผู้พิการมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการจัดทำมาตรฐานองค์กรด้านคนพิการ การจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่คนพิการรวมทั้งการพัฒนาศักยภาพโดย

ชุมชน การบูรณาการภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้มาทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย รวมทั้งการส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญในการดูแลผู้พิการมากขึ้น จึงได้มีการให้รางวัลประกาศเกียรติคุณสถานดีเด่นที่เอื้อต่อคนพิการ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาหลัก คือ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในปี พ.ศ. 2553 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้รับรางวัล คือ เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา และในปี พ.ศ. 2552 ได้แก่ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา และได้รับรางวัลหน่วยบริการเพื่อการเรียนรู้ คือ ศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุบ้านป่าเป้าในปี พ.ศ. 2553

เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนามีหมู่บ้านทั้งสิ้น 14 หมู่บ้าน ได้มีการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมและมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในวิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา คือ “เป็นเมืองที่น่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็ง ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นก้าวหน้าเศรษฐกิจพอเพียงและมุ่งเน้นการบริหารจัดการตาม หลักธรรมาภิบาล” ดังนั้น จึงมีการปรับปรุงพื้นที่ของเทศบาลให้มีความสะดวกต่อผู้พิการและผู้สูงอายุและมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการและผู้สูงอายุจนได้รับรางวัลดังกล่าวข้างต้น

เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาเป็นเทศบาลที่เคยมีจำนวนผู้พิการจดทะเบียนสูงสุดในจังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.2553 มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ซึ่งเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของคนพิการและผู้สูงอายุ โดยกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ประชาชนได้รับการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการสงเคราะห์อย่างทั่วถึงและเหมาะสมจนทำให้ได้รับทั้งรางวัลทั้งสองรางวัลดังกล่าวข้างต้น

จากรางวัลที่ทั้งสองเทศบาลได้รับนั้น แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารงานทั้งในส่วนของการจัดบริการสาธารณะให้กับผู้พิการและผู้สูงอายุ การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายภายในเทศบาลเพื่อส่งเสริมให้ผู้พิการและผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงเป็นที่มาของการวิจัยครั้งนี้ว่า เทศบาลทั้งสองมีรูปแบบและการจัดการเครือข่ายอย่างไร มีรูปแบบของการจัดสวัสดิการและกลไกในการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมอย่างไร รวมถึงจะมีแนวทางในการจัดทำบริการสาธารณะที่จะสอดคล้องกับผู้พิการและผู้สูงอายุอย่างไร

2. กลุ่มเป้าหมาย

- 2.1 ผู้พิการและผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา
- 2.2 เทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา
- 2.3 ชุมชนและสมาคมในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา
- 2.4 หน่วยงานภาครัฐในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา
- 2.5 ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองเมืองแก่นพัฒนา

3. วัตถุประสงค์

- 3.1 เพื่อศึกษาถึงรูปแบบเครือข่ายของผู้พิการและผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา
- 3.2 เพื่อศึกษาถึงการจัดการเครือข่ายของผู้พิการและผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา
- 3.3 เพื่อศึกษาถึงรูปแบบของการจัดสวัสดิการและกลไกในการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับของผู้พิการและผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา
- 3.4 เพื่อศึกษาถึงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะและกลไกการจัดทำบริการสาธารณะที่มีความสอดคล้องกับผู้พิการและผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา
- 3.5 เพื่อจัดทำกรณีศึกษาเพื่อเผยแพร่สู่การปฏิบัติแก่ชุมชนอื่นๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 8 ส่วน

- ส่วนที่ 1 ความหมายของสวัสดิการสังคม
- ส่วนที่ 2 กลไกในการจัดการสวัสดิการของประเทศไทย
- ส่วนที่ 3 รูปแบบของการออกแบบกลไกการจัดทำบริการสาธารณะ
- ส่วนที่ 4 ความหมายของเครือข่ายทางสังคม “Social Network”
- ส่วนที่ 5 องค์ประกอบของเครือข่าย
- ส่วนที่ 6 เป้าหมายของเครือข่าย
- ส่วนที่ 7 ข้อได้เปรียบและผลเสียของการมีเครือข่าย
- ส่วนที่ 8 ประเภทและรูปแบบของเครือข่าย

ส่วนที่ 9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 ความหมายของสวัสดิการสังคม

ระพีพรรณ คำหอม (2549: 6-27) ได้รวบรวมความหมายของคำว่า “สวัสดิการสังคม” ที่นักวิชาการต่างประเทศและในประเทศไทยได้ให้นิยามไว้ ซึ่งมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการรับรู้การให้คุณค่าแนวคิดที่แตกต่างกัน ในที่นี้มีผู้ให้นิยามไว้ในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

1.1 การใช้เกณฑ์คุณภาพชีวิตที่ดี หรือการอยู่ดี กินดี (Quality of Life or Well-being)

ควบคู่กับการใช้นโยบายทางสังคม เพื่อสร้างระบบบริการสังคมอย่างครอบคลุม เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงทางสังคมโดยรวม

ความหมายในลักษณะดังกล่าว มาริสสา ภูเพ็ชร ได้กล่าวว่า “นักวิชาการต่างประเทศและนักวิชาการไทยได้นิยามไว้ในตั้งแต่ พ.ศ.2501 – 2535 ซึ่งสะท้อนองค์ประกอบของสวัสดิการสังคมว่าเป็นงานที่มุ่งช่วยเหลือประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งในยามปกติและในยามที่ประสบปัญหา การให้ความช่วยเหลือมีหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นเงิน สิ่งของ การดูแลและการให้บริการ (Cashes, Kinds, Care and Services) โดยมีองค์ประกอบของกิจกรรมด้านการศึกษา การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย การประกันรายได้ การจ้างงาน และบริการสังคม”

ผู้ที่ให้นิยามในลักษณะข้างต้นที่น่าสนใจ ได้แก่

Encyclopedia Britannica ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” หมายถึง การปฏิบัติจัดทำทั้งหลาย ไม่ว่าโดยส่วนราชการหรือเอกชน เป็นการปฏิบัติจัดทำเพื่อช่วยเหลือบุคคล ครอบครัวยุคชน และชุมชนให้มีมาตรฐานการครองชีพอันดี มีสุขภาพและสังคมที่น่าพึงพอใจ โดยมุ่งให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมเดียวกันได้ต่อไป

สุวรรณ รื่นยศ ให้ความหมายว่า งานสวัสดิการสังคมมีความหมายครอบคลุมไปถึงการดำเนินการทุกอย่างของรัฐและเอกชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ หรือกลุ่มชนที่รวมกันเป็นสังคม เป็นชาติ ผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองให้มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ ให้มีปัจจัยอันจำเป็นแก่การดำรงชีพ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ การศึกษาอบรมตามสมควรแก่อัธยาศัย และความรู้ที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต เพื่อความเรียบร้อยและความเป็นปึกแผ่นของสังคม

เรณู โชติคิลก ได้ให้ความหมายที่เพิ่มเติมนอกเหนือจากความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเพิ่มว่า พื้นฐานในเรื่องสวัสดิการสังคมจะต้องประกอบด้วย มีหลักประกันรายได้ขั้นต่ำ มีการจัดหาบ้านช่องที่พักอาศัยของประชาชน มีบริการในเรื่องสุขภาพของประชาชน มีระบบการประกันสังคม

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนางานสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ (พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2539) นิยาม “สวัสดิการสังคม” ว่าหมายถึง ระบบการจัดบริการสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคม อันเนื่องมาจากการที่ประชาชนไม่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ หรือไม่สามารถปรับตัวเข้ากับระบบของสังคม และไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมของตนเองได้ ทั้งนี้โดยที่บริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน และความมั่นคงทางสังคมในระดับมาตรฐานเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ได้ปรับนิยามความหมายของสวัสดิการสังคม (Social welfare) ในแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2549) ว่าหมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม และพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัย การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการ และบริการทางสังคมทั่วไป โดยระบบการจัดบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิที่ประชาชนต้องได้รับ และเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมในทุกระดับ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 ได้ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึงตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐานทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

1.2 การใช้เกณฑ์สวัสดิการสังคมเป็นวัตถุประสงค์ (Aims)

ความหมายนี้เชื่อว่า สวัสดิการสังคมเป็นเป้าหมายการทำงาน เพื่อใช้งานสวัสดิการสังคมเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมโดยรวม นักวิชาการที่ให้ความหมายนี้ได้แก่

วิจิตร ระวังศ์ให้ความเห็นว่า สวัสดิการสังคมมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมในฐานะที่เป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาสังคม ดังนั้นสวัสดิการสังคมยังอาจหมายถึงการกำหนดนโยบายสังคมโดยรัฐที่จะมีผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 บริการ ได้แก่

1. บริการประกันสังคม (Social Insurance)
2. บริการสงเคราะห์ประชาชน / การประชาสงเคราะห์ / สาธารณูปการ (Public Assistance)
3. บริการสังคม (Social Service)

ตัวอย่างที่น่าสนใจของสังคมไทย เช่น ในช่วงปี พ.ศ. 2526 ที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบายสุขภาพดีถ้วนหน้า ปี พ.ศ. 2543 โดยใช้แผนงานสาธารณสุขมูลฐาน การใช้ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อสะท้อนให้เห็นการพัฒนาสุขภาพคนไทยถ้วนหน้า โดยเฉพาะสังคมชนบท

1.3 การใช้เกณฑ์ความหมายเฉพาะเจาะจงในรูปของโครงการ หรือกิจกรรม หรือบริการ (Project or Activities or Services)

นักวิชาการที่ให้ความหมายของสวัสดิการสังคม โดยใช้เกณฑ์ความหมายเฉพาะเจาะจงในรูปของโครงการ หรือกิจกรรม ได้แก่

Encyclopedia of Social Work ให้นิยามว่า “สวัสดิการสังคม” หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานทั้งของรัฐบาลและอาสาสมัคร เพื่อมุ่งป้องกันและขจัดปัญหาสังคม หรือปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล กลุ่ม และชุมชน กิจกรรมดังกล่าวนี้ใช้บุคลากรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอย่างมากมาย อาทิ แพทย์ พยาบาล นักกฎหมาย นักการศึกษา วิศวกร นักบริหาร นักสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนผู้ช่วยนักวิชาชีพในสาขาต่างๆ (paraprofessional)

ศาสตราจารย์ นิคม จันทรวิทุร “สวัสดิการสังคม” หมายถึง โครงการที่รัฐหรือสังคมจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนที่ด้อยทางเศรษฐกิจและสังคม และไม่สามารถช่วยตนเองได้ ได้แก่ เด็กกำพร้า เด็กอนาถาไร้ที่พึ่ง เด็กเร่ร่อนไร้ที่พึ่ง และคนยากจนที่ขาดรายได้ในการครองชีพ คนชรา คนพิการ และผู้ประสบภัยต่างๆ เป็นต้น โครงการนี้ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยรัฐ เรียกว่า “การประชาสงเคราะห์” สำหรับโครงการที่ดำเนินการโดยองค์กรเอกชน เรียกว่า “การสังคมสงเคราะห์” สวัสดิการสังคมเป็นโครงการที่ผู้ได้รับประโยชน์ไม่ต้องออกเงินสมทบ โดยได้เงินค่าใช้จ่ายจากงบประมาณของรัฐ และการบริจาคในกรณีที่เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยองค์กรเอกชน

โดยทั่วไปการนิยามความหมายของ “สวัสดิการสังคม” ในลักษณะที่ 3 มักจะเป็นที่รู้จักและง่ายต่อการเข้าใจ เพราะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ดำเนินงานระบบสวัสดิการสังคมให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติความมั่นคงทางสังคม (Social Security Act, 1935) ซึ่งแบ่งบริการสวัสดิการสังคมเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. บริการประกันสังคม (Social Insurance)
2. บริการสงเคราะห์ประชาชน (Public Assistance)
3. บริการสังคม (Social Services)

1.4 การใช้เกณฑ์สวัสดิการสังคมเป็นสถาบันทางสังคม (Social Institution)

นักวิชาการที่นิยามความหมายสวัสดิการสังคมเป็นสถาบันทางสังคม ได้แก่

เฟเดอริโก (Federico) อธิบายว่า “สวัสดิการสังคม” เป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสังคม ในขณะที่ทุกสังคมมักจะประกอบด้วยอย่างน้อย 5 สถาบันหลัก ได้แก่ (1) สถาบันครอบครัว (2) สถาบันการศึกษา (3) สถาบันศาสนา (4) สถาบันการเมือง (5) สถาบันเศรษฐกิจ สวัสดิการสังคมถือเป็นสถาบันที่ 6 ของสังคม ที่มีหน้าที่สำคัญและเด่นชัดในสังคม และมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแยกไม่ออกกับสถาบันทางสังคมทั้ง 5 สถาบันข้างต้น

กู๊ด (Goode) ให้ความหมายว่า “สวัสดิการสังคม” เป็นระบบการให้การช่วยเหลือโดยจัดสรรให้ในรูปของสิ่งของและบริการไปสู่บุคคล กลุ่มคนต่างๆ โดยผ่านสถาบันทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว โบสถ์ สหภาพแรงงาน รัฐ กู๊ด เชื่อว่า “สวัสดิการสังคม” ต้องปกป้องคุ้มครองผู้ยากไร้ ดังนั้นสวัสดิการสังคมจึงมีความหมายมากกว่าการกินดี อยู่ดี ทางเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคล แต่รวมถึงความคิดในการปกป้องคุ้มครองผู้ยากไร้ เช่นเดียวกับเป็นการปกป้องสังคมจากผู้ยากไร้ด้วย

รีด (Reid) นิยาม “สวัสดิการสังคม” คือ ความคิดที่แสดงให้เห็นว่าเป็นพันธะทางจริยธรรมทางสังคมที่จะช่วยเหลือผู้ยากไร้ในลักษณะของกิจกรรมที่จัดระบบ โดยผ่านนโยบายและแผนงานของรัฐ เพื่อตอบสนองปัญหาสังคมที่เห็นได้ เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของผู้ที่อยู่ในภาวะเสี่ยงทางสังคม

ร็อกโฟ (Rochefort) กล่าวว่า “สวัสดิการสังคม” หมายถึง ระบบการจัดสรรของสังคมให้กับคนในสังคมที่มีความจำเป็น ซึ่งสังคมจะต้องปกป้องกลุ่มคนที่เดือดร้อนและจำเป็น ขณะเดียวกันก็ต้องปกป้องสังคมจากกลุ่มที่เดือดร้อนและคนในสังคม องค์ประกอบสำคัญของสวัสดิการสังคมที่สำคัญมี 4 อย่าง ได้แก่

1. ระบบการให้การสงเคราะห์
2. การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม
3. สถาบันทางสังคม
4. กฎเกณฑ์การให้การสงเคราะห์

การจัดสวัสดิการสังคมจะต้องอาศัยสถาบันทางสังคม โครงสร้างสังคมที่มีอยู่จริง เช่น ครอบครัว โบสถ์ วัด ชุมชน เผ่า รัฐ สหภาพแรงงาน ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่มีอยู่จริง มักทำหน้าที่

ให้การช่วยเหลือกับกลุ่มที่เดือดร้อนและจำเป็นอยู่แล้ว หากสถาบันสังคมเหล่านี้สามารถทำหน้าที่การสร้างสวัสดิการที่ดีให้กับสมาชิกของตนเอง ก็จะนำไปสู่การมี “สังคมสวัสดิการ” (Welfare Society) ซึ่งเป็นสังคมที่มีการจัดระเบียบทางสังคม โดยใช้สถาบันทางสังคมต่างๆ ในสังคมให้ทำหน้าที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนในสังคม ที่ดี

1.5 การใช้เกณฑ์สวัสดิการสังคมเป็นสิทธิและความเท่าเทียมของคนทุกคนในสังคม (Rights and Equality)

ศาสตราจารย์ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้กล่าวถึงชีวิตของคนแต่ละคนจะต้องได้รับการสวัสดิการสังคมตั้งแต่เมื่ออยู่ในครรภ์มารดา การได้รับวัคซีนตามวัย เมื่อเติบโตถึงวัยเรียนก็ได้รับการศึกษาจากรัฐ การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เมื่อจบก็มีงานทำ มีรายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัว มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสังคม เมื่อมีครอบครัวก็สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ บทความนี้กล่าวถึงบริการสังคมพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้กับสมาชิกทุกคนในสังคม และประชาชนควรมีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเท่าเทียมกัน สะท้อนสวัสดิการสังคมที่คนไทยพึงได้รับจากรัฐ

วันทนีส์ วาสิกะสิน เห็นว่า “สวัสดิการสังคม” เป็นเรื่องของทุกคนในสังคม เพราะคำว่า “สวัสดิการ” หรือ “สวัสดิภาพ” มีความหมายในแง่การอยู่ดี กินดีของทุกคน (Social well - being) ไม่เฉพาะผู้ยากไร้เท่านั้น คนทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ตามปรัชญาสากลขององค์การสหประชาชาติในเรื่องสิทธิมนุษยชนกำหนดว่า คนทุกคนจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน อันเป็นสิทธิที่ทุกคนจะต้องได้รับ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดบริการต่างๆ ไว้ให้ ความต้องการขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งที่ทุกคนรู้ว่า หมายถึง อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค รัฐจะต้องจัดหาที่อยู่อาศัยให้ประชาชน โดยจัดให้ประชาชนได้มีงานทำ เพื่อมีเงินสำหรับซื้อเสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค จัดให้มีสถานพยาบาลสำหรับประชาชนเมื่อเจ็บป่วย ไม่ว่าประชาชนคนนั้นจะอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่หรือในชนบทที่ห่างไกล

ประนาบ ชัตเตอร์จี (Pranab Chatterjee) ได้กล่าวว่า “สวัสดิการสังคม” เกี่ยวข้องกับระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมของแต่ละประเทศ ปัจจุบันนักวิชาการด้านสวัสดิการสังคมมักจะแยกสวัสดิการสังคม ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. สวัสดิการเศรษฐกิจ หมายถึง กินดี อยู่ดีของคนในสังคม เช่น มีรายได้ มีทรัพย์สินที่ครอบครอง สถานะทางภาษี และดัชนีอื่นๆ (รายได้ประชาชาติ รายได้ต่อหัว)
2. สวัสดิการที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ หมายถึง กินดี อยู่ดี มีสุขของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับสภาพ

ทางชีวภาพ สภาพอารมณ์จิตใจ และสภาวะมาตรฐาน ดังนั้นคนจนที่มีรายได้น้อยมักจะมีปัญหาสุขภาพที่ไม่ดี (ทั้งกายและใจ) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการทางสังคมจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน

อภิญญา เวชยชัย ได้สังเคราะห์ความหมายของงาน “สวัสดิการสังคม” ว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์สังคม

- ระบบการจัดบริการสังคมที่ครอบคลุมฐานชีวิตทั้งมวลของมนุษย์
- การได้รับการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน การเข้าถึงคุณภาพชีวิต และความมั่นคงของชีวิตในระยะยาวอย่างยั่งยืน
- การได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับต่างๆ
- สวัสดิการที่เคารพ ขอมรับในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ประสบปัญหา
- สวัสดิการที่อยู่บนฐานความหลากหลาย เป็นธรรมทางสังคม

2. ความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมเรื่องระบบการให้บริการและความมั่นคงของชีวิตมากขึ้น

- สวัสดิการที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่รอบด้าน เช่น 7 ด้านของความมั่นคงในชีวิต เช่น การศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย รายได้และการมีงานทำ ความมั่นคงทางสังคม นันทนาการ และบริการทางสังคม

3. ความหมายที่มองสวัสดิการสังคมเชิงลึกในด้านการพัฒนา และบริการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่กลุ่มผู้ใช้บริการมากกว่าการสงเคราะห์เป็นด้านหลัก

สวัสดิการในความหมายนี้ให้ความสำคัญกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางโอกาส การเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการของตนเองมากขึ้น สวัสดิการจึงเป็นเรื่องการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิ การส่งเสริมสวัสดิภาพ การพัฒนาความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย

การให้ความหมายของงานสวัสดิการสังคมในทุกมิติจึงเกี่ยวข้องกับกลไกของนโยบายรัฐ กลไกการบริหารจัดการ กลไกการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยทั่วไปงานสวัสดิการสังคมทั่วโลกจึงเลือกทำเฉพาะด้านหลักที่น่าจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคม เช่น ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านที่อยู่อาศัย การจัดสวัสดิการสังคมจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบทุกด้านให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการสร้างนโยบายสาธารณะให้เรื่องสวัสดิการเป็นแบบสากลมากขึ้น และกระจายความรับผิดชอบทางสังคมสู่ภาคส่วนต่างๆ

สรุปความหมายของ “สวัสดิการสังคม” หมายถึง ระบบการจัดสรรและจัดการบริการสังคม ในลักษณะของโครงการ หรือบริการต่างๆ ให้กับคนทุกคนในสังคม ภายใต้หลักการสิทธิ ความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม การพัฒนาสังคมโดยรวม รวมทั้งการสร้างระบบความมั่นคงของมนุษย์และสังคมในระยะยาว

ส่วนที่ 2 กลไกในการจัดการสวัสดิการของประเทศไทย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548: 98-102) กล่าวถึงผลการศึกษารูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยที่สำคัญ ได้แก่

2.1 รูปแบบสวัสดิการสังคมเชิงสถาบัน (Institution Model) ในความรับผิดชอบของรัฐยังเป็นรูปแบบหลัก/กระแสนหลักของการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศ

รูปแบบนี้ถือเป็นกลไกหลักหรือกระแสนหลักของการจัดสวัสดิการสังคมในปัจจุบันภายใต้แนวคิดเสรีนิยมใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับกลไกตลาดในฐานะเป็นกลไกหลักของสังคมที่รัฐไม่ควรแทรกแซงหรือแทรกแซงให้น้อยที่สุด รัฐจะเข้าไปแทรกแซงหรือทำหน้าที่ดูแลเฉพาะกลุ่มผู้ประสบปัญหาหรือด้อยโอกาสทางสังคมที่ไม่อาจทำหน้าที่ได้ตามปกติ (dysfunction) บริการของรัฐจึงเน้นการช่วยเหลือเฉพาะหน้า (Public Assistance) บรรเทาทุกข์ชั่วคราว หรือนักวิชาการบางท่านเรียกว่าเป็นการดูแลในลักษณะของการเก็บตก (Residual) บริการที่รัฐจัดจึงไม่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหาเชิงระบบหรือเชิงโครงสร้างแต่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของปัจเจกบุคคล ไม่มุ่งให้ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาวหรือมีความยั่งยืนได้ ลักษณะบริการที่รัฐจัดเป็นหลัก เช่น การให้เงินสงเคราะห์ประเภทต่างๆ การแจกสิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภค และการจัดบริการสังคมต่างๆ ในสถาบันต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น

ผลการศึกษาพบว่า บริการสวัสดิการสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะบริการที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ เช่น บริการด้านสุขภาพ การศึกษา การมีงานทำ มีที่อาศัย บริการสาธารณสุข และการคมนาคม บริการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน บริการด้านการประกันสังคม ที่จัดให้แก่กลุ่มแรงงานในสถาบัน หรือบริการเชิงสงเคราะห์ ที่จัดให้แก่ผู้ด้อยโอกาสล้วนเป็นบริการที่จัดให้แก่ประชาชนทั่วไปโดยรัฐเป็นศูนย์กลาง ในรูปแบบสถาบันของรัฐที่บุคลากรของรัฐเป็นเจ้าภาพหลัก เนื่องจากภาครัฐมีความพร้อมด้านทรัพยากรสูงทั้งบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร พื้นที่ดำเนินงานและต้นทุนความรู้เดิมในการบริหารจัดการ

อย่างไรก็ดี แม้การจัดการโดยภาครัฐจะมีหลายด้าน แต่ก็มักจะใช้แนวทางการดำเนินงานและการวางแผนที่มาจากส่วนกลางเป็นหลัก การกำหนดระเบียบและคำสั่งที่ขาดการระดมความคิดเห็นร่วม

ของประชาชนในระดับต่างๆ ได้ก่อผลต่อสถานการณ์การจัดสวัสดิการสังคมปัจจุบัน เช่น มีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ การจัดสวัสดิการสังคมไม่ทั่วถึง ให้ความสำคัญกับบางส่วนหรือละเลยบางส่วน และแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมไม่สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของประชาชน

ข้อควรพิจารณาของการให้บริการในรูปแบบสถาบันที่สำคัญ คือ บริการที่รัฐจัดให้ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการจัดบริการในรูปแบบการให้การสงเคราะห์รายบุคคล โดยผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติ (Means Test) บุคคลว่า มีคุณสมบัติควรได้รับการช่วยเหลือหรือไม่เพียงไร การกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการดังกล่าว เป็นการเน้นบริการเชิงสงเคราะห์ ซึ่งไม่ทันการ ไม่ทันต่อปัญหาและความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัต ประกอบกับความจำกัดด้านทรัพยากรทำให้ความช่วยเหลือย่อมไม่เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ ไม่สามารถจะช่วยให้เขาพึ่งตนเองในระยะยาวได้ ตรงข้ามอาจส่งผลให้เกิดความติดพึ่งพิงรัฐมากเกินไป จนอ่อนแอต่อการสู้กับปัญหาด้วยตนเอง บริการรูปแบบนี้จึงมีข้อจำกัดและมีผลกระทบตามมาที่อาจคาดไม่ถึง ในระยะยาว

2.2 รูปแบบสวัสดิการสังคมที่จัดโดยภาคเอกชนและองค์กรสาธารณกุศล

รูปแบบสวัสดิการสังคมที่จัดโดยองค์กรพัฒนาภาคเอกชน ซึ่งรวมถึงองค์กรสาธารณกุศลต่างๆ กล่าวได้ว่ามีรูปแบบการให้บริการหลายระดับ ได้แก่

- บริการระดับที่เน้นการช่วยเหลือแบบสงเคราะห์ ในรูปของเงินทุนการศึกษาการสงเคราะห์วัตถุการสงเคราะห์ทุนอาหารกลางวัน เสื้อผ้า อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจน เช่น กลุ่มเด็กเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น
- บริการระดับที่มีเป้าหมายในการรวมกลุ่ม จัดตั้งกลุ่ม สร้างเสริมความเข้มแข็งแก่องค์กร

ชาวบ้าน องค์กรชุมชนกลุ่มต่างๆ การดำเนินงานเชิงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับลึกลงกว่าจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบรวมกลุ่ม มีการศึกษาฐานแลกเปลี่ยนปัญหาทางออกซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือในกลุ่มปัญหาต่างๆ รูปแบบสวัสดิการสังคมเช่นนี้ จะช่วยให้องค์กรพัฒนาเอกชนเข้าถึงปัญหาของกลุ่มเป้าหมายได้ลึกซึ้งกว่าเพราะวิธีการทำงานจะมีลักษณะเกาะติดปัญหาอย่างเอาใจใส่จริงจัง เป็นการทำงานที่มีเป้าหมายทั้งระยะระดับ ความตระหนักรู้ของชุมชนร่วมไปกับการณรงค์และการเคลื่อนไหวทางสังคมการให้บริการในรูปแบบดังกล่าวจะเน้นการให้ข้อมูลทางเลือกเพื่อสร้างความเข้าใจแก่สังคม แต่ด้วยความจำกัดด้านทรัพยากรและกำลังคนจึงทำให้ไม่สามารถขยายผลของงานได้อย่างกว้างขวางนักประกอบกับในระยะหลังกระบวนการทำงานเน้นหนักไปในทิศทางที่ส่งเสริม ผลักดันให้ชุมชนที่เป็นเจ้าของปัญหา เข้ามาร่วมรับรู้ คิด ตัดสินใจ

และดำเนินการแก้ปัญหาด้วยตัวพวกเขาเองโดยองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นผู้เล็งเห็นให้ จึงทำให้บทบาทการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนปรับเปลี่ยนไปในทิศทางของการทำงานที่มุ่งเน้นแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง มหภาค แต่กลับมาทำงานเคลื่อนไหวในพื้นที่เล็กๆ เฉพาะพื้นที่ถิ่นในภูมิภาค เพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือในกลุ่มประชาคมประชาสังคมต่างๆ ให้ร่วมศึกษาและทดลองดำเนินการแก้ปัญหาไปพร้อมกัน เช่น โครงการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ในภูมิภาคต่าง ๆ หรือการจัดทำโครงการการจัดการเรียนรู้ทางสังคม ผ่านการฝึกอบรม การพัฒนาการเรียนรู้ผ่านวิธีการแบบใหม่ๆ เช่น การจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การจัดทำกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูกลุ่มเป้าหมายในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น ละครบำบัด ดนตรีบำบัด การเล่นเกมบำบัด เป็นต้น หรือการจัดทำโครงการพัฒนาเฉพาะในพื้นที่ เช่น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาป่าต้นน้ำ ป่าชายเลน เป็นต้น

2.3 รูปแบบสวัสดิการสังคมที่จัดโดยภาครัฐกิจเอกชน แม้จะถูกกำหนดโดยกฎหมาย แต่การควบคุมอย่างเป็นระบบ

ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด ได้แก่ การจัดบริการสวัสดิการสังคมให้แก่แรงงานในโรงงานบริษัท ห้างร้านในรูปแบบสวัสดิการพนักงาน การหักเงินสมทบกองทุนพนักงานที่มีรูปแบบคล้ายเงินบำนาญของรัฐ การจัดสวัสดิการเงินกู้ยืม สวัสดิการวันลา วันหยุด การอนุญาตให้ลาเรียนการจัดการอบรมเพิ่มพูนทักษะฝีมือแรงงาน เป็นต้น

บริการในรูปแบบดังกล่าว เป็นบริการที่ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความพอใจของนายจ้าง เฉพาะราย เพราะหากนายจ้างไม่จัดสวัสดิการให้ ลูกจ้าง พนักงาน ก็ไม่สามารถจะต่อรองได้เพราะเกรงว่าจะถูกให้ออกจากงาน จึงตกอยู่ในสภาพจำทน ลูกจ้างหลายรายจึงถูกสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านสวัสดิการ สิทธิวันลา วันหยุด การรักษาพยาบาล ฯลฯ ซึ่งแม้จะมีกฎหมายกำหนด แต่รัฐยังไม่สามารถขยายการคุ้มครองได้อย่างทั่วถึง และเป็นระบบเพียงพอ

2.4 รูปแบบสวัสดิการสังคมแบบพหุลักษณะ (Pluralism Model) เริ่มได้รับการให้ความสำคัญมากขึ้นแต่ยังเป็นการจัดสวัสดิการสังคมกระแสรอง/กระแสทางเลือก

ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์ทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ทำให้สังคมยอมรับความแตกต่างทางความคิดความเชื่อ และความหลากหลายของผู้คนได้มากขึ้น ประกอบกับกระแสของการย้ายถิ่นของพลเมืองโลกเป็นไปอย่างมีอิสระมากขึ้นจึงทำให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวของคนต่างชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม แลกเปลี่ยนกันอย่างมากมาย กระบวนการดังกล่าวทำให้คนที่มีโอกาสสามารถสร้างพื้นที่หรือปริภูมิทางวัฒนธรรมความคิด

ของตนและกลุ่มไว้ได้ จึงมีพื้นที่ทางสังคมสำหรับประชาชนที่มีความแตกต่างมากขึ้นด้วย ดังนั้น การจัดสวัสดิการสังคมจึงต้องคำนึงถึงความหลากหลายของความต้องการของมนุษย์ความหลากหลายของวิธีการทำงานที่มีความผสมผสานหลายๆ วิธี ความหลากหลายของสาขาวิชาชีพและหน่วยงาน องค์กร ภาวภาคส่วนที่เข้ามาร่วมกันคิด แก้ไขปัญหา บนฐานความสัมพันธ์ที่เสมอภาคแบบหุ้นส่วน (partnership) และมีส่วนร่วมในฐานะ "เจ้าภาพร่วม" มากกว่าการให้บริการแบบหน่วยใดหน่วยเดียวเป็นหลักดังที่เคยเป็นมา

รูปแบบสวัสดิการพหุลักษณะ (Pluralism Model) เป็นรูปแบบที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนมากขึ้นในยุคปัจจุบัน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สวัสดิการชุมชน สวัสดิการท้องถิ่น สวัสดิการเฉพาะกลุ่ม สวัสดิการประชาชน เป็นต้น ซึ่งแตกต่างไปจากรูปแบบสถาบันที่รัฐดำเนินการเป็นหลักเพราะเป็นรูปแบบที่มีลักษณะหลากหลาย ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่นสูง สามารถตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของประชาชนเฉพาะกลุ่มได้มากกว่า

หลักการสำคัญของรูปแบบสวัสดิการพหุลักษณะที่สำคัญ คือ

1. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคม

หลักการการมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของสวัสดิการพหุลักษณะการจัดสวัสดิการลักษณะนี้เป็นการเกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหา เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบทางเลือกใหม่ๆ ที่จะทำให้การจัดสวัสดิการมีประสิทธิภาพมากขึ้นการจัดทำสวัสดิการรูปแบบใหม่ๆ โดยการลองทำก่อนและพยายามปรับปรุง แก้ไขรูปแบบดังกล่าวให้สามารถตอบสนองกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด มิติการทำงานจึงเป็นแนวราบมากกว่าแนวดิ่ง การเปิดโอกาสให้คนทุกคนที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมได้แย่งร่วมรับรู้ ร่วมวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน การหาประชามติร่วมกันจากทุกภาคส่วนในการจัดสวัสดิการ หากสวัสดิการที่จัดไม่เหมาะสมก็จะใช้ประชามติร่วมกันปรับปรุง แก้ไขกฎระเบียบเพื่อให้เกิดสิทธิประโยชน์ร่วมกัน และมีการพัฒนาการจัดสวัสดิการไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ตัวอย่างเช่น สวัสดิการชุมชน สวัสดิการออมทรัพย์สวัสดิการเฉพาะกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี เป็นต้น

2. ความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice)

หลักการความเป็นธรรมทางสังคมเป็นการแสดงความตระหนักถึงความรับผิดชอบทางสังคมของการจัดสวัสดิการสังคมที่มุ่งแก้ไขปัญหาการจัดสรรทรัพยากรทางสังคมที่ไม่ครอบคลุมไม่ทั่วถึงกลุ่มที่ยากลำบากที่สุดให้ได้รับโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม สวัสดิการพหุลักษณะจึงให้

ความสำคัญกับกลไกการบริหารจัดการตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติ เกณฑ์พิจารณาให้ความช่วยเหลืออย่างรอบด้านโดยผ่านประชาคมของชุมชน สังคม หลักการข้อนี้จึงให้ความสำคัญกับกระจายบริการไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่เข้าไม่ถึงบริการให้มากที่สุด เช่น การคำนึงถึงคนจน ยากไร้ ไม่มีผู้ดูแล มีความยากลำบากในการดำรงชีวิต คนที่ไม่มีหลักฐานแสดงสิทธิหรือความเป็นตัวตนของตน (ขาดหลักฐานแสดงสิทธิที่รัฐจัดให้) กลุ่มคนต่างวัฒนธรรม (ข้อบังคับของกฎหมายยังไม่เอื้อประโยชน์ให้) การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมของสวัสดิการพหุลักษณะจึงเป็นเสมือนสัญญาประชาคมที่มีการตกลงรับรู้ร่วมกันในเงื่อนไขของการจัดสวัสดิการคำนึงถึงการให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ในรายละเอียดของชีวิตที่แตกต่างกัน เช่น การนำดอกเบี้ยจากกองทุนสวัสดิการชุมชนมาจัดเป็นบริการเบี้ยยังชีพให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ยากลำบากในชุมชนที่รัฐยังเข้าไม่ถึงกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นการเสริมหนุนรูปแบบสวัสดิการสถาบันอีกทางเลือกหนึ่งหลักการความเป็นธรรม จึงเป็นฐานคิดหลักของการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะที่พยายามตอบสนองกลุ่มเป้าหมายสวัสดิการสังคม ในลักษณะของการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพียงพอ โดยใช้ฐานข้อมูลที่ชัดเจนของพื้นที่ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง

3. ความเสมอภาค (Equality)

ผลการศึกษาจากเวทีการระดมสมอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยเฉพาะความเสมอภาคของโอกาสทางสังคมที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับไม่แตกต่างกัน (ศศิวรรณ อนันตกุล, 1 ตุลาคม 47, สัมภาษณ์) เช่น "การจัดบริการของประกันสังคม พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับบริการประกันสังคมยังจำกัดอยู่ในจำนวนคนงานที่อยู่ในสถานประกอบการ ซึ่งจำนวนผู้ใช้แรงงานทั้งหมด 30 กว่าล้านคน ปัจจุบันสำนักงานประกันสังคมมีผู้ประกันตนอยู่ในระบบประกันสังคมถึง 7.8 ล้านคนและมีสถานประกอบการจำนวน 332,922 แห่ง ปัจจุบันบริการดังกล่าวจึงยังไม่ครอบคลุมถึงคนงานทุกคน สำนักงานประกันสังคมจึงมีนโยบายการขยายบริการสู่กลุ่มแรงงานนอกระบบหลากหลายอาชีพ ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 22 ล้านคนให้สามารถเข้าสู่ระบบประกันสังคมได้โดยเท่าเทียมกันทุกคน ซึ่งมีทั้งหมด 7 กลุ่ม" ได้แก่ ลูกจ้างเกษตรกร ลูกจ้างชั่วคราวรับจ้าง กลุ่มรับงานไปทำที่บ้านคนทำงานบ้าน กลุ่มบริการทางเพศ กลุ่มอาชีพอิสระ กลุ่มสหกรณ์ชุมชน

4. ความยั่งยืน (Sustainable)

การจัดสวัสดิการสังคมไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นความยั่งยืนยังเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ การจัดสวัสดิการสังคมจะต้องไปให้ถึงการพัฒนาระบบยั่งยืน แต่การจัดสวัสดิการสังคมที่ผ่านมายังให้ความสำคัญกับเรื่องนี้น้อยมาก เนื่องจากไม่สามารถวัดผลออกมาเป็นตัวเลขได้ว่าเมื่อได้รับการดูแลไปแล้ว คุณภาพชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงดีขึ้นมากน้อยเพียงใด

5. ความสามารถในการเข้าถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (Accessibility)

การตอบสนองความพึงพอใจที่ดีที่สุดของผู้ใช้บริการ คือ การได้รับบริการที่หลากหลายเหมาะสมกับความต้องการ และสามารถเข้าถึงและตอบสนองความพอใจในขั้นพื้นฐานได้อย่างเหมาะสม การเกิดขึ้นของรูปแบบสวัสดิการสังคมพหุลักษณะจึงมีเป้าหมายที่จะจัดบริการต่างมิติต่างรูปแบบให้มนุษย์ที่ไม่เหมือนกันได้รับความพอใจในระดับหนึ่ง การที่มนุษย์มีความพอใจต่อบริการที่ได้รับ จะช่วยให้เขามีความสุขและมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองได้มากขึ้น อันเป็นปัจจัยชี้ขาดในการเปลี่ยนแปลงตนเองในระยะยาว

ซึ่งจากผลงานวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. **สวัสดิการสังคมกระแสหลัก** ได้แก่ รูปแบบสวัสดิการสังคมเชิงสถาบัน ซึ่งรัฐเป็นศูนย์กลางในการจัดบริการให้ประชาชน โดยความร่วมมือของภาคเอกชน องค์กรสาธารณะกุศล ภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสวัสดิการที่จัดให้ตามสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับ เป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ครอบคลุมการสร้างหลักประกัน การบริหารทางสังคม การสงเคราะห์ ประกอบด้วยบริการทางสังคม 7 ด้าน คือ การศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย การมีงานทำและการมีรายได้ นันทนาการ และบริการสังคม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกัน บำบัด แก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาการโดยสวัสดิการสังคมดังกล่าวเป็นบทบาทหน้าที่ของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคท้องถิ่น เป็นผู้จัดให้

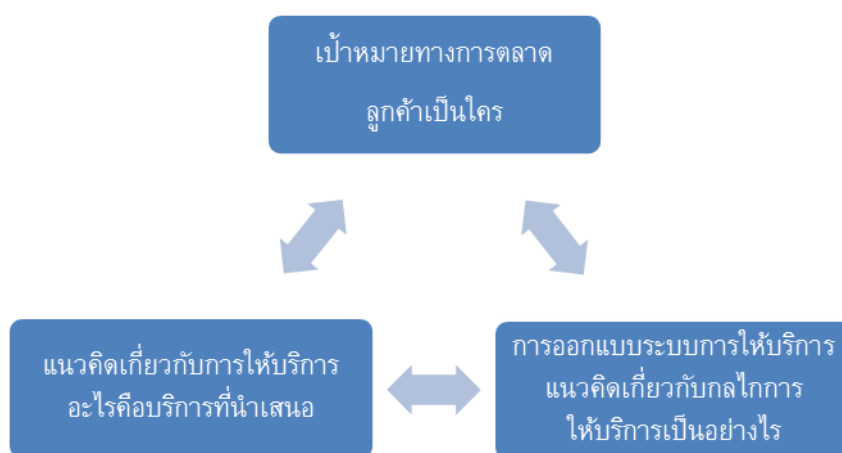
2. **สวัสดิการสังคมกระแสรองหรือกระแสทางเลือก** ในที่นี้อาจหมายถึง รูปแบบสวัสดิการแบบพหุลักษณะ (Pluralism Model) ซึ่งได้อิทธิพลมาจาก กระแสประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ทำให้สังคมยอมรับความแตกต่างทางความคิด ความเชื่อศาสนา วัฒนธรรม ทั้งนี้การจัดสวัสดิการสังคมในรูปแบบดังกล่าวต้องคำนึงถึงความหลากหลาย ความต้องการของมนุษย์ที่หลากหลาย แนวคิดวิธีการที่ต้องผสมผสานกันจากหลายวิชาชีพ หลายหน่วยงาน องค์กร ภาคีทุกภาคส่วน ร่วมกันคิด แก้ไขปัญหาบนฐานความสำคัญที่เสมอภาคแบบหุ้นส่วน และการมีส่วนร่วมในฐานะ "เจ้าภาพร่วม" ภายใต้หลักการสำคัญ 4 ประการ คือ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนความเป็นธรรมทางสังคม เสมอภาค ความยั่งยืน และความสามารถในการเข้าถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ดังกรณีการจัดสวัสดิการในรูปแบบพหุลักษณะ ที่พบ เช่น รูปแบบสวัสดิการชุมชนที่พบใน 4 ภาค กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในภาคเหนือ สวัสดิการภาคประชาชน (ออมวันละบาท) ของครูชบ ยอดแก้ว เป็นต้น สวัสดิการสังคมในลักษณะนี้ถือเป็นการให้ การรับอย่างมีคุณค่า และเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

3. **สวัสดิการสังคมท้องถิ่น** เป็นการผสมผสานระหว่างสวัสดิการสังคมกระแสหลักและกระแสรอง เป็นผลจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการถ่ายโอนอำนาจระหว่างกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงศึกษาธิการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ท้องถิ่นทำหน้าที่ดูแลประชาชนในเขตการปกครองที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมก่อให้เกิดการเข้าถึงบริการ ความเป็นธรรมทางสังคม ความเสมอภาคและความเท่าเทียม

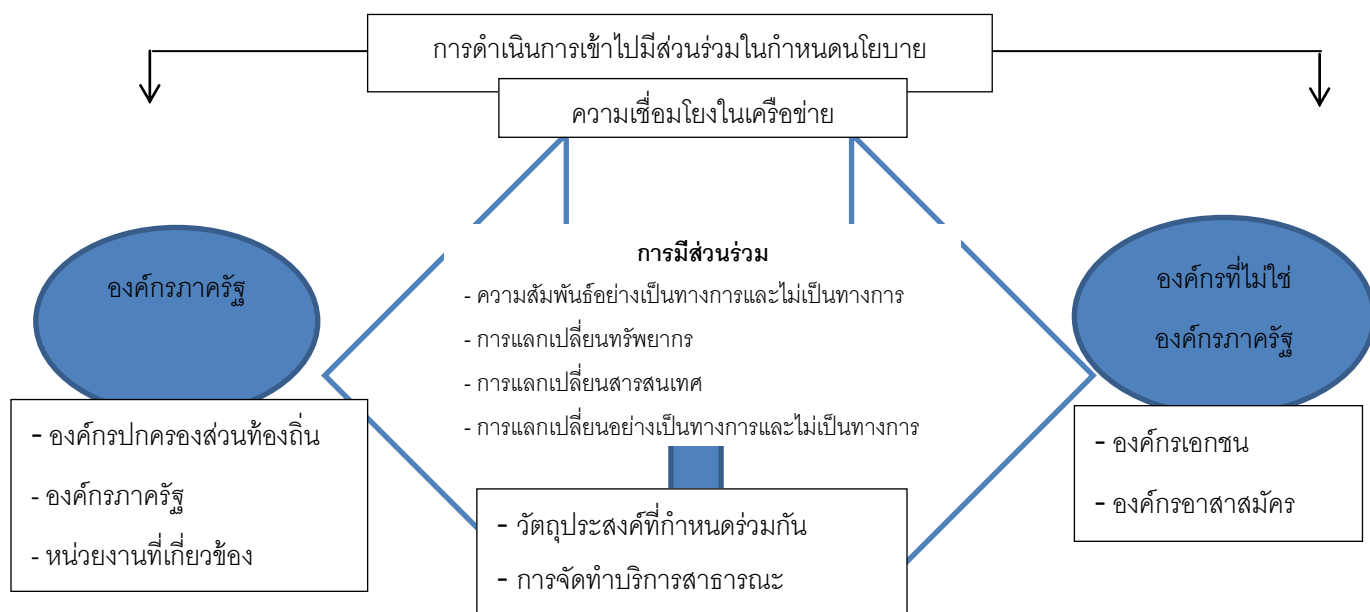
ส่วนที่ 3 รูปแบบของการออกแบบกลไกการจัดทำบริการสาธารณะ

ซึ่ง Roth and Menor (2003) ได้สรุปตัวแบบการออกแบบการให้บริการสาธารณะดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงกลไกการจัดทำบริการสาธารณะ

ตัวแบบดังกล่าวจะมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์การให้บริการ ทั้งส่วนที่เป็นการตลาด การปฏิบัติการ และการออกแบบกระบวนการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ การออกแบบระบบกลไกการให้บริการ จะต้องมีการคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของคน บทบาทหน้าที่ของเทคโนโลยี การจัดการพื้นที่ และความสัมพันธ์กับลูกค้า ซึ่งสำหรับรูปแบบในการบริการสาธารณะจะเน้นความสำคัญในส่วนของการไหลเวียนของทรัพยากร และข้อมูลข่าวสาร (Singh and Prakash, 2010) ซึ่งกลไกในการจัดทำบริการสาธารณะจะมีความเกี่ยวข้องกับเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วยองค์กรหลัก คือ องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรสาธารณะ บนความสัมพันธ์ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะ (ดังแสดงในแผนภาพที่ 2) Yip, Myrtle and Grazman (2002) ได้เสนอความเชื่อมโยงของเครือข่ายผ่านตัวแบบ Community base system ในการจัดทำบริการสาธารณะด้านการรักษาพยาบาลของชุมชนในเขตรัฐ California โดยมีความเชื่อมโยงภายในเครือข่ายด้านลูกค้า การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และงบประมาณ แตกต่างกันตามประเภทของบริการสาธารณะ ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้จะนำตัวแบบดังกล่าวมาผสมผสานกัน ปรากฏเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะ

ส่วนที่ 4 ความหมายของเครือข่ายทางสังคม “Social Network”

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ถิระพันธ์ (อ้างใน พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, 2547: 38) กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การที่คนมาพบปะกัน มาประชุมกัน และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน เพราะมีสิ่งที่ยึดโยงใจระหว่างสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ สัมพันธภาพของสมาชิกในเครือข่าย โดยบุคคลจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างกันบนพื้นฐานของความเท่าเทียมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านโอกาสในการสื่อสาร การเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร และการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ร่วมกัน

กาญจนา แก้วเทพ (อ้างใน นฤมล นิราทร, 2543: 7) ได้อธิบายว่า เครือข่าย หมายถึงรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลายๆ องค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง บุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลายาวนานพอสมควร แม้อาจจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้ (เปรียบเสมือนการมีสายโทรศัพท์ต่อเอาไว้) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหาที่สามารถติดต่อไปได้ ในการเข้าร่วมเป็นองค์กรเครือข่าย แม้ว่าองค์กรเหล่านั้นจะมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน เช่น มีเป้าหมายการ

ทำงานร่วมกันมีผลประโยชน์ร่วมกัน องค์กรเหล่านั้นก็ยังคงความเป็นเอกเทศอยู่ เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์กรเท่านั้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 28) กล่าวถึงเครือข่ายว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใด ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลง ใดๆอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดหมายเพื่อกิจกรรมต่างๆ เช่น การปฏิรูปการศึกษา โดยกลุ่มเครือข่ายนี้ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน

นฤมล นิราธร (2543: 8) กล่าวถึงเครือข่ายว่า การสร้างเครือข่าย (Networking) ก็คือ กิจกรรม ในการก่อให้เกิดกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิระหว่าง องค์กรสมาชิก การจะสร้างให้เกิดเครือข่ายนั้นจำเป็นต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่ จะทำความเข้าใจตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย การสร้างเครือข่ายอาจประกฏในรูปของการจัดตั้งเป็นเครือข่าย ใหม่ เช่น การจัดตั้งเวทีสิทธิเด็ก หรือการขยายเครือข่ายที่มีอยู่แต่เดิม เช่นการที่เวทีสิทธิเด็กมีองค์กร สมาชิกเพิ่มขึ้น

ประเวศ วะสี (2541: 21) กล่าวถึงเครือข่ายทางสังคมที่มีการขยายตัวออกไปว่า เครือข่ายทาง สังคมจะคล้ายเครือข่ายในสมอง โดยโครงสร้างของสมองนั้นจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับที่สูงเพื่อ การมีชีวิตรอด และโครงสร้างทางสังคมจะมีวิวัฒนาการไปเหมือนโครงสร้างทางสมองมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสังคม จากสังคมใช้อำนาจไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และการที่จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ โครงสร้างทางสังคมต้องปรับเปลี่ยนจากโครงสร้างอำนาจ ในแนวดิ่ง ไปเป็นเครือข่ายสังคมที่มีการโยงใยความสัมพันธ์ในทุกทิศ และสรุปว่า เครือข่ายทาง สังคม คือ สังคมแห่งกัลยาณมิตรหรือเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ (learning social networks) โดย เครือข่ายสังคมจะต้องมีความสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพได้

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (2547: 46) ได้กล่าวถึงความหมายของเครือข่ายว่า เครือข่ายนั้นได้ถูกนำมาอธิบายในมิติของความสัมพันธ์และปรากฏการณ์ทางสังคมมนุษย์มากกว่าการ อธิบายในมิติของความสัมพันธ์และความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในเชิงชีววิทยา ตามทัศนะของ วิทยาศาสตร์กระบวนทัศน์ใหม่ โดยเป็นการกล่าวถึงความร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกันและขยายผลการทำงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่ม องค์กรอื่นๆ เพื่อเสริมสร้าง พลังในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ โดยผ่านระบบการสื่อสารที่ทำให้สมาชิกใน เครือข่ายมีโอกาสในการรับรู้ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน นอกจากนี้ ยังได้พยายาม อธิบายถึง คุณค่าแห่งความสัมพันธ์ ความเท่าเทียม ความร่วมมือ การต่อสู้ขัดแย้ง และการเชื่อมโยงที่ เป็นทั้งแนวคิด หลักการ เครื่องมือ และวิธีการปฏิบัติ ที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกันของทุก ฝ่าย

ส่วนที่ 5 องค์ประกอบของเครือข่าย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 36-45) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ คือ

1. การรับรู้มุมมองร่วมกัน (common perception) หมายถึง การที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์เข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหา มีสำนึกในการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน และมีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision) หมายถึง การมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะดำเนินดำเนินไปด้วยกัน จะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายมีพลัง เกิดเอกภาพ และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างลงไป

3. การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (mutual interests / benefit) หมายถึง การที่สมาชิกแต่ละคนมาร่วมกันเพื่อประสานผลประโยชน์และความต้องการซึ่งผลประโยชน์และความต้องการซึ่งผลประโยชน์และความต้องการนั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ดังนั้น จึงมีการรวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอจะดึงดูดให้รวมเป็นเครือข่าย

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (all stakeholder participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแท้จริง ดังนั้น สมาชิกในเครือข่ายจึงควรสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะของความเท่าเทียมกันและในฐานะหุ้นส่วนของเครือข่าย และควรสานต่อความสัมพันธ์ในแนวนราบ

5. กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship) หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน การเสริมสร้างต่อกันนั้น เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายซึ่งมีผลดีมากกว่าการไม่ร่วมเป็นเครือข่าย

6. การพึ่งอิงร่วมกัน (interdependence) คือ การเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย เนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีข้อจำกัดในกระบวนการทำงาน และมีความรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงมีการพึ่งอิงอาศัยกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย

7. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (interaction) หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และผลการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามไปด้วย

ส่วนที่ 6 เป้าหมายของเครือข่าย

อภิญา เวชชัย (อ้างใน นฤมล นิราทร, 2543: 17) ได้กล่าวถึง การสร้างเครือข่ายมีเป้าหมายดังนี้

1. เพื่อขยายวงความสัมพันธ์ให้กว้างขวางขึ้น นำไปสู่การขยายกิจกรรม ขยายความช่วยเหลือเกื้อกูลที่มีต่อกัน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของแต่ละองค์กรให้แสดงบทบาททั้ง “ผู้ให้” และ “ผู้รับ” อย่างเหมาะสม
2. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันผ่านทางการติดต่อกันโดยตรงระหว่างบุคคลหรือกลุ่มต่างๆ ที่เข้าร่วมในเครือข่าย
3. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางวัตถุแก่กัน และยังเป็นการแบ่งปันทรัพยากรให้แก่กลุ่มที่ด้อยโอกาสกว่า
4. เพื่อประโยชน์ในการรวบรวม และเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลระหว่างองค์กร
5. เพื่อเป็นแหล่งสำหรับการทำงานสนับสนุนต่างๆ เปิดช่องให้สมาชิกสามารถเข้าถึงเรื่องนั้นๆ ได้ในทุกแง่มุม เพื่อจะเอาไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมต่างๆ ของตนเองและยังทำให้เกิดการรวมหมู่ที่มีพลังอิทธิพลมากกว่าองค์กรอย่างมากมาย
6. เป็นเวทีสำหรับการปฏิบัติงานรวมในพื้นที่
7. เพื่อนำไปสู่การสร้างแหล่งสะสมทุนเพื่อการพึ่งตนเองในด้านต่างๆ ในอนาคต
8. เพื่อเป็นการรวมตัวกันนำประเด็นปัญหาร้องเรียนสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือนำไปสู่การเสนอ หรือผลักดันนโยบายที่เหมาะสมมากกว่าเดิม

ส่วนที่ 6 ข้อได้เปรียบและผลเสียของการมีเครือข่าย

Robin Sharp (1990) และ Thomyvit and Thairry, 1998 (อ้างใน นฤมล นิราทร, 2543: 15) ได้กล่าวว่า เครือข่ายมีข้อได้เปรียบองค์กรประเภทอื่นๆ อยู่หลายประการ แต่ขณะเดียวกันเครือข่ายก็มีข้อเสียอยู่ด้วยเหมือนกัน กล่าวคือ

ข้อได้เปรียบของการมีเครือข่าย

1. เครือข่ายเป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลไปมาระหว่างแหล่งข้อมูลต่างๆ
 2. เครือข่ายเป็นแหล่งสำหรับการทำงานสนับสนุนต่างๆ และเปิดช่องให้สมาชิกสามารถเข้าถึงเรื่องที่กำลังสนใจได้อย่างทุกแง่ทุกมุม อันจะนำไปสู่การสร้างกิจกรรมของเครือข่ายเอง
 3. เครือข่ายเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการสะสมความรู้ในประเด็นที่กำลังสนใจและประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
 4. เครือข่ายเป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยผ่านการติดต่อโดยตรงระหว่างบุคคลหรือองค์กรต่างๆ ที่เข้าร่วมเป็นเครือข่าย
 5. เครือข่ายเป็นเวทีสำหรับการปฏิบัติงานร่วมกัน และเป็นที่ระดมสรรพกำลังเพื่อปฏิบัติกิจกรรมของเครือข่ายให้ลุล่วง
 6. การสร้างเครือข่ายการทำงานเป็นกลยุทธ์ที่เสริมสร้างจุดแข็ง (Core Competencies) ขององค์กร ด้วยการเข้าร่วมทำงานกับองค์กรที่ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน
- อย่างไรก็ตามควรระลึกไว้ว่า ข้อได้เปรียบของเครือข่ายจะเป็นข้อได้เปรียบที่เป็นประโยชน์ก็ต่อเมื่อการบริหารจัดการเครือข่ายเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ

ผลเสียของการมีเครือข่าย

1. เครือข่ายอาจก่อให้เกิดความแตกแยกได้ เนื่องจากส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมเกิดความไม่พอใจแม้ในเครือข่ายเองก็อาจแตกแยกกันได้ หากเกิดความไม่ไว้วางใจกัน
2. การที่เครือข่ายเป็นที่รวมกันของสมาชิกที่มีความคิดเห็นไปทางเดียวกัน อาจทำให้ไม่สามารถปรับหรือยอมรับความคิดเห็นนอกที่แตกต่างออกไปได้
3. แม้ความเท่าเทียมกันเป็นหลักการสำคัญในการทำงานแบบเครือข่าย แต่ก็เป็นไปได้ที่อาจเกิดการครอบงำทางความคิด ทำให้เครือข่ายตกอยู่ใต้อิทธิพลหรือถูกดึงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของอิทธิพลภายนอกได้โดยง่าย
4. การทำงานของเครือข่ายมิใช่เป็นไปโดยปราศจากต้นทุน ต้นทุนที่จะเห็นได้ชัดเจนคือ ต้นทุนในด้านทรัพยากรที่ต้องใช้ในการประสาน ต้นทุนของการประนีประนอมในบางเรื่อง

เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพหรือให้งานของเครือข่ายบรรลุผล เช่น บางองค์กรอาจจะต้องยอมลดบทบาทการทำงานของตนเองลง เพื่อให้องค์กรอื่นมีส่วนร่วมด้วย ด้านทุนในด้านความไม่ยืดหยุ่น เช่น แทนที่จะสามารถตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างรวดเร็วทันใจ เครือข่ายต้องเคลื่อนไปพร้อมกัน เป็นต้น

ส่วนที่ 8 ประเภทและรูปแบบของเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547: 84) ได้มีการแบ่งประเภท รูปแบบ และลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายก็เพื่อสร้างความเข้าใจและมองเห็นภาพความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากพัฒนาการของความเป็นเครือข่ายในสังคมไทย จะเห็นได้ว่า มีกระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายในภาคส่วนต่างๆ อย่างมาก ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และภาคประชาชน รวมทั้งในด้านแนวคิด กิจกรรม ก็มีกระบวนการแบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายออกเป็นนัยต่างๆ ดังนั้น ประเภทและรูปแบบของเครือข่ายจึงมีความแตกต่างกันไปตามนิยาม และกิจกรรมที่แต่ละกลุ่ม หรือผู้ที่ใช้กิจกรรมเครือข่ายกำหนดขึ้น โดยในที่นี้จะกล่าวถึงเกณฑ์บางประการในการจัดประเภทและรูปแบบของเครือข่าย เพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย ดังนี้

1. เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มองค์กร เครือข่าย ที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นเป้าหมายนำทาง และเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่างๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย

ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงพื้นที่นั้น สามารถจัดลักษณะ โครงสร้าง ความสัมพันธ์ได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น อาทิ

1) การแบ่งเครือข่ายตามระบบการปกครองของภาครัฐ เช่น

- เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล และเครือข่ายระดับอำเภอ เช่น เครือข่ายประชาคม อ.แม่สอด จ.ตาก
- เครือข่ายระดับจังหวัด เช่น เครือข่ายประชาคม จ.น่าน
- เครือข่ายระดับภูมิภาค เช่น เครือข่ายป่าชุมชนภาคเหนือ
- เครือข่ายระดับประเทศ เช่น เครือข่ายสมาพันธ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย
- เครือข่ายองค์กรระหว่างประเทศ เช่น เครือข่ายการพัฒนาของ UNDP

2) การแบ่งพื้นที่ตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น

- เครือข่ายลุ่มน้ำปิง
- เครือข่ายอ่าวปัตตานี

- เครือข่ายป่าเขาสก

กิจกรรมและความสัมพันธ์ของเครือข่ายเชิงพื้นที่นั้น จะอาศัยพื้นที่ทางกายภาพเป็นพื้นฐาน กำหนดกิจกรรมและประเด็นปัญหา กล่าวคือ จะมีการเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายย่อยในพื้นที่ ให้เข้าร่วมปรึกษาหารือและหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของคณะกรรมการร่วม การบูรณาการจัดการเชิงพื้นที่ และการใช้ประเด็นกิจกรรมเป็นภารกิจในการทำงานร่วมกัน กิจกรรมที่เกิดขึ้นของเครือข่ายดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์ทั้งด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการใช้ทรัพยากรที่มาจากพื้นที่เป็นสำคัญ

ส่วนโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายเชิงพื้นที่ จะมีลักษณะกระบวนการทำงานทั้งใน แนวตั้งและแนวนอน โดยมีการรวมศูนย์กิจกรรมเข้าสู่ส่วนกลางในระดับพื้นที่ขนาดใหญ่ และมีศูนย์ ประสานย่อยในพื้นที่ขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดกิจกรรม การสื่อสาร และความเคลื่อนไหว มีแกนนำ ผู้ ประสานงาน และคณะทำงานในเครือข่ายมาร่วมกันผลักดันกิจกรรมให้กลุ่มองค์กรและเครือข่ายย่อย อื่นๆ ทำงานตามหน้าที่และภารกิจของตนเอง ในขณะที่ความสัมพันธ์ในแนวนอนจะมีการประสาน เครือข่ายย่อยตามประเด็นที่มีอยู่ในพื้นที่แล้วมากำหนดกิจกรรมร่วมกัน

2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network) ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมองค์กร โดยมีองค์การในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการ จัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

โดยลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมนั้น สามารถแบ่งลักษณะและ โครงสร้างของเครือข่ายได้เป็นจำนวนมาก ตามประเด็นกิจกรรมและความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่าย ต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน โดยไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของ กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดความเป็นเครือข่าย เช่น

- เครือข่ายป่าชุมชน
- เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน
- เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน
- เครือข่ายผู้สูงอายุ
- เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค
- เครือข่ายสิ่งแวดล้อม
- เครือข่ายปฏิรูปการศึกษา
- เครือข่ายสิทธิมนุษยชน
- เครือข่ายสุขภาพ

เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากประเด็นปัญหาและความสนใจของผู้ที่ทำงานในกิจกรรมนั้นๆ แล้วหาแนวร่วมและพัฒนาเครือข่ายขึ้นมา ดังนั้น กิจกรรมความสัมพันธ์ของเครือข่ายจึงเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของหลายๆ ฝ่ายที่ต้องการจะแก้ไขประเด็นปัญหาเหล่านั้น และใช้ความเป็นเครือข่ายนั้น เป็นเครื่องมือในการพัฒนากิจกรรม โดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการสร้างโอกาสและการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์แบบพหุภาคี ซึ่งมีข้อสังเกตว่า เครือข่ายเชิงประเด็นนี้จะมีการตั้งชื่อของเครือข่ายที่สื่อความหมายของการทำงานในประเด็นนั้นๆ

กิจกรรมการทำงานของเครือข่ายเชิงประเด็นนั้น ส่วนใหญ่จะมีลักษณะการทำงานในแนวราบ เพราะเกิดความสนใจในประเด็นปัญหาเดียวกันของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร และเครือข่ายที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะที่โครงสร้างความสัมพันธ์มีทั้งแนวดิ่งและแนวราบ โดยจะมีองค์กรแม่ข่ายหรือหน่วยงานหลักที่ทำงานในด้านนั้นๆ เป็นผู้ให้การสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายย่อยในระดับพื้นที่ ซึ่งแต่ละเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่ต่างก็มีความเป็นอิสระในการดำเนินการกับประเด็นนั้นๆ ภายใต้ศักยภาพของตนเอง ดังนั้น กิจกรรมและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น จะมีลักษณะของการมีส่วนร่วมและการพึ่งพาอาศัย เช่น เครือข่ายสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศ เข้าไปมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมการทำงานเครือข่ายประเด็นอื่นๆ

3. เครือข่ายแบ่งโครงสร้างตามหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม เป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่างๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลักของหน่วยงานหรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้นๆ

ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายประเภทนี้มีการก่อตัวตามภารกิจของกลุ่มผลประโยชน์ โดยกลุ่มผลประโยชน์อาจให้การสนับสนุนในการจัดตั้งเครือข่ายหรือเข้าไปเสริมสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และมีกระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับภารกิจ กิจกรรม และเป้าหมายหลักของกลุ่ม/หน่วยงานนั้นๆ ซึ่งเครือข่ายประเด็นกิจกรรมได้กำหนด ถ้าแต่ละฝ่ายเห็นความสำคัญในการรวมพลังเพื่อการแก้ปัญหาในภาพรวม สำหรับสังคมไทยนั้น อาจแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ได้ 4 ภาคส่วนใหญ่ ได้แก่

- (1) เครือข่ายภาครัฐ เช่น เครือข่ายสถาบันการศึกษา เครือข่ายกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เครือข่ายองค์กรอิสระของภาครัฐ เช่น สถาบันพระปกเกล้า สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น
- (2) เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน เช่น เครือข่ายสภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สมาคมผู้ส่งออก เครือข่าย SME เป็นต้น

- (3) เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายเพื่อนตะวันออก เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ เครือข่ายด้านแรงงานสวัสดิการสังคม เครือข่าย YMCA เป็นต้น
- (4) เครือข่ายภาคประชาชน เช่น เครือข่ายปราชญ์อีสาน เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายสมัชชาคนจน เป็นต้น

กิจกรรมและความสัมพันธ์ของเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ อาจมีกิจกรรมและความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนกันอยู่ ซึ่งอาจมองได้หลายมิติ โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นของเครือข่ายดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่เป็นความพยายามของฝ่ายต่างๆ ที่ต้องการสร้างจุดยืน สร้างพื้นที่ทางสังคม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยแต่ละกลุ่มผลประโยชน์ต่างก็พัฒนากิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายในภาคส่วนของตน ดังนั้น กิจกรรมที่เกิดขึ้นของเครือข่ายประเภทนี้จึงมีความหลากหลายตามภารกิจของภาคส่วนนั้นๆ

ส่วนความสัมพันธ์ของเครือข่ายประเภทนี้ก็มีความหลากหลายเช่นกัน โดยเครือข่ายภาครัฐส่วนใหญ่จะมีโครงสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายอื่นๆ ในแนวดิ่ง มีกระบวนการส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งให้กับเครือข่ายภาคประชาชนหรือภาคส่วนอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งอาจมีการครอบงำในเรื่องของทุน ทรัพยากร และการบริหารจัดการ ส่วนเครือข่ายของภาคประชาชน จะมีลักษณะความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันภายใต้ระบบความเชื่อและวัฒนธรรมชุมชน มีลักษณะความสัมพันธ์ในแนวนอนที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัย ในขณะที่เครือข่ายของภาครัฐเอกชนจะมีความทำงานในลักษณะของการประสานผลประโยชน์ต่างตอบแทน ส่วนเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน จะมีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะของการประสานงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายอื่นๆ

ส่วนที่ 9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกรียงศิริ วิเจริญ (2547) ศึกษาเรื่อง แนวทางการดำเนินการให้บริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 : กรณีศึกษาอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า คนพิการมีทัศนคติที่ดีต่อแนวทางการดำเนินการให้บริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ทั้ง 4 ด้าน คือ การฟื้นฟูทางสังคม ทางอาชีพ ทางกายภาพ และการศึกษา ส่วนในด้านของความรู้ความเข้าใจในสิทธิของคนพิการต่อการเข้าถึงบริการของรัฐตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในระดับปานกลาง สำหรับในเรื่องของความพึงพอใจต่อการจัดบริการของรัฐในแต่ละด้านต่างๆ พบว่ามีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

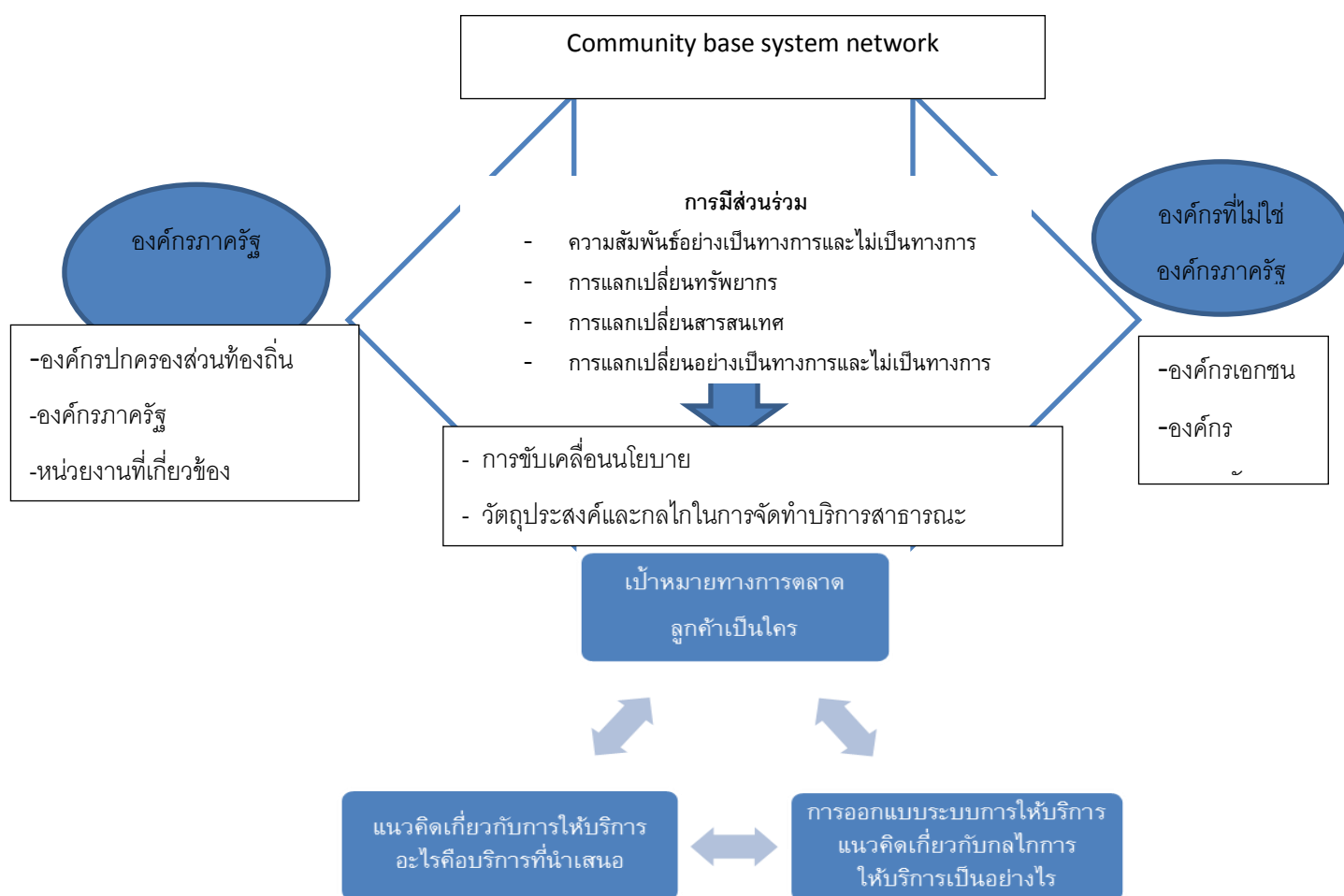
วาริ ปัญจะผลินกุล (2543) ศึกษาเรื่อง การเข้าถึงบริการ (Access) บริการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ : กรณีศึกษาเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์ พบว่า ผลการศึกษาความรู้ของคนพิการด้านสิทธิของคนพิการ ด้านสิทธิการเข้าถึง และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ คนพิการมีความรู้ความเข้าใจในระดับสูง แต่มีความรู้ด้านความเสมอภาคในระดับปานกลาง และทักษะของคนพิการต่อการเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ 4 ด้าน คือ ด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพ สังคม และปัญหาของการใช้บริการ พบว่า คนพิการมีการเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ และปัญหาการให้บริการทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

เสรีวัชรถาวรชัย (2537) ศึกษาเรื่อง การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพของคนพิการ : การศึกษาเชิงประเมินผลของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายดฝน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพของคนพิการที่ดำเนินการโดยกรมประชาสงเคราะห์ประสบผลสำเร็จมาพบสมควร สามารถพัฒนาและฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการที่ด้อยโอกาสทางด้านอาชีพหรือด้านอื่นๆ ให้มีความสามารถและมีโอกาสที่ทัดเทียมกับคนปกติทั่วไปได้ในระดับหนึ่งซึ่งอาจจะยังไม่ครอบคลุมถึงคนพิการส่วนใหญ่ได้อย่างทั่วถึง ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่และจำนวนงบประมาณที่ยังมีจำกัด ส่วนความพึงพอใจของคนพิการที่มีต่อการดำเนินงานทางด้านฟื้นฟูอาชีพของกรมประชาสงเคราะห์ที่ผ่านมา ส่วนมากจะมีความพึงพอใจกับวิชาชีพที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาจนสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ ทำให้มีรายได้เป็นของตนเอง ไม่ต้องเป็นภาระต่อครอบครัวหรือต่อสังคมเช่นในอดีต เหมือนได้ชีวิตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่เคยหมดหวังหรือเกิดความท้อแท้ในชีวิตต้องเกิดมาเป็นคนพิการ

นิรมล เย็นสุข (2535) ศึกษาเรื่อง กระบวนการเข้าสู่อาชีพของคนพิการในชุมชนเมือง พบว่า กระบวนการเข้าสู่อาชีพของคนพิการในชุมชนเมืองประกอบด้วยกลไก 4 ประการ คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ การทดลองประกอบอาชีพ และยึดหลักเป็นอาชีพถาวร กลไกเหล่านี้มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน โดยเริ่มจากคนพิการเลือกรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ อาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ทั่วไป และอาชีพที่คนพิการประสบความสำเร็จ คนพิการได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับเพื่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ โดยใช้หลักเกณฑ์ดังนี้ เหมาะสมกับความพิการของตนเอง ตรงกับทัศนคติ ความต้องการ ความถนัด และความสามารถของตนเอง ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่อาชีพของคนพิการทางร่างกายในชุมชนเมือง ได้แก่ ปัจจัยด้านตัวคนพิการเอง และความคาดหวังของสังคม ด้านตัวคนพิการนั้นเป็นเรื่องของการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าสู่อาชีพ โดยจะต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การศึกษา สังคม และอาชีพก่อน ส่วนความคาดหวังของสังคมนั้นมีอิทธิพลมากกว่าการเข้าสู่อาชีพของคนพิการในแง่ของการสร้างกรอบและกำหนดแนวทางให้คนพิการปฏิบัติตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดอาชีพให้คนพิการ

วิสูตร บุญญาพงษ์พันธ์ (2541) ศึกษา กฎหมายและการจำกัดสิทธิคนพิการในการมีงานทำ พบว่า กฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนพิการ อาทิ กฎหมายรัฐธรรมนูญยังมีปัญหาและข้อบกพร่องอยู่มาก เช่น ปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติหลักประกันสิทธิให้คนพิการมีสิทธิเท่าเทียมกับบุคคลอื่น หรือเลือกปฏิบัติต่อคนพิการไว้อย่างชัดเจน และกฎหมายที่ส่งเสริมให้คนพิการมีงานทำ คือ พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ก็ยังมีปัญหาและข้อบกพร่อง เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดสัดส่วนให้คนพิการเข้ารับราชการหรือเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ปัญหาการขาดแรงจูงใจในการจ้างงานคนพิการ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ในการตีความกฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่จะมีเจตคติไปในทางลบต่อคนพิการ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้คนพิการไม่ได้รับการจ้างงาน

5. กรอบแนวคิด

6. พื้นที่ศึกษา

เขตเทศบาลตำบลหนองดองและเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

7. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ในชุดโครงการแบ่งการงานวิจัยออกเป็นทั้งหมด 8 เล่ม ได้แก่

1. รูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายของผู้พิการและผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลหนองดองพัฒนา รับผิดชอบโดย นางสาวฉันทนา พานทอง ภายใต้การดูแลของ ดร.พจนา พิชิตปัจจา
2. รูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายของผู้พิการและผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา รับผิดชอบโดยนางสาวอัจฉรา พุฒิมา ภายใต้การดูแลของ ผศ.ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์
3. รูปแบบและกลไกการจัดสวัสดิการของผู้พิการและผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองดองพัฒนา รับผิดชอบโดย นายสุทธิรักษ์ ไชยศิริรินทร์โรจน์ ภายใต้การดูแลของ ดร.รวีวรรณ แพทย์สมาน
4. รูปแบบและกลไกการจัดสวัสดิการของผู้พิการและผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา รับผิดชอบโดย นางสาวครุณี ทิพย์ปลุก ภายใต้การดูแลของ ผศ.ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์
5. การขับเคลื่อนและกลไกในการจัดทำบริการสาธารณะของผู้พิการและผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองดองพัฒนา รับผิดชอบโดย นายสุทธิรักษ์ ไชยศิริรินทร์โรจน์ ภายใต้การดูแลของ ดร.รวีวรรณ แพทย์สมาน
6. การขับเคลื่อนและกลไกในการจัดทำบริการสาธารณะของผู้พิการและผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา รับผิดชอบโดย นางสาวครุณี ทิพย์ปลุก ภายใต้การดูแลของ ผศ.ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์
7. กรณีศึกษาเครือข่ายและการจัดทำบริการสาธารณะของผู้พิการและผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลหนองดอง รับผิดชอบโดย ดร.พจนา พิชิตปัจจา
8. กรณีศึกษาเครือข่ายและการจัดทำบริการสาธารณะของผู้พิการและผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา รับผิดชอบโดย ผศ.ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์

ซึ่งแบ่งการดำเนินงานออกเป็นสองระยะเวลา ได้แก่

ระยะเวลาที่ 1 ระหว่าง มีนาคม 2554 – ตุลาคม 2554 งานวิจัยชิ้นที่ 1-6

ระยะเวลาที่ 2 ระหว่าง มกราคม 2555 – มิถุนายน 2555 งานวิจัยชิ้นที่ 7-8

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงานระยะเวลาที่ 1

- (1) รวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารทั้งวรรณกรรมเชิงวิชาการและวรรณกรรมภาคปฏิบัติ และสัมภาษณ์บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดทำข้อมูลเบื้องต้น
- (2) ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลผู้พิการและผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้าน

- (3) ออกเก็บข้อมูลภาคสนามโดยจัดทำ Focus group ในแต่ละหมู่บ้าน
- (4) รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำ
 - รูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายคนพิการและผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - รูปแบบและกลไกของการจัดสวัสดิการของของผู้พิการและผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - การขับเคลื่อนนโยบายและกลไกในการจัดทำบริการสาธารณะของผู้พิการและผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (5) นำผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะนำเสนอในการประชุมร่วมกันกับตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนชุมชน ตัวแทนผู้พิการและผู้สูงอายุ
- (6) จัดทำรายงานงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของแต่ละโครงการจำนวน 10 เล่ม

7.2 ขั้นตอนการดำเนินงานระยะเวลาที่ 2

- (1) จัดทำร่างกรณีศึกษาที่ได้จากงานวิจัยขั้นที่ 1-6
- (2) สัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมจากบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้พิการและผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) จัดทำกรณีศึกษาเพื่อเผยแพร่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลักษณะของสิ่งพิมพ์และการอบรมสัมมนา

8. ตัวชี้วัดผลการดำเนินโครงการจำแนกตามวัตถุประสงค์

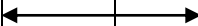
วัตถุประสงค์	ตัวชี้วัด
(1) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบเครือข่ายของผู้พิการและผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา	- ตัวแบบของรูปแบบเครือข่าย จำนวน 2 ตัวแบบ
(2) เพื่อศึกษาถึงการจัดการเครือข่ายของผู้พิการและผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา	- รูปแบบการจัดการเครือข่ายของ ตัวแบบเครือข่าย จำนวน 2 รูปแบบ
(3) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบของการจัดสวัสดิการและกลไกในการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับของของผู้พิการและผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา	- รูปแบบของการจัดสวัสดิการและ กลไกในการจัดสวัสดิการ จำนวน 2 รูปแบบ และ 2 กลไก
(4) เพื่อศึกษาถึงการขับเคลื่อนกลไกการให้บริการสาธารณะที่มีความสอดคล้องกับบริบทของผู้พิการและผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาและเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา	- การขับเคลื่อนนโยบายและกลไกในการ จัดทำบริการสาธารณะจำนวน 2 กลไก

(5) เพื่อจัดทำกรณีศึกษาเพื่อเผยแพร่สู่การปฏิบัติแก่ชุมชนอื่นๆที่มีบริบทใกล้เคียงกัน	- กรณีศึกษา 2 กรณีศึกษา จำนวน 10 เล่ม และการจัดประชุม 1 ครั้ง
---	---

9. รายละเอียดกิจกรรมย่อย ผลลัพธ์และกรอบเวลา

ลำดับ ที่	กิจกรรม	ผลลัพธ์	ระยะเวลา (ปีพ.ศ. 2554)								
			มี.ค. .	เม. ย	พ.ค. .	มิ.ย .	ก.ค. .	ส.ค. .	ก.ย.	ต.ค. .	พ.ย. .
ขั้นตอนการดำเนินงานระยะเวลาที่ 1											
1	รวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารเพื่อจัดทำข้อมูลเบื้องต้น										
	1.1 รวบรวมวรรณกรรมเชิงวิชาการ	ข้อมูลที่ได้จากรวบรวมวรรณกรรมเชิงวิชาการ									
	1.2 รวบรวมวรรณกรรมภาคปฏิบัติ	ข้อมูลที่ได้จากรวบรวมวรรณกรรมภาคปฏิบัติ									
	1.3 สัมภาษณ์บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น									
2	ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการลงพื้นที่เพื่อที่จะเก็บข้อมูลผู้พิการและผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้าน	การแบ่งพื้นที่ที่จะเก็บข้อมูลและการประชุมร่วมกับประชาชน									
3	ออกเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการจัดทำ Focus group ในแต่ละหมู่บ้าน	ข้อมูลจากการจัดทำ Focus group ของแต่ละหมู่บ้าน									
4	รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำ										
	4.1 รูปแบบและการบริหาร	รูปแบบและการบริหาร									

↔

ลำดับ ที่	กิจกรรม	ผลลัพธ์	ระยะเวลา (ปีพ.ศ. 2555)					
			ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.
ขั้นตอนการดำเนินงานระยะเวลาที่ 2								
1	จัดทำร่างกรณีศึกษาที่ได้จากงานวิจัยชิ้นที่ 1-6	ร่างกรณีศึกษา						
2	สัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมจากบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้พิการและผู้สูงอายุ	ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้พิการและผู้สูงอายุ						
3	จัดทำกรณีศึกษาเพื่อเผยแพร่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลักษณะของสิ่งพิมพ์และการอบรมสัมมนา	สิ่งพิมพ์และการอบรมสัมมนา						

10. ผลลัพธ์ของโครงการและการนำไปขยายผล

1. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ จำนวน 10 เล่ม
2. กลไกการขับเคลื่อนนโยบายคนพิการและผู้สูงอายุ จำนวน 2 กลไก
3. รูปแบบและกลไกการจัดทำสวัสดิการของคนพิการและผู้สูงอายุ จำนวน 2 กลไก
4. รูปแบบเครือข่ายของคนพิการและผู้สูงอายุ จำนวน 2 เครือข่าย
5. กรณีศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำนโยบายและบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 กรณีศึกษา

ข้อเสนอโครงการวิจัย

ชื่องานวิจัย การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา : ศึกษากรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผศ. กรรณา แดงสุวรรณ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผู้ร่วมวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรพันธุ์ เขมคุณาศัย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

2. ดร. สุธาณี บุญญาพิทักษ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

3. นางสาวชาลิณี สะท้อนบัว

หน่วยวิจัยการศึกษาเพื่อพัฒนาคนและสังคมสู่ความยั่งยืน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยวิจัย

(นักศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สงขลา)

1. นางสาวรุ่งทิวา จิมกุล

2. นางสาวอพัฒน์สร บุญมาละ

3. นางสาววรรัตน์ ชีราพร

4. นายสุรเดช สุริยวานิช (นักศึกษาพิการ)

5. นายวุฒิชัย อารี (นักศึกษาพิการ)

นักศึกษาชั้นปีที่ 4
โปรแกรมวิชาภาษาไทย
คณะครุศาสตร์

นักศึกษาชั้นปีที่ 2

โปรแกรมการศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์

6. นางสาวเหมือนชนก จิตคง (นักศึกษาพิการ) นักศึกษาชั้นปีที่ 2

โปรแกรมวิชาภาษาอังกฤษ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในประเทศที่พัฒนาแล้ว จากการสำรวจของประเทศนิวซีแลนด์พบว่า 1 ใน 5 ของประชากรเป็นผู้มีความบกพร่องหรือผู้พิการ โดยประชากรในกลุ่มอายุ 0-14 ปี มีผู้พิการร้อยละ 11 กลุ่มอายุ 15-44 ปี มีผู้พิการร้อยละ 13 และในกลุ่มอายุ 45-64 ปี มีผู้พิการร้อยละ 25 สำหรับประชากรที่มีอายุมากกว่า 65 ปี มีผู้พิการถึงร้อยละ 54 สะท้อนให้เห็นถึงสัดส่วนของผู้พิการที่เพิ่มมากขึ้นตามอายุ โดยผู้พิการส่วนใหญ่จะมีความพิการหรือความบกพร่องมากกว่า 1 อย่าง ความพิการที่พบได้มากที่สุด (ร้อยละ 66) คือความพิการทางด้านการร่างกาย (physical disabilities) รองลงมา (ร้อยละ 42) คือความพิการด้านประสาทการรับรู้ (sensory disabilities) และส่วนน้อย (ร้อยละ 5) เป็นผู้พิการด้านสติปัญญา (intellectual disability) (Ministry of Health, New Zealand, retrieved December 16, 2010 from <http://www.moh.govt.nz>) สำหรับประเทศไทยสถิติผู้พิการจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี 2550 มีผู้พิการในภาพรวมเกือบร้อยละ 3 ของประชากร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, <http://service.nso.go.th> เข้าถึงเมื่อ 8 เมษายน 2554) ข้อมูลคนพิการจำแนกตามประเภทของความพิการพบว่า มีผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางกายมากที่สุด (ร้อยละ 47) รองลงมาคือพิการทางได้ยินหรือสื่อความหมาย ทางการเห็น ทางสติปัญญา พิการซ้อน ทางจิตใจและพฤติกรรมหรือออทิสติก และทางการเรียนรู้ (ร้อยละ 14, 11, 9, 8, 6 และ 0.1 ตามลำดับ) (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, <http://www.nep.go.th> เข้าถึงเมื่อ 8 เมษายน 2554)

ความพิการเป็นสิ่งที่จำกัดความสามารถในการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงการรับรู้ต่างๆ ของผู้พิการ ผู้พิการจึงต้องการวัสดุอุปกรณ์ความช่วยเหลือและการฟื้นฟูที่จำเป็นเหมาะสมสอดคล้องกับประเภทและความรุนแรงของความพิการ เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างอย่างเต็มศักยภาพของตนทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน การศึกษา การประกอบอาชีพ และอื่นๆ

การศึกษาเป็นพลังที่สำคัญที่สุดของชาติ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (all for education) เพื่อการศึกษาสำหรับคนทั้งมวล (education for all) (ประเวศ วะสี, 2553: 35) ที่ต้องไม่ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง (no one left behind) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการเพื่อให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2545: 7) สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยที่บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับ

การศึกษาของคนพิการ โดยมาตรา 49 วรรคสอง บัญญัติว่า “... ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น” (สุรรัตน์ ประจันปัจฉินิก, 2551: 33)

การศึกษาสำหรับผู้พิการได้มีความชัดเจนขึ้นในลำดับต่อมา เมื่อรัฐได้ตราพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2550 เป็นการประกาศเจตนารมณ์ของการศึกษาชาติที่ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยกำหนดให้มีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยที่แนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ กำหนดสิทธิทางการศึกษา อีกทั้งได้กำหนดเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษาที่ให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในทุกสังกัด มีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาในสัดส่วนหรือจำนวนที่เหมาะสม (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551, 2551: 2-4)

การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการในระดับอุดมศึกษา คณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้ออกระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 ที่กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดตั้งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการ การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนิสิตนักศึกษาแต่ละบุคคล รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ โดยให้นิสิตนักศึกษาพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตามความเหมาะสม

ในปีการศึกษา 2553 ที่ระเบียบดังกล่าวได้เริ่มบังคับใช้ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาได้รายงานผลการรับนิสิตนักศึกษาพิการเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา โดยมีนิสิตศึกษาพิการที่ขอรับเงินอุดหนุนทางการศึกษาจำนวน 845 คน เพื่อเข้าศึกษาต่อระดับอนุปริญญาและปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา 91 แห่ง ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 20 แห่ง จำนวน 378 คน สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 19 แห่ง จำนวน 46 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏ 31 แห่ง จำนวน 338 คน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 9 แห่ง จำนวน 38 คน วิทยาลัยชุมชน 4 แห่ง จำนวน 4 คน และกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ 8 แห่ง จำนวน 38 คน สถิติการเข้าเรียนดังกล่าวยังไม่เต็มตามโควตาที่สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ได้จัดสรรไว้ (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, <http://www.nep.go.th/> เข้าถึงเมื่อ 24 มกราคม 2554) การประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงการรับรู้ในสิทธิดังกล่าวจึงเป็นประเด็นที่ต้องการการทำงานอย่างจริงจังเพื่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคนพิการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นสถาบันที่เปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่คนพิการได้เข้าเรียนรวม (inclusion) กับนักศึกษาปกติ โดยสถาบันพัฒนาการศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ ได้จัดตั้งหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการ (Disability Support Service Sector : DSSS) ขึ้นตามแผนยุทธศาสตร์

การพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคคลพิการ ได้รับการจัดสรรงบประมาณด้านอุปกรณ์และบุคลากร จาก สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ, 2551: 57) ปีการศึกษา 2553 มี นักศึกษาพิการจำนวน 17 คน เพศชาย จำนวน 9 คน เพศหญิง จำนวน 8 คน นักศึกษาเหล่านี้ศึกษาใน คณะครุศาสตร์ จำนวน 6 คน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 2 คน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศาสตร์ จำนวน 1 คน และคณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 8 คน แยกตามชั้นปี แบ่งเป็น นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 3 คน นักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 1 คน นักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 5 คน นักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 7 คน และนักศึกษาชั้นปีที่ 5 จำนวน 1 คน แยกตามความพิการ แบ่งเป็น บุคคลที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น จำนวน 4 คน บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน จำนวน 10 คน บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ จำนวน 3 คน โดยหน่วยบริการสนับสนุน บุคคลพิการ ได้มีการจัดบริการเพื่อรองรับนักศึกษาผู้พิการทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ การ บริการ และความช่วยเหลือทางการศึกษา

นักศึกษาผู้พิการดังที่ได้กล่าวมามีภูมิลำเนาอยู่ก่อนเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยที่แตกต่างกัน ทั้งใน ด้านสาเหตุการพิการ ระยะเวลาที่พิการ การปรับตัว การเห็นคุณค่าในตัวเอง สุขภาพจิต ความพร้อม ของครอบครัวในการสนับสนุนช่วยเหลือ ตลอดจนภูมิหลังในด้านอื่น ๆ ซึ่งจากการศึกษาปัจจัยที่มี ผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ พบว่าประเภทความพิการ ระยะเวลาที่พิการ ปัจจัยด้านบทบาท หน้าที่ของครอบครัว และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการพึ่งตนเอง ของคนพิการ และในการศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับความสามารถในการปรับตัวทางสังคม ของคนพิการ พบว่าตัวแปรด้านจิตลักษณะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการปรับตัว ทางสังคมของคนพิการ นอกจากนี้มีภาพแห่งตนกับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก ครอบครัว มีปฏิสัมพันธ์ส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวของคนพิการ (เกษร พันธู, 2543: บทคัดย่อ)

หน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการ จึงต้องประเมินเพื่อเข้าใจในภูมิหลังดังกล่าวของ นักศึกษาพิการอันเป็นการประเมินศักยภาพของนักศึกษาพิการเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนดูแล ช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะราย ทั้งทางด้านการปรับตัวและการ เรียนรู้

ส่วนในระดับนโยบายของสถาบัน ต้องมีการกำหนดนโยบายด้านโครงสร้างที่จำเป็นของ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ทั้งโครงสร้างเชิงกายภาพ เช่น การจัดให้มีอุปกรณ์ ลักษณะอาคารสถานที่ ที่เอื้ออำนวยต่อนักศึกษาพิการ และโครงสร้างการบริหารเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วย บริการสนับสนุนบุคคลพิการ นอกจากนี้ต้องส่งเสริมให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการมีความ ตระหนักในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ดำเนินงานในหน้าที่ของตนที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา พิการอย่างเข้าใจในความแตกต่างเฉพาะรายอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม

และปัญญา พร้อมแสวงหาแนวทางในการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อนักศึกษา พิจารณาในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทั้งในระหว่างการศึกษาและการเตรียมตัวก้าวสู่การประกอบ อาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาได้ส่งมอบคนพิการที่มีคุณภาพกลับคืนสู่ สังคม เป็นทรัพยากรบุคคลที่ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพชีวิตตามศักยภาพและมีส่วนร่วม ในการพัฒนาสังคม จากเหตุผลดังกล่าวจึงกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เป้าหมายของการวิจัยนี้มุ่งศึกษากระบวนการของสถาบันอุดมศึกษา กรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏ สงขลา ในการสนับสนุนดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ในด้านอาคารสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวก และความปลอดภัยเชิงสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษาเรียนรู้และปรับตัวตั้งแต่ก่อนเข้า ศึกษา ระหว่างศึกษา และการเตรียมการก้าวสู่วิชาชีพเพื่อให้บัณฑิตพิการได้มีการประกอบอาชีพที่ เหมาะสมที่เป็นการระดมสรรพกำลังความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการวางแผนเพื่อการ ประกอบอาชีพที่เหมาะสมของบัณฑิตพิการให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพชีวิตและ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในสังคม โดยศึกษาผู้ช้ชานไปกับการศึกษาการปรับตัวของนักศึกษา พิจารณา เพื่อนักศึกษา อาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา อันเป็นการศึกษาเพื่อ ค้นหาปัจจัย เงื่อนไข กระบวนการในการปรับตัว ดังนั้นเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของการศึกษาดังกล่าว จึงระบุวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ในด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและการปรับตัว
2. เพื่อศึกษาการศึกษาเรียนรู้และปรับตัวของนักศึกษาพิการ เพื่อนักศึกษา อาจารย์และ บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการทำหน้าที่ตามบทบาทของตน และการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและมาตรการในการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษา พิจารณาในสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นเพื่อตอบสนองคนพิการในพื้นที่

คำถามการวิจัย

เพื่อชี้ให้เห็นว่าผลการศึกษาจะสามารถได้รับคำตอบตามวัตถุประสงค์และช่วยให้การ ดำเนินงานศึกษาได้รับคำตอบที่ต้องการ งานวิจัยนี้จึงได้กำหนดคำถามการวิจัยไว้ดังนี้

1. สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทอย่างไรในการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ใน ด้านอาคารสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยเชิงสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อม

ด้านการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและปรับตัวตั้งแต่ก่อนเข้าศึกษา ระหว่างศึกษา (การเรียนรู้ในและนอกห้องเรียน การร่วมกิจกรรมนักศึกษา การใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา) และการเตรียมการก้าวสู่วิชาชีพเพื่อให้บัณฑิตพิการได้มีการประกอบอาชีพที่เหมาะสม

2. นักศึกษาพิการ เพื่อนนักศึกษาและอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีปัจจัย เงื่อนไข กระบวนการในการเรียนรู้และปรับตัวอย่างไรในการทำหน้าที่ตามบทบาทของตน และการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา

3. สถาบันอุดมศึกษาควรมีนโยบายและมาตรการอย่างไรในการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในพื้นที่

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษามุ่งศึกษากระบวนการของสถาบันอุดมศึกษา กรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ในการสนับสนุนดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยทั้งในด้านพื้นที่ ขอบเขตในด้านเนื้อหา และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ที่ศึกษา คือ ศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีหน่วยงานด้านการศึกษาพิเศษ มีการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาในสาขาการศึกษาพิเศษและมีหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งค้นหาเนื้อหาในระดับสถาบันอุดมศึกษา กรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ในด้านบทบาทและกระบวนการสนับสนุนดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการศึกษาตามแนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและการปรับตัวของนักศึกษาพิการ และเนื้อหาในระดับบุคคลของนักศึกษาพิการ เพื่อนักศึกษา อาจารย์และบุคลากร ในการปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ของตน และการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา รวมไปถึงเนื้อหาที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายเพื่อการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ การศึกษาครั้งนี้จึงกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

2.1 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้าน

1) อาคารสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยเชิงสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อม 2) ด้านการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและการปรับตัวตั้งแต่ก่อนเข้าศึกษา ระหว่างศึกษา และการเตรียมการก้าวสู่วิชาชีพเพื่อให้บัณฑิตพิการได้มีการประกอบอาชีพที่เหมาะสม

2.2 กระบวนการเรียนรู้และปรับตัวของนักศึกษาพิการ เพื่อนักศึกษาอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในสถาบันอุดมศึกษา ในขอบเขตปัจจัย เงื่อนไขและกระบวนการในการปรับตัว ในการทำหน้าที่ตามบทบาทของตน และการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา

2.3 ข้อเสนอเชิงนโยบายและมาตรการสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นเพื่อการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในพื้นที่

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการสะท้อนบทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการศึกษา ตามแนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและการปรับตัวของนักศึกษาพิการ

3.1.1 ผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแล สนับสนุนช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ผู้บริหารหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการนักศึกษาพิการที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ผู้บริหารระดับคณะและระดับโปรแกรมวิชา

3.1.2 อาจารย์ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการ อาจารย์ผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์หรือบุคลากรผู้รับผิดชอบในหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการ

3.1.3 นักศึกษาพิการ

3.1.4 บุคลากรสายสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ

3.1.5 ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษากระบวนการเรียนรู้และปรับตัวของนักศึกษาพิการ เพื่อนักศึกษาอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในสถาบันอุดมศึกษา ในขอบเขตปัจจัย เงื่อนไขและกระบวนการในการปรับตัว ในการทำหน้าที่ตามบทบาทของตน และการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่

3.2.1 นักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 17 คน ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น จำนวน 4 คน มีความบกพร่องทางการได้ยิน จำนวน 10 คน และมีความบกพร่องทางร่างกาย จำนวน 3 คน

3.2.2 เพื่อนักศึกษาในชั้นเรียน และในหอพักของนักศึกษาพิการ

3.2.3 อาจารย์ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาพิการ อาจารย์ผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์หรือบุคลากรผู้รับผิดชอบในหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการ

3.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและมาตรการสำหรับสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นเพื่อการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในพื้นที่

3.3.1 ผู้รับผิดชอบดูแลการศึกษาในระดับอุดมศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

3.3.2 ผู้บริหารศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ที่ดูแลด้านการศึกษา

3.3.3 ผู้บริหารระดับจังหวัดที่ดูแลด้านการศึกษา

3.3.4 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลสนับสนุนช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ผู้บริหารหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการนักศึกษาพิการที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ผู้บริหารระดับคณะและระดับโปรแกรมวิชา

3.3.5 ตัวแทนครอบครัวของนักศึกษาพิการ

3.3.6 ศิษย์เก่าผู้พิการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

3.3.7 ตัวแทนผู้พิการจากวิชาชีพต่างๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

การวิจัยนี้จะก่อผลต่อคนพิการในการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่คำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และการได้รับประโยชน์ตามสิทธิอย่างแท้จริง ประโยชน์ของการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

1. ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่จะนำไปสู่การพัฒนาบทบาทและการทำหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการที่เน้นนักศึกษาพิการเป็นศูนย์กลาง ที่ครอบคลุมดังต่อไปนี้

1.1 ด้านอาคารสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยเชิงสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาของนักศึกษาพิการ

1.2 การจัดการศึกษาตามแนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการที่ให้ความสำคัญต่อผู้พิการตั้งแต่ก่อนเข้าศึกษา ระหว่างศึกษาจนสำเร็จการศึกษา ครอบคลุมทั้งในด้านการเรียนรู้ในและนอกห้องเรียน และกิจกรรมนักศึกษา

1.3 การปรับตัวของนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา

2. ได้แนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัวของนักศึกษาผู้พิการ เพื่อนักศึกษา อาจารย์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ เพื่อความสำเร็จในการทำหน้าที่ตามบทบาทของตน และการอยู่ร่วมกันในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งยังเป็นโอกาสของนักศึกษาปกติที่จะได้เรียนรู้และพัฒนาคุณลักษณะในด้านจิตอาสา

3. ผู้เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการทุกฝ่ายสามารถนำเสนอเชิงนโยบายไปใช้เพื่อให้เกิดผลกับนักศึกษาพิการในทางปฏิบัติ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คนพิการในสังคมไทยมีพัฒนาของการได้รับโอกาส สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคมาเป็นลำดับ รับรู้ได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมในหลากหลายมิติโดยเฉพาะในด้านการศึกษา การศึกษาสำหรับคนพิการอันเป็นบุคคลที่มีความต้องการพิเศษมีประเด็นที่น่าติดตามเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพจริงอันจะนำไปสู่พัฒนาการของการดูแลช่วยเหลือ เพื่อสังคมไทยที่ไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง โดยการศึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษา ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนพิการ
2. การศึกษาเพื่อคนพิการในประเทศไทย
3. การศึกษาเพื่อคนพิการในสถาบันอุดมศึกษา

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนพิการ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคนพิการ ได้ทบทวนถึงความหมายของคนพิการ ประเภทของคนพิการ สิทธิของคนพิการ และแนวทางในการปฏิบัติของประชาชนทั่วไปต่อบุคคลพิการ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของคนพิการ (Disabled persons)

องค์การอนามัยโลก (WHO) ให้ความหมายความพิการว่าคนพิการ หมายถึง เป็นความเสียหายเปรียบของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่เกิดจากความชำรุดหรือความสามารถบกพร่อง เป็นผลทำให้บุคคลนั้น ไม่อาจแสดงบทบาท หรือทำอะไรให้เหมาะสมสอดคล้องตามวัย สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้

คนพิการ ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 หมายถึงบุคคล ซึ่งมีความสามารถถูกจำกัดให้ปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และการมีส่วนร่วมทางสังคมได้โดยวิธีการทั่วไป เนื่องจากมีความบกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญาและการเรียนรู้และมีความต้องการจำเป็นพิเศษ ด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550, 2550: 8-9) กำหนดความหมายของคนพิการและคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ดังนี้

คนพิการ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรม ในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประกาศกำหนด

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ หมายความว่า การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการ ให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การศาสนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใด เพื่อให้คนพิการ ได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ หมายความว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การจัดสวัสดิการ การส่งเสริมและการพิทักษ์สิทธิ การสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551, 2551: 2-4) กำหนดความหมายของคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ที่เป็นไปตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด

ความหมายของคนพิการดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คนพิการ มีความพิการทั้งความพิการทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ทำให้มีความบกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญาและการเรียนรู้ ที่ป็นข้อเสียเปรียบเมื่อเทียบกับบุคคลปกติทั่วไป คนพิการจึงมีความต้องการจำเป็นพิเศษ และต้องได้รับความช่วยเหลือ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมได้

2. ประเภทของความพิการ

2.1 ประเภทของความพิการตามกฎหมายกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข

กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกกฎกระทรวง พ.ศ. 2537 ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคน พิการ พ.ศ. 2534 ได้แบ่งความพิการออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

2.1.1 คนพิการทางการมองเห็น คนพิการทางการมองเห็น หมายถึง คนที่มีความบกพร่องทางตา ซึ่งทาง แพทย์กำหนดไว้มี 2 ประเภท ได้แก่

1) คนที่ตาเห็นเลือนลางได้แก่ คนที่มีความบกพร่องทางสายตา สามารถ มองเห็นบ้าง แต่ไม่เท่าคนปกติ หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

2) คนตาบอด ได้แก่ คนที่มองไม่เห็นหรืออาจมองเห็นบ้าง และไม่สามารถ ใช้สายตาข้างที่เห็นดีที่สุดให้เป็นประโยชน์ได้

2.1.2 คนพิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย หมายถึงคนที่มีความ บกพร่องหรือสูญเสียการได้ยิน เป็นเหตุให้การฟังเสียงต่าง ๆ ไม่ชัดเจน แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1) คนหูตึง ได้แก่ คนที่ยังสามารถได้ยินเสียงอยู่บ้าง บางคนอาจต้องใช้เครื่อง ช่วยฟัง

2) คนหูหนวก ได้แก่ คนที่สูญเสียการได้ยินมาก จนไม่สามารถเข้าใจหรือใช้ภาษาพูดได้ ส่วนมากใช้ภาษามือในการติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่น

2.1.3 คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) คนที่มีความผิดปกติ หรือบกพร่องทางด้านร่างกาย ที่ไม่สามารถมอง เห็นได้ชัดเจน และไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตร ประจำวันได้

2) คนที่สูญเสียความสามารถในการเคลื่อนไหว มือ แขน ขา หรือลำตัว อันเนื่องมาจากแขน ขาขาด เป็นอัมพาตหรืออ่อนแรง เป็นโรคข้อ หรือ มีอาการ ปวดเรื้อรัง หรือเป็นโรคเรื้อรังของระบบการทำงานของร่างกาย ที่ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจวัตรประจำวัน ของตนเองหรือปฏิบัติตน เหมือนคนปกติธรรมดาอื่น ๆ ได้

2.1.4 ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แตกต่างไปจากปกติอย่างมาก และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เป็นแล้วไม่หาย อย่างรวดเร็ว พฤติกรรมนั้นไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็ก เช่น ก้าวร้าวอย่างรุนแรง ทำร้ายตนเองและผู้อื่น มีความวิตกกังวลมากเกินไป ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่สนใจ สิ่งต่างๆ ของข้าง ไม่ได้ตอบด้วย คล้ายๆ เหมือนลอยและชอบเล่นคนเดียวหรือบางคนอาจขาด สมาธิ อยู่ ไม่สุข วุ่นวายอยู่ตลอดเวลา

2.1.5 ความพิการทางสติปัญญา ได้แก่

1) เด็กเรียนช้า หมายถึง เด็กที่มีปัญหาในการเรียน เรียนช้า หรือรับรู้ได้ช้ากว่าเด็กในวัยเดียวกัน มีระดับสติปัญญาประมาณ 70 - 90 (ระดับเขาว์ปัญญาปกติคือ 90 - 110) ตัวอย่างเช่น เด็กอายุ 10 ปี แต่มีความสามารถเท่าเด็กอายุ 7 - 9 ปี

2) เด็กปัญญาอ่อน หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา อย่างชัดเจน หรือมีระดับ เขาว์ปัญญาต่ำกว่า 70 (ระดับสติปัญญา ได้แก่ปัญญา อ่อนขนาดน้อย ขนาดปานกลางและขนาด รุนแรง) การแสดงออกอาจจะไม่เหมือนเด็กทั่วไปในวัยเดียวกัน บางคนอาจจะพูดไม่รู้เรื่อง สมาธิสั้น แต่บาง คนก็เรียบร้อย เชื้อฟังคล้ายเด็กเล็กกว่าอายุจริง แม้ว่าเด็กกลุ่มนี้จะเรียน ได้น้อย แต่ก็

สามารถ ได้ช้ากว่าปกติหรือเรียนรู้ได้ช้ากว่าปกติหรือเรียนรู้ หรือเรียนหนังสือได้ตามความสามารถของเด็กแต่ละคน สามารถฝึกให้ เด็กช่วยเหลือตนเอง ได้ช้ากว่าปกติหรือเรียนรูได้ เช่น การถอดและใส่เสื้อผ้า ด้วยตนเอง การทำความสะอาด บ้าน ซักผ้า ล้างถ้วยชาม เป็นต้น

2.2 ประเภทของความพิการตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 อันเป็นการใช้อำนาจตามความในมาตรา 3 และมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 โดยกำหนดประเภทของคณพิการ และการพิจารณาบุคคลที่มีความบกพร่องเพื่อจัดประเภทของคณพิการ ดังต่อไปนี้

2.2.1 บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ประเภทดังนี้

1) คนตาบอด หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นมาก จนต้องใช้สื่อสัมผัสและสื่อเสียง หากตรวจวัดความชัดของสายตาดำข้างดีเมื่อแก้ไขแล้ว อยู่ในระดับ 6 ส่วน 60 (6/60) หรือ 20 ส่วน 200 (20/200) จนถึงไม่สามารถรับรู้เรื่องแสง

2) คนเห็นเลือนราง หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็น แต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ขยายใหญ่ด้วยอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ หรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หากวัดความชัดเจนของสายตาดำข้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6 ส่วน 18 (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 (20/70)

2.2.2 บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับ หูตึงน้อยจนถึงหูหนวก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) คนหูหนวก หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถเข้าใจการพูดผ่านทางการได้ยินไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งโดยทั่วไปหากตรวจการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบลขึ้นไป

2) คนหูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่เพียงพอที่จะได้ยินการพูด ผ่านทางการได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งหากตรวจวัดการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบลลงมาถึง 26 เดซิเบล

2.2.3 บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ บุคคลที่มีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาค่าต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย 2 ทักษะจาก 10 ทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้านทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ทั้งนี้ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี

2.2.4 บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ บุคคลที่มีอวัยวะไม่สมบูรณ์หรือขาดหายไป กระดูกหรือกล้ามเนื้อผิดปกติ มีอุปสรรคในการเคลื่อนไหว ความบกพร่องดังกล่าวอาจเกิดจากโรคทางระบบประสาท โรคของระบบกล้ามเนื้อและกระดูก การไม่สมประกอบมาแต่กำเนิด อุบัติเหตุและโรคติดต่อ

2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสุขภาพ ได้แก่ บุคคลที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรังหรือมีโรคประจำตัวซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้เกิดความจำเป็นต้องได้รับการศึกษาพิเศษ

2.2.5 บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติในการทำงานของสมองบางส่วนที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นเฉพาะความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน คือ การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ในด้านที่บกพร่องได้ ทั้งที่มีระดับสติปัญญาปกติ

2.2.6 บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องในการเปล่งเสียงพูด เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติ หรือบุคคลที่มีความบกพร่องในเรื่องความเข้าใจหรือการใช้ภาษาพูด การเขียนหรือระบบสัญลักษณ์อื่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหาและหน้าที่ของภาษา

2.2.7 บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรืออารมณ์ ได้แก่ บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นอย่างมาก และปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์ หรือความคิด เช่น โรคจิตเภท โรคซึมเศร้า โรคสมองเสื่อม เป็นต้น

2.2.8 บุคคลออทิสติก ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติของระบบการทำงานของสมองบางส่วน ซึ่งส่งผลต่อความบกพร่องทางพัฒนาการด้านภาษา ด้านสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและมีข้อจำกัดด้านพฤติกรรม หรือมีความสนใจจำกัดเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความผิดปกตินี้ค้นพบได้ก่อนอายุ 30 เดือน

2.2.9 บุคคลพิการซ้อน ได้แก่ บุคคลที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน

3. สิทธิคนพิการ

คนพิการโดยส่วนใหญ่มักถูกมองว่าเป็นผู้ด้อยโอกาส ได้รับสิทธิและความเป็นมนุษย์ที่ไม่เท่าเทียมกับคนอื่น อาจเป็นเพราะความพิการทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการดำรงชีวิต ในปัจจุบัน

สิทธิของคนพิการได้รับความสนใจและให้ความสำคัญมากขึ้นเพื่อให้ผู้พิการสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพชีวิต

3.1 สิทธิคนพิการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities : CRPD)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบและได้ลงนามและมีผลบังคับใช้กับประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม 2551 มีหลักการพื้นฐานสิทธิคนพิการที่สำคัญ ในการเคารพในศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด การอยู่ได้ด้วยตนเอง การมีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง และความเป็นอิสระของบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติ การเข้ามีส่วนร่วมในสังคม การเคารพความแตกต่าง ความเท่าเทียมกันของโอกาส ความสามารถในการเข้าถึง

สำหรับสิทธิของคนพิการ ได้แก่ สิทธิความเท่าเทียมและการไม่เลือกปฏิบัติ สิทธิการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงของบุคคล สิทธิที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถตามกฎหมายบนพื้นฐานอันเท่าเทียมกัน เสรีภาพจากการถูกทรมาน เสรีภาพจากการแสวงหาประโยชน์ การใช้ความรุนแรงและการถูกล่อลวง สิทธิที่จะได้รับการเคารพต่อศักดิ์ศรีทางร่างกายและจิตใจ เสรีภาพในการย้ายถิ่นฐานและการถือสัญชาติ สิทธิในการอาศัยอยู่ในชุมชน เสรีภาพในการแสดงออก และแสดงความคิดเห็น สิทธิการเคารพการเป็นส่วนตัว สิทธิการเคารพในการสร้างครอบครัว และสถาบันครอบครัว สิทธิด้านสุขภาพ สิทธิทางการศึกษา สิทธิด้านการทำงาน สิทธิสำหรับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่เพียงพอ สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และสาธารณะ สิทธิในการมีส่วนร่วมด้านวัฒนธรรม

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการยังได้กำหนดความหมายของ“การเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ” หมายถึง ความแตกต่าง การกีดกัน หรือการจำกัดบนพื้นฐานของความพิการซึ่งมีวัตถุประสงค์หรือส่งผลให้เป็นการเสื่อมเสียหรือทำให้ไร้ผลซึ่งการยอมรับ การอุปถัมภ์หรือการใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวงบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเป็นพลเมืองหรือด้านอื่น รวมถึงการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ รวมทั้งการปฏิเสธการช่วยเหลือที่สมเหตุสมผล

3.2 สิทธิคนพิการที่บังคับใช้ตามกฎหมาย

สิทธิคนพิการ ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายและระเบียบหลายฉบับ อันสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักและให้ความสำคัญต่อสิทธิคนพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 49 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “... ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น”

3.2.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการพ.ศ. 2550 กำหนดในเรื่องสิทธิของคนพิการ ในสิทธิความเท่าเทียมและการไม่เลือกปฏิบัติ ในมาตรา 15, 16, 20, 33, 37 และ 38 ดังนี้

มาตรา 15 การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการจะกระทำมิได้

การกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการกระทำหรืองดเว้นกระทำการที่แม้จะมีได้มุ่งหมายให้เป็นการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการโดยตรง แต่ผลของการกระทำนั้นทำให้คนพิการต้องเสียสิทธิประโยชน์ที่ควรจะได้รับเพราะเหตุแห่งความพิการด้วย

การเลือกปฏิบัติที่มีเหตุผลทางวิชาการ จริตประเพณี หรือประโยชน์สาธารณะสนับสนุนให้กระทำได้ตามความจำเป็นและสมควรแก่กรณี ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง แต่ผู้กระทำการนั้นจะต้องจัดให้มีมาตรการช่วยเหลือเยียวยาหรือรักษาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์แก่คนพิการตามความจำเป็นเท่าที่จะกระทำได้

มาตรา 16 คนพิการที่ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการตามมาตรา 15 มีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการนั้นได้ คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

มาตรา 20 คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ดังต่อไปนี้

1) การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมพฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด

2) การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติหรือแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบโดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

3) การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการ

สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยีหรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด

4) การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ

5) การช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาและบริการอันเป็นสาธารณะ ผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การช่วยเหลือทางกฎหมายและการจัดหาทุนความแตกต่างแตกต่างคดี ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

6) ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภท ตลอดจนบริการสื่อสารสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในกฎกระทรวง

7) บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

8) สิทธิที่จะนำสัตว์เลี้ยง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการใดๆ ติดตัวไปในยานพาหนะหรือสถานที่ใดๆ เพื่อประโยชน์ในการเดินทาง และการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ โดยได้รับการยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียม และค่าเช่าเพิ่มเติมสำหรับสัตว์เลี้ยง เครื่องมืออุปกรณ์ หรือเครื่องช่วยความพิการดังกล่าว

9) การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

10) การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การมีผู้ช่วยคนพิการ หรือการจัดให้มีสวัสดิการอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

ผู้ช่วยคนพิการ ให้มีสิทธิได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นค่าบริการ ค่าธรรมเนียมตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

คนพิการที่ไม่มีผู้ดูแลคนพิการ มีสิทธิได้รับการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและการเลี้ยงดูจากหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่มิสถานสงเคราะห์เอกชนจัดที่อยู่อาศัยและสวัสดิการให้แล้ว รัฐต้องจัดเงินอุดหนุนให้แก่สถานสงเคราะห์เอกชนนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

ผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับบริการให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมทักษะ การเลี้ยงดู การจัดการศึกษาการส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ ตลอดจนความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดในระเบียบ

คนพิการและผู้ดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษีตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 33 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐรับคนพิการเข้าทำงานตามลักษณะของงานในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐจะต้องรับคนพิการเข้าทำงาน

มาตรา 37 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะบริการขนส่ง หรือบริการสาธารณะอื่น ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

เจ้าของอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ บริการขนส่ง หรือผู้ให้บริการสาธารณะอื่น ซึ่งได้จัดอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการตามวรรคหนึ่ง มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีหรือยกเว้นภาษีเป็นร้อยละของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 38 นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่จ้างคนพิการเข้าทำงานมากกว่าร้อยละหกสิบของลูกจ้างในสถานประกอบการนั้น โดยมีระยะเวลาจ้างเกินกว่าหนึ่งร้อยแปดสิบวันในปีภาษีใดมีสิทธิได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ในปีภาษีนั้น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด

2.2.3 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย วรรคสอง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

2.2.4 พระราชบัญญัติจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 8 วรรคห้า กำหนดว่าสถานศึกษาใดปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าศึกษา ให้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามกฎหมาย

2.2.5 พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ทำให้ประกาศสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติกำหนดสิทธิของคนพิการและทหารผ่านศึก ซึ่งคนพิการและทหารผ่านศึกสามารถใช้สิทธิรับบริการสาธารณสุข ณ หน่วยบริการของรัฐได้ทุกแห่งได้ และประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2549 เพื่อการสนับสนุนเทศบาลและ

องค์การบริหารส่วนตำบลในเรื่องการสร้างหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้กับบุคคลในพื้นที่ สิทธิ ตามพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 เพื่อกำหนดแนวทางและวิธีการคุ้มครองสิทธิบุคคลซึ่งมี อาการผิดปกติทางจิต และสิทธิคนทุพพลภาพตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533

2.2.6 ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 ข้อ 6 วรรคหนึ่ง กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาที่ รับคนพิการเข้าศึกษามีสิทธิได้รับค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่นตามจำนวนเงินที่ ต้องเรียกเก็บจากนิสิตนักศึกษาพิการ ทั้งนี้ ไม่เกินอัตราและรายการที่คณะกรรมการส่งเสริมการจัด การศึกษาสำหรับคนพิการกำหนด

2.2.7 ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วย บริการล่ามภาษามือ พ.ศ. 2552 กำหนดให้กำหนดให้คนพิการทางการได้ยิน มีสิทธิยื่นคำขอเพื่อขอรับ บริการล่ามภาษามือในกรณีต่างๆ ได้แก่ การใช้บริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข การสมัคร งานหรือการติดต่อประสานงานด้านการประกอบอาชีพ การร้องทุกข์ การกล่าวโทษ หรือเป็นพยาน ในชั้นพนักงานสอบสวนหรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายอื่น การเข้าร่วมประชุม สัมมนา หรือ ฝึกอบรม รวมทั้งเป็นผู้บรรยายโดยหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชนเป็นผู้จัดซึ่งมีคนพิการ ทางการได้ยินเข้าร่วมด้วยและบริการอื่นใดตามที่คณะกรรมการตามข้อ 5 ประกาศกำหนด

2.2.8 กฎกระทรวง พ.ศ. 2537 ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งกำหนดสถานประกอบการของเอกชนใดมีลูกจ้างตั้งแต่สองร้อยคนขึ้นไป ต้อง รับคนพิการที่สามารถทำงานได้ในอัตราลูกจ้างทั้งหมดไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใดจำนวนทุกสองร้อย คนต่อคนพิการหนึ่งคน เศษของทุกสองร้อยคนถ้าเกินหนึ่งร้อยคนต้องรับคนพิการเพิ่มอีกหนึ่งคน

2.2.9 ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้แก่คนพิการ การมีผู้ช่วยคนพิการ การ ช่วยเหลือคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแล และสิทธิของผู้ดูแลคนพิการ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดแนวทางการ คุ้มครองสิทธิคนพิการ สรุปได้ ดังนี้

1) การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้แก่คนพิการ โดยการเพิ่มเติม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือตัดแปลงที่อยู่อาศัยบางส่วนหรือทั้งหมด โดยอาศัยการออกแบบ การซ่อมแซม การ ก่อสร้าง การใช้เทคโนโลยี หรือวิธีการอื่นใด เพื่อจัดอุปสรรคหรือจัดให้คนพิการสามารถดำรงชีวิต ในที่อยู่อาศัยนั้นได้โดยสะดวกและเหมาะสมกับสภาพความพิการ รวมถึงเพื่อความปลอดภัยและ สุขอนามัย โดยคนพิการในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอต่อหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคม และสวัสดิการตามที่อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการประกาศกำหนดหรือในจังหวัดอื่นที่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดหรือหน่วยบริการในพื้นที่ตามที่ผู้ว่าราชการ จังหวัดกำหนด

2) การจัดให้มีผู้ช่วยคนพิการ โดยจัดจ้างบุคคลเพื่อให้ความช่วยเหลือคนพิการ เฉพาะบุคคลเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมที่สำคัญในการดำรงชีวิต ภายในระยะเวลาหนึ่งตามความ จำเป็นไม่เกินหนึ่งปี ซึ่งต้องจัดให้มีการรับจดทะเบียนเป็นผู้ช่วยคนพิการโดยในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ ยื่นคำขอต่อหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการตามที่อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและ สวัสดิการประกาศกำหนดหรือในจังหวัดอื่นที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด และคนพิการที่ยื่นคำขอให้มีการรับจดทะเบียนผู้ช่วยคนพิการต้องมีบัตรประจำตัวคนพิการ มีความจำเป็น เพื่อจะสามารถปฏิบัติกิจกรรมที่สำคัญในการดำรงชีวิตได้ และไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงาน อื่นหรือได้รับแต่ไม่เพียงพอ

3) การคุ้มครองสิทธิคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแล โดยกำหนดให้คนพิการที่ไม่มีบิดา มารดา บุตร สามี ภรรยา ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลในครอบครัวที่รับคนพิการไว้ดูแลหรืออุปการะเลี้ยงดู ได้รับสวัสดิการในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การช่วยเหลือเป็นเงินหรือสิ่งของ การจัดหาครอบครัวอุปการะ การส่งเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์ การจัดให้มีผู้ช่วยคนพิการ การช่วยเหลือเรื่องอื่นๆ สำหรับคน พิการที่จะได้รับสิทธิในเรื่องนี้ต้องมีผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือมีแต่ไม่สามารถเลี้ยงดูได้ ไม่มีที่อยู่อาศัย เป็นหลักแหล่ง หรือที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงหรือไม่เหมาะสม ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ และไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นหรือได้รับแต่ไม่เพียงพอ รวมทั้งให้การสนับสนุน สถานสงเคราะห์เอกชนที่รับอุปการะคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแลด้วย

4) การกำหนดสิทธิผู้ดูแลคนพิการ โดยให้ผู้ดูแลคนพิการซึ่งได้รับความ เชื่อดร้อนหรือยากลำบากเนื่องจากต้องดูแลคนพิการมีสิทธิได้รับสิทธิในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การบริการ ให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมทักษะการเลี้ยงดูคนพิการ การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ การทำงานในสถานประกอบการ การฝึกอาชีพ การ สนับสนุนเงินทุนประกอบอาชีพ การมีงานทำให้สัมปทานหรือสถานที่จำหน่ายสินค้า การจัดจ้าง แบบเหมางานและอื่นๆ

สิทธิคนพิการดังที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่าคนพิการได้รับการดูแลและคุ้มครองสิทธิทั้งใน ด้านการดูแลเลี้ยงดู การศึกษา (ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทั้ง การศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย) ด้านการสาธารณสุข ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการ ติดต่อสื่อสาร ด้านค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตและการลดหย่อนภาษี การได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก และบริการต่างๆ ที่จำเป็น การเข้าทำงานตลอดจนการใช้ชีวิตประจำวันที่ต้องการได้รับการดูแล และ การใช้ชีวิตประจำวันที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยรัฐ ยังขยายสิทธิไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการโดยให้สิทธิในรูปแบบต่างๆ กัน กับผู้ดูแลคนพิการ ผู้ช่วย คนพิการ เจ้าของสถานที่ที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่พิการ และนายจ้างหรือเจ้าของสถาน ประกอบการที่จ้างคนพิการเข้าทำงาน สิทธิที่คนพิการได้รับจะช่วยให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและ

พึ่งพาตนเองได้อย่างจริงจัง จำเป็นต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบช่วยเหลือดูแลเพื่อให้ผู้พิการได้เข้าถึงสิทธิและได้รับประโยชน์ตามสิทธิตรงไปตรงมาและเท่าเทียม

4. แนวทางในการปฏิบัติของประชาชนทั่วไปต่อบุคคลพิการ

กระแสการเคลื่อนไหวในสังคมปัจจุบันหันมาให้ความสนใจและยอมรับคนพิการมากขึ้น เสียงของผู้พิการได้รับการรับฟังและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้คนพิการมีสิทธิ มีพื้นที่ ยืนในสังคมที่กว้างขวางและมีศักดิ์ศรีมากขึ้น อย่างไรก็ตามการอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างประชาชนคนปกติทั่วไปและผู้พิการนั้น ประชาชนทั่วไปควรเรียนรู้และปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจ ให้โอกาสและแสดงบทบาทต่อผู้พิการได้อย่างเหมาะสม โดยมีแนวทางในการปฏิบัติของประชาชนทั่วไปต่อบุคคลพิการดังนี้

4.1 ศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ เกี่ยวกับบุคคลพิการทุกประเภทเพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพความพิการ แล้วจะทำให้อคติ ความกลัว ความรังเกียจทัศนคติเชิงลบต่างๆ หดไป ทำให้เกิดการยอมรับบุคคลพิการได้มากขึ้น

4.2 เมื่อสามารถยอมรับบุคคลพิการได้แล้วก็สามารถให้การสนับสนุนส่งเสริมให้เขามีโอกาสได้แสดงความสามารถให้โอกาสเขาได้ทำงานร่วมกับคนปกติ

4.3 ถ่ายทอดทัศนคติเชิงบวกหรือที่ถูกต้องให้กับบุคคลอื่นๆ ที่ยังไม่เข้าใจบุคคลพิการโดยให้ข้อมูลที่เป็นจริงแก่บุคคลเหล่านั้น

4.4 ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลพิการเพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคนพิการ

4.5 ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่ให้บริการแก่บุคคลพิการและครอบครัวเพื่อช่วยแนะนำบุคคลพิการและครอบครัวให้รู้จักและใช้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลพิการ

4.6 ให้การสนับสนุนและเร่งรัด ให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกกฎข้อบังคับและระเบียบการปฏิบัติงานการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเพื่อบุคคลพิการจะได้มีโอกาสรับสิทธิที่พึงมีพึงได้ตามกฎหมาย และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมของคนปกติ

คนพิการนับเป็นทรัพยากรบุคคลของสังคม หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้อง ย่อมมีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข รวมทั้งการช่วยสร้างสรรค์สังคมได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อบุคคลพิการโดยได้จัดให้มีการศึกษาพิเศษในหลายรูปแบบ รวมทั้งยังมีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐบาลและเอกชน ทำให้การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังจะได้กล่าวต่อไปในเรื่องการศึกษาไทยเพื่อคนพิการ

การศึกษาเพื่อคนพิการในประเทศไทย

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะกรรมการมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “งานช่วยผู้พิการนี้ ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าผู้พิการไม่ได้เป็นผู้ที่อยากจะพิการและอยากช่วยตนเอง ถ้าเราไม่ช่วยเขาให้สามารถที่จะปฏิบัติงานอะไร เพื่อชีวิตและมีเศรษฐกิจของครอบครัว จะทำให้เกิดสิ่งที่หนักในครอบครัว หนักแก่ส่วนรวม ฉะนั้นนโยบายที่จะทำก็คือ ช่วยเขาให้ช่วยตนเองได้เพื่อที่จะให้เขาสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม”

การพัฒนาคนพิการ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเอง ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และทำประโยชน์ให้กับสังคม ประเทศชาติได้เต็มศักยภาพนั้น ต้องพิจารณาถึงความแตกต่างของคนพิการแต่ละวัย แต่ละประเภท และแต่ละบุคคล โดยจะต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ด้านหลักแบบองค์รวม คือ การบำบัดฟื้นฟู ด้านการแพทย์ การศึกษา การฝึกอาชีพ สวัสดิการและสังคม

สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถคนพิการให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การให้การศึกษาอบรมให้รู้จักสิทธิ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี มีอาชีพ มีงานทำ สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคม ช่วยเหลือตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ซึ่งในระบบการจัดการศึกษาแต่เดิมได้จัดรูปแบบเดียว คือ การศึกษาปกติทั่วไป (Regular Education) ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงเด็กพิการหรือเด็กที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้ในระบบปกติทั่วไป ต่อมามีกลุ่มเด็กพิการที่นักการศึกษาเห็นว่าสามารถให้การศึกษาได้ จึงได้จัดเป็นโรงเรียนพิเศษเฉพาะความพิการให้กับกลุ่มเด็กพิการเหล่านั้น นับเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาพิเศษ (Special Education) เมื่อได้จัดการศึกษาพิเศษมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง กลุ่มนักการศึกษาได้พิจารณาเห็นว่า เด็กพิการกลุ่มหนึ่งสามารถพัฒนาได้มาก ได้มีการทดลองให้เด็กพิการเข้าไปเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป และเกิดวิธีการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม (Integrated Education or Mainstreaming) และเรียนรวม (Inclusion)

การมีคนพิการเรียนร่วมเรียนรวม ในสถานศึกษาทั่วไป และการศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดบริการการศึกษาของรัฐเพื่อปวงชน ประเทศไทยมีการจัดบริการการศึกษาในลักษณะเรียนร่วมมาตั้งแต่ พ.ศ. 2498 และในระดับอุดมศึกษามีนักศึกษาพิการเรียนร่วมที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแห่งแรกในพ.ศ. 2503 (วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล, <http://www.rs.mahidol.ac.th/thai> เข้าถึงเมื่อ 4 มกราคม 2554)

การส่งเสริมจัดการศึกษาสำหรับคนพิการด้วยมาตรการทางกฎหมาย

การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการมีความชัดเจนมากขึ้นเมื่อรัฐได้กำหนดการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ในปีพุทธศักราช 2520 โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายการศึกษาของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษไว้ในหมวด 2 ข้อ 15 ว่า รัฐพึงจัดและสนับสนุนผู้ยากไร้ที่มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงกัน กับกล่าวถึงการจัดระบบการศึกษาอีก 2 ประเภทไว้ในหมวด 3 ข้อ 38 ว่า การศึกษาพิเศษ เป็นการจัดการศึกษาที่จัดให้แก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษหรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญาหรือจิตใจ อาจจัดเป็นการศึกษาเฉพาะหรือจัดในโรงเรียนธรรมดาก็ได้ตามความเหมาะสม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้ประการหนึ่งว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้ในส่วนของการศึกษาสำหรับคนพิการได้กำหนดให้รัฐต้องจัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งให้ผู้พิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2545: 5-13)

ผลจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวงที่สนับสนุนด้านการศึกษาแก่คนพิการ เช่น กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาในปีพุทธศักราช 2545 และได้ประกาศหลักเกณฑ์และวิธีการของคณะกรรมการพิจารณาให้คนพิการได้รับสิทธิช่วยเหลือทางการศึกษาว่าด้วยการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลในปีพุทธศักราช 2546

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติสิทธิของประชาชนด้านการการศึกษาซึ่งหมายรวมถึงผู้พิการไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย”

ในปี พ.ศ. 2551 ได้มีกฎหมายที่กำหนดให้การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป ซึ่งจำเป็นต้องจัดให้คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ ดังนั้น เพื่อให้การบริการและการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการในด้านการศึกษาเป็นไปอย่างทั่วถึงทุกระบบ

และทุกระดับการศึกษา รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ที่มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ต้องจัดการศึกษาพิเศษโดยมุ่งตอบสนองความต้องการของคนพิการให้ได้รับการศึกษาตลอดจนความช่วยเหลือทางการศึกษา
2. สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกสังกัด ต้องจัดให้คนพิการและครอบครัวได้รับสิทธิพิเศษด้านการช่วยเหลือในระยะแรกเริ่ม มีสิทธิได้รับความสะดวกสื่อ และบริการ
3. ให้นหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดงบประมาณเงินอุดหนุนหรือทรัพยากรทุกประเภทสนับสนุนการจัดการศึกษาพิเศษ และ
4. กำหนดรูปแบบจัดการศึกษาพิเศษเป็น 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

เมื่อรัฐได้ประกาศนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ก็ได้มีนโยบายปฏิรูปการศึกษาสำหรับคนพิการในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561 ด้วยเช่นกัน ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนพิการได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทั้งถึง และเสมอภาค” อันประกอบด้วยนโยบายสำหรับคนพิการ 4 ด้าน คือ

1. คนพิการได้รับการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค
2. คนพิการได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของแต่ละประเภทความพิการในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา
3. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
4. พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญ โดยขจัดจุดอ่อนและเพิ่มจุดแข็ง เพื่อสนับสนุนให้คนพิการได้มีโอกาสตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน” ดังนั้นนอกจากจะต้องจัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยคำนึงถึงคุณภาพและโอกาสแล้ว จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อระดมทรัพยากรและนำไปสู่การปฏิบัติจริงของแผนและกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดขึ้น และจะเป็นส่วนความสำคัญในการเติมเต็มการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการให้มีคุณภาพมากขึ้นด้วย (ชินวรณ์ บุญเกียรติ, <http://media.thaigov.go.th/> เข้าถึงเมื่อ 22 มกราคม 2554) ทั้งนี้สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประกาศนโยบาย "คนพิการอยากเรียน ต้องได้เรียน" โดยจัดโรงเรียนรับเด็กพิการเรียนร่วมและเรียนรวมกับเด็กทั่วไปตามขอบข่ายของงานการศึกษา ซึ่งพบว่าเด็กพิการประเภทต่าง ๆ เข้าเรียนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ในส่วนของการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศคำขวัญ “อุดมศึกษาไทย ใส่ใจผู้พิการ” อันสะท้อนถึงการเปิดโอกาสทางการศึกษาเพื่อผู้พิการในทุกระดับของการศึกษาไทย

หลักการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีหลักการ ดังต่อไปนี้ (สุรรัตน์ ประจวบจันทน์, 2551: 33)

1. การจัดการศึกษาต้องเป็นแบบให้เปล่า (Availability) ต้องจัดการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาแบบให้เปล่าแก่เด็กและเยาวชนในทุกช่วงอายุ รวมทั้งต้องอิสระแก่พ่อแม่ในการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน
2. การศึกษาที่ทุกคนเข้าถึงได้ (Accessibility) ต้องขจัดการแบ่งแยกและการเลือกปฏิบัติ อันเนื่องมาจากเชื้อชาติ สีผิว ภาษา เพศ ศาสนา อายุ ความด้อยโอกาส ความยากโอกาส ความพิการเป็นต้น รวมทั้งสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และเชื้อชาติ โดยประกันการเข้าถึงสิทธิในทุก ๆ ด้าน
3. การศึกษาที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับได้ (Acceptability) โดยกำหนดมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยนำมาตรฐานสิทธิมนุษยชนไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดมาตรฐานการศึกษาด้วยมิติสิทธิมนุษยชน
4. การศึกษาที่สามารถปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน (Adaptability) ต้องจัดการศึกษาที่หลากหลายตามความถนัดของเด็กและเยาวชน รวมถึงการให้ความรู้ด้านสิทธิผ่านการศึกษา

รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ

คนพิการสามารถรับการศึกษาได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีการจัดที่สำคัญอย่างน้อย 6 แบบหลัก ดังนี้

1. การศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ หมายถึง การศึกษาที่จัดในโรงเรียนการศึกษาพิเศษให้กับเด็กพิการแต่ละประเภทความพิการ
2. การเรียนร่วม หมายถึง การจัดเตรียมความพร้อมให้กับเด็กพิการจนถึงระดับหนึ่ง แล้วส่งเด็กพิการเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติ โดยอาจจัดได้หลายรูปแบบและมีลักษณะการจัดที่แตกต่างกัน เช่น เรียนในชั้นเรียนพิเศษแยกจากเด็กปกติ เรียนในห้องเรียนปกติร่วมกับเด็กปกติเป็นบางวิชา หรือเรียนในห้องเรียนปกติร่วมกับเด็กปกติทุกวิชา (นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ, 2551: 55) การจัดในรูปแบบใดนั้นสามารถปรับได้ตามความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละบุคคล โดยการเรียนรู้ร่วมควรเป็นความร่วมมือและรับผิดชอบร่วมกัน (Collaboration) ระหว่างครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษในโรงเรียน เพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนและบริการต่าง ๆ ให้กับเด็กพิการในความดูแล
3. การเรียนรวม ที่เป็นการจัดให้นักศึกษาที่เป็นคนพิการอันมีความต้องการพิเศษเรียนรวมกับนักศึกษาปกติ ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนเช่นเดียวกับนักศึกษาทั่วไป โดยมีความเชื่อว่านักศึกษาทุก

คนมีสิทธิและโอกาสทางการศึกษาที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เช่นเดียวกับนักศึกษาทั่วไป (นิรัชรินทร์ ชำนาญกิจ, 2551: 55) ร่วมกับการจัดให้มีบริการพิเศษตามความต้องการของแต่ละบุคคล

4. การจัดในครอบครัว (Home school)
5. การจัดโดยชุมชน
6. การจัดในสถานพยาบาล
7. การจัดในศูนย์การศึกษาพิเศษ
8. การจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระบบโรงเรียนแบบเรียนร่วม โรงเรียนสำหรับคนพิการ โดยเฉพาะ และนอกระบบโรงเรียน

ด้วยมาตรการด้านกฎหมายทำให้การศึกษาสำหรับคนพิการมีผลบังคับใช้ เพื่อให้คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาที่เท่าเทียมกับคนทั่วไปโดยได้รับการดูแลช่วยเหลือเพื่ออำนวยความสะดวกอันเป็นการตอบสนองตามความต้องการของคนพิการ อีกทั้งรัฐยังให้การสนับสนุนหน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐานตามรูปแบบและหลักการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในประเทศไทยยังพบปัญหาและอุปสรรคที่ต้องการการพัฒนา ดังนี้ (อภิชาติ ทองน้อย, 2549: บทคัดย่อ)

1. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระบบโรงเรียนแบบเรียนร่วม

- 1.1 สถานศึกษาของรัฐบางแห่งยังไม่มีนโยบายรับคนพิการเข้าศึกษา
- 1.2 สถานศึกษาจัดการด้านสถานที่ สภาพแวดล้อมและหลักสูตรในรูปแบบปกติ โดยไม่ได้มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมแก่ผู้เรียนที่มีความพิการ
- 1.3 การขาดแคลนทรัพยากรด้านการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากรและสื่อ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนที่จำเป็นและทันสมัย
- 1.4 คนพิการในระบบโรงเรียนแบบเรียนร่วมยังไม่ได้รับโอกาสในกิจกรรมการเรียนการสอนเท่าเทียมกับคนปกติ เช่น สถานศึกษาไม่เปิดโอกาสให้คนพิการได้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะต่าง ๆ

2. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในโรงเรียนสำหรับคนพิการ โดยเฉพาะ

- 2.1 การปรับปรุงด้านอาคารสถานที่และด้านอื่น ๆ เพื่อจัดการศึกษาในโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะขึ้นอยู่กับงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากต้นสังกัดและจากรัฐบาลเท่านั้น ทำให้สถานศึกษาขาดการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมทั่วไป เช่น ระบบความปลอดภัย แสง สัญลักษณ์ต่าง ๆ

2.2 ครูผู้สอนมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียน

2.3 ปัญหาด้านการจัดหลักสูตร ที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดการด้านบุคลากรที่ผู้สอนส่วนใหญ่สอนไม่ตรงตามสาขาที่สำเร็จการศึกษา อัตราส่วนระหว่างผู้เรียนและผู้สอนไม่สัมพันธ์กัน

2.4 การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและสื่อที่ทันสมัยสำหรับการจัดการเรียนการสอน

2.4 ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายต่อเดือนสูงจากการได้รับความช่วยเหลือด้านงบประมาณจากภาครัฐน้อย

จากการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในโรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ พบว่าปัญหาในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัญหาอันดับที่หนึ่งคือด้านบุคลากร รองลงมาด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านนิเทศการศึกษา ด้านหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลตามลำดับ (จิราภา พลจันทร์, 2548: บทคัดย่อ)

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการนอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการนอกระบบโรงเรียนมีปัญหาและอุปสรรคในด้านความไม่เพียงพอของงบประมาณสำหรับจัดสร้างสถานที่ฝึกซ้อมกีฬา (โดยเฉพาะผู้พิการทางการมองเห็น) และงบประมาณในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีทั้งปัญหาในด้านโครงสร้างทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัย ปัญหาความไม่เพียงพอของทรัพยากรการศึกษาทั้งทางด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ปัญหาด้านหลักสูตรและการจัดการศึกษา ปัญหาด้านโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรมบางประเภทด้านการศึกษา แสดงให้เห็นถึงปัญหาในทางปฏิบัติด้านกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ซึ่ง เกียรติ วงศ์ก้อม (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษากลยุทธ์การนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยพบปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติ 4 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างและนโยบาย ด้านปริมาณคนพิการ ด้านคุณภาพการจัดการศึกษา และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสู่การปฏิบัติ มี 4 กลยุทธ์คือ กลยุทธ์การขยายโอกาสและบริการการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างทั่วถึง กลยุทธ์การสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการแก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านคนพิการ และกลยุทธ์การส่งเสริมให้คนพิการ ครอบครัว ชุมชนและองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาคนพิการ

การศึกษาเพื่อคนพิการในสถาบันอุดมศึกษา

คนพิการนับเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งของประเทศ ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาได้เปิดประตูให้คนพิการได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษามากขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการอุดหนุนกองทุนส่งเสริมและพัฒนาศึกษาสำหรับคนพิการ สำหรับให้การอุดหนุนสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนครอบคลุมค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่นในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่น

ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับผู้พิการ เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. ให้สถาบันอุดมศึกษาในทุกสังกัด (ทั้งของรัฐและเอกชน) มีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาในสัดส่วนหรือจำนวนที่เหมาะสม โดยให้คำนึงถึงประเภทของความพิการด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่สภาสถาบันอุดมศึกษากำหนด และแจ้งคณะกรรมการเพื่อทราบไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันก่อนเริ่มปีการศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 เป็นต้นไป

2. ให้สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการ การจัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนิสิตนักศึกษาพิการแต่ละบุคคล รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้นิสิตนักศึกษาพิการสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้ตามความเหมาะสม

3. เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ให้สถาบันอุดมศึกษาที่รับคนพิการเข้าศึกษา มีสิทธิได้รับค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่นจากสกอ. ตามจำนวนเงินที่ต้องเรียกเก็บจากนิสิตนักศึกษาพิการ หากไม่สามารถดำเนินการได้ให้ สกอ.ส่งเรื่องขอรับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาศึกษาสำหรับคนพิการต่อไป

4. ให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีการรายงานผลการดำเนินงานในการปฏิบัติตามระเบียบนี้ต่อคณะกรรมการฯ อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมกับคณะกรรมการจัดทำร่างยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษา ได้จัดทำร่างยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษาเพื่อเป็นยุทธศาสตร์สำหรับสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ซึ่งได้กำหนดเป็น 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การขยายโอกาสและบริการทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการให้แก่หน่วยงานที่จัดการศึกษา
สำหรับคนพิการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านคนพิการ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมสนับสนุนให้คนพิการ ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นและ

องค์กรเอกชนร่วมกันพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ในการจัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดหารายได้ (ระดมทุน)

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาระบบกองทุน (การบริหารจัดการ)

ศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ (Disabled Student Services Center: DSS Center) ใน สถาบันอุดมศึกษา

ศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ คือ หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของสำนักงาน
คณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาพิการสามารถเข้าถึงระบบ
การศึกษา หรือระบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยได้อย่างเท่าเทียมกับ
นักศึกษาทั่วไป ลดอุปสรรคซึ่งจำกัดโอกาสของนักศึกษาพิการ และจัดหาบริการสนับสนุนเพื่อช่วย
ส่งเสริมให้นักศึกษาพิการ สามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้ ซึ่งบริการที่จัดให้นั้นจะพิจารณา
จากลักษณะของความพิการ และความต้องการจำเป็นของนักศึกษาพิการแต่ละประเภท

การดำเนินงานของฝ่ายบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ ได้ดำเนินการจัดให้บริการสำหรับ
นักศึกษาพิการตามยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษา ของสำนักงาน
คณะกรรมการการอุดมศึกษา อันเป็นแนวทางซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 โดยสำนักงานคณะกรรมการการ
อุดมศึกษา ได้สนับสนุนการตั้งศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ที่เป็นหนึ่งในโครงสร้างของมหาวิทยาลัย
โดยมหาวิทยาลัยใดมีนักศึกษาพิการมากกว่า 3 คน ขึ้นไป สามารถจัดทำโครงการเข้ามาเพื่อขอ
งบประมาณจากสำนักงานได้ ได้หากมหาวิทยาลัยใดมีนักศึกษาพิการเกิน 10 คน เบื้องต้น สำนักงาน
จะสนับสนุนงบประมาณในการจ้างบุคลากร จำนวน 1 อัตรา และสนับสนุนวัสดุหรือครุภัณฑ์อื่นที่
จำเป็น

วัตถุประสงค์ของศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ

การตั้งศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัย เพื่อช่วยให้นักศึกษาที่มีความ
พิการสามารถเข้าถึงระบบการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกับนักศึกษา

ทั่วไป โดยลดอุปสรรคซึ่งจำกัดโอกาสของนักศึกษาที่มีความพิการและจัดหาบริการสนับสนุนเพื่อช่วยให้นักศึกษาที่มีความพิการให้สามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้ วัตถุประสงค์ของศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ สามารถสรุปได้ดังนี้(มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, <http://dss.psu.ac.th/about.html> เข้าถึงเมื่อ 24 มกราคม 2554; มหาวิทยาลัยนเรศวร, <http://www.up.ac.th/dsp/index.php> เข้าถึงเมื่อ 24 มกราคม 2554)

1. เพื่อให้บริการการศึกษาและบริการสนับสนุนช่วยเหลือในการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ด้วย ตนเองสามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียมกับคนปกติและใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยได้อย่างมีความสุขตลอดจนสำเร็จการศึกษา
2. เพื่อพัฒนาบุคลากร นักศึกษาปกติและผู้ปกครองให้มีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อนักศึกษาพิการ
3. เพื่อช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาแก่นิสิตพิการ และพัฒนาการปรับตัวและพัฒนาการปรับบุคลิกภาพของนักศึกษาพิการ
4. เพื่อดูแลสวัสดิการแก่นักศึกษาพิการตามความเหมาะสม
5. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนางานบริการและสนับสนุนนิสิตพิการของแต่ละ สถาบันการศึกษาให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

งานบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการตั้งศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ ขอบข่ายการดำเนินงานของศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการมีดังต่อไปนี้

1. งานบริการสนับสนุนสำหรับนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางการเห็น เช่น จัดทำหนังสือเอกสารอักษรเบรลล์ จัดทำเอกสารขยายตัวอักษร บันทึกลงและสำเนาเทปเสียงการเรียนการสอน ผลิตจัดทำหนังสือเสียง ทำสื่อภาพนูน สื่อนูน บริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีทางการศึกษา อ่านข้อสอบ บริการจัดทำข้อสอบ บริการสอนเสริมฝึกทักษะการสร้างความรู้ความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว บริการงานวิชาการให้หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย
2. งานบริการสนับสนุนสำหรับนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เช่น ผู้จดคำบรรยาย (note taker) ผู้ช่วยสอนเสริม บริการสอนเสริม บริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยี บันทึกลงและสำเนาเทปเสียงการเรียนการสอน
3. งานบริการสนับสนุนสำหรับนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ เช่น รถเข็น ทางลาด

4. งานบริการสนับสนุนสำหรับนักศึกษาที่มีความบกพร่องทุกประเภท เช่น ให้คำปรึกษาแนะแนวเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม จัดหาผู้ช่วยนักศึกษาพิการอาสาสมัคร เพื่อนสนิท (Buddy) หอพักนักศึกษา เงินกู้ยืมทางการศึกษา บริการสอนเสริม จัดหางานระหว่างเรียน จัดหาทุนการศึกษา

บริการที่จัดให้นักศึกษาพิการแต่ละบุคคลจะผ่านการทบทวนวิเคราะห์ที่เริ่มต้นจากการประเมินความต้องการการสนับสนุนช่วยเหลือ (need assessment) ที่อิงตามลักษณะเฉพาะของความพิการแต่ละประเภทและความสามารถเฉพาะบุคคล การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลในระดับอุดมศึกษา (individual education plan: IEP) การจัดบริการตามแผน (provision of services) อย่างต่อเนื่อง และการประเมินผล (evaluation) การจัดบริการเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนา ปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลในระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการที่แท้จริงของนักศึกษาพิการ

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในสถาบันอุดมศึกษา

การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในสถาบันอุดมศึกษาได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้เป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องมือในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ ดังนี้ (Disability Support Services, <http://eduspecial.edulpru.com> เข้าถึงเมื่อ 22 มกราคม 2554)

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	มาตรการ	แผนงาน/โครงการ
สร้างโอกาสทางการศึกษา	จัดสรรโอกาสทางการศึกษาให้นักศึกษาพิการที่มีศักยภาพได้เข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา	1. จัดสถาบันอุดมศึกษานำร่องรับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ 2. สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจัดสรรโควตาให้กับนักศึกษาพิการ 3. ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำฐานข้อมูลสำหรับแนะแนวการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 4. ให้ความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้มีความพร้อมด้านต่างๆ เพื่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 5. ให้ความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษและนักวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	1. โครงการนำร่องรับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 2. สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจัดสรรโควตาให้กับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาในสถาบันตามประเภทของความพิการ 3. โครงการจัดทำฐานข้อมูลนักศึกษาพิการในระดับอุดมศึกษาตามประเภทความพิการ 4. สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนเพื่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา 5. จัดการเรียนการสอนนักศึกษาระดับปริญญาโท 6. จัดการเรียนการสอนนักศึกษาระดับประกาศนียบัตร
พัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของผู้พิการ	พัฒนาระบบบริการสนับสนุนคนพิการ	1. ส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาที่มีนักศึกษาพิการเข้าศึกษา โดยจัดทำระบบนำร่องงาน DSS/ASS (Disability Support Service /	1. จัดให้มีหน่วยงานให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดบริการระบบ DSS/ASS 2. จัดให้มีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษา

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	มาตรการ	แผนงาน/โครงการ
	(DSS/ASS) ในสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาพิการ	Autism Support Service) ภายในสถาบัน โดยให้การสนับสนุนงบประมาณและอัตราค่าจ้าง 2. ให้สถาบันอุดมศึกษาจัดหาและปรับปรุงเทคโนโลยี สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งจำเป็นต่าง ๆ และ ความช่วยเหลืออื่นใดที่เอื้อต่อการเรียนของนักศึกษาพิการ	3. จัดให้มีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลในระดับอุดมศึกษา (IEP) ในสถาบันอุดมศึกษา 4. จัดให้สถาบันอุดมศึกษาจัดให้บริการเชื่อมต่อสิ่งอำนวยความสะดวกตามสภาพความพิการ 5. ให้สถาบันอุดมศึกษาจัดอุปถัมภ์บริการสื่อตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) (บริการ/สื่อและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา) 6. สถาบันอุดมศึกษาปรับปรุงเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเชิงสถาปัตยกรรม อาทิ การจัดทางลาดการปรับห้องน้ำสำหรับคนพิการ การติดตั้งสัญญาณแสงสำหรับคนหูหนวก
	พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษและการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาพิการ	1. ให้มีการฝึกอบรมบุคลากรที่ปฏิบัติงาน DSS/ASS ในสถาบันอุดมศึกษา 2. เสริมสร้างความเข้าใจ เทคนิคและทักษะของบุคลากรในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือนักศึกษาพิการอย่างบูรณาการ 3. สนับสนุนการผลิตและพัฒนาบุคลากรเฉพาะทางสำหรับการจัดการศึกษาและส่งเสริมศักยภาพผู้พิการรวมทั้งการพัฒนาบุคลากรสำหรับดูแลผู้พิการทั้งในระบบและนอกระบบ 4. จัดสรรทุนการศึกษาให้แก่บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษา สำหรับผู้พิการเพื่อไปศึกษาต่อ 5. จัดสรรอัตราค่าจ้างในการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการให้เพียงพอ	1. จัดอบรมบุคลากรประจำศูนย์ DSS/ASS 2. ให้สถาบันอุดมศึกษาสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรในการปฏิบัติงานช่วยเหลือนักศึกษาพิการ 3. สถาบันอุดมศึกษาให้การสนับสนุนการผลิตและพัฒนาบุคลากรเฉพาะทางในการส่งเสริมศักยภาพผู้พิการทั้งในระบบและนอกระบบ 4. สถาบันอุดมศึกษาจัดสรรทุนการศึกษาให้บุคลากรไปศึกษาต่อสถาบันอุดมศึกษาจัดสรรบุคลากรในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างเพียงพอ
	พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการ	1. ให้สถาบันอุดมศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้พิการ 2. กำหนดมาตรฐานหลักสูตรการเรียนการสอนการศึกษาพิเศษ และกำหนดตำแหน่งค่าตอบแทนบุคลากรเฉพาะทางที่	1. สถาบันอุดมศึกษาจัดการปรับเปลี่ยนหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของผู้พิการ 2. สถาบันอุดมศึกษากำหนดมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาพิเศษ และกำหนดค่าตอบแทนบุคลากรเฉพาะทางที่เหมาะสม

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	มาตรการ	แผนงาน/โครงการ
		ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้พิการที่เหมาะสม	
พัฒนา องค์ความรู้	กลยุทธ์ ผลิต งานวิจัยและสร้าง องค์ความรู้ใหม่ ด้านคนพิการ	ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ ด้านคนพิการ การจัดการศึกษาสำหรับคน พิการ และการประกอบอาชีพของคนพิการ	1. ส่งเสริมการเขียนหนังสือคำรา กลุ่มสื่อ สื่อ ความรู้เกี่ยวกับคนพิการ และE-Learning 2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางวิชาการที่ เกี่ยวข้องกับคนพิการ 3. ส่งเสริมการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา 4. โครงการจัดตั้งสถาบันศึกษาและวิจัย ระดับชาติในเรื่องคนพิการ โดยความร่วมมือ กับสถาบันในเครือข่าย
ส่งเสริมการมี งานทำของ บัณฑิตผู้พิการ	ส่งเสริมความ ร่วมมือในการ สนับสนุนการ ประกอบอาชีพของ บัณฑิตพิการ	1. ส่งเสริมให้นักศึกษาพิการมีงานทำใน ระหว่างศึกษาทั้งในสถาบันอุดมศึกษา และ นอกสถาบันอุดมศึกษา 2. ร่วมมือกับกระทรวงแรงงาน กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรคนพิการในการจัดหาทุน สนับสนุนการจัดตั้งโครงการเพื่อการ ประกอบอาชีพของบัณฑิตพิการ	1. สถาบันอุดมศึกษานำร่องโครงการทดลอง ให้บัณฑิตพิการทำงานในสถาบันอุดมศึกษา และสถานประกอบการ 2. จัดประชุมเสวนาวิชาการกับกระทรวง ทบวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ ส่งเสริมอาชีพคนพิการ

การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดยุทธศาสตร์ที่มาจากการมีส่วนร่วมของบุคคล งาน/ฝ่ายที่เกี่ยวข้องภายในมหาวิทยาลัย รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หน่วยงานผู้ใช้บัณฑิตพิการ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทภายนอกและบริบทภายในของสถาบัน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้พิการอย่างแท้จริงทั้งในระหว่างเรียนและการประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในสถาบันอุดมศึกษา

ปัจจุบันคนพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้มากกว่าในอดีต อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในสถาบันอุดมศึกษายังมีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขหลายประการ ดังการศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนสำหรับคนพิการทางการมองเห็นของสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบปัญหาดังนี้ (แสงโสม อมรรัตนพงศ์, 2547: บทคัดย่อ)

1. ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษา

อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักศึกษาพิการทางการมองเห็นทำให้คนพิการมีปัญหาในการสัญจรภายในสถาบันอุดมศึกษา โดยทั้งนักศึกษาพิการและอาจารย์ต้องการการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่มีลิฟท์เบรลล์หรือเสียง มีห้องน้ำสำหรับนักศึกษาพิการและทำทางเดินสำหรับนักศึกษาพิการโดยเฉพาะเพื่อความสะดวกและความปลอดภัย

2. ด้านบุคลากร

2.1 บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษายังไม่มีความตระหนักในการให้บริการที่เหมาะสมกับคนพิการเท่าที่ควร ทำให้นักศึกษาพิการไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานต่างๆ ในสถาบันอุดมศึกษา

2.2 อาจารย์ใช้รูปแบบการสอนที่ทำให้นักศึกษาพิการประสบปัญหาในการเรียนรู้

3. ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

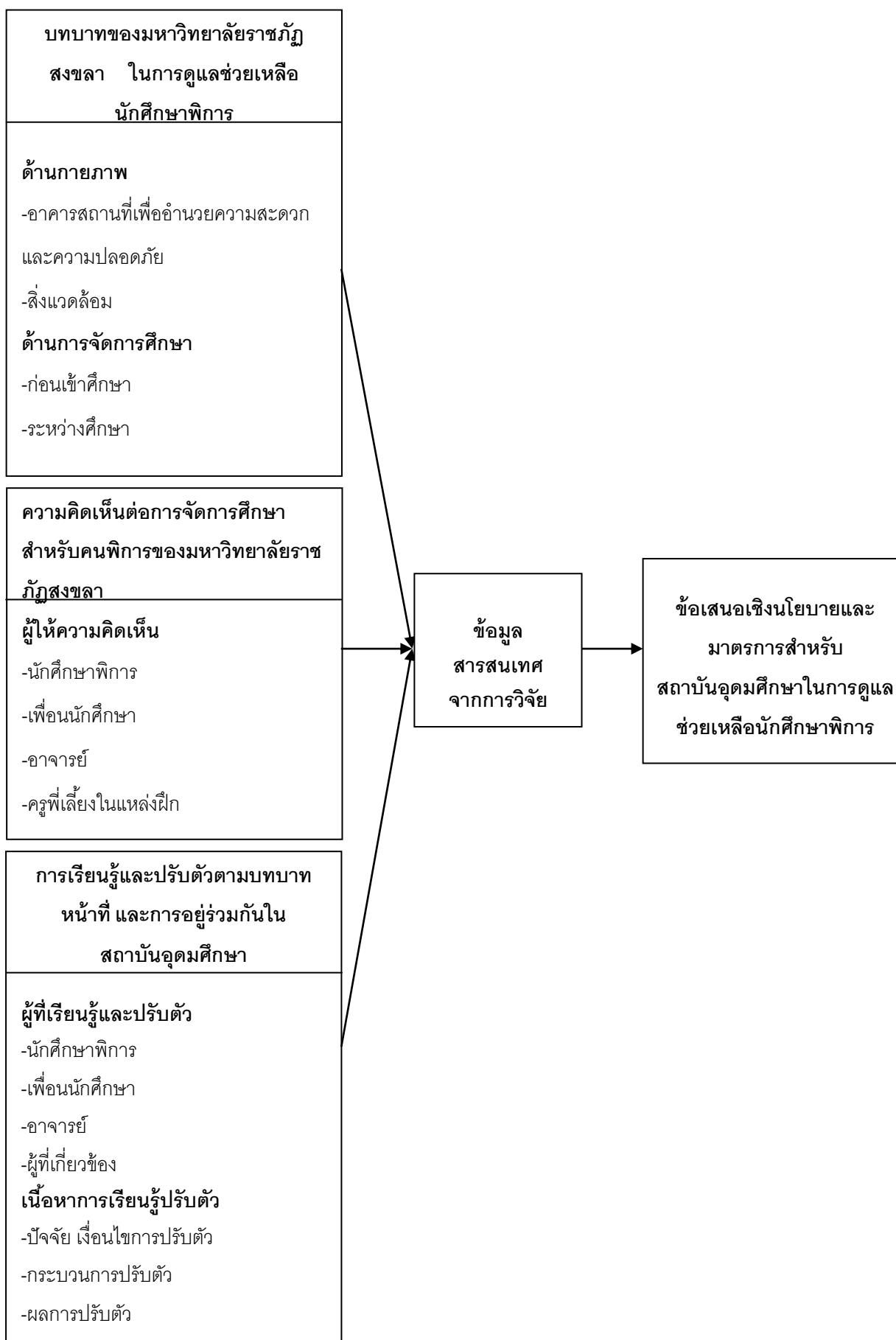
สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้จัดซื้อหรืออุปกรณ์ทางการศึกษาที่จำเป็นสำหรับคนพิการทางการมองเห็นตามความต้องการ คนพิการจึงต้องพึ่งพาเพื่อนนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่

4. ด้านการวัดผลและประเมินผล

สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการวัดผลและประเมินผล ในกรณีที่นักศึกษาพิการทางการมองเห็นมีความต้องการจำเป็นนอกเหนือจากที่สถาบันอุดมศึกษาจัดไว้ให้ สถาบันอุดมศึกษาจะประสานความร่วมมือไปยังศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในสถาบันอุดมศึกษา มีสภาพที่คล้ายคลึงกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระบบโรงเรียนแบบเรียนร่วม โรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ และนอกระบบโรงเรียน แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน อันเป็นหน้าที่และความตระหนักของผู้เกี่ยวข้องทุกคนที่ต้องวิเคราะห์ความแตกต่างในช่องว่างดังกล่าว และนำสู่การแก้ไขเพื่อให้คนพิการมีพื้นที่ในสังคม ด้านการศึกษาที่เสมอภาคเท่าเทียม และมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ สามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของตนในสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสง่างาม

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้เป็นฐานในการดำเนินการวิจัย มีดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้ออกแบบวิธีการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เน้นการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (focus group discussion) และการประชุมระดมสมอง (brain storming)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ดังนี้

2.1.1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา และผู้บริหารหน่วยบริการสนับสนุน บุคคลพิการ ประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1) นโยบาย โครงสร้างการบริหาร แผนการดำเนินงานของสถาบันในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการ

2) บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ในด้านอาคารสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยเชิงสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและการปรับตัว ตั้งแต่ก่อนเข้าศึกษา ระหว่างศึกษา (การเรียนรู้ในและนอกห้องเรียน การร่วมกิจกรรมนักศึกษา การใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา) และการเตรียมการก้าวสู่วิชาชีพเพื่อให้บัณฑิตพิการได้มีการประกอบอาชีพที่เหมาะสม

4) การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ สื่อ บริการ และความช่วยเหลือในการสนับสนุนนักศึกษาพิการในภาพรวม

5) การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี และประเด็นที่ต้องการการพัฒนาปรับปรุง

6) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการสนับสนุนช่วยเหลือนักศึกษาพิการ

2.1.2 แบบสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ประกอบด้วยเนื้อหา

1) การปรับตัวของผู้เกี่ยวข้องในการดูแล สนับสนุนช่วยเหลือนักศึกษาพิการในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในด้านการรับรู้ บัณฑิต เจาะใจ กระบวนการในการปรับตัว ความรู้สึกที่มีต่อนักศึกษาพิการ

2) ความคิดเห็นต่อเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ สื่อ บริการและความช่วยเหลือในการสนับสนุนนักศึกษาพิการในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 3) ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการ 4) แนวทางการพัฒนาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาพิการ

2.1.3 แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ประกอบด้วย
 เนื้อหา 1) การปรับตัวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาฝึกการ ใน
 ด้านการรับรู้ ปัจจัย เงื่อนไข กระบวนการในการปรับตัว 2) ความรู้สึกที่มีต่อนักศึกษาฝึกการในการฝึก
 ประสบการณ์วิชาชีพ

2.1.4 แบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมพัฒนานักศึกษา
 อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์/บุคลากรผู้รับผิดชอบในหน่วยบริการสนับสนุนบุคลากร นาย
 สนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาฝึกการ ประกอบด้วยเนื้อหา 1) การปรับตัวในด้านการรับรู้ ปัจจัย
 เงื่อนไข กระบวนการในการปรับตัว ในการทำหน้าที่ตามบทบาทของตน และการอยู่ร่วมกันกับ
 นักศึกษาฝึกการในสถาบันอุดมศึกษา ความรู้สึกที่มีต่อนักศึกษาฝึกการ 2) ความคิดเห็นต่อเทคโนโลยี
 สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ สื่อ บริการและความช่วยเหลือในการสนับสนุนการเรียนรู้ การร่วม
 กิจกรรม และการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาของนักศึกษาฝึกการ

2.1.5 แบบสัมภาษณ์นักศึกษาฝึกการ ประกอบด้วยเนื้อหา 1) การปรับตัวของนักศึกษา
 ฝึกการในสถาบันอุดมศึกษา ในด้านปัจจัย เงื่อนไข และกระบวนการในการปรับตัว อัตมโนทัศน์แห่ง
 ตน และการสนับสนุนของครอบครัว 2) การรับรู้ต่อการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนานักศึกษา
 การจัดการบริการด้านการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาสำหรับนักศึกษาฝึกการ 4) ความคิดเห็นต่ออาจารย์
 กลุ่มเพื่อน บุคลากร ในด้านความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการต่อนักศึกษาฝึกการ 5)
 ความมั่นใจในการเข้าสู่วิชาชีพ

2.1.6 แบบสัมภาษณ์เพื่อนนักศึกษาในชั้นเรียน และในหอพักของนักศึกษาฝึกการ
 ประกอบด้วยเนื้อหา 1) การปรับตัวของเพื่อนนักศึกษาในชั้นเรียน และในหอพักในการดูแล
 สนับสนุนช่วยเหลือ และอยู่ร่วมกันกับนักศึกษาฝึกการ ในด้านการรับรู้ ปัจจัย เงื่อนไข กระบวนการใน
 การปรับตัว ความรู้สึกที่มีต่อนักศึกษาฝึกการ 2) ความคิดเห็นต่อเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก
 อุปกรณ์ สื่อ บริการและความช่วยเหลือในการสนับสนุนนักศึกษาฝึกการ

2.2 แบบสังเกต

แบบสังเกตสภาพทางกายภาพของสถาบันอุดมศึกษา ด้านอาคารสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยเชิงสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อม เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือที่จัดให้
 นักศึกษาฝึกการ โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมภายในและภายนอกอาคาร เช่น ทางลาด ทางเท้า ลิฟต์
 ห้องน้ำ ที่จอดรถ การแสดงทางไปสู่สิ่งอำนวยความสะดวก การมีป้ายเครื่องหมายสัญลักษณ์แสดงสิ่ง
 อำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้
 พิการ ฯลฯ สิ่งแวดล้อม ที่ช่วยให้นักศึกษาฝึกการแต่ละประเภทได้ใช้ชีวิตโดยสะดวกและสอดคล้อง
 ตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล

2.3 แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในประเด็น

2.3.1 ข้อมูลของสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นในการดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการด้านอาคารสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยเชิงสถาปัตยกรรม และด้านสิ่งแวดล้อม เช่น แผนงบประมาณของมหาวิทยาลัย แบบแปลนการก่อสร้างอาคารสถานที่

2.3.2 ข้อมูลของสถาบันอุดมศึกษาในการสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ เช่น แผนการสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร การจัดให้อยู่ในโครงสร้างการบริหารมหาวิทยาลัย ฯลฯ

2.3.3 ข้อมูลของสถาบันอุดมศึกษาในการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการด้านการเรียนรู้ ในระยะก่อนเข้าศึกษา (ร่วมมือกับโรงเรียน/สำนักงานเขตพื้นที่ในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนเพื่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา การจัดสรรโควตา) ระหว่างศึกษา(การส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น แผนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา การใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา ฯลฯ) และการเตรียมการเพื่อก้าวสู่อาชีพของนักศึกษาพิการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ หลังจากที่ได้สร้างแบบสัมภาษณ์ที่มาตรฐานแล้ว คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ร่วมกับการฝึกอบรมให้ความรู้ แนะนำวิธีการสัมภาษณ์ และฝึกการสัมภาษณ์ (in-class training) แก่ผู้ช่วยนักวิจัยจนมีความมั่นใจและมีความเข้าใจในแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดี ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักของผู้ช่วยนักวิจัยในครั้งแรก คณะผู้วิจัยคนใดคนหนึ่งจะเข้าประจบเพื่อช่วยเหลือ ควบคุมการสัมภาษณ์ให้เป็นไปตามขั้นตอนและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการ และเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะให้ข้อเสนอแนะ/แนวทางการพัฒนาแก่ผู้ช่วยวิจัยในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป กระบวนการดังกล่าวเป็นไปเพื่อการควบคุมคุณภาพข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ขั้นตอนในการสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยนัดหมายเพื่อขอสัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูลหลักตอบรับในการให้สัมภาษณ์แล้ว ขั้นตอนการสัมภาษณ์เริ่มต้นจากการแนะนำตัวของผู้สัมภาษณ์ การชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ การแจ้งสิทธิในการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการสัมภาษณ์ สิทธิในการขอยุติการสัมภาษณ์ระหว่างการสัมภาษณ์ แล้วจึงดำเนินการสัมภาษณ์

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง

การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.2.1 กลุ่มนักศึกษาพิการในสถาบันราชภัฏสงขลา

3.2.2 กลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการ อาจารย์ผู้เกี่ยวข้องในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

การจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง เป็นการจัดสนทนากับผู้ที่ยินดีเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ซึ่งเริ่มต้นจากการแนะนำตัวของผู้วิจัย การชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่ม ขออนุญาตถ่ายภาพ และขออนุญาตจดบันทึกการสนทนา และได้ดำเนินการตามขั้นตอนของวิธีการจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต ใช้การบันทึกและการถ่ายภาพประกอบ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยบันทึกข้อความขออนุญาตศึกษาข้อมูลเพื่อการวิจัยจากผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วทำการรวบรวมไว้ในแบบบันทึกข้อมูล

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ใช้การประชุมระดมสมอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

แผนการถ่ายทอดผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดการวิจัย

1. นำข้อมูลสารสนเทศและข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากงานวิจัยขยายผลสู่อาจารย์ ผู้บริหาร บุคลากร ในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่าง ตัวแทนเขตพื้นที่การศึกษา ตัวแทนแหล่งฝึกงาน โดยการจัดประชุม 1 ครั้ง เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษาได้มีการนำไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

2. บทความจากงานวิจัยเผยแพร่ในวารสารทางวิชาการที่มีรายชื่ออยู่ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thailand journal Cited Index : TCI) อย่างน้อย 1 บทความ

รายละเอียดกิจกรรมตามระยะเวลา

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ระยะเวลา
1. เพื่อศึกษาบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการสนับสนุน ดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ ในด้านกายภาพ ด้านการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการและการปรับตัว	1.ประชุมเพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจโครงการวิจัย กำหนดกลุ่มเป้าหมายการเก็บข้อมูล วัตถุประสงค์ รวมถึงแนวทางการร่วมมือกันทำงานระหว่างทีมผู้วิจัย ออกแบบและทำความเข้าใจแบบสอบถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้บริหาร บุคลากร ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา และผู้เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ที่ 1	เดือนพฤษภาคม
	2.ศึกษาเอกสารด้านนโยบายระดับกระทรวงและเอกสารที่เกี่ยวข้องด้านการสนับสนุนดูแลนักศึกษาผู้พิการ	เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน
	3.สัมภาษณ์ ผู้บริหารในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา และผู้บริหารหน่วยบริการสนับสนุนบุคคลพิการในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	เดือนมิถุนายน
	4.สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดส่งนักศึกษาผู้พิการเพื่อเข้าสู่การฝึกอาชีพ	เดือน มิถุนายน
	5.ศึกษารูปแบบกระบวนการเพื่อการฝึกวิชาชีพที่เป็นอยู่	เดือนมิถุนายน – กรกฎาคม
	6.จัดประชุมกลุ่มย่อยและสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ตั้งแต่สถาบันการศึกษา บุคลากร นักศึกษา องค์กรที่ให้การฝึกวิชาชีพ ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไปตลอดสายทางการฝึกวิชาชีพ	เดือนมิถุนายน
	7.จัดระบบข้อมูล ถอดรหัสตามคำให้สัมภาษณ์ การสังเกต การประชุม และวิเคราะห์ข้อมูล เขียนรายงานการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และจัดทำเอกสารเผยแพร่	เดือนกรกฎาคม
2. เพื่อศึกษาการเรียนรู้และปรับตัวของนักศึกษาพิการเพื่อนักศึกษา	1.ประชุมเพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน ออกแบบและทำความเข้าใจแบบสอบถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ และการประชุมเจาะจง นักศึกษาพิการ เพื่อนักศึกษา อาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา ตามวัตถุประสงค์ที่ 2	เดือนสิงหาคม

อาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการทำ หน้าที่ตามบทบาท ของตน และการอยู่ ร่วมกันใน สถาบันอุดมศึกษา	2.สนทนากลุ่มแบบเจาะจงนักศึกษาผู้พิการ	เดือนสิงหาคม
	3.สนทนากลุ่มแบบเจาะจง เพื่อนนักศึกษาในชั้นเรียน และใน หอพักของนักศึกษาพิการ	เดือนสิงหาคม
	4.สนทนากลุ่มแบบเจาะจง อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้รับผิดชอบงานกิจกรรมพัฒนานักศึกษา	เดือนสิงหาคม
	5.สนทนากลุ่มแบบเจาะจงบุคลากรสายสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับ นักศึกษาพิการ	เดือนสิงหาคม
	6.สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั่วไปในสถาบัน เช่นร้านอาหาร สมาชิก ชมรม เป็นต้น	เดือนสิงหาคม
	7.จัดระบบข้อมูล ถอดรหัสตามคำให้สัมภาษณ์ การสังเกต การ ประชุม และวิเคราะห์ข้อมูล เขียนรายงานการวิจัยตาม วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และจัดทำเอกสารเผยแพร่	เดือนกันยายน
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอ เชิงนโยบายและ มาตรการในการ สนับสนุน ดูแล ช่วยเหลือนักศึกษา พิการใน สถาบันอุดมศึกษา ท้องถิ่นเพื่อ ตอบสนองคนพิการ ในพื้นที่	1.ประชุมเพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน ออกแบบและทำความเข้าใจแบบสอบถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ การประชุมแบบ เจาะจงและระดมสมอง นักศึกษาผู้พิการ สถาบันการศึกษา องค์กรที่ให้การฝึกวิชาชีพ หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านนโยบาย องค์กรส่วนท้องถิ่น ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตาม วัตถุประสงค์ข้อที่ 3	เดือนกันยายน
	2.สนทนาแบบเจาะจงกลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารหน่วย บริการสนับสนุนบุคคลพิการ อาจารย์ ผู้เกี่ยวข้องในการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพ	เดือนตุลาคม
	3.ประชุมระดมสมองผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำ ข้อเสนอเชิงนโยบาย	เดือนตุลาคม
	4.จัดระบบข้อมูล ถอดรหัสตามคำให้สัมภาษณ์ การสังเกตและ การประชุม และวิเคราะห์ข้อมูล เขียนรายงานการวิจัยตาม วัตถุประสงค์ข้อที่ 3	เดือนตุลาคม
	5.สรุปผลและทำรายงานการวิจัยสมบูรณ์	เดือนที่พฤศจิกายน

	6.จัดทำข้อเสนอระดับนโยบายเพื่อเผยแพร่	เดือนธันวาคม
	7.นำข้อมูลสารสนเทศและ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากงานวิจัยขยายผลสู่ อาจารย์ ผู้บริหาร บุคลากร ในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่าง ตัวแทน เขตพื้นที่การศึกษา ตัวแทนแหล่งฝึกงาน โดยการจัดประชุม 1 ครั้ง เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการใน สถาบันอุดมศึกษาได้มีการนำไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ	เดือนธันวาคม
	8.บทความจากงานวิจัยเผยแพร่ในวารสารทางวิชาการที่มีรายชื่อ อยู่ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thailand journal Cited Index : TCI) อย่างน้อย 1 บทความ	เดือนธันวาคม

บรรณานุกรม

- เกยูร วงศ์ก่อม. (2549). กลยุทธ์การนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการสู่การปฏิบัติของ
สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือปฏิบัติการจัดการดูแลผู้บกพร่องทางการ
การศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- จิรภา พลจันทร์. (2548). ปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินใน
โรงเรียนสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ชินวรรณ บุญเกียรติ. (2554). การศึกษาคนพิการ. ค้นเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2554 จาก
<http://media.thaigov.go.th/pageconfig/viewcontent/viewcontent1.&contents=5331>)
- ทิพมาส กาติกา. (2546). ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของ
คนพิการทางการเคลื่อนไหว. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(การวิจัยพฤติกรรม
ศาสตร์ประยุกต์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกษร พันธุ (2543). ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของคนพิการ. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร
มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ.
2552 (2552, 6 พฤษภาคม)
- ประเวศ วะสี. (2553). ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: เอส.
พี.เอ็น. การพิมพ์ จำกัด.
- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 (2551, 5 กุมภาพันธ์) ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม 125 ตอนที่ 28 ก หน้า 1-13.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 (2545, 19 สิงหาคม) ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา
เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1-23.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 (2550, 27 กันยายน) ราชกิจจา
นุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 61 ก หน้า 8-24.
- ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยบริการล่ามภาษามือ
พ.ศ. 2552 (2552, 27 กรกฎาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 126 ตอนพิเศษ 105 ง หน้า.
- วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล. (2554). ค้นเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2554 จาก
<http://www.rs.mahidol.ac.th/thai/>

สุวีรัตน์ ประจันปัจฉนิก. (2551). สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคด้านการศึกษาของคนพิการ.

วารสารกฎหมายสุขภาพ, 20(2), 23-43.

แสงโสม อมรรัตน์พงศ์. (2547). การศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน
สำหรับคนพิการทางการมองเห็นของสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. การค้นคว้า
อิสระ หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2554). *ฐานข้อมูลทะเบียนกลางคน
พิการ*

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2554 จาก

<http://www.nep.go.th>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). *ตารางสถิติจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ สํารวจคนพิการ* ค้นเมื่อวันที่
8 เมษายน 2554 จาก <http://service.nso.go.th>

อภิชาติ ทองน้อย. (2549). *การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทางการมองเห็นในเขตกรุงเทพมหานคร
และปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

Ministry of Health, New Zealand. (2002). *Disability Support Services Increasing participation and
independence*. Retrieved December 16, 2010 from <http://www.moh.govt.nz>

_____. (2011). *Disability Support Services*. Retrieved January 22, 2011 from
<http://eduspecial.edulpru.com>

โครงการวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อฟื้นฟูคนพิการ
เรื่อง การกระจายทางพื้นที่ของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ:
การวิเคราะห์ตามขอบเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก

1. หลักการและเหตุผล

สังคมไทยมีการพัฒนาไปไกลเกือบเทียบเท่าประเทศที่พัฒนาแล้ว ความเสมอภาคของมนุษยชาติที่พึงมีสิทธิ และเสรีภาพตามกฎหมายกำหนดรวมไปถึงคนด้อยโอกาส คนชายขอบ อย่างคนพิการ ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมเนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรมสติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550)

ตัวชี้วัดสำคัญของการพัฒนาประเทศ คือ การดูแลผู้อ่อนแอในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถพึ่งตนเองได้ คนพิการส่วนใหญ่ยังต้องเผชิญกับความยากจน และความยากลำบากในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสังคมไทย หรือคนทั่วไปยังขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องความพิการ และคนพิการ รวมทั้งมีเจตคติเชิงลบต่อคนพิการ จึงก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ ทำให้คนพิการกลายเป็นภาระของสังคม และไม่ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของคนสังคม

จากข้อมูลคนพิการถึงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2552 พบคนพิการทั้งสิ้น 864,437 ราย อยู่ในภาคกลาง และภาคตะวันออก 238,952 ราย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 328,686 ราย ภาคเหนือ 197,003 ราย และภาคใต้ 99,796 ราย คนพิการเหล่านี้เมื่อจำแนกตามประเภทความพิการ พบว่า พิการทางการมองเห็น 88,080 ราย (ชาย 46,390 ราย หญิง 41,690 ราย) พิการทางการได้ยินฯ 119,090 ราย (ชาย 65,003 ราย หญิง 54,087 ราย) พิการทางกาย 418,016 ราย (ชาย 258,037 ราย หญิง 159,979 ราย) พิการทางจิตใจ 51,138 ราย (ชาย 32,121 ราย หญิง 19,017 ราย) พิการทางสติปัญญา 107,496 ราย (ชาย 58,915 ราย หญิง 48,581 ราย) พิการเข้าซ้อน 75,550 ราย (ชาย 43,667 ราย หญิง 31,883 ราย) และไม่ระบุความพิการ 5,067 ราย (ชาย 2,996 ราย หญิง 2,071 ราย) (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, 2552) ซึ่งคนพิการเหล่านี้จะได้รับการดูแล และให้การช่วยเหลือในด้านต่างๆ อาทิ การสร้างอาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน และกระทรวงมหาดไทย ด้านกฎหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้านสวัสดิการสังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน

กระทรวงมหาดไทย การเคหะแห่งชาติ กระทรวงการคลัง กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ด้านสุขภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข สำนักประกันสังคม และสำนักหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และด้านการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงการคลัง เป็นต้น (สำนักงานร่วมเดินหน้าปฏิรูปประเทศไทย สำนักนายกรัฐมนตรี, 2553)

สำหรับการสงเคราะห์ และจัดสวัสดิการให้แก่คนพิการนั้น ได้มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ให้คนพิการมีสิทธิเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ (มาตรา 54) และกำหนดให้รัฐต้องสงเคราะห์ และจัดสวัสดิการให้แก่คนพิการ หรือทุพพลภาพให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเองได้ (มาตรา 80 (1)) ทั้งนี้ยังได้กำหนดความเสมอภาค และเท่าเทียมกันระหว่างคนพิการกับคนปกติไว้ในมาตรา 30 ด้วย ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ได้ให้แนวทางในการสงเคราะห์ และจัดสวัสดิการแก่คนพิการไว้ โดยกำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการ พ.ศ. 2552 และเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเบี้ยความพิการให้แก่คนพิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2553 เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจ่ายเบี้ยความพิการของหน่วยงานทั้งเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา

จากการเล็งเห็นความสำคัญของการพึงมีข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ที่จำเป็นเกี่ยวกับคนพิการ เพื่อใช้ในการดูแล และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะทำการสำรวจข้อมูล และความต้องการของคนพิการ เพื่อใช้ในการจัดทำฐานข้อมูลจากการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เข้าช่วยด้วยการแสดงการกระจายของคนพิการแต่ละพื้นที่ของเขตการปกครอง ทำให้เห็นระดับและการกระจายของการได้รับสวัสดิการของคนพิการในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ในการประเมินความต้องการทางด้านสวัสดิการของคนพิการ การวางแผนการช่วยเหลือ และจัดบริการสำหรับคนพิการได้อย่างเหมาะสม

2. วัตถุประสงค์

2.1 สำรวจและจัดทำแผนที่คนพิการเขตพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

2.2 วิเคราะห์การกระจายทางพื้นที่ของคนพิการที่ได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพ

2.3 สำรวจความต้องการของคนพิการในด้านสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพ สวัสดิการ ตลอดจนศักยภาพและความสามารถของคนพิการ

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1. จัดทำแผนที่คนพิการที่แสดงอยู่ในบัญชีของ สนง. พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2552 และ 2553 โดยใช้เขตการปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. และเทศบาล) เป็นหน่วยการนำเสนอข้อมูล

3.2. ทำการศึกษาการกระจายของการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพ 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสังคม (เงินช่วยเหลือฉุกเฉิน และเบี้ยความพิการ) ด้านอาชีพ (เงินกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ) และ ด้านการศึกษา (การสนับสนุนสถานศึกษาต่อหัวคนพิการ) โดยแสดงในหน่วยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมแสดงความสัมพันธ์กับปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ ได้แก่ ภัยพิบัติ อุบัติเหตุ และอาชีพ

3.3. ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างคนพิการด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบถึงความต้องการในด้านสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสวัสดิการต่างๆ รวมถึงศักยภาพและความสามารถของคนพิการในการที่จะอยู่ในสังคมอย่างปกติสุขด้วย

4. พื้นที่ศึกษา ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก โดยมีหน่วยของการวิเคราะห์เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวม 102 แห่ง ซึ่งแบ่งเป็นเทศบาล 17 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 85 แห่ง จำนวนคนพิการทั้งสิ้น 13,844 ราย จำนวนนี้มีคนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวม 6,641 ราย

ตารางที่ 1 จำนวนคนพิการ (ทุกประเภท) และผู้พิการที่ได้รับเบี้ยความพิการ และกลุ่มตัวอย่าง

อำเภอ	เทศบาล/อบต.	คนพิการ	คนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการ	กลุ่มตัวอย่าง
เมือง	อบต.บึงพระ	3,467	127	2
	อบต.สมอแข		143	3
	อบต.อรัญญิก		136	3
	อบต.ท่าโพธิ์		130	2
	อบต.วังน้ำคู้		39	1
	อบต.ปากโทก		37	1
รวมอำเภอเมือง				12
วังทอง	เทศบาลตำบลวังทอง	2,015	53	1
	อบต.ชัยนาม		51	1
	อบต.ดินทอง		95	2
	อบต.หนองพระ		81	2
	อบต.วังพิรุณ		120	4
รวมอำเภอวังทอง				10
บางระกำ	เทศบาลตำบลบึงระมาน	1,606	50	1
	อบต.หนองกุลา		217	4
อำเภอ	เทศบาล/อบต.	คนพิการ	คนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการ	กลุ่มตัวอย่าง
	อบต.บางระกำ		96	3
	อบต.บึงกอก		73	2
รวมอำเภอบางระกำ				10
บางกระทุ่ม	อบต.ท่าตาล	994	59	3
	อบต.โคกสลุด		21	1
	อบต.ไผ่ล้อม		41	1
รวมอำเภอบางกระทุ่ม				5
พรหมพิราม	อบต.ดงประคำ	1,703	122	3
	อบต.มะตูม		52	2
	อบต.หอกกลอง		44	1

	อบต.พรหมพิราม		218	4
รวมอำเภอพรหมพิราม				10
วัดโบสถ์	อบต.ท้อแท้	646	43	2
	อบต.หินลาด		18	2
	อบต.คันช้าง		49	1
รวมอำเภอวัดโบสถ์				5
ชาติตระการ	อบต.บ้านดง	814	81	2
	อบต.บ่อภาค		98	2
	อบต.ป่าแดง		26	1
รวมอำเภอชาติตระการ				5
นครไทย	เทศบาลตำบลนครไทย	1,719	154	2
	อบต.เนินเพิ่ม		140	2
	อบต.หนองกะท้าว		18	1
รวมอำเภอนครไทย				5
เนินมะปราง	เทศบาลตำบลลำไทร ย่อย	880	72	1
	อบต.วังโพรง		110	2
	อบต.ชมพู		107	2
รวมอำเภอเนินมะปราง				5
รวมจังหวัดพิษณุโลก		13,844	-	67

ข้อมูล ณ วันที่ 30 เมษายน 2552

ที่มา : สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดพิษณุโลก

โดยในการวิจัยครั้งนี้จะทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่การปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 34 แห่ง จากทั้งหมด 102 แห่ง โดยทำการคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างคนพิการ 3 ประเภท ได้แก่ คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย และคนพิการทางการมองเห็น ซึ่งจากการสุ่มตัวอย่างจะได้กลุ่มตัวอย่างคนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว 30 ราย คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย 16 ราย และคนพิการทางการมองเห็น 21 ราย รวมกลุ่มตัวอย่างคนพิการทั้งสิ้น 67 ราย

5. การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น 7 ฉบับ พร้อมกับการศึกษาถูกระเบียบของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ในขั้นนี้จะขอนำเสนอโดยสรุป 3 เรื่อง ได้แก่ มุมมองเกี่ยวกับอนาคตของคนพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และการกระจายทางภูมิศาสตร์ของคนพิการ

5.1 มุมมองเกี่ยวกับอนาคตของคนพิการ

Sohail Inayatullah (2005) นักอนาคตศึกษาชาวไต้หวัน ได้ที่เขียนมุมมอง ทศนคติ โครงสร้าง กระบวนทัศน์และนโยบายเกี่ยวกับอนาคตของผู้พิการไว้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. สังคมเทคโนโลยีในอุดมคติ - ปัญหาของคนพิการจะถูกแก้ปัญหโดยเทคโนโลยี การยกระดับการประยุกต์ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงถูกนำมาใช้เพื่อยุติปัญหาความพิการ
2. สังคมแห่งความห่วงใย - การไร้ความสามารถยังคงเป็นปัญหาของสังคม แต่ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อของสังคมจะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตได้ มาตรฐานที่ดีขึ้นของคนในสังคมจึงถูกนำมาใช้เพื่อยุติปัญหาความพิการ
3. การเปลี่ยนแปลงของระบบ - การไร้ความสามารถ หรือความพิการนั้นถูกจำกัดให้เป็นปัญหาเฉพาะบุคคล แทนที่จะเป็นปัญหาของสังคมในวงกว้าง หรือปัญหาของระบบที่ตั้งกฎเกณฑ์ว่าบุคคลไร้ความสามารถคือ ใคร อย่างไร และที่ใด สังคมรูปแบบใหม่จึงถูกนำมาใช้เพื่อให้เกิดสังคมที่ให้สิทธิบุคคลในการพัฒนาศักยภาพ
4. ระบบการปกครอง - การไร้ความสามารถนั้นก็เช่นเดียวกับปัญหาอื่นๆ ของสังคมที่ต้องเผชิญหน้ากับรัฐ ซึ่งรัฐจะต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน การใช้อำนาจรัฐอย่างมีประสิทธิภาพจึงถูกนำมาใช้เพื่อการก่อตั้งสถาบัน หรือองค์กรเพื่อบุคคลไร้ความสามารถ
5. บุคคลที่พิการ คือ มนุษย์คนหนึ่ง - การแบ่งแยกของสังคม จึงนำไปสู่การหลบซ่อนตัวของคนพิการทั่วทุกแห่งในสังคม

5.2 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ถูกกำหนดไว้ในการขอจดทะเบียนคนพิการ โดยต้องมีหลักฐานดังต่อไปนี้

1. บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวข้าราชการ หรือบัตรประจำตัวคนต่างด้าว หรือเอกสารที่ทางราชการออกให้ (ถ้ามี)
2. สำเนาทะเบียนบ้าน
3. ภาพถ่ายขนาด 1 นิ้ว จำนวน 2 รูป

4. เอกสารรับรองความพิการ โดยแพทย์ของโรงพยาบาลของทางราชการ และโรงพยาบาลอื่นที่ กท.สธ. ประกาศกำหนด

สิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม

1. ได้รับความช่วยเหลือสงเคราะห์จากภาครัฐและองค์กรการกุศลตามความเดือดร้อนและเหมาะสม

2. เงินช่วยเหลือฉุกเฉินครั้งละ 2,000 บาท ปีละไม่เกิน 2 ครั้งจาก สนง.พมจ.

3. คนพิการตามเกณฑ์การพิจารณาของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการประจำจังหวัด ได้รับเงินช่วยเหลือเบี้ยความพิการเดือนละ 500 บาท

4. ได้รับการอบรม ประชุม สัมมนา ร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมศักยภาพ

สิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการอาชีพ

การกู้ยืมเงินประกอบอาชีพ (ยื่นต่อ พมจ.) และพิจารณาโดยคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการประจำจังหวัด คนละไม่เกิน 40,000 บาท ผ่อนส่งในเวลา 5 ปี ไม่มีดอกเบี้ย

สิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา

จัดการศึกษาพิเศษเฉพาะบุคคลตามสิทธิการศึกษาขั้นพื้นฐาน ม.3 ใน 9 ประเภทความพิการ

1. มองเห็น

2. ได้ยิน

3. บกพร่องทางสติปัญญา

4. บกพร่องทางร่างกาย หรือสุขภาพ

5. ปัญหาทางการเรียนรู้

6. บกพร่องทางการพูดและภาษา

7. ปัญหาพฤติกรรม หรืออารมณ์

8. ออทิสติก

9. พิการซ้ำซ้อน

ได้รับสิทธิบริการสื่อการเรียนการสอนตามแผน และการบำบัดตามปัญหา การจัดทำแผนฯ โดยต้องได้รับความเห็นชอบจาก

1. ผู้บริหารสถานศึกษา

2. ครูการศึกษาพิเศษ

3. ครูประจำชั้น

4. นักวิชาชีพเฉพาะ

5. ผู้ปกครอง

6. นักเรียน

จัดส่งแผนฯ ไป สพศ. หรือ ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัด ศูนย์เขต ผ่านการพิจารณาครูผู้สอนพิเศษได้รับค่าบริการ 2,000 บาท/1 คน/1 เทอมการศึกษา ครูผู้สอนจัดการสอนนอกเวลา 20 ชั่วโมง ครู 1 คน สอนได้ ไม่เกิน 5 คน

5.3 การกระจายทางภูมิศาสตร์ของผู้พิการในสหรัฐอเมริกา

McCoy *et al.* (1994) ทำการศึกษาและนำเสนอภาพกว้างๆ ของการกระจายทางภูมิศาสตร์ (Geographic Distribution) ของอัตราการได้รับผลประโยชน์ของผู้พิการจากโปรแกรมการประกันคนพิการ (DI: Disability Insurance) และการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ของคนพิการ (SSI: Supplemental Security Income) ในแต่ละเขตปกครองขององค์การบริหารจัดการความมั่นคงทางสังคม (SSA: Social Security Administration)

เป้าหมายของการวิจัย คือ ต้องการแสดงให้เห็นพื้นที่ต่างๆ ในท้องถิ่นว่ามีระดับของการได้รับการช่วยเหลือคนพิการสูง หรือต่ำอย่างไร แผนที่ที่นำเสนอและตารางต่างๆ จะแสดงถึงสถานะปัจจุบันและศักยภาพของนักวางแผนและผู้บริหารแผนงานการบริหารความมั่นคงของสังคม ตัวอย่างเช่น ความรู้ที่ได้เกี่ยวกับพื้นที่ที่มีการให้บริการที่เกิดประโยชน์ทั้งด้านการประกันสุขภาพ และการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้จะสามารถนำไปใช้โดยหน่วยงานบริหารและสำนักงานสาธารณสุข เพื่อประเมินความต้องการและความเอื้ออำนวยของบริการต่างที่เหมาะสมได้

ประเด็นวิจัยและประเด็นเชิงนโยบาย

รูปแบบทางภูมิศาสตร์ได้รับการออกแบบให้สามารถตอบคำถามได้ทั้งด้านระบาดวิทยาและด้านนโยบาย เป็นต้นว่า

1. เพราะเหตุใดพื้นที่บางส่วนของสหรัฐอเมริกาจึงมีความแพร่หลายของการเข้าร่วมโปรแกรมต่างๆ ของคนพิการมากกว่าพื้นที่อื่นๆ
2. มีอะไรบางอย่างที่เป็นบริบท หรือเป็นความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์ของคนพิการที่อาจจะสามารถอธิบายถึงรูปแบบเหล่านี้ได้
3. มีความจำเป็นที่จะต้องอธิบายลักษณะทางสังคมประชากรศาสตร์ด้วยใช่หรือไม่
4. มีรูปแบบของการจ้างงานที่แน่นอน หรือมีการเชี่ยวชาญในด้านปัจจัยทางนิเวศวิทยา ที่รวมถึงวิธีการจัดการ ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมและงานอาชีพต่างๆ ที่ทำให้คนพิการได้รับโอกาสที่มากกว่าหรือต่ำกว่า ใช่หรือไม่
5. มีกระจุกของความยากจน (Pockets of Poverty) และมีพื้นที่ที่อยู่เหนือค่าเฉลี่ยของการไม่มียานพาหนะที่สัมพันธ์กับการมีจำนวนคนพิการในอัตราที่สูงอยู่ ใช่หรือไม่

6. มีความแตกต่างในการกระจายอยู่ของคนที่สามารถอธิบายได้ด้วยความแปรปรวนของพื้นที่ต่างๆ ภายใต้โปรแกรมการทำงานขององค์การบริหารจัดการความมั่นคงทางสังคมอยู่หรือไม่

7. ปัจจัยหมุนเวียนมีความสัมพันธ์กับรูปแบบทางภูมิศาสตร์หรือไม่

โปรแกรมการประกันคนพิการ

เมื่อปี ค.ศ. 1956 ได้มีการตรากฎหมายความมั่นคงทางสังคม (Social Security Act) ขึ้นมา โดยเริ่มดำเนินการแก่คนพิการในอีกหนึ่งปีต่อมา โปรแกรมการประกันคนพิการเป็นการช่วยเหลือเบื้องต้นสำหรับประชากรวัยแรงงานที่มีอายุระหว่าง 18-64 ปี และช่วยเหลือผู้รอดชีวิตจากการประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะต้องมีคุณสมบัติความพิการตรงกับข้อกำหนดขององค์การบริหารสาธารณสุข การจัดสรรผลประโยชน์ด้านความมั่นคงทางสังคมนั้น จะต้องแบ่งประชาชนออกเป็นกลุ่มๆ ตามข้อจำกัดทางกายภาพและจิตใจ ที่ระบุตามเอกสารรายงานทางการแพทย์และคลินิก เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ คนงานที่พิการจะต้องเป็นผู้ที่ไม่สามารถทำงานได้ต่อเนื่องด้วยการยืนยันทางการแพทย์ไม่น้อยกว่า 12 เดือน โดยคุณสมบัติที่เหมาะสมของผู้ขอรับการช่วยเหลือจะต้องได้รับการพิสูจน์ของจริงจังก สำหรับโปรแกรมการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ของผู้พิการ เริ่มดำเนินการเมื่อปี ค.ศ. 1974 ด้วยการจ่ายเงินสดช่วยเหลือผู้สูงอายุ ดาบอด และพิการ ที่เป็นผู้มีรายได้น้อย เงื่อนไขการช่วยเหลือเป็นเช่นเดียวกับโปรแกรมการประกันคนพิการ ทั้งนี้มีความแตกต่างกันของโปรแกรมที่ว่ามานี้อยู่ 2 ประการ คือ โปรแกรมการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้คนพิการเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการทดสอบ และไม่ต้องการประสบการณ์ในการทำงานที่สูงนัก ขณะที่โปรแกรมการประกันคนพิการนั้นไม่ได้ต้องการทดสอบอะไร แต่ต้องการการทำงานที่มีประสบการณ์ ความแตกต่างอีกประการหนึ่ง คือ ผลประโยชน์จากโปรแกรมการประกันคนพิการนั้นมีไว้สำหรับผู้เกษียณอายุทำงาน 65 ปีแล้ว ส่วนโปรแกรมการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ ไม่ได้กำหนดอายุของผู้รับผลประโยชน์แต่อย่างใด

วิธีการและขั้นตอน

เราได้ใช้อัตราของโปรแกรมการประกันและการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ของคนพิการ ณ ระดับเขตปกครองเป็นหน่วยของการนำเสนอ ตามที่ Hoover *et al.* (1975) ได้บันทึกไว้ว่า ข้อมูลระดับเขตปกครองจะมีขนาดเล็กพอเหมาะกว่าระดับรัฐ เพราะความแปรปรวนของข้อมูลระดับรัฐมีมากกว่า ข้อมูลระดับเขตปกครองจึงขนาดเล็กพอสำหรับการแสดงลักษณะที่เหมือนกันทางด้านประชากรศาสตร์และนิเวศวิทยา และมีขนาดใหญ่พอสำหรับการประมาณค่าบางอย่างที่แน่นอนได้

อัตราการใช้คนพิการอยู่ของเขตปกครองต่างๆ ถูกคำนวณด้วยการเอาจำนวนคนพิการที่ได้รับการประกันและการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ที่รัฐเป็นผู้จ่ายให้จริงในปี ค.ศ. 1990 เป็นตัวตั้ง แล้วหารด้วยจำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 18-64 ปี ในปีนั้นของแต่ละเขตปกครอง โดยผู้รับผลประโยชน์จะได้รับประโยชน์เนื่องจากมีลักษณะเหมาะสมสอดคล้องกับเงื่อนไขของทั้งสองโปรแกรมจะถูกแสดงในรายงานนี้ โดยแยกเป็นค่าแสดงประชากรที่ได้รับการประกันผู้พิการ และได้รับการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ของคนพิการ แบ่งออกแสดงเป็นชายและหญิง

การกระจายของคนพิการที่ได้รับการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ที่ใช้ในการคำนวณต่างๆ จะถูกกำหนดอายุไว้แค่ว่า 18-64 ปี เพื่อทำการเปรียบเทียบกับแนวทางของโปรแกรมการประกันคนพิการ และอย่างที่กล่าวไว้ข้างบน ที่รวมเอาบุคคลที่ได้รับผลกำไรอย่างต่อเนื่องจากทั้งสองโปรแกรม ซึ่งมีผู้ได้รับผลประโยชน์ต่อเนื่องประมาณร้อยละ 30 ของจำนวนคนพิการที่อยู่ในโปรแกรมการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ที่มีอายุระหว่าง 18-64 ปี และสำหรับผู้ที่มีอายุถึง 65 ปี ก็จะถูกผลักเข้าไปอยู่ในส่วน OASI ของโปรแกรมโดยอัตโนมัติ ขณะที่ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือด้านความมั่นคงของรายได้จะยังคงถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มต่อไปแม้ว่าอายุจะเกินกว่า 64 ปีก็ตาม

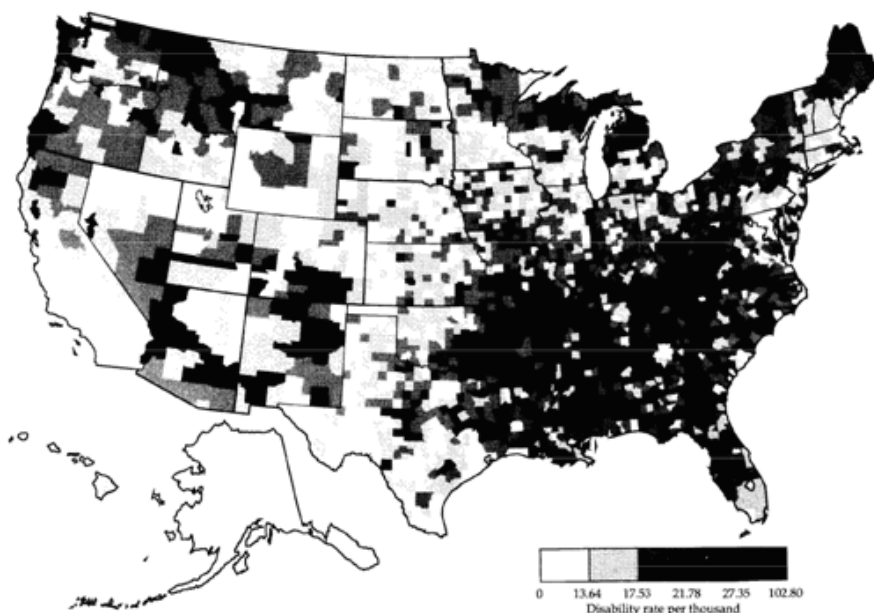
เขตปกครองแต่ละเขตจะถูกกำหนดด้วยค่าลำดับควินไทล์แห่งชาติค่าหนึ่ง (National Quintile Rank Score) สำหรับกลุ่มต่างๆ โดยค่าควินไทล์จะถูกแสดงในแผนที่เป็นพิสัยจากเขตปกครองที่มีค่าสูงที่สุด ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวมากที่สุดของผู้มีส่วนร่วมในโปรแกรมของคนพิการ (แสดงด้วยสีดาฟ) ไปจนถึงเขตปกครองที่มีค่าต่ำที่สุด ซึ่งเป็นเขตปกครองที่มีอัตราการใช้มีส่วนร่วมต่ำที่สุด (แสดงด้วยสีเทา)

การกระจายทางภูมิศาสตร์

การกระจายของพื้นที่ที่มีอัตราการใช้ประโยชน์ของคนพิการดำนั้น ดูตรงกันข้ามอย่างมากกับพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์สูง โดยอัตราการใช้ได้รับการสนับสนุนดำนั้น พบในหลายเขตการปกครองทางตะวันตกของสหรัฐอเมริกา อันได้แก่ รัฐโอไฮโอ วอชิงตัน ยูทาห์ และโคโลราโด เช่นเดียวกันกับรัฐในเขตตะวันตกกลาง ได้แก่ แคนซัสและเนบราสกา และเขตปกครองส่วนใหญ่ของรัฐเท็กซัส ทั้งนี้ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันในรูปแบบของเขตการปกครองเกี่ยวกับการรับประโยชน์จากการประกันคนพิการของเพศหญิงและเพศชาย

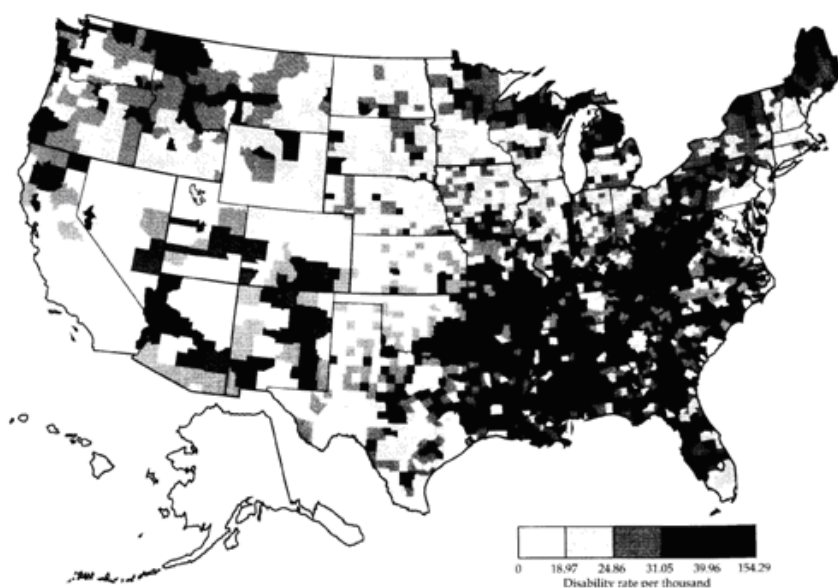
การกระจายของเขตปกครองเกี่ยวกับการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ของคนพิการ แสดงให้เห็นในภาพที่ 1-6 โดยพื้นที่ที่มีการได้รับประโยชน์สูงมากๆ อยู่ในเขตปกครองต่างๆ ในสามเหลี่ยมปากน้ำมิสซิสซิปปี ได้แก่ รัฐอาร์คันซอส์ หลุยส์เซียนา และเขตปกครองส่วนใหญ่ของรัฐมิสซิสซิปปี นอกจากนี้ยังกระจุกกระจายอยู่ในรัฐโอกลาโฮมาและพื้นที่ที่รอยเกือกของรัฐมิสซูรี รวมถึงพื้นที่อื่นที่มีอัตราสูง ประกอบด้วย รัฐเคนตักกี เวสต์เวอร์จิเนีย และเขตปกครองทางตะวันตก

เฉียงใต้ของเวอร์จิเนีย พื้นที่บางส่วนของรัฐอลาบามาและจอร์เจีย และพื้นที่โคคเคียวในเขตปกครองทางใต้และเหนือของรัฐโอคาโฮ ที่มีพื้นที่อนุรักษ์ชนชาวอเมริกันพื้นเมือง พื้นที่อื่นๆ ที่มีอัตราการได้รับประโยชน์สูงอยู่ในบริเวณลุ่มของรัฐทางตะวันตกเฉียงใต้ ได้แก่ นิวเม็กซิโก อริโซนา โคโลราโด และยูทาห์ อยู่ในตะวันตกไกลในภูมิภาคซาคาเมนโต และหุบเขา โจนวีน ของรัฐแคลิฟอร์เนีย และพื้นที่ห่างไกลในเขตรัฐรอบทะเลสาบใหญ่ตอนบน ตอนเหนือของรัฐเมน และพื้นที่ชายฝั่งของรัฐอลาสกา

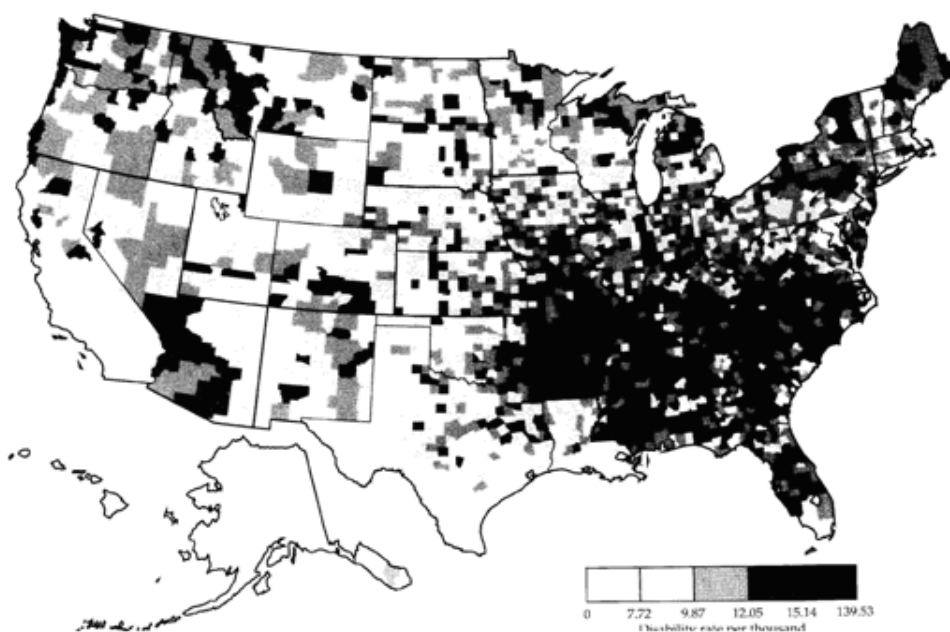

ภาพ 1 ผู้ได้รับประโยชน์จากการประกันคนพิการต่อประชากรอายุระหว่าง 18-64 ปี พันคน
แยกตามเขตปกครองในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1990

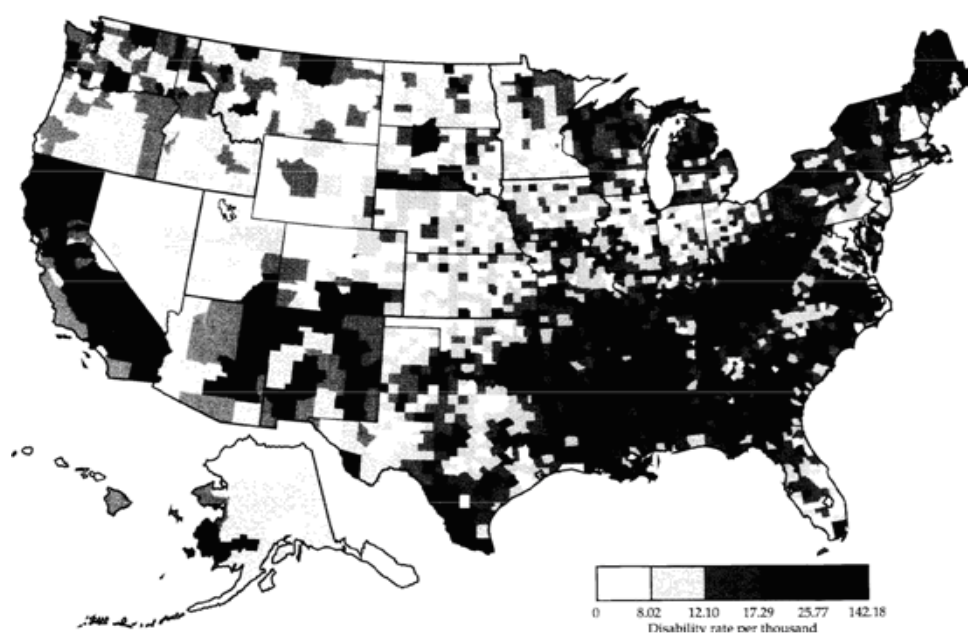
มีรูปแบบที่น่าสนใจบางอย่างที่แตกต่างกันระหว่างการได้รับประโยชน์จากโปรแกรมการประกันคนพิการ และการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ของคนพิการ โดยพื้นที่ในหุบเขาตอนล่างของแคลิฟอร์เนีย แม้อัตราการได้รับการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้สูง แต่กลับมีอัตราการได้ประโยชน์จากการประกันคนพิการต่ำ ลักษณะแบบนี้เกิดขึ้นที่รัฐอลาสกา ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงในย่านแอปปาเลเชียและรัฐทางตะวันออกของสหรัฐอเมริกา ที่มีรูปแบบขนานกันของการได้รับประโยชน์จากโปรแกรมการประกันผู้พิการและการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ของคนพิการ

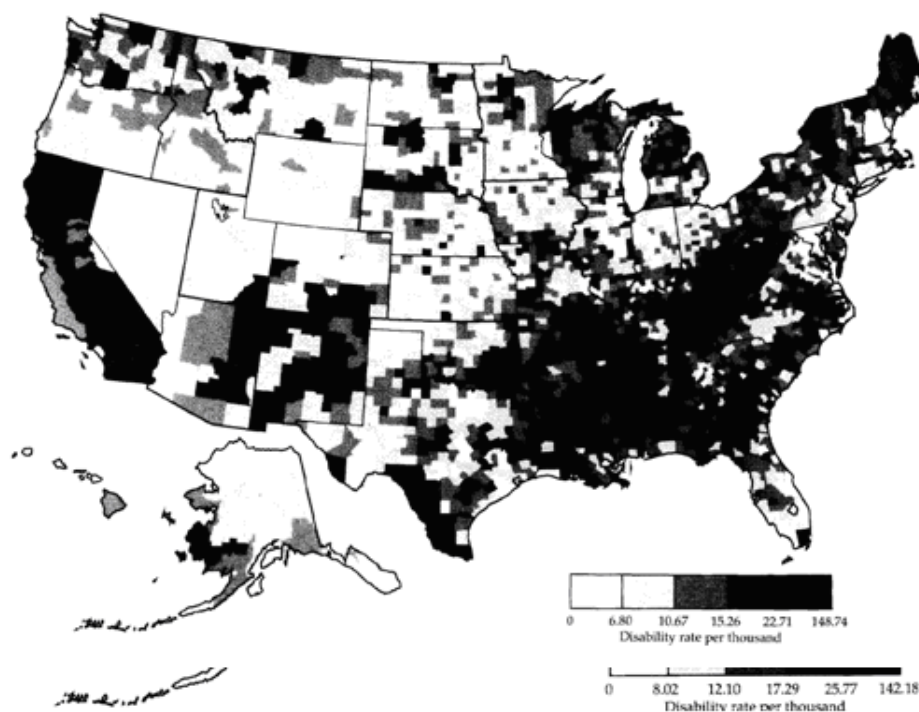
ภาพ 2 ผู้รับประโยชน์จากการประกันคนพิการ เพศชายต่อประชากรอายุระหว่าง 18-64 ปี พันคน
แยกตามเขตปกครองในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1990

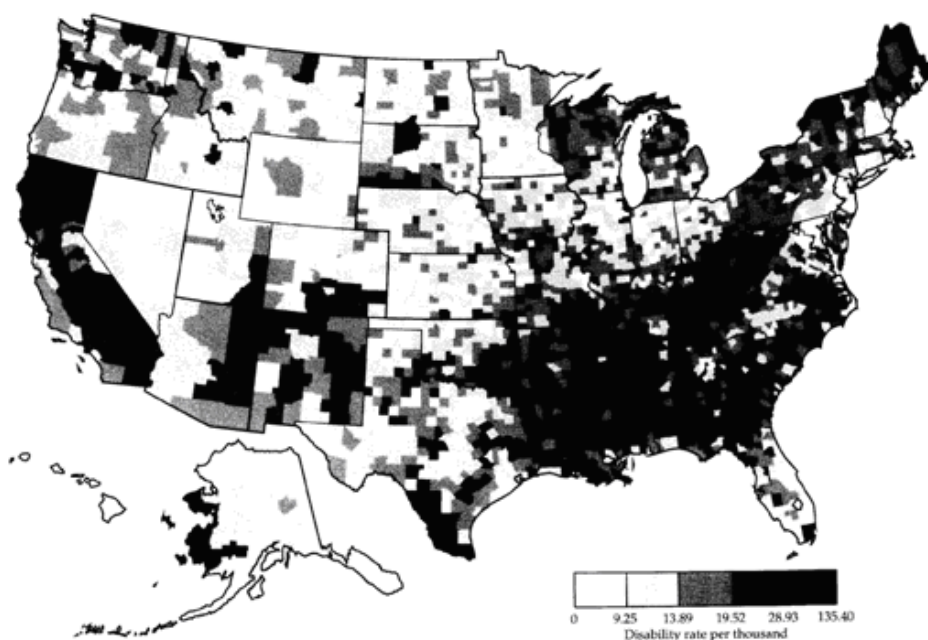
ภาพ 3 ผู้รับประโยชน์จากการประกันคนพิการ เพศหญิงต่อประชากรอายุระหว่าง 18-64 ปี พันคน
แยกตามเขตปกครองในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1990

ภาพ 4 ผู้รับการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ของคนพิการ ต่อประชากรอายุระหว่าง 18-64 ปี
พันคน แยกตามเขตปกครองในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1990

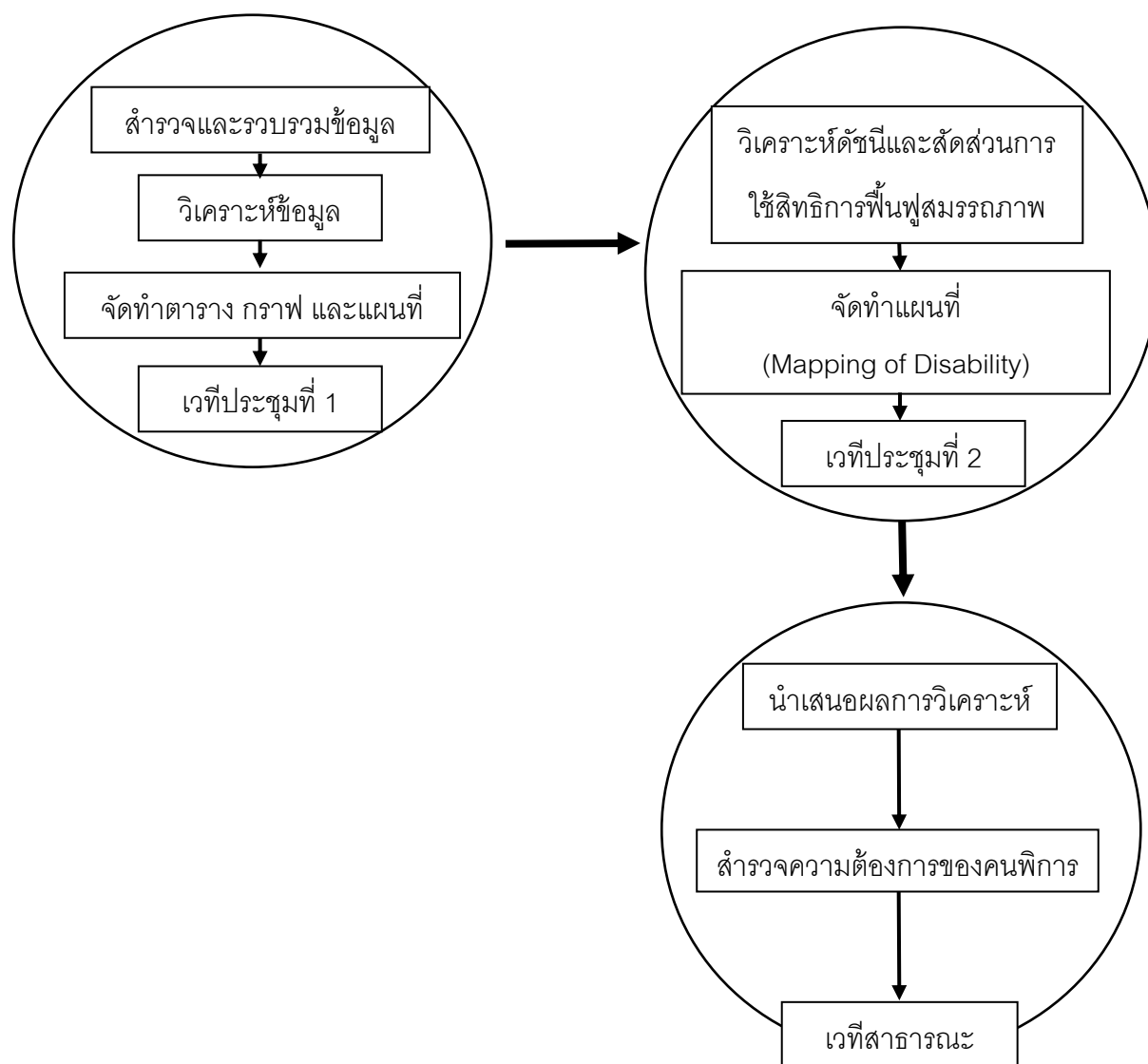
ภาพ 5 ผู้รับการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ของคนพิการ เพศชายต่อประชากรอายุระหว่าง
18-64 ปี พันคน แยกตามเขตปกครองในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1990

ภาพ 6 ผู้รับการสนับสนุนความมั่นคงของรายได้ของคนพิการ เพศหญิงต่อประชากรอายุ
ระหว่าง 18-64 ปี พันคน แยกตามเขตปกครองในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1990

6. กรอบการศึกษา ขั้นตอนและวิธีดำเนินการ

กรอบการศึกษาตามขั้นตอนหลักๆ มีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและจัดทำแผนที่ คนพิการ ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์การกระจายทางพื้นที่ของคนพิการ และขั้นตอนที่ 3 การสำรวจความต้องการของคนพิการ (ดังตารางที่ 2) ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีส่วนย่อยๆ ของขั้นตอนหลัก โดยดูได้จากภาพ 7 ทั้งนี้ในส่วนของการนำไปสู่ประเด็นนโยบายสาธารณะนั้น นอกจากจะได้มีการนำเสนอข้อมูลและผลการวิเคราะห์ในเวทีประชุมย่อยจำนวน 2 ครั้งแล้ว (เวทีที่ 1 และเวทีที่ 2) ในขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งจะจัดเป็นเวทีที่ 3 โดยมีกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม อาทิ คนพิการจากชมรม/สมาคมในจังหวัดพิษณุโลก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สนง.พมจ., อปท. ตลอดจนหน่วยงานที่ดูแลด้านอาชีพ ด้านสุขภาพ และด้านกีฬา ฯลฯ เป็นต้น จะเป็นการทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันของประเด็นที่เป็นนโยบายสาธารณะของคนพิการที่เชื่อมโยงไปยังองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ส่วนในระดับชาตินั้นโครงการวิจัยโครงการนี้จะเข้าร่วมกิจกรรมของ สสพ. อย่างต่อเนื่องตามโอกาสที่เหมาะสม

ภาพ 7 กรอบการศึกษา

ตารางที่ 2 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

ขั้นตอนการศึกษา	วิธีการศึกษา
1. สำรวจและจัดทำแผนที่คนพิการ - รวบรวมข้อมูล - วิเคราะห์ข้อมูลสถิติเบื้องต้น - นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของตารางและกราฟ - จัดทำแผนที่	- เก็บรวบรวมจากบันทึก เอกสาร รายงาน - วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา - ตารางและกราฟ - นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแผนที่คนพิการ
2. วิเคราะห์การกระจายทางพื้นที่ของคนพิการ - วิเคราะห์สัดส่วนการใช้สิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพ	- วิเคราะห์ดัชนีเบี่ยงชีฟ

ขั้นตอนการศึกษา	วิธีการศึกษา
เชิงพื้นที่ 3 ด้าน (4 ประเด็น) - นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของแผนที่และตาราง	- วิเคราะห์ดัชนีการช่วยเหลือฉุกเฉิน - วิเคราะห์ดัชนีกู้ชีพเพื่อการประกอบอาชีพ - วิเคราะห์ดัชนีการช่วยเหลือทางการศึกษา - แผนที่ (Mapping of Disability) และตาราง
3. เวทีสาธารณะ - ทำการสำรวจความต้องการ ตลอดจนศักยภาพและความสามารถของคนพิการ - จัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลการใช้สิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพ และความต้องการของคนพิการ	- สำรวจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 35 แห่ง ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างคนพิการทั้งสิ้น 67 ราย - วิเคราะห์ความต้องการของคนพิการ - วิเคราะห์ stakeholder เพื่อหากลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย และจัดเวทีประชุมเพื่อนำเสนอข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทั้ง 3 ด้าน

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ได้แผนที่คนพิการ (Mapping of Disability) ของเขตพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการใช้กำหนดนโยบายในการฟื้นฟูคนพิการในระดับพื้นที่ต่อไป

7.2 ได้ทราบถึงระดับและการกระจายของการได้รับสวัสดิการและสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการแต่ละพื้นที่เขตการปกครองของจังหวัดพิษณุโลก

7.3 ทราบถึงความต้องการของคนพิการในด้านสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพ สวัสดิการ ตลอดจนศักยภาพและความสามารถของคนพิการ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ในการประเมินความต้องการทางด้านสวัสดิการและการได้รับสิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ

8. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ตารางที่ 3 ระยะเวลาในการดำเนินงาน

กิจกรรม/ขั้นตอน	ระยะเวลา					
	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย
1. ทบทวนวรรณกรรม	↔					
2. สืบค้นและจัดทำแผนที่คนพิการ - รวบรวมข้อมูล - วิเคราะห์ข้อมูลสถิติเบื้องต้น - นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของตารางและกราฟ - จัดทำแผนที่ - จัดเวทีประชุมครั้งที่ 1		↔	↔	↔		
2. วิเคราะห์การกระจายทางพื้นที่ของคนพิการ - วิเคราะห์สัดส่วนการใช้สิทธิการฟื้นฟูสมรรถภาพเชิงพื้นที่ 3 ด้าน (4 ประเด็น) - นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของแผนที่และตาราง - จัดเวทีประชุมครั้งที่ 2				↔	↔	
3. ส่งรายงานความก้าวหน้า					↔	
4. จัดเวทีประชุมครั้งที่ 3 เวทีสาธารณะ						↔
5. สรุปผลและทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์						↔

9. เอกสารอ้างอิง

Australian Institute of Health and Welfare Canberra. (2009) **The geography of disability and economic disadvantage in Australian capital cities**. Australian Institute of Health and Welfare.

Chouinard, V. (2004) “*Geography of Disability*” **International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**. pp.3701-4.

Gleeson, B. J. (1996) A geography for disabled people? *Transactions of the Institute of British Geographers* 21: pp.387-96.

- Golledge, R. G. (1993) Geography and the disabled: a survey with special reference to vision impaired and blind populations. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 18, pp.63-85.
- Komardjaja, Inge. (2001) “New Cultural Geographies of Disability: Asian Values and The Accessibility Ideal” *Social and Cultural Geography*. pp.78-86.
- McCoy, John L.; Davis, Miles.; and Hudson, Russell. (1994) “Geographic Patterns of Disability in the United States” *Social Security Bulletin*. pp.25-36.
- Park, D.; Radford, J.; and Vickers, M. (1998) Disability studies in human geography, *Progress in Human Geography*, pp.208-33.

10. นักวิจัย และที่ปรึกษา

นักวิจัย

นางสาวนรินทร์ทิพย์ ฟองมูล นิสิตปริญญาโท ชั้นปีที่ 1

สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะเกษตรศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร

นางสาวอัมพวัลย์ คำเชียงเงิน นักวิจัยโครงการจัดทำภูมิสารสนเทศที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง สนับสนุนโดย พอช.

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์พัฒนา ราชวงศ์ อาจารย์ประจำภาควิชาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร

แบบเสนอโครงการวิจัย ปี พ.ศ.2554

เรื่อง

“ต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก”

โดย

นางสาววาสนา ศิริพรหม

นิสิตปริญญาโทภาคพิเศษ

สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยนเรศวร

นายณัฐชานนท์ อุตสม

นักวิจัยอิสระ

944/2 ถนนบรมไตรโลกนาถ 2 ตำบลในเมืองอำเภอเมือง

จังหวัดพิษณุโลก รหัสไปรษณีย์ 65000

เสนอต่อ

สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ

เมษายน 2554

1. โครงการ ดันทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2. หลักการและเหตุผล

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 ส่วนที่กล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพ ที่เกี่ยวข้องของคนพิการ หมวด 3 ของสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ระบุถึงความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพในการศึกษาการได้รับบริการทางสาธารณสุขและสวัสดิการของรัฐ สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน นอกจากนี้ แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2550-2554) กำหนดได้ 4 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการระบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งขององค์กรด้านคนพิการ และเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างเสริมเจตคติที่ดีของคนพิการ ครอบครัว และสังคม ที่มีต่อความพิการ และคนพิการ และยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคนพิการ เมื่อพิจารณาโครงการ/กิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ในแผนปฏิบัติการตามแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ.2550-2554 ในช่วงปีงบประมาณ 2550-2551 พบว่า โครงการ/กิจกรรมส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ โดยมีข้อสังเกต คือ 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 แนวทางที่ 5 การผลักดันให้เกิดระบบการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนฯ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม พบว่า งบประมาณส่วนใหญ่เป็นโครงการเงินอุดหนุนเบี้ยยังชีพคนพิการของกรุงเทพมหานคร 2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 แนวทางที่ 2 การสนับสนุนให้องค์กรด้านคนพิการและเครือข่ายมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการระดับท้องถิ่นระดับชาติ พบว่า ยังไม่มีบทบาทที่ชัดเจนในการดำเนินงานระดับชาติ ส่วนใหญ่มีบทบาทในระดับท้องถิ่น 3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 แนวทางที่ 2 การส่งเสริมให้สตรีพิการมีโอกาสแสดงศักยภาพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมีการดำเนินการน้อยมาก พบว่า มีเพียง 1 โครงการ ดำเนินการโดยสมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย แนวทาง 6 การส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนติดตามประเมินผลจำนวนคนพิการที่สามารถดำรงชีวิตอิสระ มีเพียง 1 โครงการและไม่มีการระบุงบประมาณเฉพาะ และ 4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 แนวทางที่ 1 การผลักดันให้มีนโยบายและวาระแห่งชาติในการจัดสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรค และส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อก้าวสู่สังคมที่ปราศจากอุปสรรคเพื่อคนทั้งมวลและผลักดันให้มีการนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติ ยังไม่มี

โครงการ/กิจกรรมที่ชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นโครงการเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรคเท่านั้น

จากการสำรวจแผนงานและการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 115 แห่ง พบว่าส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการและแผนงานด้านคนพิการ โดยการดำเนินงานด้านคนพิการพบว่าส่วนใหญ่มีการจ่ายเบี้ยยังชีพรายเดือนให้กับคนพิการในพื้นที่รับผิดชอบเท่านั้น ซึ่งที่เป็นเช่นนั้นเพราะผู้นำของหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงบุคลากรของหน่วยงานยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดสวัสดิการให้กับคนพิการ

ดังนั้น จึงได้ทำการศึกษาโครงการต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่ออธิบายว่า การกำหนดกรอบนโยบาย หรือการจัดสวัสดิการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทุนสังคม ทุนทางวัฒนธรรม มีความสอดคล้องและสอดคล้องกับทุนทางสังคมทั้งสังคมโดยรวมและสังคมของผู้พิการหรือไม่ อย่างไร และจะส่งผลต่อกระทบต่อความสุขของคนพิการในสังคมหรือไม่อย่างไร และจะอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับตัวชี้วัดทางด้านความสุขเพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการของการสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ภาคสังคมมีบทบาทร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มากยิ่งขึ้น ในอันที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางความคิด วัฒนธรรมทางสังคมและบรรทัดฐานการปฏิบัติอันดีงามต่อผู้พิการเพื่อก้าวสู่สังคมแห่งความหวังต่อไป

3. แนวความคิดหลักและการทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับต้นทุนทางสังคมกับความสุขของผู้พิการ พื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรมอันประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) นับเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมและชุมชนที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเป็นงานวิจัยที่เริ่มต้นจากชุมชน สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหารวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่กำลังประสบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตาม

แผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ และมีนักวิจัยภายนอก ทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้กระบวนการวิจัยบังเกิดผลสอดคล้องกับเป้าหมายอันนับได้ว่าการวิจัยได้ช่วยสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับก่อให้เกิดผลพลอยได้ที่เป็นจิตสำนึกตระหนักในปัญหาหน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหา และพัฒนาอย่างต่อเนื่องยั่งยืนของชุมชน

ประสบการณ์ตรงของนักวิจัยหลายท่านได้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในกระบวนการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในขั้นการศึกษาบริบท และกำหนดปัญหาของการวิจัย ขั้นการวางแผนปฏิบัติงานวิจัย ขั้นการติดตาม ตรวจสอบและปรับปรุง และขั้นการสรุปผลการวิจัย ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่คณะผู้วิจัยจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีต่อกระบวนการ เห็นความสำคัญ มีจิตสำนึกตระหนักเห็นความสำคัญ และมีความต้องการที่จะเข้ามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มองเห็นผลประโยชน์ของการทำวิจัยที่จะมีต่อตัวเขา ในขณะที่เขาเองก็จำเป็นต้องยอมเสียสละบางส่วนเช่น เวลาในการประกอบอาชีพหรือหารายได้ไปบ้าง ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานและผลบั้นปลายของการวิจัยตกลงสู่ชาวบ้านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง พร้อมไปกับการที่ผู้วิจัยพึงระมัดระวังบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างกันของคนในชุมชน แบบแผนความคิดและการปฏิบัติ ค่านิยมร่วม รวมทั้งเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ยังมีอิทธิพลครอบงำคนในชุมชนอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะชุมชนที่ชาวบ้านมีพื้นฐานการศึกษาที่ยังไม่ดีเท่าที่ควร

กระบวนการนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะ คือ กลุ่มของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่ประชาชนมอบอำนาจมาให้และยังเกี่ยวข้องกับการเลือกทิศทางเป้าหมายที่จะมุ่งไป ตลอดจนวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น (Voluntary Sector Initiative, 2002) สามารถแยกออกได้เป็นสองคำ คือ คำว่า “นโยบาย” ซึ่งจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 บ่งไว้ว่าหมายถึง “อุบายหรือกลเม็ดที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้พิจารณาเห็นว่าเป็นทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายของส่วนรวมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเหมาะสมแล้ว” อีกคำคือ “สาธารณะ” ซึ่งมีความหมายเป็น 2 นัยยะ กล่าวคือ เป็นเรื่องสาธารณะที่ทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วม และมีผลกระทบต่อสาธารณะ ทั้งนี้ นโยบายสาธารณะที่ดี (Healthy

Public Policies) จะต้องนำไปสู่ความถูกต้องเป็นธรรม และประโยชน์สุขของมหาชน (ประเวศ วะสี, 2547)

กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการทางสังคม คนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมมองเห็นปัญหา ร่วมขับเคลื่อนให้สังคมเห็นเป็นปัญหามหาชน ซึ่งปัจจัยขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะในกระบวนการเชิงนโยบายดังกล่าวมีปัจจัยที่สำคัญคือ เวทีนโยบายสาธารณะ รวมทั้งกลไกการสื่อสารมวลชนที่จะช่วยขับเคลื่อนประเด็นปัญหาเชิงนโยบายของสังคมที่มีความหลากหลาย และสลับซับซ้อนให้สังคมได้เรียนรู้ เป็นการช่วยเปิดกว้างในเชิงปัญญาและจิตวิญญาณให้กว้างขวางในสังคม

ทุนทางสังคม (Social capital)

“ทุนทางสังคม” เป็นเรื่องใหม่ จึงมีคำจำกัดความและองค์ประกอบหรือขอบเขตที่ค่อนข้างหลากหลาย (ยังไม่ตกผลึก) ขึ้นกับสภาพแวดล้อมและพื้นฐานของแต่ละสังคมที่แตกต่างกัน สำหรับ “ทุนทางสังคม” ในบริบทของสังคมไทย น่าจะหมายถึง “ผลรวมของสิ่งดีงามต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม ทั้งในส่วนที่ได้จากการสั่งสมและการต่อยอดรวมถึงการรวมตัวของคนที่มีคุณภาพเพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม บนพื้นฐานของความไว้วางใจ สายใยแห่งความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงาม” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของสังคมโดยรวม ซึ่งหมายความว่าถ้าคนในสังคมนั้นๆ มีความไว้วางใจและมีเครือข่ายระหว่างกันมากขึ้นเท่าไร ความสนิทสนมกลมเกลียวจะส่งผลทำให้ คนในสังคมสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีความเข้มแข็งเป็นกลุ่มเป็นก้อนมากขึ้น ในแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ทุนทางสังคมจะส่งผลกระทบภายนอกทางบวก (Positive Externality) ต่อคนในสังคม เช่นถ้าคนในสังคมหรือในครอบครัวมีความรักใคร่ปรองดองกันมากเท่าไร จะส่งผลทำให้สังคมโดยรวมนั้นมีความสุขและความร่มเย็น

ความสุขกับทุนทางสังคม

เนื่องจาก “ความสุข” คือความต้องการอันสูงสุดของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้เอง นักวิชาการในหลากหลายสาขาจึงได้พยายามศึกษาถึงประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสุข ไม่ว่าจะเป็น “ความหมายที่แท้จริงของคำว่าความสุข” “ความสุขคืออะไร” หรือ “ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความสุข” โดยศาสตร์ที่ทำการศึกษาด้านความสุขนั้น ในระยะแรกเริ่มจะได้รับการศึกษามากจากนักจิตวิทยาและแพทย์ในสาขาจิตเวชก่อน จึงขยายไปสู่สาขาอื่นๆ อย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็น สาขาสังคมศาสตร์และสาขาเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น

โดยทั่วไปแล้ว การศึกษาทางด้านความสุขจะพยายามอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสุขกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (Socio-Economic Factors) ต่าง ๆ โดยพบว่าระดับความสุขจะลดลงเมื่อบุคคลนั้นเกิดการว่างงาน และได้รับรายได้ที่ลดลง รวมไปถึงการอยู่อาศัยในเมือง และระดับ

ของความสุขจะเพิ่มขึ้นในกรณีของบุคคลที่แต่งงานแล้ว มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และมีสุขภาพกายที่ดี เป็นต้น โดยในการศึกษาข้างอธิบายว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอายุและระดับของความสุขนั้นมีความสัมพันธ์ในลักษณะของ “ตัวยู” (U-Shape) โดยช่วงอายุที่คนมีระดับของความสุขต่ำที่สุด (หรือความทุกข์มากที่สุด) คือช่วงของวัยกลางคน โดยผลจากการศึกษา พบว่า คนในช่วงวัยนี้จะมีระดับของความสุขที่ต่ำกว่าในช่วงอายุของวัยเด็กและวัยชรา นอกจากนี้ จากการศึกษาของ รศรินทร์ เกรย์ และคณะ (2549) ในการศึกษาความสุขและปัจจัยที่มีผลต่อความสุขของผู้สูงอายุในจังหวัดชัยนาท พบว่า ระดับความสุขขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ประกอบด้วย การไม่มีหนี้สิน / การมีหนี้สินแต่ไม่เป็นภาระ การมีทรัพย์สินไว้ในครอบครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีครอบครัวอบอุ่นและการได้อยู่กับลูก การมีสุขภาพดี การได้อยู่ในชุมชนที่มีความไว้เนื้อเชื่อใจกัน ช่วยเหลือกันและมีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน สำหรับการศึกษาทางด้านปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม จากการศึกษาของปิงปอนด์ รักอำนาจกิจ และพิริยะ ผลพิรุฬห์ (2550) พบว่า คนที่อยู่อาศัยในเมืองมีระดับความสุขเท่ากับคนที่อยู่อาศัยในชนบทเนื่องจากมีความสบายกายมากกว่าแต่มีความสบายใจน้อยกว่า

แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการ

องค์การอนามัยโลก (ขนิษฐา เทวินทรภักดี, 2540, หน้า 4) กล่าวถึงความพิการไว้ว่าเป็นความเสียเปรียบของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เกิดจากความชำรุด หรือความสามารถบกพร่องเป็นผลทำให้บุคคลนั้นไม่อาจแสดงบทบาทหรือทำอะไรให้เหมาะสมสอดคล้องได้ตามวัยเพศ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 4 ได้กำหนดความหมายไว้ว่า คนพิการ คือ บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่กำหนดในประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พ.ศ.2552) กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ ได้ 6 ประเภท ได้แก่ 1) ความพิการทางการเห็น 2) ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย 3) ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย 4) ความพิการทางจิตใจ หรือพฤติกรรม หรือออทิสติก 5) ความพิการทางสติปัญญา และ 6) ความพิการทางการเรียนรู้ ซึ่งคณะรัฐมนตรีลงมติเห็นชอบประกาศใช้กฎหมายสากลด้วยสิทธิคนพิการไทย เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2541 เพื่อให้หน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับคนพิการตามเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเรื่อง สิทธิ โอกาส แสดงความเสมอภาค

ที่คนพิการควรได้รับอย่างเท่าเทียมไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคนพิการ ไว้จำนวน 13 ข้อ (ขนิษฐา เทวินทรภักดี, 2540, หน้า 33 - 35) ดังนี้

- 1) คนพิการมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีสิทธิและเสรีภาพแห่งบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในฐานะพลเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ระบุไว้ โดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา การเมือง ภาษา ถิ่นกำเนิด เพศ อายุ หรือสถานะอื่นใด
- 2) คนพิการมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง
- 3) คนพิการมีสิทธิเข้าร่วมตัดสินใจกำหนดนโยบายและแผนทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับคนพิการทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
- 4) คนพิการมีสิทธิได้รับการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาตั้งแต่แรกเกิด และแรกเริ่มที่พบความพิการ รวมทั้งผู้ปกครองและครอบครัวของคนพิการต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลทุกด้าน เพื่อให้สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาคนพิการอย่างเต็มศักยภาพและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล
- 5) คนพิการมีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระได้ด้วยตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
- 6) คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพในทุกระดับ ทุกรูปแบบของการจัดการศึกษาตามความต้องการของคนพิการอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ทั้งการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียนและการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยไม่มีการจำกัดเลือกปฏิบัติหรือยกเว้นใด ๆ
- 7) คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ การฝึกอบรมอาชีพการประกอบอาชีพทุกประเภท ได้รับการจ้างงาน หรือว่าจ้างเข้าทำงานตามความต้องการและความสามารถโดยได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการ ได้รับความก้าวหน้ารวมทั้งได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานโดยไม่มีการกีดกันหรือเลือกปฏิบัติ
- 8) คนพิการมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกคุกคามทางเพศ ทำร้ายร่างกายและจิตใจ กักขังเอารัดเอาเปรียบหรือการแสวงหาประโยชน์ใด ๆ จากความพิการ ทั้งนี้ให้ได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป
- 9) คนพิการมีสิทธิอยู่ร่วมกับครอบครัวชุมชนของตนและมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชนและสังคม

10) คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐบาลเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

11) คนพิการมีสิทธิได้รับการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ครอบครัวชุมชนและสังคมได้รับรู้และเข้าใจคนพิการในทางที่สร้างสรรค์ โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิศักยภาพและความสามารถทั้งการบำเพ็ญประโยชน์ของคนพิการ

12) คนพิการมีสิทธิได้รับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนพิการ ทั้งนี้ต้องได้รับการสนับสนุนให้มีสื่อทุกประเภทที่เหมาะสมกับคนพิการ รวมทั้งต้องจัดให้มีล่ามภาษามือ อักษรเบรลล์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์พิเศษอื่น ๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร

13) คนพิการและครอบครัว ชุมชน สังคม มีสิทธิได้รับและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพื่อทราบถึงสิทธิอันระบุไว้ในกฎหมายฉบับนี้โดยทั่วถึง ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญและปฏิบัติตามพันธะสัญญาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ซึ่งได้ลงนามหรือตกลงร่วมกันในระดับประเทศและระดับนานาชาติ จากกฎหมายสากลว่าด้วยสิทธิคนพิการจะเห็นได้ว่าองค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญแก่คนพิการที่จะได้รับสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันทางกฎหมายและสวัสดิการต่างๆ เหมือนคนปกติทั่วไป

ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ยังได้ให้ความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการว่าเป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การศาสนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใด เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้ ขนิษฐา เทวินทรภักดี (2540, หน้า 20 - 23) ได้กล่าวถึงรายละเอียดเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแบ่งเป็น 4 สาขา คือ 1) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ (medical rehabilitation) 2) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา (educational rehabilitation) 3) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม (social rehabilitation) และ 4) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ (vocational rehabilitation) นอกจากนั้นแล้ว ในพระราชบัญญัติฯ ยังได้กล่าวถึงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ โดยมีความหมายว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การจัดสวัสดิการการส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิ การสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ภายใต้อาณัติที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้เอาไว้ด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบัน รัฐบาลกลางได้มีการนำนโยบายถ่ายโอนงานด้านสวัสดิการสังคมสู่การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว นั้น ยังประสบกับสภาพปัญหาต่างๆ มากมาย โดยส่วนใหญ่ ประสบปัญหาในการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมทุกด้าน (วิยะดา ตีระแพทย์, 2542) คือ ด้านความพร้อมของบุคลากร ด้านโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านงบประมาณสนับสนุนการช่วยเหลือด้านวัสดุครุภัณฑ์สนับสนุนการช่วยเหลือและด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน แสดงว่าในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมไม่เพียงพอที่จะนำนโยบายถ่ายโอนงานด้านสวัสดิการสังคมไปปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องอาศัย ความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และองค์กรทุกฝ่ายในสังคมให้การสนับสนุนทรัพยากรด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการขององค์การบริหารส่วนตำบล (อรทัย รัตนวิมล, 2545) เพื่อให้้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมได้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นแล้ว เจตคติในทางบวกและการมีส่วนร่วมของคนในสังคม รวมทั้ง ความรู้และความเข้าใจในการดำเนินงานพัฒนาต่างๆ ในชุมชน ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะส่งผลต่อการดำเนินงานพัฒนาต่างๆ เกิดความยั่งยืนได้ (อุบล จันทรเพชร, 2543) ตลอดจนควรมีการกำหนดกลยุทธ์การปฏิบัติงาน การวางแผน การประเมินผล ปฏิบัติงานให้มีความสอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพคนพิการและความพร้อมของคนในชุมชนด้วย (วริยาภรณ์ พรนภดล 2544)

เป็นที่ยอมรับกันว่า ผลประโยชน์ที่บุคคลในชุมชนนั้นๆ จะได้รับจากโครงสร้างของทุนทางสังคมจะอยู่ในรูปของ “ความกลมเกลียวกันระหว่างบุคคล” (Inter-Personal Ties) โดยงานศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical Studies) ทางด้านทุนทางสังคมมักจำแนกลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่อธิบายถึงผลกระทบของทุนทางสังคมทั้งต่อบุคคล (Individuals) ต่อครอบครัว (Family) ต่อชุมชน (Communities) ต่อจังหวัด (Provinces) หรือต่อประเทศทั้งหมดโดยรวม โดยความสุขของบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวส่งผลเชิงบวกต่อความสุขของบุคคลนั้นๆ ด้วยเช่นกัน โดยถ้าคนในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรักใคร่ซึ่งกันและกัน ก็จะส่งผลทำให้ครอบครัวนั้นมีความสุขมากขึ้น ด้วย ดังนั้น ภาครัฐควรจะทำให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จาก ทุนทางสังคมที่สร้างขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ หรือศาสนา นอกจากนี้ การรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนในชุมชนหนึ่งๆ จากการมีส่วนร่วมในการสร้างทุนทางสังคม จะส่งผล

ทางอ้อมต่อการสร้างทุนทางสังคมในมิติอื่นๆที่สำคัญด้วยเช่นกัน เช่น ความไว้วางใจ เชื่อใจ ความเคารพ
ซึ่งกันและกัน (พิริยะ ผลพิรุฬห์ และปึงปอนด์ รักอำนวยกิจ, 2550)

เอกสารอ้างอิง

ขนิษฐา เทวินทรภักดี. (2540). แผ้วถางทางการฟื้นฟูสมรรถภาพ : ผู้การพัฒนาที่ยั่งยืนของคนพิการ.
กรุงเทพฯ: กรมประชาสงเคราะห์.

บุญเสริม หุตะแพทย์. (2546). การบริหารแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่นและชนบทด้านสังคม
สงเคราะห์. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท
หน่วยที่ 9-15. (หน้า 761-81). (พิมพ์ครั้งที่ 11). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประเวศ วะสี. (2547). กระบวนการนโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.

พรต ทับทิมทอง, จ.อ. (2546). ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทอำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาและ
ฝ่ายบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง.
ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขา นโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
บูรพา.

มฤดี ศรีสุข. (2545). การบริหารงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัด
ชลบุรี. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา.

ประเวศ วะสี. (2547). กระบวนการนโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.

ปึงปอนด์ รักอำนวยกิจ และ พิริยะ ผลพิรุฬห์. 2550. “ความสุขกายสบายใจของคนเมือง”. ในบทที่ 5
ของ วรชัย ทองไทย และสุริย์พร พันพื้ง (บรรณาธิการ) ประชากรและสังคม 2550. นครปฐม:
สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม

วิยาภรณ์ พรนภดล. (2544). การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนของคณะกรรมการบริหาร
องค์การบริหารส่วนตำบล. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบาย
สวัสดิการสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิยะดา ตีระแพทย์. (2542). การนำนโยบายถ่ายโอนงานด้านสวัสดิการสังคมสู่การปฏิบัติงานของ
องค์การบริหารส่วนตำบล. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบาย
สวัสดิการสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)*.

เอกสารประกอบการสัมมนาระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) วันที่ 10-11 กุมภาพันธ์ 2549 โรงแรมอุทองอินน์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สุเทพ เชาวลิท. (2547). *สวัสดิการสังคม*. กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์

อรทัย รัตนวิมล. (2545). *ความพร้อมของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐมต่อการกิจด้านสาธารณสุข*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา, บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม.

อุบล จันทรเพชร. (2543). *ความพร้อมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินงานโครงการเมื่อนำอยู่ด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

4. วัตถุประสงค์

- 1) สำรวจและศึกษาวิถีชีวิตและความคาดหวังของผู้พิการพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
- 2) ศึกษาทุนทางสังคมของชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
- 3) พัฒนาระบบการทางความคิดเชิงนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการบนพื้นฐานของทุนทางสังคมอันจะนำไปสู่การปฏิบัติอันดีงามของสังคมต่อผู้พิการ

5. เป้าหมาย

สร้างการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางความคิดบนพื้นฐานวัฒนธรรมทางสังคมและบรรทัดฐานการปฏิบัติอันดีงามต่อผู้พิการเพื่อก้าวสู่สังคมแห่งความห่วงใย

6. ระยะเวลาของโครงการ

วันเริ่มต้น 1 มีนาคม 2554 กำหนดเสร็จ 30 ตุลาคม 2554

7. ขั้นตอนการดำเนินงาน

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยการประยุกต์ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการวางฐานความคิดร่วมกันจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบแนวคิดกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Public Policy Process) โดยมีขั้นตอนและวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal : PRA)

- 1) จัดเวทีกำหนดพันธะสัญญาทางใจระหว่างผู้พิการ ผู้วิจัย ภาคประชาสังคม และหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการและการให้บริการทางสังคม
- 2) การศึกษาและเรียนรู้สังคมร่วมกัน โดยทำการศึกษาถึงวิธีการหรือแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้พิการในพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก โดยทำการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้พิการ หรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารรายงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีการบันทึกไว้ ประกอบด้วย
 - (1) วิธีการหรือแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้พิการ แสดงถึงสภาพความเป็นอยู่และการทำมาหากินโดยทั่วไปของผู้พิการ การแสดงออกทางสังคมและการเข้าถึงการบริการทางสังคมของผู้พิการในพื้นที่ ประกอบด้วย สถานะและตำแหน่งที่อยู่ของผู้พิการ บทบาทและหน้าที่ที่ผู้พิการกระทำเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ทักษะคิดในการดำเนินชีวิตของผู้พิการ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชนของผู้พิการ กิจกรรมการแสดงออกทางสังคมของผู้พิการ รวมทั้งการเข้าถึงการบริการทางสังคมของผู้พิการ
 - (2) ความคาดหวังให้มีความสุขในการดำเนินชีวิตของผู้พิการ แสดงถึงความรู้สึกและความคาดหวังในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้พิการในพื้นที่ ประกอบด้วย ความรู้สึกของผู้พิการต่อการดำเนินชีวิตในสังคม และความคาดหวังต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติสุข รวมทั้งความคาดหวังอันจะส่งผลต่อความสำเร็จในสิ่งที่ผู้พิการต้องการ
 - (3) ศึกษาวัฒนธรรมของสังคมชุมชนเมืองพิษณุโลก ประกอบด้วยสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิด หรือค่านิยมอันมีผลต่อการปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนิน

ชีวิต การเปิดโอกาสทางสังคมต่อผู้พิการ รวมทั้งระบบการบริการต่างๆ ในสังคมใน
การบริการผู้พิการ

- 3) ศึกษาปัญหาการเป็นอยู่ทางสังคมระหว่างผู้พิการกับคนในสังคมชุมชนเทศบาลนคร
พิษณุโลก ตลอดจนศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการพัฒนากระบวนการเชิงนโยบายสาธารณะเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง
วัฒนธรรมทางสังคมและบรรทัดฐานการปฏิบัติอันดีงามต่อผู้พิการแบบมีส่วนร่วม

(Participatory Planning for Action : PPA)

- 1) จัดเวทีตัดสินใจร่วมกัน (Group Decision Making) เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาฐานคิด
เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางสังคมและบรรทัดฐานการปฏิบัติอันดีงามต่อผู้
พิการ ซึ่งเป็นเวทีที่นำผู้เกี่ยวข้องระหว่างผู้พิการ ผู้วิจัย ภาคประชาสังคม และหน่วยงาน/
องค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการและการให้บริการทางสังคม ในการพิจารณาจัดทำข้อเสนอ
นโยบายและทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ การปฏิบัติ รวมทั้งร่วมกันพิจารณาประเด็นและ
ตัวชี้วัดในการติดตามประเมินผล โดยยึดแนวทางการพัฒนาสังคมแห่งความห่วงใยเป็น
หลัก
- 2) สรุปผลและนำเสนอกรอบฐานคิดเชิงนโยบายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทาง
สังคมและบรรทัดฐานการปฏิบัติอันดีงามต่อผู้พิการให้ผู้พิการ ท้องถิ่น ภาคประชาสังคม
และหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการและการให้บริการทางสังคมนำไปปฏิบัติ
พร้อมทั้งดำเนินนโยบายนำร่องต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการติดตามประเมินผลกรอบฐานคิดเชิงนโยบายเพื่อสร้างการ
เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางสังคมและบรรทัดฐานการปฏิบัติอันดีงามต่อผู้พิการแบบมีส่วน
ร่วม (Participatory Evaluation Action : PEA)

- 1) วิเคราะห์และประเมินผลกรอบฐานคิดเชิงนโยบายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม
ทางสังคมและบรรทัดฐานการปฏิบัติอันดีงามต่อผู้พิการ ซึ่งจะให้ผู้พิการ ท้องถิ่น ภาค
ประชาสังคม และหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการและการให้บริการทางสังคมทำ
การประเมินร่วมกัน

- 2) สรุปผลและนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางสังคม และบรรทัดฐานการปฏิบัติอันดีงามต่อผู้พิการเพื่อเป็นตัวอย่างในการปรับใช้กับพื้นที่ หรือในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

8. รายละเอียดกิจกรรมย่อยและกรอบเวลา

[illegible]

5	การติดตามประเมินผล นโยบาย										
---	------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

8. รายละเอียดกิจกรรมย่อยและกรอบเวลา (ต่อ)

ลำดับ ที่	กิจกรรม	ระยะเวลา (พ.ศ.2554)									
		ม. ค.	ก. พ.	มี. ค.	เม.ย. .	พ. ค.	มิ. ย.	ก. ค.	ส. ค.	ก. ย.	ต. ค.
6	สรุปผลและจัดทำข้อเสนอ ทางเลือกเชิงนโยบายฯ										
7	นำเสนอผลการวิจัย										

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ข้อมูลพื้นฐานวิถีชีวิตและต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้พิการพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกในรูปของเอกสาร และข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์
- 2) เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้พิการ ประชาชนและหน่วยงาน/องค์กรบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม
- 3) ข้อเสนอแนะแนวทางการกำหนดนโยบายสาธารณะสำหรับการสร้างทุนทางสังคมในประเภทต่างๆ บนพื้นฐานของการปฏิบัติอันดีงามของสังคมต่อผู้พิการ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง

วัฒนธรรมทางสังคมและบรรทัดฐานการปฏิบัติอันดีงามต่อผู้พิการเพื่อก้าวสู่สังคมแห่งความหวัง
เพื่อเป็นแนวทางการพิจารณาทางเลือกในการกำหนดนโยบายการปฏิบัติของหน่วยงานในพื้นที่และ
พื้นที่อื่นๆ ต่อไป

10. รายละเอียดของผู้รับผิดชอบโครงการ

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาววาสนา ศิริพรทุม

(ภาษาอังกฤษ) Miss. Wasana Siripornatum

หน่วยงานที่สังกัด

นิติศตปัญญาโทภาคพิเศษ

สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยนเรศวร

โทรศัพท์ 083-0645442 โทรสาร -

Email: wasana_si@hotmail.com

บทบาทหน้าที่/ความรับผิดชอบในโครงการนี้

หัวหน้าโครงการวิจัยและนักวิจัย มีหน้าที่ในการจัดเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การ
สัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล การทำเวทีการมีส่วนร่วมและการเขียนรายงาน
วิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายณัฐชานนท์ อุดสม

(ภาษาอังกฤษ) Mr. Nutchanon Utasom

หน่วยงานที่สังกัด นักวิจัยอิสระ

944/2 ถนนบรมไตรโลกนารถ 2 ต.ในเมือง อ.เมือง

จังหวัดพิษณุโลก รหัสไปรษณีย์ 65000

โทรศัพท์ 089-6444078 โทรสาร -

Email: nutchanon_u@hotmail.com

บทบาทหน้าที่/ความรับผิดชอบในโครงการนี้

นักวิจัย มีหน้าที่ในการจัดเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล การทำเวทีการมีส่วนร่วมและการเขียนรายงานวิจัย

1. ชื่อโครงการ บทละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการ

2. หลักการ เหตุผล

ด้วยปัจจุบัน สถานการณ์ความพิการในสังคม แม้จะมีผู้กำลังให้ความสนใจ หรือให้ความช่วยเหลือ แต่สังคมโดยภาพรวมของสังคมส่วนใหญ่ ยังมีคนให้ความสำคัญน้อย ยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความพิการ และต่อผู้พิการ

หลายครั้งที่ผู้พิการในสังคมไม่ได้รับการเหลียวแล หลายคนยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องต่อผู้พิการ อาจด้วยทั้งไม่มีเวทีหรือพื้นที่ในการที่จะให้คนที่ไม่พิการกับคนพิการได้มีโอกาสมาเจอกัน ซึ่งคนทั่วไปหลายคนอาจไม่ได้มีความตั้งใจที่จะลบหลู่ หรือดูถูกผู้พิการ แต่ด้วยความไม่เข้าใจดังที่กล่าวมาในเบื้องต้น ทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกับผู้พิการได้ หรือหากอยู่ได้แต่อาจยังไม่มีความเข้าใจอย่างแท้จริงต่อผู้พิการ

ละครเร่เป็นอีกหนึ่งสื่อที่ดีมากในการเชื่อมร้อยผู้ชมกับผู้แสดง ซึ่งการเป็นผู้แสดงเป็นเหมือนผู้สื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ให้กับผู้ชม มีจำนวนคนไม่มากต่อการจัดแสดงแต่ละครั้ง ผู้ชมสามารถเข้าถึงผู้แสดงได้ง่ายมาก เนื่องจากลักษณะของการจัดแสดงละครเร่ จะเป็นการแสดงที่เข้าถึงผู้ชม

ต้องมีการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าที่ต้องดีมาก และผู้ชมยังสามารถมีส่วนร่วมต่อการแสดงได้อีกด้วย

ตรงนี้เอง ทางกลุ่มตั้มย้าจึงเห็นว่า ละครเร่เป็นอีกสื่อหนึ่งที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารต่อผู้ชม ซึ่งหมายถึงผู้คนในสังคมทั่วไปได้มีความเข้าใจต่อความพิการและต่อผู้พิการมากขึ้น เพราะเชื่อว่าหากผู้คนในสังคมได้มีความเข้าใจต่อความพิการและผู้พิการมากขึ้น จากสื่อทางเลือกหรือละครเร่ นี้ ได้มีการส่งต่อข้อมูล เผยแพร่เนื้อหาออกต่อ ๆ ไป จะทำให้ผู้พิการสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลทั่วไปได้อย่างมีความสุข จะทำให้ผู้พิการมีกำลังใจในการทำงาน ใน การเรียน หรือการใช้ชีวิตในกิจกรรมอื่น ๆ ในสังคมต่อไป

แต่กระนั้นก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอผ่านสื่ออะไรก็ตาม สิ่งที่ควรให้ความสำคัญเป็นอย่างมากคือบท เพราะเป็นส่วนที่จะใช้ในการสื่อสารออกไปยังผู้ชม หากเรื่องราว เนื้อหา ลำดับ เหตุการณ์ดี จะทำให้ผลของการนำเสนอ นั้น มีประสิทธิภาพ และได้ประสิทธิผลมากที่สุด

ดังนั้น ทางกลุ่มตั้มย้าจึงเสนอโครงการบตละครเร่เพื่อทำความเข้าใจผู้พิการ เพื่อที่จะเป็นการพัฒนาบตละครเร่ที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ ที่มีคุณภาพ

3. วัตถุประสงค์

- 3.1. เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการใช้สื่อละครเร่ให้แก่เยาวชนและผู้สนใจ
- 3.2. เพื่อพัฒนาบตละครเร่ที่เกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจผู้พิการ
- 3.3. เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องความพิการและผู้พิการต่อประชาชนคนทั่วไป

4. เป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย

1. เยาวชนและประชาชนทั่วไปที่สนใจร่วมกิจกรรมเขียนบตละครเร่เพื่อคนพิการจำนวน 15 คน
2. คณะทำงาน 4 คน
3. วิทยากรเพื่อทำความเข้าใจคนพิการ 4 คน
4. วิทยากรด้านการละคร 2 คน

5. รายละเอียดกิจกรรม

ลำดับที่/กิจกรรม	เนื้อหา	หมายเหตุ
------------------	---------	----------

1. ประชุมพัฒนาโครงการ และเตรียมงาน	เพื่อเตรียมคณะทำงาน	
2. ประสานงาน	เพื่อประสานทั้ง คณะทำงาน วิทยากร ผู้เข้าร่วม รวมถึง สถานที่ และอื่นๆ	
3. กิจกรรมอบรม	เพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาศักยภาพของเพื่อนสมาชิกในการจัด กิจกรรมละครเร่	โดยจะมีเนื้อหา เกี่ยวกับสิทธิของผู้ พิการด้วย
4. พัฒนابلักระ	เป็นการพัฒนาเพื่อให้ได้บัทละคร เพื่อเป็นข้อมูลหรือฐาน สำหรับการใช้ในการแสดงในลำดับต่อไป	
5. เผยแพร่	เผยแพร่บัทละครที่ได้จัดทำผ่านสื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และร่วมจัดแสดงในเวทีเดียวกันกับโครงการบท เพลงอนาชีดเพื่อคนพิการ	
6. ถอดบทเรียน	เพื่อสรุปและประมวลผลจากการทำกิจกรรมเพื่อเป็น แนวทางในการจัดกิจกรรมครั้งต่อ ๆ ไป	

*หมายเหตุ โดยจะมีเพื่อนผู้พิการเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1. ได้พัฒนาศักยภาพด้านการใช้สื่อละครเร่ให้แก่เยาวชนและผู้สนใจ
- 6.2. ได้พัฒนابلักระเร่ที่เกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจผู้พิการ
- 6.3. ได้สร้างความเข้าใจเรื่องความพิการและผู้พิการต่อประชาชนคนทั่วไป

7. ตัวชี้วัดผลลัพธ์

- 7.1. ได้จัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนابلักระเร่ 1 ครั้ง
- 7.2. ได้บัทละครเร่เพื่อความเข้าใจผู้พิการอย่างน้อย 3 บท
- 7.3. ได้จัดแสดงละครเร่อย่างน้อย 2 พื้นที่
- 7.4. ได้จัดกิจกรรมแสดงละครเร่ในรูปแบบละครเวทีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างน้อย 1 ครั้ง
- 7.5. ได้ชุดการแสดงละครเร่อย่างน้อย 1 ชุด

8. การประเมินผลการดำเนินงาน

8.1. แบบสอบถาม

8.2. สัมภาษณ์

9. รายละเอียดผู้เสนอโครงการ

ชื่อ (องค์กร กลุ่ม หรือ เครือข่าย) กลุ่มดัมข่า

ที่อยู่ 170/6 ม.3 ต.ปะนาเระ อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี 94130

เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ / โทรสาร 0-864886193, 0874246997

E mail address pmatu25@hotmail.com

1. ชื่อโครงการ บทเพลงอนาชีดเพื่อคนพิการ

2. หลักการ เหตุผล

อนาชีด คือการขับร้องบทเพลงที่เชิญชวนผู้คนปฏิบัติแต่กรรมดี ทำแต่สิ่งดี ซึ่งอิสลามไม่ได้วัดคนที่รูปกายภายนอก แต่วัดกันที่จิตใจ การกระทำที่ผู้คนผู้นั้นได้ปฏิบัติ สอนให้สามารถยอมรับและอยู่กับสิ่งที่ถูกประทานมาให้ได้ และสามารถมีความสุขอยู่ได้อย่างไม่ลำบาก

ปัจจุบันอนาชีดกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้เท่านั้น แต่เป็นในทุก ๆ ที่ที่มีพี่น้องมุสลิมอาศัยอยู่ ไม่ว่าจะเป็นภาษาอะไรก็ตาม เนื่องจากเป็นความบันเทิงที่ไม่ผิดหลักศาสนา และยังเป็นการเชิญชวนให้ผู้คนเข้าใกล้ศาสนามากยิ่งขึ้น

ความพิการในทรรศนะอิสลามแล้ว ไม่ว่าจะเป็นแต่กำเนิด หรือมาเป็นที่หลัง ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดให้เกิดขึ้นทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้พิการต้องรับสภาพและปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ สิ่งนี้เองทำให้ผู้พิการไม่เคยโทษสิ่งรอบข้าง แต่เขาต้องเรียนรู้เพื่อจะอยู่ในสังคมอย่างไรให้มีความสุข และด้วยการที่อิสลามไม่มีเรื่องภพชาติ ไม่มีชาติที่แล้ว และไม่มีชาติหน้า ดังนั้น ความพิการที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้เชื่อว่าจะเกิดจากกรรมที่ทำจากชาติที่แล้ว หรือเป็นความผิดบาปของตน จึงไม่ได้ถือว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจแต่อย่างใด สิ่งนี้จะส่งผลต่อการปฏิบัติตนต่อคนรอบข้าง

แม้สิ่งนี้จะเป็นที่ยอมรับได้ในสังคมมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่การใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมแล้ว ยังมีอีกหลายเรื่องราวที่ระหว่างผู้ที่พิการและผู้ที่ไม่พิการไม่เป็นที่เข้าใจตรงกัน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความช่วยเหลือ ซึ่งจริง ๆ แล้วเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจให้มากที่สุดทีเดียว เนื่องจากหลายครั้งที่หลายคนต้องการให้ความช่วยเหลือผู้พิการต้องการ แต่ไม่รู้ว่าจะเข้าไปให้ความช่วยเหลืออย่างไรจึงจะเหมาะสม ไม่ทำให้ผู้พิการรู้สึกไม่สบายใจ อีกทั้งความพิการก็มีหลายรูปแบบ และแต่ละรูปแบบจะมีวิธีการให้ความช่วยเหลือแตกต่างกันไป และแต่ละแบบก็มีคนที่แตกต่างกัน อันนี้เองที่ควรทำให้เกิดความเข้าใจตรงกัน รวมทั้งให้ผู้พิการเองได้เข้าใจผู้คนรอบข้างถึงความปรารถนาดีในการให้ความช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นเพียงความสงสารแต่อย่างใด เพียงแต่ต้องการแสดงน้ำใจต่อกันเท่านั้นเอง

เป็นโอกาสดีที่การขับร้องอนาซิดกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการจัดการประกวดถี่มากขึ้น หากงานมหกรรมใดมีการประกวดร้องเพลงก็มักจะมีการประกวดอนาซิดด้วย หรือเป็นการประกวดเฉพาะอนาซิดก็มีอยู่บ่อยขึ้นจากหลายปีที่ผ่านมา จึงเห็นว่าจะเป็นอีกช่องทางที่สำคัญในการเผยแพร่เนื้อหาของความพิการในเชิงของศาสนา แต่ด้วยบทเพลงอนาซิดส่วนใหญ่ที่มีอยู่จะเป็นภาษามลายู ภาษาไทยยังมีน้อย ทางชมรมส่งเสริมและพัฒนาอนาซิด จึงเห็นว่า ควรเชิญผู้แต่งเพลงจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งได้เคยแต่งเพลงเพื่อเข้าประกวดและจัดทำเป็นผลงานเพลงมาแล้ว ได้ร่วมกันประพันธ์บทเพลงอนาซิดที่เกี่ยวข้องกับความพิการในภาษาไทย ไม่เพียงแค่เผยแพร่ให้ผู้ที่ชอบอนาซิดที่เข้าใจภาษามลายูเท่านั้น ยังทำให้ผู้ที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารสามารถเข้าใจถึงเรื่องราวและเนื้อหาของบทเพลงได้

ดังนั้น ทางชมรมส่งเสริมและพัฒนาอนาซิด จึงได้เสนอโครงการ บทเพลงอนาซิดเพื่อคนพิการขึ้น เพื่อให้ทั้งสังคมทั่วไปและคนพิการสามารถที่จะเข้าใจซึ่งกันและกัน และสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุขมากขึ้น

3. วัตถุประสงค์

- 3.1 เพื่อแต่งบทเพลงอนาซิดที่เกี่ยวข้องกับความพิการในภาษาไทยและภาษามลายู
- 3.2 เพื่อใช้อนาซิดเป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวให้เกิดความเข้าใจความพิการ
- 3.3 เพื่อให้คนทั่วไปและคนพิการสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุขมากขึ้น

4. กลุ่มเป้าหมาย

นักแต่งเพลงอนาซิด

จำนวน 10 คน

วิทยากรเพื่อความเข้าใจผู้พิการ	จำนวน 4 คน
วิทยากรการแต่งเพลงอนาซิด	จำนวน 1 คน
วิทยากรด้านการขับร้อง	จำนวน 1 คน
คณะทำงาน	จำนวน 3 คน
รวมผู้เข้าร่วม	จำนวนทั้งสิ้น 19 คน

5. รายละเอียดกิจกรรม

ลำดับที่/กิจกรรม	เนื้อหา	หมายเหตุ
7. ประชุมเตรียมงาน	เพื่อเตรียมความพร้อมและความเข้าใจร่วมกันของคณะทำงาน	
8. ประสานงาน	เพื่อติดต่อประสานงานวิทยากร ผู้เข้าร่วม สถานที่ และอื่น ๆ	
9. จัดอบรม	เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับความพิการ ระหว่างวิทยากรและผู้เข้าร่วม อันจะเป็นแนวทางในการแต่งเพลงต่อไป	
10. ฝึกซ้อม	หลังจากที่แต่ละท่านได้แต่งเพลงไว้แล้ว ให้นำกลับไปฝึกซ้อมกับวงขับร้อง (ซึ่งมีอยู่แล้ว) เพื่อจะนำมาจัดแสดงในลำดับถัดไป	
11. จัดแสดง	โดยจัดเป็นลักษณะงานสร้างความเข้าใจความพิการและผู้พิการผ่านบทเพลงอนาซิด โดยนักแต่งเพลงแต่ละท่าน จะนำวงขับร้อง อนาซิดของตนที่ได้ทำการฝึกซ้อมมานั้น มาจัดแสดงร่วมกัน	
12. ถอดบทเรียน	ผู้เข้าร่วม และทีมงาน ถอดบทเรียนร่วมกันถึงการทำงานที่ผ่านมา เพื่อจะนำไปพัฒนาการทำงาน และต่อยอดกิจกรรมที่สร้างสรรค์	

	เช่นนี้ต่อไป	
--	--------------	--

*หมายเหตุ โดยจะมีเพื่อนผู้พิการเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ได้แต่งบทเพลงอนาซิดที่เกี่ยวข้องกับความพิการในภาษาไทยและภาษามลายู
- 6.2 ได้ใช้อาซิดเป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวใจความพิการให้คนทั่วไปเกิดความเข้าใจ
- 6.3 คนทั่วไปและคนพิการได้เข้าใจการใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข

7. ตัวชี้วัดผลลัพธ์

- 7.1 ได้แต่งบทเพลงอนาซิดที่เกี่ยวข้องกับความพิการในภาษาไทยและภาษามลายูอย่างน้อย 3 เพลง
- 7.2 ได้จัดแสดงบทเพลงอนาซิดเพื่อคนพิการในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างน้อย 1 ครั้ง
- 7.3 ได้จัดทำซีดีบันทึกเสียงบทเพลงอนาซิดเพื่อคนพิการมาสเตอร์จำนวน 1 แผ่น

8. การประเมินผลการดำเนินงาน

- 8.1 แบบสอบถาม
- 8.2 สัมภาษณ์

9. หน่วยงานที่โครงการ

ชมรมส่งเสริมและพัฒนาอนาซิด

โครงการหนังเจียบ: Si(gn)lent Film : ภาพยนตร์สั้นของผู้พิการทางหู

ผู้รับผิดชอบโครงการ : กลุ่มธรรมดีทำดี

หลักการและเหตุผล

ย้อนกลับไปในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เราได้เห็นปรากฏการณ์การทำสื่อของผู้พิการผ่านสายตาของคนทั่วไปมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบรายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ละคร วรรณกรรม เป็นต้น แต่ผู้พิการกลุ่มหนึ่งที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้พิการทางหู กลับไม่ปรากฏเห็นมากนัก หรือแทบจะไม่มีเลยก็ว่าได้ หากมีประเด็นของการนำเสนอส่วนใหญ่ยังคงเป็นการหยิบยกเรื่องราวจากความน่าสงสาร หรือไม่ก็เป็นการให้กำลังใจแก่ผู้พิการเพียงเท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากมุมมองของคนที่ได้ชื่อว่าเป็นคนปกติทั่วไปที่อยู่ในสังคมเพียงด้านเดียว และยังเป็นการสะท้อนแนวคิดในแบบสามัญทัศน์ หรือการเหมารวม (Stereotype) เป็นคตินิยม หรือทัศนคติของคนในสังคมทั่วไปที่มีต่อกลุ่มคนอื่น ชาตินี้ หรือลักษณะของบุคคลบางประเภท ที่เกิดขึ้นจากความคิดที่คุ้นเคยทางมโนธรรม เช่น จากพฤติกรรมบางอย่าง หรือลักษณะพิเศษที่ทำให้ดูแตกต่างจากผู้อื่นที่ปรากฏ ทำให้เกิดทัศนคติที่ยอมรับว่าเป็นเช่นนั้นเช่นนั้นในสังคมทั่วไป โดยเฉพาะคนพิการทางร่างกาย คนทั่วไปมักจะมีสามัญทัศน์ว่าเป็นผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ น่าสงสาร ต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ แม้กระทั่งเด็กพิเศษบาง

กลุ่มก็ถูกมองว่าเป็นโรคติดต่อ ซึ่งแตกต่างจากข้อเท็จจริงและความต้องการที่แท้จริงของผู้พิการที่ต้องการยื่นหยัด และช่วยเหลือได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องเป็นภาระของใคร เพียงแค่สังคมเปิดใจยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างของกันและกัน

ความคิดที่สวนทางกันนี้ยังคงมีให้เห็นดาษดื่นอยู่ในปัจจุบัน และการปรับเปลี่ยนทัศนคติก็ไม่ใช่เรื่องง่าย หากเขาเหล่านั้นไม่ได้มีคนในครอบครัว หรือคนรอบข้างประคบประหงมกับสภาพการณ์เช่นนี้ สิ่งสำคัญจึงอยู่ที่การสร้างกระแสให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างต่อเนื่อง จากกรอบแนวคิดของโครงการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและสื่อวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องความพิการที่เน้นย้ำให้เห็นถึงประเด็นความพิการเป็นเรื่องปกติ และความปกติเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการเสริมสร้างทัศนคติใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย นักจิตวิทยากล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ดีที่สุดคือการให้ข้อมูลใหม่ที่ถูกต้อง เพื่อสร้างกลไกการรับรู้ใหม่ว่าความแตกต่างทางด้านกายภาพนั้นไม่ได้บั่นทอนศักยภาพ หรือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้ลดน้อยลงแต่อย่างใด การสร้างกระแสเป็นการเปิดมิติแห่งการยอมรับในความแตกต่างของกันและกันและอยู่ร่วมกันได้ในสังคม

กลุ่มธรรมดีทำดี เป็นกลุ่มที่ก่อตัวขึ้นจากนิสิตปริญญาโท จากคณะจิตวิทยา สาขาจิตวิทยา พัฒนาการ ซึ่งสนใจในศาสตร์จิตวิทยาแนวพุทธในการสร้างปรากฏการณ์แห่งการใช้ความรู้และศาสตร์ที่ได้เล่าเรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคม โดยโครงการนี้ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มอัครรย์ภาพยนตร์ซึ่งเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันสร้างพื้นที่ทางศิลปะในชุมชนวัดสามพระยา และจัดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ละคร ภาพยนตร์ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาประสบการณ์ด้านศิลปะและวัฒนธรรมของเยาวชนและผู้สนใจทั่วไป ในการเสริมสร้างความเข้าใจให้คนในสังคมได้เล็งเห็นถึงประเด็นที่สังคมอาจจะมองข้าม หรือเพเลอมองผ่านไป

โครงการหนังเจียบ จึงเป็นโครงการที่สร้างขึ้นจากความสงสัยที่ว่า หากผู้พิการทางหูได้มีโอกาสในการผลิตภาพยนตร์สั้น เรื่องราวจะเป็นอย่างไร เราไม่ได้สนใจว่าภาพยนตร์สั้นจะมีเสียงหรือไม่เสียง แต่เราสนใจว่าผู้พิการทางหูจะสร้างสรรค์ภาพยนตร์สั้นออกมาในรูปแบบใด ประเด็นใดจากมุมมองทางความคิดและกันบึงภายในจิตใจของพวกเขา และนี่จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้พิการทางหูได้สร้างภาพยนตร์สั้นของพวกเขาเองอย่างไม่มีข้อจำกัดทางด้านกายภาพ เพราะความพิการไม่ได้เป็นอุปสรรคหากใจมุ่งมั่นที่อยากจะทำ

กลุ่มธรรมชาติทำดีจึงหวังว่าโครงการดังกล่าวจะเป็นเสมือนการจุดประกายแห่งโอกาสในการสร้างพื้นที่ให้คนอีกกลุ่มในสังคมได้ถ่ายทอดเรื่องราวให้อีกคนกลุ่มหนึ่งในสังคมได้รับรู้มุมมองทัศนคติ และเบี่ยงลึกลายในจิตใจ เพราะเราเชื่อมั่นว่าหากเราเปิดใจแลกเปลี่ยนเรื่องราว ความคิด มุมมองของความแตกต่าง ก็จะเกิดความเข้าใจในความแตกต่างนั้นมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้พิการทางหูได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิตภาพยนตร์สั้นในมุมมองตามแนวคิดของตนเอง
๒. เพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เรื่องความพิการ และคนพิการผ่านรูปแบบการทำภาพยนตร์สั้นและเผยแพร่เรื่องราวสู่คนทั่วไปในสังคม
๓. ส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้พิการในเรื่องความเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ และสร้างพื้นที่ในการแสดงออกทางความคิดอย่างอิสระ

เป้าหมาย

ต้องการให้ผู้พิการทางหูที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และปริญญาตรี จำนวน ๒๕ – ๓๐ คน ที่สนใจในการผลิตภาพยนตร์สั้น ได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการและสามารถรวมกลุ่มเพื่อผลิตภาพยนตร์สั้น จำนวน ๖ – ๘ เรื่อง เพื่อนำไปจัดฉายในเทศกาลภาพยนตร์ต่อไป

ระยะเวลาของโครงการ

๕ เดือน ระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ช่วงเตรียมงาน

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการประสานงานกับทางมหาวิทยาลัยเพื่อติดต่อขอเข้าไปจัดกิจกรรมให้กับนักศึกษาผู้พิการทางหูที่มีความสนใจในการผลิตภาพยนตร์สั้น ทั้งนี้จะติดต่อเรื่องสถานที่ที่ใช้ในการอบรม และจำนวนนักศึกษาผู้พิการทางหูเพื่อเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ ระยะเวลา ๗ วัน โดยแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง คือ

ช่วงที่ ๑ เป็นระยะเวลาที่อบรมนี้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการสร้างบท การถ่ายทำ เพื่อใช้ความรู้ในการผลิตผลงานออกมาเป็นชิ้นงานจริงที่สมบูรณ์ ในช่วงนี้จะใช้เวลา ๕ วัน

ช่วงที่ ๒ ภายหลังจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ ทีมวิทยากรจะใช้เวลาแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ๑ เดือน ในการทบทวนสิ่งที่ได้จากการอบรมในการพัฒนาบท และถ่ายทำ เพื่อนำมาประมวลผลออกมาเป็นชิ้นงานที่สมบูรณ์อีกครั้ง ในการอบรมอีกครั้งเพื่อการตรวจทานและสร้างสรรค์ชิ้นงานให้สมบูรณ์ อีก ๒ วัน

ช่วงการจัดกิจกรรม

ในขั้นตอนนี้จะจัดขึ้น ๒ ช่วง โดยช่วงแรกจะจัดขึ้นที่วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นการอบรมให้ความรู้ ตลอดจนการเปิดมุมมองการเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นการสื่อสารผ่านสัญลักษณ์ และอีกช่วงจะเป็นการให้เวลาแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการทบทวนเนื้อหาในการสร้างบท ภาพยนตร์ และถ่ายทำ โดยในช่วงที่ ๒ จะเป็นการนำเอาผลงานของแต่ละกลุ่มมาพิจารณาจากวิทยากร เพื่อให้คำแนะนำในการผลิตผลงานที่สมบูรณ์มากขึ้น กระบวนการดังกล่าวนำมาซึ่งภาพยนตร์สั้น จำนวน ๖ – ๘ เรื่อง นำมาสู่กระบวนการจัดฉายและการบันทึกลงแผ่นดีวีดี เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในโอกาสต่อไป

ช่วงการจัดฉายภาพยนตร์

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการนำภาพยนตร์สั้นออกเผยแพร่สู่คนทั่วไปที่มีความสนใจ ทางโครงการต้องการให้มีการจัดฉายภาพยนตร์เพื่อส่งเสริมการสร้างแรงบันดาลใจและยอมรับในตนเองของนักศึกษาที่มีความพิการทางหู โดยทางโครงการจะติดต่อประสานงานไปยังมูลนิธิหนังไทยเพื่อขอใช้สถานที่หอภาพยนตร์สาขลาในการจัดฉายภาพยนตร์ พร้อมเปิดโอกาสให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากการผลิตภาพยนตร์สั้นในครั้งนี้

ช่วงสรุปและประเมินผล

ในช่วงนี้จะเป็นการนำเอาเรื่องราวตลอดระยะเวลาการอบรมจากทั้งสองสถาบันที่ได้บันทึกในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์มานำมาผลิตและถอดเป็นบทเรียนที่ได้จากการอบรมในครั้งนี้และนำมารวมอยู่ในส่วนหนึ่งของการเผยแพร่ภาพยนตร์สั้นทั้ง ๖ – ๘ เรื่องต่อไป

แนวคิดของการอบรมเชิงปฏิบัติการ

“อัตสัญลักษณ์... จากมุมมองตัวตนสู่การยอมรับในความต่าง”

การอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการให้ความรู้ทางด้านการผลิตภาพยนตร์สั้นแล้ว ยังเป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองในเชิงสัญลักษณ์ระหว่างกัน ถือเป็นการเรียนรู้มุมมองเชิงสัญลักษณ์ของผู้พิการทางการได้ยินที่มีต่อการนำเสนอภาพยนตร์สั้น เชื่อได้ว่าไม่ว่าจะเป็นใครย่อมมีอัตสัญลักษณ์เป็นของตนเอง ศิลปิน ผู้กำกับภาพยนตร์ นักการละคร ย่อมแฝงรูปแบบตัวตนผ่านสัญลักษณ์เพื่อแสดงออกถึงสไตล์ แบบแผน ความคิด ทักษะคติของตนเองผ่านผลงาน ดังนั้นการเรียนรู้อัตสัญลักษณ์ของกันและกัน ย่อมเป็นเสมือนการลดอคติในการทำความเข้าใจมุมมองของอีกฝ่าย การสร้างพื้นที่ให้แก่นักและกัน

และนี่จะเป็นการเรียนรู้ระหว่างกัน ที่ไม่ได้เกิดขึ้นด้วยข้อจำกัดของการเป็นศิษย์หรือครู ผู้ให้หรือผู้รับ แต่จะเป็นการเรียนรู้ในฐานะที่เราทุกคนต่างก็เป็นคนๆ หนึ่งที่มีชีวิตอยู่ในสังคม การยอมรับในความแตกต่างของกันและกันจะเป็นบทเรียนล้ำค่าที่สอนให้เรารู้จักการใช้ชีวิตอย่างเข้าใจโดยไม่ตัดสินผู้อื่น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลงานภาพยนตร์สั้นจำนวน ๖ – ๘ เรื่องจากนักศึกษาที่มีความพิการทางหู รวมถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดถอดความเป็นบทเรียนผ่านรูปแบบการบันทึกเป็นสื่อวีดิทัศน์ให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้จากการอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้

ผู้เข้าร่วมโครงการได้เสริมสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจในตนเอง (Self-Esteem) ที่มีต่อตนเองจากการเข้าร่วมโครงการในการสร้างสรรค์ผลงาน ตลอดจนสามารถถ่ายทอดกระบวนการที่ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับไปยังรุ่นต่อรุ่นได้ในอนาคต

อีกทั้งภาพยนตร์สั้นที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์จากนักศึกษาผู้พิการทางหูจะเป็นการสร้างพื้นที่ใหม่ในการทำความเข้าใจในความแตกต่างของกันและกันที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคม หากคนในสังคมยอมรับและเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลในเรื่องของความแตกต่างทางด้านกายภาพที่เป็นสิ่งปกติที่คนทั่วไปยอมรับได้ด้วยทำความเข้าใจในกันและกัน

รายละเอียดของผู้รับผิดชอบโครงการ

อาจารย์ ดร.ปรเมศวร์ บุญเย็น	วิทยาลัยราชสุดามหาวิทยาลัยมหิดล	ที่ปรึกษาโครงการ
อาจารย์กานต์ อรรถยุกติ	วิทยาลัยราชสุดามหาวิทยาลัยมหิดล	ที่ปรึกษาโครงการ
อาจารย์พฤษ สุกจรรยา	วิทยาลัยราชสุดามหาวิทยาลัยมหิดล	ที่ปรึกษาโครงการ
นายมนต์ศักดิ์ ชัยวีระเดช	กลุ่มธรรมดีทำดี	ผู้รับผิดชอบโครงการ
นายเกรียงไกร นิตรานนท์	กลุ่มธรรมดีทำดี	ผู้ประสานงานโครงการ
นางสาวปิยาพัทธ์ วิสุทธิจินดา	กลุ่มธรรมดีทำดี	ผู้ช่วยประสานงานโครงการ
คุณวิลาสินี ทองศรี	อัครรรย์ภาพยนตร์	ผู้ควบคุมการผลิต
คุณพัฒนะ จีรวงศ์	อัครรรย์ภาพยนตร์	ผู้กำกับภาพยนตร์และวิทยาการ
คุณชญัญญ์วรินทร์ สุขะพิสัยฐ์	อัครรรย์ภาพยนตร์	ผู้กำกับภาพยนตร์และวิทยาการ

ชื่อโครงการ

สุนทรียภาพทางศิลปะเพื่อคนพิการ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายอนันต์ แซ่โจ้ว

หลักการและเหตุผล

คนทั่วไปมักเชื่อว่าคนพิการ ความพิการ เป็นภาวะไร้ความสามารถ เป็นความบกพร่อง เป็นภาระของครอบครัว และสังคม เป็นกรรม เป็นโรค เป็นเรื่องน่าอับอาย เป็นเรื่องใกล้ตัว คนพิการส่วนใหญ่จึงไม่ได้รับการพัฒนาเหมือนคนทั่วไป สถานประกอบการ ปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าทำงาน ทำให้เกิดการแบ่งแยกทางสังคม คนพิการที่อยู่ในครอบครัวที่ยากจนถูกปล่อยให้เป็นคนขอทาน และหลายคนต้องตกเป็นเหยื่อของกลุ่มมิจฉาชีพ ยิ่งทำให้คนไทยเชื่อว่าคนพิการทำ อะไรไม่ได้ กลายเป็นวงจรอุบาทว์สำหรับคนพิการ ถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยต้องตระหนักรู้ถึงศักยภาพของคนพิการว่า คนพิการทำอะไรได้มากกว่าที่ใครๆคิด ต้องเปิดโอกาสและสนับสนุนให้คนพิการ ได้รับการพัฒนาความสามารถให้เติบโตตามศักยภาพจนสามารถพึ่งตัวเองได้ และกลับมาเป็นพลังแก่สังคม พร้อมทั้งสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขทั้งนี้จึงได้จัดทำโครงการ สุนทรียภาพทางศิลปะเพื่อคนพิการขึ้น โดยนำศิลปะร่วมสมัยซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของยุคสมัย มาเป็นตัวกลาง

ในการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการทำกิจกรรม เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย ร่วมกันระหว่างคนพิการ นักศึกษาและศิลปิน ทำให้ได้เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติของกันและกัน ปรับทัศนคติ ความคิดและ มุมมอง เดิมๆ เพื่อให้สังคมได้ตระหนักและสร้างทัศนคติใหม่ เรื่อง “ความพิการ” และ “คนพิการ” อันจะนำไปสู่สังคมที่ทุกคนจะอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค ทั้งด้านกายภาพและจิตใจ หรือ “สังคมเพื่อคนทั้งมวล” (Inclusive Society)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ผ่านการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย ระหว่างคนพิการ นักศึกษาและศิลปินร่วมกัน
2. เพื่อให้คนพิการ นักศึกษาและศิลปิน ได้เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติของกันและกันเพิ่มมากขึ้น
3. เพื่อให้คนพิการ นักศึกษาและศิลปินได้ร่วมกันแสดงศักยภาพและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะ และมีพื้นที่ในการแสดงผลงาน
4. เพื่อปรับทัศนคติและความเชื่อทางสังคมต่อคนพิการผ่านผลงานทางศิลปะในมุมมองที่หลากหลาย

กลุ่มเป้าหมาย

1. คนพิการที่มีความบกพร่องทางการเคลื่อนไหว ซึ่งมีความรักหรือสนใจในงานศิลปะอายุ ตั้งแต่ 15-25 ปี จำนวน 15 คน
2. นิสิตนักศึกษาศิลปะ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยราช มงคลธัญบุรี จำนวน 10 คน
3. ศิลปินและนักวิชาการด้านศิลปะ จำนวน 5 คน

ระยะเวลาดำเนินการ

1 พฤษภาคม - 31 ตุลาคม 2554

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. คณะทำงานวางแผนการดำเนินงานโครงการ
2. ประสานงาน สสพ. และเครือข่ายศิลปะคนตรีคนพิการ เพื่อหาคนพิการที่มีความรักหรือสนใจในงานศิลปะเข้าร่วมโครงการ

3. ดำเนินงานโครงการ “สุนทรียภาพทางศิลปะเพื่อคนพิการ” จำนวน 2 ครั้ง ครั้งละ 3 วัน 2 คืน

4. นำเสนอผลงานสู่สาธารณะ

กิจกรรมที่ 1 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มุมมอง ทักษะคตินักศึกษา คนพิการและศิลปิน ผ่านผลงานทางศิลปะร่วมสมัย

ระยะเวลาดำเนินการ 3 วัน 2 คืน

ผู้เข้าร่วม นักศึกษา คนพิการ ศิลปินและนักวิชาการศิลปะ จำนวน 30 คน

วัน	กิจกรรม
วันแรก	<u>เช้า</u> 1.แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ (ปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างคนร่วมกิจกรรม) • ประสบการณ์และความรู้สึกของคนพิการที่มีต่องานศิลปะ • ประสบการณ์และความรู้สึกของศิลปินที่มีต่อคนพิการและงานศิลปะ • เสวนาในหัวข้อ “อะไรคือศิลปะที่สะท้อนบทบาทของกลุ่มคนที่หลากหลายทางสังคม” 2.เรียนรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องศิลปะร่วมสมัย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมปัจจุบัน โดย อ.สืบแสง แสงวชิระภิบาล <u>บ่าย</u> 3.เรียนรู้ทักษะ เทคนิค วิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และการใช้อุปกรณ์ที่จะไม่ก่อให้เกิดอุปสรรค หรือ ความรู้สึกอันเป็นอุปสรรคในการสร้างสรรค์ศิลปะ โดย อ.วิรัตน์ คำนิ่มนวล และคณะ
วันที่สอง	แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการฝึกปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงาน โดย อ.วิรัตน์ คำนิ่มนวล และคณะ

วันที่สาม	1.นำเสนอผลงานศิลปะร่วมกันของคนพิการ นิสิตนักศึกษา และศิลปิน โดย ทีมวิทยากร อ.วิรัตน์ คำนิ่มนวล 2.อภิปราย และแลกเปลี่ยนมุมมอง ความคิด ทักษะคิด ร่วมกัน โดย อ.สืบแสง แสงวชิระภิบาล
-----------	---

กิจกรรมที่ 2 เรียนรู้ร่วมกันระหว่าง นักศึกษา คนพิการ และศิลปิน ผ่านกิจกรรม และร่วมกัน
สร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมปัจจุบัน และการนำศิลปะมาประยุกต์ใช้กับ
การดำเนินชีวิต

ระยะเวลาดำเนินการ 3 วัน 2 คืน

ผู้เข้าร่วม นักศึกษา คนพิการ และศิลปิน จำนวน 30 คน

วัน	กิจกรรม
วันแรก	• สะท้อนมุมมอง และถ่ายทอดประสบการณ์ศิลปะโดย ศิลปินคนพิการ • แลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างคนพิการ นิสิตนักศึกษา ศิลปินและนักวิชาการในประเด็น “การเข้าถึงคุณค่าทางศิลปะผ่านความพิการ” • วางแผนและลงมือปฏิบัติการสร้างสรรค์งานศิลปะ
วันที่สอง	1.ร่วมประสบการณ์ และสัมผัสความพิการผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์งานศิลปะ • แบ่งกลุ่ม คนพิการสามคนต่อนักศึกษาสองคน ให้เดินทางไปตามสถานที่ที่กำหนด และสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ ตามแนวคิดและจินตนาการที่มีต่อสถานที่และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ • ลงมือปฏิบัติการสร้างสรรค์งานศิลปะ โดย อ.สืบแสง แสงวชิระภิบาล อ.วิรัตน์ คำนิ่มนวล และคณะ
วันที่สาม	1.ผู้เข้าร่วมโครงการนำเสนอผลงานและสะท้อนการเรียนรู้ที่ผ่านมา • ความรู้สึก ความคิด ประสบการณ์ที่มีต่อคนพิการ มุมมองทางด้านศิลปะกับคนพิการ • แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และตอบข้อซักถาม โดย อ.สืบแสง แสงวชิระภิบาล อ.วิรัตน์ คำนิ่มนวล และคณะ

ผลประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับ ได้แก่โอกาสในการประกอบอาชีพ โดยร่วมทำงานกับบริษัทที่เป็นเครือข่าย ซึ่งสนใจพัฒนาและผลิตงานศิลปะที่ทำโดยคนพิการ ได้แก่

- บริษัท Zen Forum เป็นบริษัทออกแบบงานศิลปะที่ใช้ในการตกแต่ง และImport งานตกแต่ง
- บริษัท Creation world wild wood เป็นบริษัทออกแบบงานไม้ที่ใช้ในการตกแต่ง งานจิตรกรรม ประติมากรรม และImport งานตกแต่ง

แผนการดำเนินงานโครงการ (พฤษภาคม – ตุลาคม 2554)

ขั้นตอนการทำงาน	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.
พัฒนาโครงการ						
1.วางแผนการดำเนินงานโครงการ						
2.ประสานการดำเนินงานกับ สสพ. และเครือข่ายศิลปะดนตรีคนพิการ เพื่อหาคนพิการที่มีความรักหรือสนใจในงานศิลปะเข้าร่วมโครงการ						
3.ดำเนินการฝึกอบรม “สุนทรีย์ภาพทางศิลปะเพื่อคนพิการ”						
กิจกรรมที่ 1 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มุมมอง ทักษะของนักศึกษาคนพิการและศิลปิน ผ่านผลงานทางศิลปะแบบร่วมสมัย						
กิจกรรมที่ 2 เรียนรู้ร่วมกันระหว่าง นักศึกษา คนพิการ และศิลปิน ผ่านกิจกรรม และร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมปัจจุบัน และการนำศิลปะมาประยุกต์ใช้กับการ						

ดำเนินชีวิต						
4.จัดแสดงผลงาน						
5.ส่งรายงานสรุปผลการดำเนินโครงการ						

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.ผลงานศิลปะไม่น้อยกว่า 20 ชิ้น
- 2.การจัดแสดงผลงานศิลปะ 1 ครั้ง
- 3.รายงานสรุปผลการดำเนินโครงการ 1 ฉบับ

ชื่อโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่คำนึงถึงการใช้งานของคนพิการเพื่อการอยู่ร่วมกันและเฉพาะ
กลุ่ม : กรณีที่ 1 ออกแบบของเล่นสำหรับเด็กตาบอดในระดับปฐมวัย

รายชื่อผู้จัดทำโครงการ “ กลุ่มนวัตกรรมการออกแบบ มศว “

1. นายชนัญญ์ บัตรประโคน โทร. 089-1741846
2. นางสาวปริญทร รุจิสุข โทร. 086-9887883
3. นายศุภดิพร ขอดศรี โทร. 081-4971845

ที่ปรึกษาโครงการ.....

หลักการและเหตุผล

การเล่นมีความสำคัญกับเด็กมากไม่เพียงแต่สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้กับเด็กเท่านั้นแต่ยังหมายถึงการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นจะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กมากขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 10) เด็กทุกชาติมีธรรมชาติที่เหมือนกันประการหนึ่งคือ

รักการเล่นเป็นชีวิตจิตใจ วันทั้งวันจะเล่นโดยไม่รู้สึกเบื่อหน่าย (อุดม หนูทอง. 2529 : 169) การเล่นของเด็กมีความแตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับระดับพัฒนาการและความสนใจของตัวเอง ในการเล่นแทบจะทุกประเภทต้องมีของเล่นซึ่งถือเป็นสื่อกลางการเรียนรู้ ดังนั้นการเข้าใจถึงพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัยจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะช่วยให้พ่อแม่สามารถเลือกของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างเหมาะสมพัฒนาการของเด็กได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง

เด็กปฐมวัยจัดอยู่ในระยะวัยทองของชีวิต โดยเฉพาะ 3 ปีแรก เป็นจังหวะทองของการสร้างเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นการวางรากฐานของการพัฒนาความเจริญเติบโตทุกด้าน โดยเฉพาะทางด้านสมอง เพราะสมองเติบโตและพัฒนาเร็วที่สุด ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูในช่วงระยะนี้มีผลต่อคุณภาพของคนตลอดชีวิต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาองค์ความรู้จากต่างประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการพัฒนาสมอง ที่สนับสนุนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กในช่วงวัยเริ่มแรกของชีวิต เช่น การพัฒนาสมอง ซึ่งพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วงวัยนี้ บทบาทของพ่อแม่ในการส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัย กระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การพัฒนากระบวนการคิด แนวคิดนวัตกรรมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย (แนวการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม แนวคิดมอนเตสซอรี แนวคิดไฮสโคป แนวคิดวอลดอร์ฟ แนวคิดเรกจิโอเอมีเลีย) ตลอดจนมาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย องค์ความรู้ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการพัฒนาสมอง จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย นับตั้งแต่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้ดูแล ผู้เลี้ยงดูเด็ก และบุคลากรที่ทำงานด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย มีแนวทาง หลักการที่ชัดเจนที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย และร่วมมือกันพัฒนาเด็กปฐมวัย ส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ให้แข็งแกร่ง เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาไปสู่วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ ที่มีความสมบูรณ์พร้อมเป็นคนดี คนเก่ง ที่มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และประสบการณ์การเรียนรู้ ในช่วงเด็กปฐมวัย ยังเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในวัยรุ่นขึ้นไปอีกด้วย

เราอาจจะสงสัยได้ว่าของเล่นสามารถเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กได้อย่างไร ของเล่นของคนตาบอดเหมือนกับ ของเล่นคนปกติทั่วไปหรือเปล่า คุณอาจเกิดคำถามเหล่านี้ขึ้นในใจและบางคนอาจมองข้ามไปว่าคนตาบอดนั้นก็มีความต้องการที่เหมือนกับคนทั่วไป จะแตกต่างกันก็ตรงที่เขาเหล่านี้ปราศจากเพียง ดวงตา เพื่อการมองเห็นเท่านั้น ความจริง ความปรารถนา ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นก็คงไม่แตกต่างกับคนปกติทั่วไป สำหรับของเล่นเสริมทักษะของคนตาบอดนั้นจะเน้นเสียงและ

รูปแบบของ การสัมผัสสำคัญ ของเล่นของคนตาบอดนอกจากจะให้ความเพลิดเพลินและความสนุกแล้ว ยังต้องสามารถเสริมทักษะในเรื่องต่างๆ เช่น ฝึกในเรื่องของการอยู่ร่วมกันในสังคมของเด็ก ฝึกกล้ามเนื้อและร่างกายให้มีความแข็งแรง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการเล่นของเด็กปกติที่เด็กปกตินั้นแทบจะไม่มีใครคิดถึงเลยด้วยซ้ำ เพราะการเล่นของเด็กทั่วไปนั้นมักจะมุ่งคิดอย่างเดียว แต่ความสนุกเท่านั้น ของเล่น ของเด็กตาบอดว่า ของเล่นแต่ละชิ้นนั้นก็เหมือนๆกับของเล่นของเด็กปกติทั่วไป แต่ของเล่นตาบอดนั้นจะเน้นในส่วนความปลอดภัย ประโยชน์ที่ แตกต่างออกไปจากของเล่นปกติ น่าจะเป็นในส่วนเสียงที่เพิ่มเข้ามา เสียงจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะเมื่อเขาไม่สามารถมองเห็นในของสิ่งนั้น ดังนั้นเสียงจึงเป็นตัวกระตุ้นประสาทต่างๆ ในการรับรู้ของพวกเขาได้ แต่ในการพัฒนารูปแบบนี้ เราจะต้องทำความเข้าใจก่อนว่าเด็กแต่ละคนนั้นได้รับการเลี้ยงดูมาแตกต่างกัน

ดังนั้นจากบทความข้างต้นจะเห็นได้ว่าเด็กตาบอดนั้นมีความต้องการต่อการเล่นของเล่น ที่พิเศษกว่าเด็กปกติทั่วไปในบางเรื่องคือการสัมผัส ได้ยินเสียง และดมกลิ่น ซึ่งในปัจจุบันการผลิตของเล่นเฉพาะกลุ่มเช่นนี้มีน้อยมาก ผู้จัดทำโครงการได้เห็นความสำคัญของความต้องการนี้ จึงต้องการเป็นสื่อกลางในการช่วยเหลือให้น้อง ๆ เด็กตาบอดได้มีโอกาสเล่นของเล่นที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความต้องการของเด็กตาบอดให้ได้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาของเล่นของเด็กตาบอดในวัยปฐมวัยในด้านรูปแบบของการเล่นและชนิดของของเล่น
2. เพื่อพัฒนาของเล่นเด็กตาบอด ให้มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นพัฒนาการและความต้องการของเด็กปฐมวัยให้ดีขึ้นมากกว่าเดิม
3. เพื่อพัฒนาของเล่นเด็กตาบอด ให้สามารถเล่นได้กับเด็กสายตาสปกติ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ขอบเขตของโครงการ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

เด็กนักเรียนในสถานที่ให้ความช่วยเหลือเด็กตาบอดในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ในช่วงวัยปฐมวัย จำนวน 100 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ เป็นของเล่นเด็กตาบอดในระดับปฐมวัย จำนวน 30 ชิ้น ที่อยู่ในสถานที่ให้ความช่วยเหลือเด็กตาบอดในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ดังนี้

- ของเล่นเด็กตาบอดระดับปฐมวัย จากโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ 10 ชิ้น
- ของเล่นเด็กตาบอดระดับปฐมวัย จากมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ จำนวน 10 ชิ้น
- ของเล่นเด็กตาบอดระดับปฐมวัย จากโรงเรียนสอนคนตาบอดมหาไถ่ พัทยา ในพระบรมราชินูปถัมภ์ จำนวน 10 ชิ้น

แหล่งความรู้ / เอกสารอ้างอิง

1. การสังเกตการเด็กนักเรียนตาบอดระดับปฐมวัยจาก 3 สถานที่ ดังนี้
 - โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ
 - มูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์
 - โรงเรียนสอนคนตาบอดมหาไถ่ พัทยา ในพระบรมราชินูปถัมภ์
 - โรงเรียนระดับประถมในเขตกรุงเทพมหานครที่มีเด็กปฐมวัย (เพื่อเป็นการศึกษาหาความแตกต่างกันระหว่างเด็กปกติและเด็กตาบอด)
2. สอบถามลักษณะเฉพาะของเด็กและหลักสูตรการเรียนรู้จากอาจารย์ พี่เลี้ยง หรือผู้ที่ดูแลเด็กนักเรียนตาบอด โดยใช้คำถามแบบปลายเปิด
3. ศึกษาเอกสารจากห้องสมุดต่าง ๆ

4. ศึกษาบทความหรือความคิดเห็นจากผู้ปกครอง หรือผู้ที่ดูแลเด็กตามอดบางส่วน จากอินเทอร์เน็ต

วิธีดำเนินงาน

1. เก็บรวบรวมและศึกษาข้อมูล
2. ทำการออกแบบจากปัญหาที่เกิดขึ้น
3. ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ (ผู้เชี่ยวชาญทางด้านของเล่น, ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัสดุศาสตร์, ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเด็กตามอดระดับปฐมวัย)
4. แกะไขแบบร่าง
5. ผลิตผลงานจริง
6. ทดลองใช้จริง และบันทึกผลที่ได้เพื่อพัฒนาต่อ
7. แกะไขผลิตภัณฑ์ครั้งสุดท้าย
8. ทดลองใช้จริง
9. จัดทำเอกสารและจัดเตรียมอุปกรณ์ เพื่อนำเสนอผลงาน
10. นำเสนอผลงานในสถานที่สาธารณะเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่สังคม
11. สรุปผลงานที่ได้ในรูปแบบของเอกสาร

ระยะเวลาการดำเนินงาน (PART 1)

ขั้นตอนดำเนินงาน	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.
1. เก็บรวบรวมและศึกษาข้อมูล	←	→				
2. ทำการออกแบบจากปัญหาที่เกิดขึ้น			←	→		
3. ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ			←	→	←	→

4. แก้ไขแบบร่าง						
5. ผลิตผลงานจริง (หากเป็นไปได้)						

ระยะเวลาการดำเนินงาน (PART 2)

ขั้นตอนดำเนินงาน	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
1. ผลิตผลงานจริง	←→					
2. ทดลองใช้จริง 1			↔			
3. แก้ไขผลิตภัณฑ์ครั้งสุดท้าย			←→	←→		
4. ทดลองใช้จริง 2			←→	←→	←→	
5. จัดทำเอกสารและจัดเตรียมอุปกรณ์					←→	←→
6. นำเสนอผลงาน						
7. สรุปผลงานที่ได้ในรูปแบบของ						

เอกสาร						
--------	--	--	--	--	--	--

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำโครงการ

1. ได้ของเล่นเด็กตาบอด ให้มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นพัฒนาการและความต้องการของเด็กปฐมวัยให้ดีขึ้นมากกว่าเดิม
2. ได้ของเล่นเด็กตาบอดที่สามารถเล่นได้กับเด็กสายตาสดปกติด้วย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการค่อยๆซึมซับความเห็นอกเห็นใจกันเพื่อเป็นพื้นฐานการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป

โครงการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและสื่อวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องความพิการ

และคนพิการ โดยกลุ่มศิลปิน นักแสดง และนักสร้างสรรค์กลุ่มต่างๆ

ชื่อโครงการ “กอด” HUG...NO LIMIT

สโลแกน “ Love to HUG is Love to Share ”

หลักการและเหตุผล ที่มาของ โครงการ “กอด” HUG...NO LIMIT

ความเข้าใจของความพิการไม่ว่าจะในยุคสมัยใด มักมองกันว่าเป็นภาระของสังคมหรือภาระของผู้ดูแล อีกทั้งยังมองว่าผู้พิการไม่สามารถทำอะไรให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมหรือคนรอบข้างได้ และในทางกลับกัน ผู้พิการเองก็มักจะมองว่าตัวเองเป็นภาระ เป็นความบกพร่องที่น่าอาย เป็นปมด้วย ซึ่งความจริงนั้น ความพิการนั้นสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกเพศและทุกวัย โดยทางรูปธรรมนั้น ความพิการคือสภาวะผิดปกติของคนเราหรือสิ่งมีชีวิตที่ และสามารถเกิดขึ้นได้กับอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายหรือแม้กระทั่งจิตใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่า ความพิการนั้นก่อกำเนิดขึ้นมาก่อนหรือหลังจากกำเนิดเท่านั้นเอง ความพิการนั้นมีทั้งความพิการถาวร และความพิการชั่วคราว ความพิการจึงกลายเป็นความผิดปกติที่ส่งผลเป็นภาระของสังคม จนก่อเกิดผลกระทบต่อผู้ที่พิการเองและคนรอบข้างของผู้พิการ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสภาวะจิตใจกับการดำเนินชีวิต

ปัจจุบันในส่วนของความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตของผู้พิการหรือสวัสดิการ ทางรัฐบาลหรือองค์กรต่างๆ ก็พยายามยื่นมือหรือนำนโยบายเพื่อให้ผู้พิการมีความสะดวกสบายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้ผู้พิการมีสิทธิเท่าเทียมเสมอภาคกันระหว่างคนปกติ ส่วนในสภาพจิตใจของผู้พิการเองนั้น ยังมีองค์กรที่ยื่นมือเข้ามาเยียวยาสภาพจิตใจทั้งการอบรม ให้ความรู้ หรือสร้างสื่อต่างๆ เพื่อให้ผู้พิการมีความเชื่อมั่นที่แข็งแกร่งขึ้น แต่สิ่งเหล่านี้ก็ยังไม่สามารถเติมเต็มให้ผู้พิการสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข หากคนรอบข้างหรือคนในสังคมไม่มีความเข้าใจอันดีต่อผู้ที่พิการ หรือยังมองว่าความพิการคือสิ่งที่ผิดปกติแล้วไม่สามารถยอมรับได้

กอด คือหนึ่งพฤติกรรมที่แสดงถึงความรัก การไว้วางใจ ห่วงใย โดยไม่จำกัด อายุ เพศ สถานะ สถานที่ ขอบเขต หรือแม้กระทั่งสภาพร่างกายความต่างที่ไม่ปกติ โดยในที่นี้เรานิยามคำว่า **กอด** ให้สำหรับมิตรภาพที่มีให้กันระหว่างผู้ที่มีสภาพร่างกายปกติกับผู้พิการ เพื่อเป็นการเปิดใจกว้าง รับรู้ความรู้สึก ทัศนคติและความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน

โครงการ “กอด” HUG...NO LIMIT เป็นโครงการที่ก่อกำเนิดขึ้นเพื่อให้คนในสังคมมีความเข้าใจในผู้พิการว่าเป็นเรื่องปกติของมนุษย์และเป็นคนครอบครัวเดียวกัน อีกทั้งสามารถอยู่ด้วยกันได้อย่างปกติสุข และเป็นโครงการที่พยายามเยียวยาทำให้ผู้พิการเองไม่มองว่าตัวเองเป็นภาระเป็นปมด้อยของสังคม หรือแม้กระทั่งเป็นตัวตลกของเพื่อนๆ อีกต่อไป โดยใช้ศิลปะวัฒนธรรมของไทยที่มีมาแต่โบราณที่เรียกว่า **ศิลปะการแสดงหุ่นกระบอกไทย** ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่สามารถเข้าถึงได้ทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ถ่ายทอดผ่านผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านงานสาขานี้โดยเฉพาะจากบ้านตุ๊กกะตุ่นหุ่นกระบอกไทย นำมาประยุกต์การถ่ายทอดให้เข้ากับการสื่อสารของผู้คนในยุค

ปัจจุบัน อีกทั้งอาศัยการเล่าเรื่องผ่านเนื้อหาตรงและง่ายต่อความเข้าใจ โดยที่ไม่มีเนื้อหาที่น่าเบื่อ ผสมผสานกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่ช่วยเติมแต่งการแสดงผลนี้ให้มีสาระและความสนุก เพื่อให้ผู้ชม เข้าใจในเนื้อหาที่จะสื่อ ซึ่งเป็นสาระหลักอันสูงสุดของ โครงการ “กอด” HUG...NO LIMIT

ด้วยเหตุนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้เล็งเห็นว่า โครงการ “กอด” HUG...NO LIMIT เป็นโครงการที่มี ประโยชน์สามารถเติมเต็มช่องว่างรวมถึงละลายพฤติกรรมในแง่ลบของผู้คนในสังคมและผู้พิการ ให้ มีความเข้าใจอันดีและมีความสุขของการอยู่ร่วมกัน ผ่านงานศิลปะการแสดงหุ่นกระบอกไทย ซึ่งเป็น วัฒนธรรมที่มีคุณค่า และสร้างความภาคภูมิใจที่สนุกกับการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ ทันสมัย เข้าใจง่าย ซึ่งเป็นประโยชน์อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีของคนปกติในสังคม(ระดับเด็กและเยาวชน)ที่มีต่อผู้พิการเพื่อ ไม่ให้เกิดรู้สึกว่าคุณพิการคือภาระหรือความผิดปกติอันน่ารังเกียจ รวมถึงสร้างมิติที่ดีของ การอยู่ร่วมกัน ผ่านการแสดงศิลปะการแสดงหุ่นกระบอกไทย
2. เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อผู้พิการ ให้ตนเองสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ภาควิชาใจ เป็นปกติสุขและมีประสิทธิภาพ ผ่านการแสดงศิลปะการแสดงหุ่นกระบอก ไทย
3. เพื่อให้เกิดความสนุกสนานของการรับชมการแสดงที่ให้ผู้คนปกติในสังคมและผู้พิการ ชม ผ่านศิลปวัฒนธรรมการแสดงหุ่นกระบอกไทยที่ถูกต้องในลักษณะการเรียนรู้ที่ สนุกมีสาระไม่เป็นวิชาการจนเกินไป
4. เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนและผู้สนใจเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของชาติตน
5. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พิการและผู้คนปกติได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์และเรียนรู้ต่อกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ชมมีความเข้าใจอันดีและทัศนคติที่ถูกต้องต่อผู้พิการ
2. ผู้พิการมีความภาคภูมิใจ ไม่เป็นปมด้อย ไม่อายในความบกพร่องในการอยู่ร่วมกันใน สังคม
3. ผู้ชมได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินต่อการชมการแสดงหุ่นกระบอกไทยซึ่งเป็น ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ
4. ผู้ชมเกิดความรัก ห่วงแหน ปกป้องศิลปวัฒนธรรมไทย

5. ผู้ชมปรับเปลี่ยนความคิดที่มองว่าศิลปวัฒนธรรมไทยว่ามีความเชยให้กลับมามีมุมมองที่มีความภาคภูมิใจว่าศิลปวัฒนธรรมไทยไม่เชย ไม่ล้าสมัย และสามารถเป็นเครื่องมือในการเยียวยารักษาและการนำเสนอสิ่งที่ดีมีสาระให้กับสังคมทุกกลุ่มเป้าหมาย
6. ผู้ร่วมกิจกรรมทั้งผู้ชมและผู้พิการได้รับรู้ทัศนะที่มีต่อกันในทิศทางที่สร้างสรรค์และดีขึ้น

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก : กลุ่มเด็กและเยาวชนไทย รวมถึงสถาบันการศึกษาต่างๆ ในระดับประถม-

มัธยมกลุ่มเป้าหมายรอง : ผู้สนใจทั่วไป

หมายเหตุ : จัดแสดงในสถาบันการศึกษาหรือสถานที่ต่างๆภายในจังหวัดกรุงเทพฯ โดยสถานที่ต่างๆที่จะทำการแสดงให้ความรู้ จะมีการนำเสนอเพื่อให้ทางผู้สนับสนุนพิจารณาในลำดับต่อไป

ประเภทและลักษณะของกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุน

กิจกรรมการแสดงหุ่นกระบอกไทยร่วมสมัยสัญจรตามสถาบันการศึกษาหรือแหล่งชุมชน โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนเป็นหลัก บอกเล่าเรื่องความรักความเข้าใจกันระหว่างคนที่มีร่างกายปกติกับกลุ่มคนที่สังคมเรียกว่าผู้พิการ ให้มีทิศทางของการพึ่งพาและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจและมีความเป็นปกติสุข

กิจกรรมชวนเพื่อนประดิษฐ์หุ่นกระบอกไทยจิ๋ว เปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน ผู้พิการได้ทำกิจกรรมร่วมกันในการประดิษฐ์หุ่นกระบอกจิ๋ว เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ แบ่งปันและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยกิจกรรมทั้ง 2 ส่วนจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมครั้งละประมาณ 1.30 – 2 ชั่วโมง (หรือตามความเหมาะสม)

เนื้อหาของการแสดง

บอกเล่าถึงกลุ่มเพื่อนที่มีความต่างกันของสภาพร่างกายทั้งปกติและที่ไม่ปกติ(ผู้พิการ) ซึ่งทั้งหมดอยู่ร่วมกันโดยแต่ละคนมีความสามารถที่พิเศษแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าเพื่อนบางคนในกลุ่มจะถูกเพื่อนนอกกลุ่มเรียกว่า คนพิการก็ตาม อีกทั้งการ

อยู่ร่วมกันนั้นก็ยิ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ไม่มีปัญหาใดๆ หากแต่ยังคงมีน้ำใจ การช่วยเหลือเอื้ออาทร ห่วงใยซึ่งกันและกันมา โดยไม่ได้มีความพิการหรือความผิดปกติของเพื่อนมาเป็นภาระหรืออุปสรรคกั้นกลางระหว่างคำว่าเพื่อน สิ่งเหล่านั้นนั่นเองที่พวกเขาถ่ายทอดออกมาด้วยการแสดงความรู้สึโกการของคำว่า “กอด”

เนื้อหาเสริมในส่วนของการจัดทำนิทรรศการ เพื่อเสริมเนื้อหาความเข้าใจในความพิการ โดยเนื้อหาจะสนับสนุนและสร้างความเข้าใจเพิ่มเติมกับการแสดงโดยใช้บอร์ดลักษณะSpiderหรือหากทาง สสพ.มีเนื้อหาิทรรศการอยู่แล้ว ก็สามารถนำมาสมทบในการสัญจรตามสถานที่ต่างๆ ได้

ระยะเวลาของการดำเนินงาน

เดือนมีนาคม-ธันวาคม 2554 รวม 10 เดือน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. พัฒนาและนำเสนอโครงการที่ขอรับการสนับสนุน
2. นำเสนอเนื้อหาที่จะสื่อสาร(บทการแสดง) รวมถึงการออกแบบงานด้านศิลปะ เช่น ตัวละคร ฉากการแสดง
3. เริ่มผลิตและสร้างหุ่นกระบอก
4. จัดแสดงและเผยแพร่เนื้อหาสู่กลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนการดำเนินงาน โครงการ “กอด” HUG...NO LIMIT

มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม
พัฒนาโครงการ									
การผลิตและพัฒนาชุดการแสดง									
				การจัดแสดง					
				การติดตามประเมินผล					
				ระยะการเผยแพร่โครงการผ่านสื่ออื่นๆ					

หมายเหตุ กิจกรรมของโครงการสามารถนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อต่อไป แม้จะสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินโครงการ

ผลลัพธ์ของโครงการ

หุ่นกระบอกและฉากเพื่อการแสดงจำนวน 1 ชุด

จำนวนครั้งของการจัดแสดง

จำนวนโรงเรียน ครู อาจารย์ และนักเรียนที่เข้าร่วมชมโครงการ

โครงการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและสื่อวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องความพิการ

และคนพิการ โดยกลุ่มศิลปิน นักแสดง และนักสร้างสรรค์กลุ่มต่างๆ

ชื่อโครงการ “ครอบครัวเดียวกัน” We are a FAMILY.

สโลแกน “ Love together “

หลักการและเหตุผล ที่มาของ โครงการ “ครอบครัวเดียวกัน” We are a Family.

ความพิการนั้นสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกเพศและทุกวัย โดยทางรูปธรรมนั้น ความพิการคือสถานะผิดปกติของคนเราหรือสิ่งมีชีวิตที่ และสามารถเกิดขึ้นได้กับอวัยวะส่วนต่างๆของ

ร่างกายหรือแม้กระทั่งจิตใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่า ความพิการนั้นก่อกำเนิดขึ้นมาก่อนหรือหลังจากกำเนิดเท่านั้นเอง ความพิการนั้นมีทั้งความพิการถาวร และความพิการชั่วคราว ความพิการจึงกลายเป็นความผิดปกติที่ส่งผลเป็นภาระของสังคม โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคม จนก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่พิการเองและคนรอบข้างของคนพิการทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสภาวะจิตใจกับการดำเนินชีวิต โดยผลกระทบเหล่านั้นมาจากคำว่า **ปัญหา**

ปัญหาอย่างหนึ่งที่เราจะพบเห็นกันบ่อยๆคือการอยู่ร่วมกันระหว่างคนปกติและคนพิการ ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากความขัดแย้งหรือความเกลียดชัง แต่เกิดจากความที่เราไม่มีความเข้าใจไม่ตรงกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของคนปกติที่มีกับคนพิการ หรือคนพิการที่มีกับคนปกติ อาทิ การช่วยเหลือที่เราอาจจะได้ยินเสมอจากคนพิการว่าคนปกติไม่รู้วิธีการเข้าหาคนพิการ หรือแม้กระทั่งคนพิการไม่สามารถยอมรับตัวเองหรือการปรับตัวให้อยู่ได้ในสังคมที่ปกติสุข ปัญหาเหล่านี้บางคนอาจจะมองว่าเป็นปัญหาของคนหมู่เล็ก แต่ความจริงแล้วเป็นปัญหาของคนแทบทุกคนที่อยู่ร่วมกัน

โครงการ”ครอบครัวเดียวกัน” We are a Family. Love Together. เป็นโครงการหนึ่งที่จะประสานความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนปกติและคนพิการ ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและไม่เกิดปัญหา โดยการใช้สื่อโฆษณาในลักษณะของ**INTERLUDE** มาเป็นตัวกลางเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีการปฏิบัติตัวระหว่างกัน เพื่อลดการเกิดปัญหาของคนสองกลุ่ม เพราะเราเชื่อในคำว่าครอบครัว ซึ่งหมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเข้าใจ มีการช่วยเหลือและมีความเอื้ออาทรต่อกัน จะเป็นตัวกลางสายใยเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ระหว่างคนสองคน หรือกลุ่มคนหลากหลายกลุ่ม

INTERLUDEเป็นลักษณะของสื่อโฆษณาชนิดหนึ่งที่ได้รับนิยามมากทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งสามารถสร้างความจดจำให้กับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้พบเห็น และนำเสนอเนื้อหาจากสื่อโฆษณาชนิดนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้อย่างแบบขลุ่ย โดยนำเทคนิคของ**ANIMATION**ในลักษณะของ**STOPMOTION**ผสมผสานกับเทคนิค**2D ANIMATION**นำมาประยุกต์การถ่ายทอดให้เข้ากับการสื่อสารและสร้างความโดดเด่นให้กับเนื้อหาที่น่าสนใจ โดยอีกทั้งอาศัยหลักการเล่าเรื่องกระชับเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนผ่านเนื้อหาตรงและง่ายต่อความเข้าใจ เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจในเนื้อหาที่จะสื่อ ซึ่งเป็นสาระหลักอันสูงสุดของ **โครงการ”ครอบครัวเดียวกัน” We are a Family. Love Together.**

ด้วยเหตุนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้เล็งเห็นว่า โครงการ”ครอบครัวเดียวกัน” **We are a Family. Love Together.** เป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อสังคมแห่งการอยู่ร่วมกัน โดยสามารถสร้างความเข้าใจอันดี ด้วยการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องต่อกันระหว่างคนพิการและคนปกติ ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความเข้าใจวิธีที่ถูกต้องของการช่วยเหลือคนพิการในความพิการต่างๆ
2. เพื่อลดความขัดแย้งหรือทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันของการเข้าช่วยเหลือระหว่างคนพิการและคนปกติ
3. เพื่อสร้างความสันติสุขของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนปกติและคนพิการ
4. เพื่อสร้างความปลอดภัยและความมั่นใจของคนพิการที่จะได้รับความช่วยเหลือ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ชม(ผู้คนปกติ) รู้ถึงวิธีการเข้าช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกให้คนพิการประเภทต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง
2. คนพิการและคนปกติมีทัศนคติที่ดีต่อกัน
3. คนพิการลดความหวาดระแวงจากการเข้าช่วยเหลือ และเพิ่มความมั่นใจ ปลอดภัยระหว่งการช่วยเหลือ
4. ลดอันตรายอันจะเกิดจากการเข้าช่วยเหลือต่อคนพิการที่ผิดวิธี
5. ผู้ร่วมกิจกรรมทั้งผู้ชมและคนพิการได้รับรู้ทักษะที่มีต่อกันในทิศทางที่สร้างสรรค์และดีขึ้น

กลุ่มเป้าหมายหลัก : ผู้ชมทุกกลุ่มเป้าหมาย

ประเภทและลักษณะของกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุน โครงการ”ครอบครัวเดียวกัน” **We are a Family.** เป็นสื่อโฆษณาในลักษณะของINTERLUDEโดยนำเทคนิคของANIMATIONในลักษณะของSTOPMOTIONผสมกับเทคนิค2D ANIMATIONนำมาประยุกต์การถ่ายทอดให้เข้ากับ

การสื่อสารและสร้างความโดดเด่นให้กับเนื้อหาที่น่าสนใจ อีกทั้งอาศัยหลักการเล่าเรื่องกระชับเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ในลักษณะของงานโฆษณา ผ่านเนื้อหาตรงและง่ายต่อความเข้าใจ เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจในเนื้อหาที่จะสื่อ โดยเนื้อหาอยู่ในความยาวไม่เกิน 30 วินาที แล้วปิดท้ายด้วยโลโก้ผู้สนับสนุนคือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 + 8 สสพ. เช่น โฆษณารายการของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 7 โดยเนื้อหาตอนต้นเป็นเนื้อหาหลักประมาณ 10-30 วินาที แล้วจบท้ายด้วย Jingle ช่อง 7 สี ทีวีเพื่อคุณ.

เนื้อหาของงานโฆษณา INTERLUDE

1. การช่วยเหลือคนตาบอดเดินข้ามถนน
2. การช่วยเหลือคนนั่งวีลแชร์
3. สร้างความเข้าใจอันดีต่อคนพิการทางสมอง
4. การอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการในสถานที่ต่างๆ เช่น การพาขึ้นบันได ขึ้นรถ เป็นต้น
5. การแนะนำการเข้าห้องน้ำ
6. การช่วยเหลือคนตาบอดรับประทานอาหาร
7. การช่วยเหลือหรือการให้ข้อมูลคนพิการทางการได้ยิน

ระยะเวลาของการดำเนินงาน

มีนาคม – ธันวาคม 2554 (10 เดือน)

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. พัฒนาโครงการเพื่อเสนอสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน
2. พัฒนาเนื้อหาที่จะใช้สื่อสาร
3. ดำเนินการผลิต
4. เผยแพร่แก่สาธารณะ

การเผยแพร่ผลงาน

1. การเผยแพร่ด้วยการขอความอนุเคราะห์จากทางสถานีโทรทัศน์ช่องใดช่องหนึ่ง โดยให้เครดิตทางสถานี นั้นเป็นผู้ร่วมสนับสนุนโครงการ
2. การเผยแพร่ด้วยการนำภาพจากในภาพยนตร์โฆษณา มาทำเป็นสิ่งพิมพ์ เช่น โปสเตอร์ วรรณกรรมช่วยเหลือคนพิการ
3. แผ่นพับ สติกเกอร์
4. เผยแพร่ผ่านระบบเว็บไซต์

กำหนดกระบวนการทำงาน

ตารางการทำงาน	วันที่	สถานที่
นำเสนอเนื้อหา Storyboard Character, Art Direction	พฤษภาคม 2554	สสพ.(แจ้งเวลากลับ)
แก้ไขเนื้อหาและสรุป Storyboard	พฤษภาคม 2554	สสพ.(แจ้งเวลากลับ)
Pre Production นำเสนอ Shooting Board เพื่อการถ่ายทำ	มิถุนายน 2554	สสพ.(แจ้งเวลากลับ)
PRODUCTION SETING, SHOOTING, Editi	มิถุนายน-กรกฎาคม 2554	Studio(MINI), Cene Sound Studio ในขั้นตอนนี้ จะมีการนำเสนอผลงาน เป็นระยะหากเรื่องใดเรื่องหนึ่งเสร็จ ก่อน
Present “Rough Cut ”	กรกฎาคม 2554	สสพ.(แจ้งเวลากลับ) และมีการทำการประเมินความเข้าใจ กับผู้ชม Research(สถานที่ สสพ.)
Sound Mix	กรกฎาคม 2554	Cene Sound Studio
Present “Final Cut”	กรกฎาคม 2554	สสพ.(แจ้งเวลากลับ)
ส่งเทปและมอบงาน	สิงหาคม 2554	สสพ.(แจ้งเวลากลับ)
ออกอากาศ		

หมายเหตุ กำหนดตารางเวลาอาจมีการเลื่อนตามความเหมาะสมของเนื้อหา

ผลลัพธ์

สื่อโฆษณาจำนวน 7 เรื่อง ความยาวต่อเรื่อง 15 วินาที สำหรับการเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ กรณีที่สามารถออกอากาศได้ 30 วินาที ทางผู้ผลิตมีความยินดีผลิตเนื้อหาเพิ่มให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายเพิ่ม